

BIBLIA
SACRA
Vulgate editionis,
SIXTI V. PONT. M.
iusu recognita
et
CLEMENTIS VIII.
auctoritate edita.

VINDOBONÆ.
Excudebat Joa. Thomas
Frattner. Cæs. Reg. Ap. Mag.
Aulae Typ. & Bibliop.
MDCCLX.

Epist. ad
Sumiam
& Fon-
tellam.
Præfat.
Evang.
ad Da-
m. m.

1080046449

TO

BS75
1760
V.1
C.1

TÓNOMA
TERAL DE

B875
1760

FONDO BIBLIOTECA PÚBLICA
DEL ESTADO DE NUEVO LEÓN

pore de hac luce subtractis; tandem sub initium Pontificatus Clementis VIII. qui nunc Ecclesiæ universæ gubernacula tenet, opus, in quod Sixtus V. intenderat, Deo bene juvante perfectum est. Accipe igitur, Christiane Lector, eodem Clemente summo Pontifice annuente, ex Vaticana Typographia, veterem ac vulgatam Sacræ Scripturæ Editionem, quanta fieri potuit diligentia castigatam: quem quidem sicut omnibus numeris absolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile est, ita cæteris omnibus, quæ ad hanc usque diem prodierunt, emendationem, purioremque esse, minime dubitandum. Et vero quævis in hac Bibliorum recognitione in codicibus manuscriptis, Hebræis, Græcisque fontibus, & ipsis veterum Patrum commentariis conferendis, non mediocre studium adhibitum fuerit: in hac tamen pervulgata Lectione, sicut nonnulla consulto mutata, ita etiam alia, quæ miranda videbantur, consulto immutata relicta sunt; tum quod ita faciendum esse, ad offensionem populorum vitandam, sanctus Hieronymus non semel admonuit: tum quod facile fieri posse credendum est, ut majores nostri, qui ex Hebræis & Græcis Latina fecerunt, copiam meliorum & emendatiorum librorum habuerint, quam ii, qui post illorum ætatem ad nos pervenerunt, qui fortasse tam longo tempore identidem describendo, minus puri atque integri evaserunt: tum denique, quia sacræ Congregationi Amplissimorum Cardinalium, aliisque eruditissimis viris ad hoc opus a Sede Apostolica delectis propositum non fuit, novam aliquam

*Epist. ad
Sumian
& Fontellam.
Præfat.
Evang.
ad Damasum.*

2 3
110347
edi-

editionem cudere, vel antiquum Interpretem ulla ex parte corrigere, vel emendare; sed ipsam veterem ac vulgatam editionem Latinam a mendis veterum librariorum, necnon pravaram emendationum erroribus repurgatam, suæ pristinæ integritati ac puritati, quoad ejus fieri potuit, restituere; eaque restituta, ut quam emendatissime imprimeretur juxta Concilii Oecumenici Decretum pro viribus operam dare. Porro in hac Editione nihil non canonicum, nihil adscititium, nihil extraneum apponere visum est: atque ea causa fuit, cur Liber III. & IV. Esdræ inscripti, quos inter Canonicos libros sacra Tridentina Synodus non annumeravit, ipsa etiam Manassæ regis Oratio, quæ neque Hebraice, neque Græce quidem extat, neque in manuscriptis antiquioribus invenitur, neque pars est ullius Canonici libri, extra Canonicæ Scripturæ seriem posita sint: & nullæ ad marginem concordantiæ (quæ posthac inibi apponi non prohibentur) nullæ notæ, nullæ variæ lectiones, nullæ denique præfationes, nulla argumenta ad librorum initia conspiciantur. Sed sicut Apostolica Sedes industriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, varias lectiones, præfationes S. Hieronymi, & alia id genus in aliis editionibus inferuerunt: ita quoque non prohibet, quin alio genere characteris in hac ipsa Vaticana editione ejusmodi adjuncta pro studiosorum commoditate atque utilitate in posterum adjiciantur; ita tamen, ut lectiones variæ ad marginem ipsius Textus minime annotentur.

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

Cum sacrorum Bibliorum vulgatæ editionis Textus summis laboribus, ac vigiliis restitutus, & quam accuratissime mendis expurgatus, benedicente Domino, ex nostra Typographia Vaticana in lucem prodeat: Nos, ut in posterum idem Textus incorruptus, ut decet, conferretur, opportune providere volentes, auctoritate Apostolica, tenore præsentium districtius inhibemus, ne intra decem annos, a data præsentium numerandos, tam citra, quam ultra montes, alibi quam in nostra Vaticana Typographia, a quoquam imprimatur. Elapso autem præfato decennio, eam cautionem adhiberi præcipimus, ut nemo hanc sanctarum Scripturarum editionem typis mandare præsumat, nisi habito prius exemplari in Typographia Vaticana excuso: cujus exemplaris forma, ne minima quidem particula de Textu mutata, addita, vel ab eo detracta, nisi aliquid occurrat, quod Typographice incuriæ manifeste adscribendum sit, inviolabiliter observetur. Si quis vero Typographus in quibuscunque Regnis, Civitatibus, Provinciis, & locis tam nostræ S. R. E. ditioni in temporalibus subjectis, quam non subjectis, hanc eandem Sacrarum Scripturarum editionem intra decennium prædictum quoquo modo, elapso autem decennio, aliter quam juxta hujusmodi exemplar, ut præfertur, imprimere, vendere, venales habere, aut alias edere vel evulgare; aut si quis Bibliopola a se vel ab aliis quibusvis, post datam præsentium, hujus editionis impressos libros, seu imprimendos a præfato restituto & correcto Textu in aliquo discrepantes, seu ab alio, quam a Typographo Vaticano, intra decennium excusos, pariter vendere, venales proponere, vel evulgare præsumpserit,

rit, ultra amissionem omnium librorum, & alias arbitrio nostro infligendas penas temporales, etiam majoris excommunicationis sententiam eo ipso incurrat: a qua nisi Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo constitutus, absolvi non possit. Mandamus itaque universis & singulis, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque Ecclesiarum & locorum etiam regularium Prælati, ut præsentibus litteras in suis quisque Ecclesiis & jurisdictionibus ab omnibus inviolate perpetuo observari curent ac faciant. Contradiutores per Censuras Ecclesiasticas, aliaque opportuna juris & facti remedia, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis; non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac in Generalibus, Provincialibus, vel Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus, ac quarumcumque Ecclesiarum, Ordinum, Congregationum, Collegiorum, atque Universitatum, etiam studiorum generalium juramento, confirmatione Apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, ac privilegiis, indultis, ac litteris Apostolicis in contrarium quomodocumque emanatis, & emanandis: quibus omnibus ad hunc effectum latissime derogamus, ac derogatum esse decernimus. Volumus autem, ut præsentium transumptis etiam in ipsis voluminibus impressis eadem, in iudicio & extra, fides ubique adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die IX. Novembris MDXCII. Pontific. Nostri Anno I.

M. Vestrius Barbianus.

DE CANONICIS SCRIPTURIS

DECRETUM

Ex Concilio Tridentino, Sessione Quarta.

Sacrosancta Oecumenica, & generalis Tridentina Synodus, in spiritu sancto legitime congregata, præsentibus in ea eisdem tribus Apostolicæ Sedis Legatis hoc sibi perpetuo ante oculos proponens, ut sublatis erroribus, puritas ipsa Evangelii in Ecclesia conservetur.

Et infra:

Sacrorum vero librorum Indicem huic Decreto adscribendum censuit, ne cui dubitatio suboriri possit, quinam sint, qui ab ipsa Synodo suscipiuntur. Sunt vero infra scripti: Testamenti veteris, Quinque Moysi, id est, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium; Josue, Judicum, Ruth: Quatuor Regum: Duo Paralipomenon: Esdræ primus, & secundus, qui dicitur Nehemias: Tobias, Judith, Esther, Job, Psalterium Davidicum centum quinquaginta Psalmorum, Parabola, Ecclesiastes, Canticum canticorum: Sapientia: Ecclesiasticus: Isaias, Jeremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim Prophetæ minores, id est, Osea, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias: Duo Machabæorum, primus & secundus. Testamenti novi: Quatuor Evangelia, secundum Matthæum, Marcum, Lucam & Joannem: Actus Apostolorum a Luca Evangelista conscripti: Quatuordecim Epistolæ Pauli Apostoli, ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philipenses, ad Colossenses, duæ ad Thesalonicensis, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apostoli duæ: Joannis Apostoli tres: Jacobi Apostoli una: Judæ

Apostoli una: & Apocalypsis Joannis Apostoli. Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris, & canonicis non susceperit, & traditiones prædictas sciens, & prudens contempserit, anathema sit.

HIERONYMI PROLOGUS

GALEATUS.

Viginti & duas litteras esse apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est. Nam & ipsi vigintiduo elementa habent eodem sono, sed diversis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moyfi totidem litteris scriptitant, figuris tantum & apicibus discrepantes. Certumque est Esdram scribam, legisque Doctorem, post captam Jerosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias litteras reperisse quibus nunc utimur: cum ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In Libro quoque Numerorum, hæc eadem supputatio, sub Levitarum ac sacerdotum censu, mystice ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton, in quibusdam Græcis voluminibus, usque hodie antiquis expressum litteris invenimus. Sed & psalmi, trigessimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus undecimus, & centesimus decimus octavus, & centesimus quadragesimus quartus, quamquam diverso scribantur metro, tamen ejusdem numeri texuntur alphabeto. Et Jeremiæ Lamentationes, & Oratio ejus: Salomonis quoque in fine Proverbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem, quis inveniet? iisdem Alphabetis vel inci-

incisionibus supputantur. Porro quinque litteræ duplices apud Hebræos sunt, Caph, Mem, Nun, Pe, Sade: aliter enim scribuntur per has principia medietatesque verborum, aliter fines. Unde & quinque a plerisque libri duplices æstimantur, Samuel, Melachim, Dibre hajamin, Esdras, Jeremias. cum Cinoth, id est, Lamentationibus suis. Quo-nodo igitur vigintiduo elementa sunt, per quæ scribimus Hebraice omne quod loquimur, & eorum initiis vox humana comprehenditur: ita vigintiduo volumina supputantur, quibus quasi litteris & exordiis, in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri justii eruditur infantia.

Primus apud eos liber, vocatur בראשית Be-resith: quem nos Genesim dicimus.

Secundus, ואלר שמורה Veelle femoth: qui Exodus appellatur.

Tertius, ויקרא Valicra, id est Leviticus.

Quartus, וידבר Vajedabber, quem Numeros vocamus.

Quintus, אלההדררים Elle haddebarim, qui Deuteronomium prænotatur.

Hi sunt quinque libri Moyfi, quos proprie הורה Thora, id est, Legem appellant.

Secundum, Prophetarum ordinem faciunt: incipiunt ab Jesu filio Nave: qui apud eos יושע בן נון Josue ben Nun dicitur.

Deinde subtexunt שפטים Sophetim, id est Judicum Librum. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Judicum facta ejus narratur historia.

Tertius sequitur, שמואל Samuel, quem nos Regum primum & secundum dicimus.

Quartus, מלכים Melachim, id est Regum, qui tertio & quarto Regum volumine continetur.

Melliusque multo est מלכות Mamlachot, id est Regum, quam ממלכות Mamlachot, id est Regnorum dicere. Non enim multarum gentium describit regna, sed unius Israelitici populi, qui tribubus duodecim continetur.

Quin.

- Quintus est, ישיעיהו Iaias.
 Sextus, ירמיהו Jeremias.
 Septimus, יחזקאל Ezechiel.
 Octavus, liber duodecim prophetarum; qui apud illos vocatur תרי עשר There asar.
 Tertius ordo, Hagiographa possidet,
 Et primus liber incipit a אהרן Job.
 Secundus a דוד David: quem quinque incisionibus & uno psalmodum volumine comprehendunt.
 Tertius est שלמה Salomon, tres libros habens: Proverbia, quæ illi משלי Misle, id est Parabolas appellant.
 Quartus, Ecclesiasten, id est, קהלת Cohelath.
 Quintus, Canticum canticorum, quem titulo שיר השירים Sir hassirim prænotant. Sextus, est דניאל Daniel.
 Septimus, דברי הימים Dibre hajamin, id est Verba dierum: quod significantius, Chronicon totius divinæ historiæ possumus appellare, qui liber apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur.
 Octavus, עזרא Estras: qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos in duos libros divisus est.
 Nonus, אסתר Esther.

Atque ita fiunt pariter Veteris legis libri vigintiduo: id est, Moyse quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum novem. Quamquam nonnulli רות וקנת Ruth & Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse præter legis libros viginti quatuor: quos sub numero viginti quatuor seniorum Apocalypsis Joannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes: stantibus coram quatuor animalibus, oculatis ante & retro, id est in præteritum & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus: Sanctus, sanctus sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, Scripturarum quasi galeatum.

tum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, convenire potest: ut scire valeamus, quidquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Iesu filii Syrach liber, & Judith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librum, Hebraicum reperi. Secundus Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cum ita se habeant, obsecro te Lector, ne laborem meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert unusquisque quod potest: alii aurum, argentum, & lapides pretiosos: alii byssum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum, nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles & caprarum pillos. Et tamen Apostolus contemptibilia nostra magis necessaria judicat. Unde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species, Ecclesiæ præsentis futuræque distinctio, pellibus tegitur & ciliciis, ardoremque solis & injuriam imbrium ea que villora sunt prohibent. Lego ergo primum, Samuel, & Melachim meum: meum, inquam, meum, Quidquid enim crebrius vertendo, & emendando sollicitius & didicimus & tenemus, nostrum est. Et cum intellexeris quod antea nesciebas, vel interpretem me æstimato, si gratus es; vel Paraphrasten, si ingratus. Quamquam mihi omnino conscius non sum, mutasse me quippiam de Hebraica veritate. Certe si incredulus es, lege Græcos codices, & Latinos, & confer cum his opusculis quæ nuper emendavimus: & ubicumque discrepare inter se videris, interroga quemlibet Hebræorum cui magis accommodare debeas fidem: & si nostra firmaverit, puto quodeum non æstimas conjectorem, ut in eodem loco mecum similiter divinarit. Sed & vos famulas Christi rogo (quæ Domini discumbentis pretiosissima fidei myrrha ungitis caput, quæ nequaquam Salvatorem quæritis in sepulchro, quibus jam ad Patrem Christus ascendit) ut contra latrantes canes, qui adversum me rabido ore deserviunt, & circumveniunt civitatem, atque in eo se doctos arbitrantur,

fi

si aliis detrahant, orationum vestrarum clypeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam, illius semper sententiæ recordabor: Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum confisteret peccator aduersum me. Obmutui, & humiliatus sum, & filii a bonis.

HIERONYMUS PAULINO.

FRater Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit simul & suauissimas litteras, quæ a principio amicitiarum, fidem probatæ jam fidei, & veteris amicitia præferebant. Vera enim illane cessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non utilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, non subdola & palpans adulatio: sed Dei timor, & Divinarum scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus historiis quosdam lustrasse provincias, novos adisse populos, maria transisse: ut eos quos ex libris noverant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphitycos vates: sic Plato Ægyptum & Architam Tarentinum, eamque oram Italiae, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissime peragravit: ut qui Athenis magister erat, & potens, cuiusque doctrinam Academicæ gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus: malens aliena verecunde discere, quam sua impudenter ingerere. Denique dum litteras quasi toto fugientes orbe persequitur, captus a piratis & venundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captivus, vindictæ & servus: tamen quia philosophus, major e mente se fuit. Ad Titum Livium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de ultimis Hispaniæ Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxe-

rat

rat, uniu: hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus sæculis, celebrandumque miraculum, ut urbem tantam ingressi, aliud extra urbem quærerent. Appollonius: siue ille magus, ut vulgus loquitur, siue philosophus, ut Pythagorici tradunt, intravit Persas, pertransiuit Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna penetravit, & ad extremum, latissimo Phison anne transiisso, pervenit ad Brachmanas, ut Hiarcham in throno sedentem aureo, & de Tantalii fonte potantem, inter paucos discipulos, de natura, de motibus siderum, ac dierum cursu audiret docentem. Inde per Ælamitas, Babylonios, Chaldeos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæstinos, reversus Alexandriam, perrexit Æthiopiæ, ut Gymnosophistas, & famosissimam Solis mensam videret in sabulo. Invenit ille vir ubique quod disceret, & semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissime octo voluminibus Philostratus. Quid loquar de sæculi hominibus, cum Apostolus Paulus, vas electionis & magister Gentium, qui de conscientia tanti in se hospitis loquebatur. An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus? post Damascum Arabiamque lustratam, ascenderit Ierosolymam, ut videret Petrum, & manserit apud eum diebus quindecim? Hoc enim mysterio hebdomadis & ogdoadis, futurus gentium prædicator instruendus erat. Rursumque post annos quatuordecim, assumpto Barnaba & Tito, exposuerit Apostolis Evangelium, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis *εὐεργεσίας* viva vox, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa, fortius sonat. Unde & Æschines cum Rhodi exularet, & legeretur illa Demosthenis oratio, quam aduersus eum habuerat, mirantibus cunctis atque laudantibus, suspirans ait: Quod si ipsam audissetis bestiam, sua verba resonantem? Hæc non dico, quod sit in me aliquid tale, quod vel possis a me audire, vel velis discere: sed quod ardor tuus, & discendi studium etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore

II.

Abbr. 1.
L. 1. v. 13.
Gal. 1.

Calat. 2.

III.

ore laudabile est. Non quid invenias, sed quid
 quæras consideramus. Mollis cera, & ad forman-
 dum facilis, etiam artificis & plastæ cessant ma-
 nus: tamen virtute totum est quidquid esse po-
 test. Paulus Apostolus ad pedes Gamalielis legem
 Moyli & Prophetas didicisse se gloriatur, ut
 armatus spiritualibus telis, postea diceret con-
 fidenter: Arma nostræ militiæ, non carnalia
 sunt, sed potentia Deo, ad destructionem muni-
 tionum, consilia destruentes, & omnem altitudi-
 nem extollentem se adversus scientiam Dei, &
 captivantes omnem intellectum ad obediendum
 Christo, & parati subjugare omnem inobedientiam.
 Ad Timotheum scribit ab infantia sacris litteris
 eruditum, & hortatur ad studium lectionis, ne ne-
 gligat gratiam quæ data sit ei per impositionem
 manus Presbyterii. Tito præcipit ut inter ceteras
 virtutes Episcopi, quem brevi sermone depinxit,
 scientiam quoque in eo eligat Scripturarum: Ob-
 tinentem, inquit, eum, qui secundum doctrinam
 est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari
 in doctrina sana, & contradicentes revincere. San-
 cta quippe rusticitas solum sibi prodest: & quan-
 tum edificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi,
 tantum nocet si destruentibus non resistat. Ma-
 jachias propheta, immo per Aggæum Dominus:
 Interroga, ait, sacerdotes legem: in tantum sa-
 cerdotis officium est interrogatum respondere de
 Lege. Et in Deuteronomio legimus: Interroga
 patrem tuum, & annuntiabit tibi; seniores tuos,
 & dicent tibi. In Psalmo quoque centesimo de-
 cimo octavo: Cantabiles mihi erant justificationes
 tuæ in loco peregrinationis meæ. Et in descriptione
 justii viri, cum eum David arbori vitæ, quæ est in
 paradiso, compararet: inter ceteras virtutes & hoc
 intulit: In lege Domini voluntas ejus, & in lege
 ejus meditabitur die ac nocte. Daniel in fine sa-
 cratissimæ visionis ait, justos fulgere sicut stellas;
 & intelligentes, id est doctos, quasi firmamentum.
 Vides quantum inter se distent, justa rusticitas,
 & docta justitia? Alii stellis, alii celo comparan-
 tur. Quamquam juxta Hebraicam veritatem utrum-
 que de eruditis possit intelligi. Ita enim apud

eos

eos legimus. Qui autem docti fuerint, fulge-
 bunt quasi splendor firmamenti: & qui ad justiti-
 am erudiunt multos, quali stellæ in perpetuas
 æternitates. Cur dicitur Paulus Apostolus vas
 electionis? Nempe quia legis & Scripturarum
 sanctarum erat armarium. Pharisei stupent in
 doctrina Domini: & mirantur in Petro & Joane
 quomodo legem sciant, cum litteras non di-
 dicerint. Quidquid enim aliis exercitatio, &
 quotidiana in lege meditatio tribuere solet, illis
 hoc Spiritus sanctus suggerebat: & erant juxta
 quod scriptum est, *ἑσδδ. δα. βι.* Duodecim annos
 Salvator impleverat, & in templo senes de
 quæstionibus legis interrogans, magis docet dum
 prudenter interrogat. Nisi forte rusticum Petrum,
 rusticum dicimus Joannem: quorum uterque di-
 cere poterat: Et si imperitus sermone, non ta-
 men scientia. Joannes rusticus, piscator, indo-
 ctus? & unde illa vox obsecro: In principio erat
 Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus
 erat Verbum? *λογος* enim Græce multa signi-
 ficat: nam & verbum est, & ratio, & supputa-
 tio, & causa uniuscujusque rei, per quam sunt
 singula quæ subsistunt: quæ universa recte intel-
 ligimus in Christo. Hoc doctus Plato nescivit:
 hoc Demosthenes eloquens ignoravit. Perdam,
 inquit, sapientiam sapientium, & prudentiam
 prudentium reprobabo. Vera sapientia perdet
 falsam sapientiam: & quamquam stultitia prædi-
 cationis in cruce sit, tamen Paulus sapientiam
 loquitur inter perfectos: sapientiam autem non
 sæculi hujus, nec principum sæculi istius, quæ
 destruitur; sed loquitur Dei sapientiam in my-
 sterio absconditam, quam prædestinavit Deus
 ante sæcula. Dei sapientia, Christus est. Chri-
 stus enim, Dei virtus, & Dei sapientia. Hæc
 sapientia in mysterio abscondita est: de qua &
 noni Psalmi titulus prænotatur: Pro occultis fi-
 llii, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ &
 scientiæ Dei absconditi. Et qui in mysterio ab-
 sconditus erat, prædestinatus est ante sæcula:
 prædestinatus autem & præfiguratus in lege &

Tom. I.

b

Pro-

Ab. 12.
2. Cor. 10.

2. Tim. 2.

1. Tim. 4.

Tit. 1.

IV.

Aggæus 2.

Deut. 32.

Jes. 1.
Dan. 12.

Act. 9.

Isaie 54.
Joan. 6.
Luc. 2.2. Cor. 11.
Joan. 1.V.
Ab. 1.Isaie 29.
1. Cor. 1.
2. Cor. 1.

Coloss. 2.

Prophetis. Unde & Prophetæ appellabantur Videntes: quia videbant eum, quem cæteri non videbant. Abraham vidit diem ejus, & lætatus est. Aperiebantur cæli Ezechieli, qui populo peccatori clausi erant. Revela, inquit David, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est, & revelatione opus est, ut intelligatur, ac revelata facie Dei gloriam contemplerur. Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si dederis homini scienti litteras ut legat, respondebit tibi: Non possum; signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse litteras, tenent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille referaverit qui habet clavem David: qui aperit, & nemo claudit; claudit & nemo aperit? In Actibus Apostolorum sanctus Eunuchus, immo vir, (sic enim eum scriptura cognominat) cum legeret Isaiam Prophetam, interrogatus a Philippo: Putasne intelligis, quæ legis? respondit. Quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (ut de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunuchus, nec studiosior, qui de Æthiopia, id est de extremis mundi finibus, venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis divinaeque scientiæ fuit: ut etiam in vehiculo legeret Litteras sacras. Et tamen eum librum teneret, verba Domini cogitatione conciperet, lingua volveret, labiis personaret, ignorabat eum, quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei Jesum, qui clausus latebat in littera. O mira doctoris virtus! eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & sanctus factus est; ac magister de discipulo, plus in deserto fonte Ecclesiæ, quam in aurato synagogæ templo reperit. Hæc a me perscripta sunt breviter (neque enim epistolæ angustia evagari longius poterat) ut intelligeres te in Scripturis sacris sine prævio & monstrante semitam non posse ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoribus, philosophis, geometricis, dialecticis, musicis, astronomis, astrologis, medicis, quorum scientia mortalibus vel utilissima est, & in tres partes

Isaiah. 2.
Ezech. 2.
Psalm. 118.
Rom. 7.
2. Cor. 3.

Apoc. 5.
Isai. 29.

Apoc. 3.

VI.

scinditur, τὸ δόγμα, τῆς μέθοδου, τῆς ἐμπειρίας. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quam manu administrantur. Agricola, cæmentarii, fabri metallorum, lignorumque caloreres, lanarii quoque, & fullones, & ceteri qui variam supellectilem, & villa opuscula fabricantur, absque doctore esse non possunt quod cupiunt. Quod medicorum est, promittunt medici: tractant fabrilis fabri. Sola Scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vindicant. Scribimus indocti doctique poemata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præsumunt. lacerant, docent antequam discant. Alii adducto supercilio, grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris Litteris philolophantur. Alii discunt, prohi pudor, a feminis, quod viros doceant, & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum; immo audacia, edisserunt alijs quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus, qui si fortè ad Scripturas sanctas post seculares litteras venerint, & sermone composito aures populi mulserint, quidquid dixerint, hoc legem Dei putant. Nec scire dignantur quid Prophetæ; quid Apostoli senserint; sed ad sensum suum incongruaptant testimonia: quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, depravare sententias, & ad voluntatem suam, Scripturam trahere repugnantem. Quasi non legimus Homerocentonas, & Virgiliocentonas: ac non sic etiam Maronem sine Christo possumus dicere Christianum, quia scripserit: Jam redit & virgo, redeunt Saturnia regna: Jam nova progenies cælo demittitur alto. Et Patrem loquentem ad Filium: Natus meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Salvatoris in cruce: Talia perstabat memorans, fixusque manebat. Puerilia sunt hæc; & circulatorum ludo similia, docere quod ignores: immò, ut cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quod nescias.

Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de

VII:
Genes.

divisione terræ, de confusione linguarum & gentium, usque ad exitum scribitur Hebræorum.

Exod. Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum mysticis divinisque præceptis.

Levit. In promptu est Leviticus liber, in quo singula sacrificia, immo singulæ pœne syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo Leviticus spirant cœlestia sacramenta.

Numer. Numeri vero, nonne totius Arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent?

Deut. Deuteronomium quoque secunda lex, & Evangelicæ legis præfiguratio, nonne sic ea habet quæ priora sunt, ut tamen nova sint omnia de veteribus? Hucusque Moyses, hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in Ecclesia gloriatur.

Job. Job exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnesque leges dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat. Singula in eo verba, plena sunt sensibus. Et (ut de ceteris sileam) resurrectionem corporum sic prophetat, ut nullus de ea vel manifestius, vel cautius scripserit. Scio, inquit, quod redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum: & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspexerunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Josue sive Jeshu Nave. Veniam ad Jesum Nave, qui typum Domini non solum gessit, verum etiam nomine præfert, transit Jordanem, hostium regna subvertit, dividit terram victori populo, & per singulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Ecclesiæ cœlestisque Jerusalem spiritualia regna describit.

Lib. Snt. Ruth. Ija. 16. In iudicum libro, quot principes populorum figuræ sunt.

Ruth Moabitibus, Isaia explet vaticinium, dicentis: Emitte agnum Domine Dominatorem terræ, de petra deserti ad montem filia Sion.

Sa

Samuel in Heli mortuo, & occiso Saul, veterem legem abolitam monstrat. Porro in Sadoc atque David, novi sacerdotii, novique imperii sacramenta testatur.

Reg. I.
& II.

Melachim, id est tertius & quartus Regum liber, a Salomone usque ad Jechoniam, & a Jeroboam filio Nabat usque ad Osee qui ductus est in Assyrios, regnum Juda & regnum describit Israel. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: si in litteris sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, & hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur.

Reg. III.
& IV.

Duodecim Prophetæ in unius voluminis angustias coarctati, multo aliud, quam sonet in littera, præfigurant.

Osee crebro nominat Ephraim, Samariam, Joseph, Jezrahel, & uxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, viri ad se reditum præstolari.

Osee

Joel filius Phatuel describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante consumptam: & post everisionem prioris populi, effusum iri Spiritum sanctum super servos Dei, & ancillas, id est super centum viginti credentium nomina, & effusum iri in cœnaculo Sion. Qui centum viginti, ab uno usque ad quindecim paulatim & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in Plalterio mystice continentur.

Joel

Amos pastor, & rusticus, & ruborum mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim digne exprimat tria aut quatuor scelera Damasci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon & Moab, & in septimo & octavo gradu Judæ & Israel? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in Samaria monte, & ruituræ domum majorem minoremque testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem Dominum super murum litum vel adamantinum, & uncinum pomorum, attrahentem supplicia peccatoribus, & famem in terram: non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei.

Amos

b 3

Abdias,

Abdias.

Abdias, qui interpretatur Seryus Dei, pertinat contra Edom sanguineum, terrenumque hominem: fratris quoque Jacob semper æmulum, hasta percussit spiritali.

Jonas.

Jonas columba pulcherrima, naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad poenitentiam revocat: & sub nomine Ninive, Gentibus salutem nuntiat.

Mich.

Michæas de Morasthi cohæres Christi, vastationem annuntiat filiæ Iatronis, & obsidionem ponit contra eam: quia maxillam percussit iudicis Israel.

Nahum.

Nahum consolator orbis increpat civitatem sanguinum, & post everisionem illius loquitur: Ecce super montes pedes evangelizantis, & annuntiantis pacem.

Habacuc.

Habacuc luctator fortis & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitiorem, ut Christum in cruce contempletur, & dicat: Operuit cælos gloria ejus & laudis ejus plena est terra, Splendor ejus ut lux erit, cornua in manibus ejus: ibi abscondita est fortitudo ejus.

Sophon.

Sophonias speculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem a Porta piscium, & ejulatum a Secunda, & contritionem a collibus. Indicit quoque ululatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt universi qui involuti erant argento.

Aggeus.

Aggeus festivus & lætus, qui seminavit in lacrymis, ut in gaudio meteret: destructum templum ædificat. Deumque Patrem inducit loquentem: Adhuc unum modicum, & ego commovebo cælum & terram, & mare, & aridam, & movebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus.

Zachar.

Zacharias memor Domini sui, multiplex in prophetia, Jesum vestibus sordidis indutum, & lapidem oculorum septem, caudelabrumque aureum cum totidem lucernis quot oculis, duas quoque olivas a sinistris lampadis cernit & dextris: ut post equos, nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Jerusalem, pauperem regem vaticinetur & præ-

prædicet, sedentem super pullum filium asinæ subjugalis.

Malachias aperte, & in fine omnium Prophetarum, de abiectione Israel, & vocatione Gentium: Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Isaiam, Jeremiam, & Danielelem, *Isais.* quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Evangelium.

Secundus virgam nuceam, & ollam succensam a facie aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diversis metris nectit alphabetum. *Jeremias.*

Tertius principia & finem tantis habet obscuritibus involuta, ut apud Hebræos ista: partes cum exordio Geneleos ante annos tringenta non legantur. *Ezech.*

Quartus vero, qui & extremus inter quatuor Prophetas temporum conscius, & totius mundi *Daniel.* *Philisæe* lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subvertentem, claro sermone pronuntiat.

David Simonides noster, Pindarus, & Alcaeus, *David.* Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo Psalterio, ab inferis excitat resurgentem.

Salomon pacificus & amabilis Domini, mores *Proverb.* *Ecclesiast.* corrigit, naturam docet, Ecclesiam jungit & Christum sanctorumque nuptiarum dulce canit epithalamium.

Esther in Ecclesie typo, populum liberat de periculo; & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes convivii, & diem celebrem mittit in posteros. *Esther.*

Paralipomenon liber, id est instrumenti veteris *Paral.* *επιτομή* tantus ac talis est, ut absque illo si quis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum

seipsum irrideat. Per singula quippe nomina juncturasque verborum, & prætermittæ in Regum libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur Evangelii quæstiones.

*Esdas.
Nehem.*

Esdas & Nehemias, adjutor videlicet, & consolator a Domino, in unum volumen coardantur, insistant templum, muros extruunt civitatis, omnisque illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio sacerdotum, Levitarum, Israelis, Profelytorum, ac per singulas familias murorum ac turrim opera divisa, aliud in cortice præferunt, aliud retinent in medulla. Cernis me Scripturarum amore raptum, excessisse modum epistolæ, & tamen non implese quod volui. Audivimus tantum, quid nosse, quid cupere debeamus, ut & nos quoque possimus dicere: Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore. Cæterum illud Socraticum impletur in nobis. Hoc tantum scio, quod nescio.

Psa. 118.

*Matth.
Marc.
Lucas.
Joann.
Act. 1.*

Tangam & novum breviter Testamentum. Matthæus, Marcus, Lucas, & Joannes, quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur scientiæ multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes, terga pennata & ubique volitantia, tenent se mutuo, sibi que perplexi sunt, & quasi rota in rota volvuntur, & pergunt quocumque eos status Spiritus sancti perduxerit.

*Paulus
Apost.*

Paulus Apostolus ad septem scribit Ecclesias: octava enim ad Hebræos, a plerisque extra numerum ponitur. Timotheum instruit ac Titum, & Philemonem pro fugitivo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quam pauca scribere.

*Actus
Apostolorum
2. Cor. 8.*

Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam, & nascentis Ecclesiæ infantiam texere: sed si noverimus scriptorem eorum Lucam esse medicum, cujus laus est in Evangelio, animadvertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis esse medicinam.

Jacobus,

Jacobus, Petrus, Joannes, Judas, septem Epistolæ

stolas ediderunt, tam mysticas, quam succinatæ, & breves pariter ac longas: breves in verbis, longas in sententiis: ut rarus sit, qui non in earum lectione cæcutiat.

*Petrus.
Joann.
Judas.*

Apocalypsis Joannis, tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi, & pro merito voluminis laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te, frater charissime, inter hæc vivere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil querere. Nonne tibi videtur jam hic in terris regni cœlestis habitaculum? Nolo offendaris in Scripturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborum, quæ vel vicio Interpretum, vel de industria sic prolata sunt, ut rusticam concionem facilius instruerent, & in una eademque sententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petulans, & hebes, ut hæc me nosse pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cœlo fixæ sunt: sed velle fateor. Sedenti me præfero, magistram renuens, comitem spondeo. Petenti datur, pulsanti aperitur, quærens invenit. Discamus in terris, quorum scientia nobis perseveret in cœlo. Obvius de manibus exeipiam, & (ut ineptis aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate essutiam) quidquid quæsieris, tecum scire conabor. Habes hic amantissimum tui fratrem Eusebium, qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicavit, referens honestatem morum tuorum, contemptum sæculi, fidem amicitia, amorem Christi. Nam prudentiam & eloqui venustatem etiam absque illo ipsa epistola præferbat. Festina, quæso te, & hærentis in solo naviculæ funem magis præcide, quam solve. Nemo renuntiaturus sæculo bene potest vendere quæ contempsit ut venderet. Quidquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum est. Avaro tam deest quod habet, quam quod non habet: Credenti totus mundus divitiarum est: infidelis autem etiam obolo indiget. Sic vivamus, tamquam nihil habentes, & omnia possidentes. Victus & vestitus divitiis Christianorum sunt. Si habes in potestate rem tuam, vende: si non habes, projice. Tollenti

Apocal.

*Matth. 7.
Luc. 11.*

VIII.

2. Cor. 13.

2. Cor. 6.

Matth. 5.

tunicam, & pallium relinquendum est. Scilicet nisi tu, temper recastinans, & diem de die trahens, caute & pedetentim tuas possessionulas venderis, non habet Christus unde alat pauperes suos. Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. Apostoli navem tantum & resia reliquerunt. Vidua duo æra misit in gazophylacium, & præsertur Cræsi divitiis. Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

Matth. 4.
Marc. 12.
Luc. 11.

PRÆFATIO
S. HIERONYMI
PRESBYTERI

In Pentateuchum Moysei ad Desiderium.

Cap. 2.

Desiderii mei desideratas accepi epistolas, qui quodam præfatio futurorum, cum Daniele sortitus est nomen, obsecrans, ut translatum in Latinam linguam de Hebræo sermone Pentateuchum, nostrorum auribus traderem. Periculosum opus certe, & obtreclatorum meorum iactibus patens; qui me afferunt in Septuaginta Interpretum suggestionem nova pro veteribus cedere, ita ingenium quasi vinum probantes: cum ego sæpissime testatus sim, me pro virili portione in tabernaculo Dei offerre quæ possim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod ut auderem, Origenis me studium provocavit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asterisco & obelo opus omne distinguens: dum aut elucescere facit quæ minus ante fuerant; aut superflua quæque jugulat & confodit, maxime quæ Evangelistarum & Apostolorum auctoritas promulgavit. In quibus multa de Veteri Testamento legimus, quæ in nostris codicibus non habentur: ut est illud: Ex Aegypto vocavi filium meum: &, quoniam Na-

Exod. 35.

zareus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: &, Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se: & multa alia quæ proprium *ὀφθαλμὸν* desiderant. Interrogemus ergo eos ubi hæc scripta sint: & cum dicere non potuerint, de libris Hebræicis proferamus. Primum testimonium est in Osee, secundum in Isaia, tertium in Zacharia, quartum in Proverbiis, quintum æque in Isaia. Quod multi ignorant, apocryphorum deliramenta fastantur: & Hiberas nœnias libris authenticis præferunt, Causas erroris non est meum exponere. Judæi prudenti factum dicunt esse consilio: ne Ptolemæus unius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem divinitatem deprehenderet. Quod maxime idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique ubicumque sacratum aliquid Scriptura testatur de Patre & Filio & Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacerunt: ut & regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus auctor septuaginta cellulas Alexandria mendacio suo extruxerit: quibus divini eadem scripturarum: cum Aristæus ejusdem Ptolemæi *ὀφθαλμὸν* & multo post tempore Josephus, nihil tale retulerint: sed in una basilica congregatos contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem: ibi Spiritus ventura prædicit: hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit transfert. Nisi forte putandus est Tullius, Oeconomicum Xenophontis, & Platonis Protogoram: & Demosthenis pro Ctesiphonte orationem afflatus rhetorico spiritu transfulisse. Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta Interpretes, aliter per Apostolos Spiritus Sanctus testimonia texuit: ut quod illi tacerunt, hi scriptum esse mentiti sint. Quid igitur? damnamus veteres? Minime. Sed post priorum studia, in domo Domini quod possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante adventum Christi.

Osee. 11.
Isai. 17.
Zach. 12.
Prov. 12.
Isai. 64.

Christi, & quod nesciebant, dubiis protulere sententia: nos vero post passionem & resurrectionem ejus, non tam prophetiam quam historiam scribimus; aliter enim audita, aliter visa narrantur, quod melius intelligimus, melius & preferimus. Audi igitur amale, & obtractator auscultata: non damno, non reprehendo Septuaginta: sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorum os mihi Christus sonat, quos ante Prophetas inter spiritualia charismata positos lego; in quibus ultimum pæne gradum interpretum tenent. Quid livore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare, interroga Hebræos: diversarum urbium magistros consulte. Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est si contra se postea ab Apostolis usurpata testimonia probaverunt, & emendatoria sunt exemplaria Latina quam Græca, & Græca quam Hebraica. Verum hæc contra invidos. Nunc te precor Desideri charissime, ut me, quia tantum opus subire fecisti, & a Genesi exordium capere, orationibus juves: quo possim eodem spiritu quo scripti sunt libri, in Latinum eos transferre sermonem.

Ejusdem in Josue Præfatio.

Tandem finito Pentateucho Moyfi, velut grandi fœnore liberati, ad Jesum filium Nave manum mittamus, quem Hebræi יְהוֹשֻׁעַ נֹון id est Josue filium Nun, vocant & ad iudicium librum, quem יוֹשֻׁעַ שֵׁנִי appellant: ad Ruth quoque & Esther, quos eisdem nominibus efferunt. Monematque lectorem ut silvam Hebraicorum nominum, & distinctiones per membra divisas, diligens scriptor conservet; ne & noster labor, & illius studium pereat. Et ut in primis, quod sæpe testatus sum, sciat me non in reprehensionem veterum nova eudere, sicut amici mei criminantur: sed pro vitili parte offerre linguæ meæ hominibus (quos tamen nostra delectant) ut pro Græcorum Ἐξαπλοῦς quæ & sumptu & labore maximo

ximo indigent, editionem nostram habeant. Et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarent, hæc illis conferentes, inveniant quod requirunt: maxime cum apud Latinos tot sint exemplaria, quot codices: & unusquisque pro arbitrio suo vel addiderit vel subtraxerit quot ei vitium est: & utique non possit verum esse quod dissonat. Unde cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpis, & sanctum opus venenata carpere lingua, vel suscipiens, si placet; vel contemnens, si displicet: memineritque illorum versuum: Os ^{Ejal. 4. 5.} tuum abundavit malitia, & lingua tua concinabit dolos. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti, & tacui. Existimasti iniquo quod ero tui similis: arguam te, & statuum contra faciem tuam. Quæ enim audientis vel legentis utilitas est, nos laborando sudare, & alios detrahendo laborare? dolere Judæos quod calumniandi eis & irridendi Christianos sit ablata occasio, & Ecclesiæ homines id despiceret, immo lacerare, unde adversarii torqueantur? Quod si vetus eis tantum interpretatio placet, quæ & mihi non displicet, & nihil extra recipiendum putant; cur ea quæ sub asteriscis & obelis vel addita sunt vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Daniele juxta Theodotionis translationem, Ecclesiæ susceperunt? Cur Originem mirantur, & Eusebium Pamphili, cunctas editiones similiter differentes? Aut quæ fuit stultitia, postquam vera dixerint, proferre quæ falsa sunt? Unde autem in novo testamento probare poterunt assumpta testimonia, quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Cæterum post sancta Paulæ dormitionem, cujus vita virtutis exemplum est, & hos libros quos Eustochio virgini Christi negare non potui, decrevimus dum spiritus hos regit artus, Prophetarum explanationi incumbere, & omisum jam diu opus, quasi quodam postliminio, repetere: præsertim cum & admirabilis sanctusque vir Pammachius, hoc idem litteris flagitet; & nos ad patriam, festinantes, mortiferos

feros frenarum cantus furda debeamus aurē transire.

PRÆFATIONEM EJUSDEM

sancti Hieronymi in Libros Regum supra reperiens, ideo in principio positam, quod librorum sacrorum ordinem contineat. Inscríbítur autem; Prologus Galeatus.

Ejusdem in Librum Paralipomenon Præfatio.

SI Septuaginta interpretum, pura & ut ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superflue me. Chromati Episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres, ut Hebræa tibi volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupaverat, & nascentis Ecclesiæ roboraverat fidem, justum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc vero cum pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaque translatio corrupta sit, atque violata; nostri arbitrii putas, aut e pluribus judicare quid verum sit, aut novum opus in veteri opere cadere, illudentibusque Judæis, cornicum, ut dicitur, oculos configere. Alexandria & Ægyptus in Septuaginta suis Hefychium laudat auctorem. Constantinopolis usque Antiochiam, Luciani martyris exemplaria probat. Mediæ inter has Provinciæ Palæstinos codices legunt: quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgaverunt; totiusque orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certe Origenes non solum exempla composuit quatuor editionum; e regione singula verba describens, ut unus dissentiens, statim cæteris inter se consentientibus arguatur; sed, quod majoris audaciæ est, in editione Septuaginta Theodotianis editionem miscuit, asteriscis designans quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex superfluo videbantur.

bantur apposita. Si igitur aliis licuit non tenere quod semel susceperant; & post Septuaginta cellulas, quæ vulgo sine auctore jactantur, singulas cellulas aperire, hocque in Ecclesiis legitur quod Septuaginta nescierant; cur me non suscipiant Latini mei, qui inviolata editione veteri ita novam condidi, ut laborem meum Hebræis, & quod his majus est, Apostolis auctoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi ostendens illa de Evangelio; Ex Ægypto vocavi filium meum: & quoniam Nazareus vocabitur: & Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apostoli. Quæ oculus non vidit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus illum: cæteraque his similia, in Hebræorum libris inveniri. Certe Apostoli & Evangelistæ, Septuaginta Interpretes noverant: & unde eis hæc quæ in Septuaginta Interpretibus non habentur? Christus Dominus noster utriusque Testamenti conditor, in Evangelio secundum Joannem. Qui credit, inquit, in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ vivæ: Uti que scriptum est, quod Salvator scriptum esse testatur. Ubi scriptum est? Septuaginta non habent: apocrypha nescit Ecclesia. Ad Hebræos igitur revertendum est, unde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hæc pace veterum loquor, & obtrectatoribus meis tantum respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis: iidem & accusatores & defensores, cum in aliis probent quod in me reprobant: quasi virtus & vitium non in rebus sit, sed cum auctore mutetur. Cæterum memini editionem Septuaginta translatorum, olim de Græco emendatam tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum, quos in conventu fratrum semper edissero. Et quod nunc Ⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ id est Verba dierum, interpretatus sum: idcirco feci, ut inextricabiles moras, & silvam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio, sensuumque barbariem, aperitius & per versuum cola digererem, mihi metipsi & meis juxta Iſmeniam canens, si aures surdæ sunt cæterorum.

*Ad Domnionem, & Rogatianum, in eundem
Præfatio ejusdem.*

Quomodo Græcorum historias magis intelligunt, qui Athenas viderint; & Tertium Virgillii librum, qui a Troade per Leucaten, & Acroeraunia, ad Siciliam, & inde ad ostia Tiberis navigaverint; ita sanctam Scripturam lucidius inuebitur, quid Judæam oculis contemplatus sit, & antiquarum urbium memorias, locorumque vel eadem vocabula, vel mutata cognoverit. Unde & nobis curæ fuit, cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire: ut circumiremus provinciam, quam universæ Christi Ecclesiæ sonant. Fateor enim, mi Domnion & Rogatiane charissimi, numquam me in divinis voluminibus, propriis viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum quanto magis de his super quibus anceps eram? Denique cum a me nuper litteris flagitassetis, ut vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tiberiade quemdam legis Doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cum eo a vertice, ut aiunt, usque ad extremum unguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod jubebatis. Libere enim vobis loquor, ita in Græcis, & Latinis codicibus hic nomen liber vitiosus est, ut non tam Hebræa quam barbara quædam, & Sarmatica nomina conjecta arbitrandum sit. Nec hoc Septuaginta Interpretibus, qui Spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transfulerant, sed scriptorum culpæ adscribendum, dum de emendatis in emendata scriptitant: & sæpe tria nomina, subtractis e medio syllabis, in unum vocabulum cogunt, vel e regione unum nomen, propter latitudinem suam, in duo vel tria vocabula dividunt. Sed & ipsæ appellaciones, non homines, ut plerique existimant, sed urbes, & regiones, & saltus, & provincias sonant, & oblique sub interpretatione & figurâ eorum, quædam narrantur historiarum; de quibus in regnorum libro dicitur: Nonne ecce hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum

regum Juda? Quæ utique in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quod apud Hebræos, liber Paralipomenon, unus sit; & apud illos vocatus, *דברי הימים*, id est Verba dierum: qui propter magnitudinem, apud nos divisus est, quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dialogo, faciunt, ut eum in tres partes secent, cum unus a suo auctore sit editus. Deinde etiam illud attendendum quod frequenter nomina, non vocabula hominum, sed rerum, ut dixi, significantias sonat. Ad extremum, quod omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur: & historiae quæ vel prætermittæ sunt in suis locis, vel perfrictæ leviter, hic per quædam verborum compendia explicentur. Orationum itaque vestrarum adjunctus auxilio, nisi librum benevolis placitum, camen invidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæque, ut ait Plinius, malunt continere plerique, quam discere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumque sermonis: & tunc nostro labori, si poterit, detrahat. Ubi cumque ergo asteriscos, id est stellas, radiare in hoc volumine videritis: ibi sciatis: de Hebræo additum, quod in Latinis codicibus non habetur. Ubi vero obelus, transversa scilicet virga, proposita est, illic signatur quid Septuaginta Interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti auctoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

*Ejusdem ad Domnionem & Rogatianum, in
Esdræ & Nehemiam Præfatio.*

Utrum difficilius sit, facere quod poscitis, an negare, necdum statui. Nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere, sententia est: & magnitudo oneris impositi ita cervicem premit, ut ante sub fasce ruendum sit, quam levandum. Accedunt ad hoc invidiorum studia: qui omne quod scribimus, reprehendendum putant: & interdum contra se conscientia repugnante publice laerant quod occulte legunt, in tantum ut clamare com-
pellar,

pellar, & dicere: Domine libera animam meam a labiis iniquis, & a lingua dolosa. Tertius autem est quod semper scribitis atque rescribitis, ut Esdræ librum & Esther, vobis de Hebræo transferam: quasi non habeatis Græca & Latina volumina; aut quidquid illud est quod a nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem, ut ait quidam, niti, neque aliud fatigando nisi odium querere, extremæ dementiæ est. Itaque obsecro vos, mi Domnon & Rogatiane charissimi, ut privata lectione contenti, libros non efferatis in publicum, nec fallidiolis cibos ingeratis: vitæque eorum supercilium, qui iudicare tantum de aliis, & ipsi facere nihil noverunt. Si qui autem fratrum sunt, quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar; admonentes ut Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distinde & per intervalla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, librorum diligentia, conservetur. Nec quemquam moveat quod unus a nobis liber editus est: nec apocriphorum tertii & quarti somniis delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæque sermones in unum volumen coarctantur: & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quatuor senibus sunt, procul abjicienda. Si quis autem Septuaginta vobis opposuerit Interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata & inversa demonstrat: nec potest atique verum asseri quod diversum est: mittite eum ad Evangelia: in quibus multa ponuntur quasi de Veteri testamento, quæ apud Septuaginta Interpretes non habentur, velut illud, Quoniam Nazareus vocabitur: &, Ex Agypto vocavi filium meum: &, Videbunt in quem compunxerunt: multaque alia, quæ lactioni operi referamus: & querite ab eo ubi scripta sint: cumque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper a nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed ut ad compendium veniam, certe quod illaturus sum, æquissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quam a me versum est? Quid interpretem laaiant? interrogent Hebræos:

&

& ipsis auctoribus, translationi meæ vel atrogent vel derogent fidem. Porro aliud est, siclausis, quod dicitur, oculis mihi voluit maledicere, & non imitantur Græcorum studium ac benevolentiam, qui post Septuaginta Translatore, jam Christi Evangelio consulente, Judæos & Hebræonitas legis veteris Interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curiose legunt, & per Origenis laborem in hexaplis, Ecclesiis dedicarunt. Quanto magis Latini grati esse deberent, quod exultantem cernerent Græciam a se aliquid mutuari? Primum enim magnorum sumptuum est & infinite difficultatis, exemplaria posse habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi sermonis ignari sunt, magis errabunt, ignorantes quis e multis verus dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud Græcos accidit, ut interdum Scripturæ sensum relinquens, uniuscujusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem parvam habemus scientiam, & Latinus nobis utcumque sermo non deest, & de aliis magis possumus iudicare, & ea quæ ipsi intelligimus, in nostra lingua promere. Itaque licet hydria sibilet, victorque Siron incendia jactet: numquam meum, juvante Christo, sibeit eloquium: etiam præcisa lingua balbutiet. Legant, qui volunt: qui noscunt, abjiciant. Eventilent apices, litteras calumniantur: magis vestra charitate provocabor ad studium, quam illorum detractioe & odio deterrebtor.

*Ejusdem ad Chromatium & Eliodorum in Tobiam
Præfatio.*

Mirari non desino exactionis vestræ instantiam. Exigitis enim ut librum Chaldeo sermone conscriptum, ad Latinum stylym traham, librum utique Tobie, quem Hebræi de catalogo divinarum Scripturarum secantes, his quæ hagiographa memorant, manciparunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguunt & nos Hebræorum studia, & imputant nobis, contra suum canonem Latinis auribus ista transferre. Sed

c 2

m 2:

melius esse iudicans Phariseorum displicere iudicio, & Episcoporum iustionibus deservire, infiti ut potui. Et quia vicina est Chaldaeorum lingua sermoni Hebraico; utriusque lingua peritissimum loquacem reperiens, unius diei laborem arripui: & quicquid ille mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario, sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem huius operis compensabo, cum gratum vobis didicero, me, quod jubere estis dignati, compleffe.

Ejusdem Praefatio in librum Judith.

A pud Hebraeos liber Judith inter hagiographa legitur; cuius auctoritas adroborenda illa quae in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur. Chaldaeo tamen sermone conscriptus, inter historias computatur. Sed quia hunc librum Synodus Nicæna in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse, acquievi postulationi vestrae, immo exactioni: & sepositis occupationibus, quibus vehementer arctabar, huic unam lucubratiunculam dedi, magis sensum e sensu, quam ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem viciosissimam amputavi: sola ea, quae intelligentia integra in verbis Chaldaeis invenire potui, Latinis expressi. Accipite Judith viduam, castitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam praeconiis declarate. Hanc enim non solum feminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis ejus remunerator, virtutem ei talem tribuit, ut invictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

Ejusdem in librum Esther Praefatio.

Librum Esther variis translatoribus constat esse vitiatum: quem ego de archivis Hebraeorum revelans, verbum e verbo expressius transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hincinde verborum sinibus trahit, addens ea quae ex tempore dici poterant, & audiri: sicut solitum est scholaribus diocipulis, sumpto themate, excogitare qui-

quibus verbis uti potuit qui injuriam passus est vel qui injuriam fecit. Vos autem o Paula & Eustochium, quoniam & bibliothecas Hebraeorum studuistis intrare, & Interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspice, ut possitis agnoscere, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fidei testimonio simpliciter, sicut in Hebraeo habetur, historiam Hebraicam Latinae linguae tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expavescimus. Deo enim placere curantes, minus hominum penitus non timeamus: Quoniam Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant: & secundum Apostolum, Qui ejusmodi sunt, servi Christi esse non possunt. Rursum, in libro Esther alphabetum ex minio usque ad Teth litteram fecimus diversis in locis, volentes scilicet Septuaginta Interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim juxta morem Hebraicum, ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

Ejusdem in librum Job Praefatio.

Cogor per singulos Scripturae divinae libros adversatorum respondere maledictis: qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta Interpretum criminantur: quasi non & apud Graecos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum e verbo, vel sensum e sensu, vel ex utroque commixtum, & medie temperatum genus translationis expresserint: & omnia Veteris instrumenti volumina Origenes obelis asterisqueque distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos, translationi antiquae inseruit, probans desuisse quod additum est. Dicant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest, ut quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, praecipue in Job: cui si ea quae sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars ma-

xima detruncabitur, & hoc dumtaxat apud Græcos. Cæterum apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscis & obelis nuper edidimus, septingenti ferme aut octingenti versus defant; ut decurtatus & laceratus corruptusque liber, fræditatem sui publice legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur Interpretem; sed ex ipso Hebraico, Arabicoque sermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul utrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocant, *ὑπερβασιμῶς*, dum qui aliud loquitur, aliud agit: ut si velis anguillam vel murenulam strictis tenere manibus, quanto fortius prefferis, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam hujus voluminis, Lyddæum quendam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non parvis redemisse nummis: cujus doctrina an aliquid profecerim, nescio, hoc unum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod ante intellexeram. A principio itaque voluminis, usque ad verba Job, apud Hebræos prosa oratio est. Porro a verbis Job, in quibus ait, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo: usque ad eum locum, ubi ante finem voluminis scriptum est: Idcirco ipse me reprehendo, & ago penitentiam in favilla & cinere, hexametri versus sunt, dactylo spondeoque currentes: & propter linguæ idiosoma crebro recipientes & alios pedes, non eorundem syllabarum, sed eorundem temporum. Interdum quoque rhythmus ipseduleis & tinnulus fertur numeris pedum solutis: quod metrici magis quam simplex lector intelligant. A supradicto autem versu usque ad finem libri, parvum comma quod remanet, prosa oratione contextitur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Jeremiæ, vel omnia ferme Scripturarum cantica comprehendi: legat Philonem, Josephum, Origenem, Casariensem Tu-

le-

sebius, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laborasse, non ut interpretationem antiquam reprehenderem, sed ut ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certe scriptorum vitio depravata, manifestiora nostra interpretatione fierent. Ut qui Hebræorum sermonem ex parte didicimus, & in Latino pæne ab ipsis conabulis inter Grammaticos & Rhetores & Philosophos detriti sumus. Quod si apud Græcos, post Septuaginta editionem, jam Christi Evangelio coruscante, Judæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio, Judaizantes hæretici, sunt recepti, qui multa mysteria Salvatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in *Ἑβραῖοις*, habentur apud Ecclesias, & explanantur ab Ecclesiasticis viris: quanto magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum Crucis in mea fronte portans, cujus studium fuit omnia repetere, depravata corrigere, & Sacramenta Ecclesie puro & fideli aperire sermone: vel a fastidiosis, vel a malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argenteoque descriptos vel uncialibus, ut vulgo aunt, litteris onera magis exarata, quam codices: dummodo mihi, meisque permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices, quam emendatos. Utraque autem editio, & Septuaginta juxta Græcos, & mea juxta Hebræos, in Latinum meo labore translata est. Hægat unusquisque quod vult: & studiosum me magis, quam malevolum probet.

Alia ejusdem Præfatio.

SI aut fiscellam junco texerem, aut palmarum fossa complicarem, ut in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus sollicita mente pertractarem; nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia juxta sententiam Salvatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam divinorum voluminum viam senti-

e 4

bus

bus virgultisque purgare; error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falsarius dicor, & errores non auferre, sed ferere. Tanta est enim vetustatis consuetudo, ut etiam confessa plerique vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quam emendatos. Quapropter, o fratres dilectissimi, unicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, sportellisque, munusculis monachorum, spiritualia hæc & mansura dona suscipite: ac beatus Job, qui adhuc apud Latinos jacebat in stercore, & vermibus scatebat errorum, integrum immaculatamque gaudete. Quomodo enim post probationem atque victoriam, duplicia sunt ei universa reddita: ita ego in lingua nostra, ut audacter loquar, feci eum habere, quæ amiserat. Igitur & vos, & unamquemque lectorem solita præfatione commoneo, & in principis librorum eadem semper annexens, rogo, ut ubicumque præcedentes virgulas videritis, sciatis ea quæ subiecta sunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porro ubi stellæ imago præfulserit, ex Hebræo in sermone nostro addita sunt: nec non & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant, ut sensum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis utile quid ex otio meo Ecclesiis Christi venturum ratus, quam ex aliorum negotio.

Ejusdem in Psalterium, quod secundum Septuaginta editionem correxit, Præfatio.

Psalterium Romæ dudum positum emendam, & juxta Septuaginta Interpretes, licet cursum, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis, o Paula & Eustochium, scriptorum vitio depravatam, plusque antiquum errorem, quam novam emendationem valere: me cogitis, ut veluti quodam novali, scissum jam arum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem: æquum esse dicentes, ut quod crebro male pullulat, crebrius succidatur. Unde consueta præfatione commoneo tam vos, quibus forte labor iste defudat, quam eos qui

exem-

exemplaria huiusmodi habere voluerint, ut quæ diligenter emendavi, cum cura & diligentia transferbantur. Notet sibi unusquisque vel jacentem lineam, vel radiantia signa; id est obelos, vel asteriscos. Et ubicumque viderit virgulam præcedentem, ab ea usque ad duo puncta quæ impressimus, sciat in Septuaginta transiatoribus plus haberi. Ubi autem perspexerit stellæ similitudinem, de Hebræis voluminibus additum noverit æque usque ad duo puncta, juxta Theodotionis dumtaxat editionem, qui simplicitate sermonis a Septuaginta Interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis & studioso cuique fecisse me sciens, non ambigo multos fore, qui vel invidia, vel supercilio malint contemnere videri præclara, quam discere: & de turbulento magis rivo, quam de purissimo fonte potare.

Ejusdem Præfatio in libros Salomonis.

Jungat epistola, quos jungit sacerdotium: immo charta non dividat, quos Christi nedit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poscitis, scripserim, si licuisset præ validine. Mittitis solatia sumptuum: notarios nostros & librarios sustentatis, ut vobis potissimum nostrum defudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diversa poscentium: quasi aut æquum sit, me, vobis esurientibus, aliis laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius sim. Itaque longa agrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecravi, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum ושליו quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Proverbia vocat: קהלת quem Græce Ecclesiasten, Latine concionatorem possumus dicere: שיר השירים quod in nostra lingua veretur Canticum Canticorum. Pertur & Pangretos Jesu filii Sirach liber, & alius pseudopigraphus, qui Sapiencia Salomonis inscribitur: Quorum priorem, Hebraicum reperi: non Ecclesiasti-

e 5

cum,

eum, ut apud Latinos, sed Parabolas prænotarum, cui juncti erant Ecclesiastes & Canticum Canticorum: ut similitudinem Salomonis, non solum librorum numeros; sed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nūquam est; quin & ipse stylus, Græcam eloquentiam redoleret; & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Iudei Philonis affirmant. Sicut ergo Judith, & Tobitæ, & Machabeorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas Scripturas non recipit: sic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebs, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum & gratiam confirmandam. Si cui sine Septuaginta Interpretum magis editio placet habet eam a nobis olim emendatam. Neque enim nova sic curamus, ut vetera destruas. Et tamen cum diligentissime legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint: sed statim de prælo purissime commendata testæ, suam saporem servaverint.

*Ad Paulam & Eustochiam in translationem Isaie
ex Hebræica veritate.*

EJUSDEM PRÆFATIO.

Nemo cum Prophetas versibus viderit esse descriptos, merito eos existimat apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de Psalmis & operibus Salomonis: sed quod in Demosthene & Tullio solet fieri, ut per cola scribantur & commata, qui utique præfa: & non versibus conscripserant. Nos quoque utilitari legentium providentes, interpretatorem novam, novo scribendi genere distinximus. Ac primum de Isaia sciendum, quod in sermone suo disertus sit: quippe ut vir nobilis & urbana eloquentia, ne habens quidquam in eloquio rusticitatis admittit. Unde accidit, ut præ cæteris, florem sermonis ejus translatio non potuerit conservare. Deinde etiam hæc adiciendum, quod non tam Propheta dicendus sit, quam Evangelista. Ita enim universa Christi, Ecclesiæque mysteria ad liquidum pro-

profecutus est, ut non putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historia texere. Unde conjicio noluisse tunc temporis Septuaginta Interpretes fidei suæ sacramenta perspicue Ethnicis prodere: ne sanctum canibus, & margaritas porcis darent: quæ, cum hanc editionem legeritis, ab illis animadverteris abscondita. Nec ignoro quanti laboris sit Prophetas intelligere: nec facile quempiam posse judicare de interpretatione, nisi intellexerit antequam legerit: nos quoque patere moribus plurimorum, qui stimulante invidia, quod consequi non valent, despicunt. Sciens ergo & prudens in flammam mitto manum: & nihilominus hoc a fastidiosis lectoribus precor, ut quomodo Græci post Septuaginta translatores Aquillam & Symmachum & Theodotionem legunt, ob studium doctrine suæ, vel ut Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: sic & isti saltem unum post priores habere dignentur interpretem. Legant prius, & postea despiciant: ne videantur, non ex judicio, sed ex odii præsumptione ignorata damnare. Prophetavit autem Isaia in Jerusalem, & in Judæa, necdum decem tribus in captivitatem ductis: ac de utroque regno, nunc commisit, nunc separatim textit oraculum. Et cum interdum ad præsentem respiciat historiam, & post Babylonis captivitatem reditum populi significet in Judæam: tamen omnis ejus cura de vocatione Gentium, & adventu Christi est. Quem quanto plus amatis, o Paula & Eustochium, tanto magis ab eo petite, ut pro obtredatione præsentis qua me indefinenter æmuli laniant, ipse mihi mercedem restituat in futuro: qui seipsum ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione sudasse, ne Judæi de falsitate Scripturarum Ecclesiis ejus divitiis insultarent.

Ejusdem in Jeremiam Præfatio.

Jeremias Propheta, cui hic prologus scribitur, sermone quidem apud Hebræos Isaie, & Osee & quibusdam aliis Prophetis videtur esse relligior, sed sensibus par est: quippe qui eodem spiritu

ritu prophetaverit. Porro simplicitas eloquii, a loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est usque hodie viculus, tribus ab Hierosolymis distans millibus, sacerdos ex sacerdotibus, & in matris utero sanctificatus: virginitate sua Evangelicum virum Christi Ecclesia dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer: & captivitatem urbis atque Judææ, non solum spiritu, sed & oculis carnis intuitus est. Jam decem tribus Israel Assyrii in Medos transtulerant: jam terras earum Colonia Gentium possidebant. Unde in Juda tantum, & in Benjamin prophetavit: & civitatis suæ ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos mensura metri, versibusque reddidimus. Præterea ordinem visionum, qui apud Græcos & Latinos omnino confusus est, ad pristinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarii ejus, qui apud Hebræos nec legitur nec habetur, prætermisimus: pro his omnibus maledicta ab amulis præstolantes, quibus me necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior: quia vos me cogitis. Cæterum ad commendandum mali, rectius fuerat modum furori eorum silentio meo ponere, quam quotidie novi aliquid scriptitantem, invidorum insaniam provocare.

Ejusdem in Ezechielem Præfatio.

EZechiel Propheta cum Joachim rege Juda captivus ductus est in Babylonem, ibique iis qui cum eo captivi fuerant, prophetavit, penitentibus quod ad Jeremiæ vaticinium se ultro adversariis tradidissent, & viderent adhuc urbem Hierosolymam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Trigesimo autem ætatis suæ anno, & captivitatis quinto, exorsus est ad concaptivos loqui. Et eodem tempore, licet posterior, hic in Chaldaea, Jeremias in Judæa prophetaverunt. Sermo ejus nec satis disertus, nec admodum rusticus est: sed ex utroque medie temperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Jeremias: principia voluminis & finem magnis habens obscuritatibus involuta. Sed & vulgata ejus editio non multum distat ab

He-

Hebraico. Unde non satis miror quid causæ extiterit, ut si eisdem in universis libris habemus interpretes, in aliis eadem, in aliis diversa transtulerint. Legite igitur & hunc juxta translationem nostram: quoniam per cola scriptus & commata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autem amici mei & hunc sublannaverint: dicite eis quod nemo eos compellat ut scribant. Sed vereor ne illud eis eveniat quod Græce significantius dicitur: ut vocentur *φυσκολοιδόροι*, quod est manducantes fannas.

Ejusdem in Daniele Præfatio.

Danielem Prophetam juxta Septuaginta Interpretes, Domini Salvatoris Ecclesiæ non legunt, utentes Theodotionis editione: & hoc cur acciderit, nescio. Sive enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdam proprietatibus a nostro eloquio discrepat, noluerunt Septuaginta Interpretes eisdem linguæ lineas in translatione serbare: sive sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis Chaldaeam linguam sciente, editus est liber: sive aliud quid causæ extiterit, ignorans: hoc unum affirmare possum, quod multum a veritate discordet, & recto judicio repudians sit. Sciendum quippe est, Daniele maxime & Esdræ, Hebraicis quidem litteris, sed Chaldaeo sermone conscriptos: & unam Jeremiæ pericopen: Job quoque cum Arabica lingua plurimam habere societatem. Denique & ego adolescentulus post Quintiliani & Tullii lectionem ac flores rhetoricos, cum me in linguæ hujus pistrium reclusissem: & multo sudore, multoque tempore vix cepissem anhelantia stridentiaque verba resonare, & quasi per cryptam ambulans, rarum desuper lumen aspicerem, inpegi novissime in Daniele: & tanto tædio affectus sum, ut desperatione subita omnem laborem veterem voluerim contemnere. Verum adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebrius in sua lingua ingerente, Labor improbus omnia vincit: & qui mihi videbar sciolus, inter Hebræos cæpi rursum esse discipulus Chaldaicus. Et ut verum

fa-

fatear, usque ad presentem diem magis possum sermonem Chaldaicum legere & intelligere, quam sonare. Hæc idcirco refero, ut difficultatem vobis Danielis ostenderem: qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis draconisque fabulas quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, veru antepolito, easque jugulante, subiecimus: ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audivi ego quemdam de præceptoribus Judæorum, cum Susannæ derideret historiam, & a Græco nescio quo eam diceret esse confictam: illud opponere quod Origeni quoque Africanus opposuit etymologias has *ἀπό τῆς ἀγίας γραφῆς, καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιπέρας ἀπὸ τῆς ἀγίας* de Græco sermone descendere. Cujus rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare: Ut v. g. dicamus de arbore ilice dixisse eum, illice percas: & a lentisco, in lentem te comminuat angelus: vel non lente percas: aut lentus, id est flexibilis ducaris ad mortem: sive aliud quid ad arboris nomen conveniens. Deinde tantum fuisse otti tribus pueris cavillabatur, ut in camino æstuantis incendii metro luderent: & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa provocarent, aut quod miraculum, divinæque aspirationis indicium, vel draconem interfectum ossa picis, vel sacerdotem Belis machinas deprehensas: quæ magis prudentia sceleris viri, quam prophetali essent spiritu perpetrata? Cum vero ad Habacuc veniret, & de Judæa in Chaldaeam raptum discophorum lætaret, quærebat exemplum, ubi legisset in toto veteri Testamento, quemquam sanctorum gravi volasse corpore, & in puncto horæ tanta terrarum spatia transisse, cui cum quidam e nostris satis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eum de Chaldæa in Judæam fuisse translatum: derisit hominem, & ex ipso volumine demonstravit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique & Apostolum nostram, videlicet ut eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non fuisse animum affirmare se raptum in corpore,

sed

sed dixisse: Sive in corpore, sive extra corpus, nescio; Deus scit. His & talibus argumentis apocryphas in libro Ecclesiæ fabulas arguebat. Super quæ re lectoris arbitrio judicium derelinquit, illud ad moneo, non haberi Danielis apud Hebræos inter Prophetas, sed inter eos qui hagiographis conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab his Scriptura dividitur: in Legem, in Prophetas, & in hagiographa. id est, in quinque, & octo, & in undecim libros: de quo non est hujus temporis differere. Quæ autem ex hoc Propheta, immo contra hunc hærem, Porphyrius objicit; testes sicut Methodius, Iulianus, & Apollinaris: qui multis versibus millibus ejus versibus respondententes, necio an curiose lectori satisfecerint. Unde obsecro vos, o Paula & Eustochium, fundatis pro me ad Domini precibus: ut quamdiu in hoc corpore sum, scribam aliquid gratia vobis, utile Ecclesiæ, dignum posteris. Præstantiam quippe judicis oblatrantium non satis moveor: qui in utramque partem, aut amore labuntur, aut odio.

Ejusdem in XII. Prophetas Præfatio.

Non est idem ordo duodecim Prophetarum apud Hebræos, qui est apud nos. Unde secundum id quod ibi legitur, sic quoque dispositi sunt. Osee cotinuativus est, & quasi per contentias loquens. Joë planus in principis: in fine obscurior. Et sique ad Malachiam, habent singuli proprietates suas: quem Esdras scribam, legitque doctorem, Hebræi autem nunt. Et quæ longum est nunc de omnibus dicere: hoc tantum vos o Paula & Eustochium admonitis volo, unum esse librum duodecim Prophetarum: & Osee synchronon Isaia: Malachiam vero Aggai & Zacharia fuisse temporibus. In quibus autem terminis non præfertur in titulo: sub illis Regibus prophetasse, sub quibus & hi qui ante eos habent titulos prophetaverunt.

Ejusdem in Evangelistas ad Damasum Præfatio.

Novum opus me facere cogis ex veteri, ut post exemplaria Scripturarum toto orbe dispersa, quasi

quasi quidam arbiter sedeam; & quia inter se variant, quæ sint illa quæ cum Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio, judicare de cæteris, ipsum ab omnibus judicandum: senis mutare linguam, & canescentem jam mundum ad initia retrahere parvulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volumen assumpserit, & a saliva quam semel imbibit viderit, discrepare quod lectitat; non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamitans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? adversus quam invidiam duplex causa me consolatur: quod & tu qui summus sacerdos es, fieri jubes, & verum non esse quod variat, etiam maledictorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda: respondeant quibus: tot enim sunt exemplaria pæne quot codices. Sin autem veritas est querenda de pluribus, cur non ad Græcam originem revertentes, ea quæ vel a vitiosis interpretibus male reddita, vel a præsumptoribus imperitis emendata perverfus, vel a librariis dormitantibus aut addita sunt, aut mutata, corrigimus? Neque vero ego de Veteri disputo Testamento, quod a Septuaginta senioribus in Græcam linguam verbum, tertio gradu ad nos usque pervenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus sapiant, quare Theodotion inter novos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam Apostoli probaverunt. De Novo nunc loquor Testamento: quod Græcum esse, non dubium est, excepto Apostolo Matthæo, qui primus in Judæa Evangelium CHRISTI Hebraicis litteris edidit. Hoc certe cum in nostro sermone discordat, & in diversis rivulorum tramites ducit, uno de fonte querendum est. Prætermitto eos codices quos a Luciano & Hesychio nuncupatos, paucorum hominum asserit perverfa contentio: quibus utique nec in toto Veteri instrumento post Septuaginta Interpretes emendare quid licuit, nec in novo profuit emendasse: cum multarum gentium linguis Scriptura ante translata, doceat falsa esse quæ
addi-

addita sunt. Igitur hæc præfens præfatiancula pollicetur quatuor tantum Evangelia, quorum ordo est iste, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes: codicum Græcorum emendata collatione, sed veterum, quæ ne multum a lectionis Latine consuetudine discreparent, ita esclamo temperavimus, ut his tantum quæ sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur ut fuerunt. Canones quoque, quos Eusebius Cæsariensis Episcopus Alexandrinus secutus Ammonium, in decem numeros ordinavit, sicut in Græco habentur, expressimus: Quod si quis de curiosis voluerit nosse, quæ in Evangeliiis, vel eadem, vel vicina, vel sola sint, eorum distinctione cognoscat. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inolevit, dum quod in eadem re alius Evangelista plus dixit, in alio quia minus putaverint, addiderunt. Vel dum eundem sensum alius aliter expressit, ille qui unum e quatuor primum legerat, ad ejus exemplum cæteros quoque existimaverit emendandos. Unde accidit, ut apud nos mixta sint omnia, & in Marco plura Lucæ atque Matthæi. Rursum in Matthæo plura Joannis & Marci, & in cæteris reliquorum quæ aliis propria sunt, inveniantur. Cum itaque canones legeris qui subjecti sunt, confusionis errore sublato, & similia omnium scies, & singulis sua quæque restitues. In canone primo concordant quatuor, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes. In secundo tres, Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Joannes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Joannes. In quinto duo, Matthæus, Lucas. In sexto duo, Matthæus, Marcus. In septimo duo, Matthæus, Joannes. In octavo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Joannes. In decimo, propria quæ quæ non habentur in aliis, ediderunt. Singulis vero Evangeliiis, ab uno incipiens usque ad finem librorum, dispar numerus accrescit. Hic nigro colore descriptus, sub se habet alium ex minio discolorum numerum, qui ad decem usque procedens, indicat prior nu-

merus in quo sit canone requirendus. Cum ergo aperto codice, verbi gratia, illud sive illud capitulum scire volueris cujus canonis sit, statim ex subiecto numero doceberis, & recurrens ad principia, in quibus canonum est distincta congeries, eodemque statim canone ex titulo frontis invento, illum quem quærebas numerum, ejusdem Evangelistæ qui & ipse ex inscriptione signatur, invenies, atque e vicino cæterorum tramitibus inspectis, quos numeros e regione habeant, annotabis, & cum scieris recurras ad volumina singulorum, & sine mora repertis numeris quos ante signaveras, reperies & loca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt. Sciendum tamen, ne quis ignarum ex similitudine numerorum error involvat, quod sicubi in subnotatione canonum distinctorum, in canone quolibet tres Evangelistæ bis, ter vel quater, aut etiam amplius eundem numerum per ordinem habuerint annotatum, & quartus e contrario, discrepantes; quod id tres illi in loco semel dixerint, quartus toties in corpore voluminis sui ponat, quoties diversi numeri in ejus canone positi stant contra prædictorum numerorum continuatas similitudines. Item si in uno quolibet eorum aut etiam duobus idem in canone numerus bis, ter, & quater, aut eo amplius reperiat in ordine collocatus, & dispares inveniantur in cæteris; dubium non erit, quin id quod illius illorumve canonis numerus bis, terque repetitum ab his in volumine semel dictum esse ostendit, alter alterius eorum toties uno atque eodem sensu loquantur, quoties prætulerint in numerorum annotatione distantiam. Et hoc in omnium novem canonum collatione servabitur. Cæterum in decimo (quoniam propria singulorum tantummodo continentur) non potest contra id comparatio esse quod solum est. Opto ut in Christo valeas, & memoris mei Papa beatissime.

Ejusdem ex Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum.

PAULUS Apostolus, qui ante Saulus, extra numerum duodecim Apostolorum, de tribu Ben-

jamin & oppido Judææ Gischalis fuit. Quo a Romanis capto, cum parentibus suis Tarsum Ciliciæ commigravit, a quibus ob studia legis missus Jerosolymam, a Gamaliel viro doctissimo, cujus Lucas meminit, eruditus est. Cum autem interfuisset neci martyris Stephani, & acceptisa Pontifice templi epistolis, ad persequendos eos qui Christo crediderant, Damascum pergeret, revelatione compulsus ad fidem, quæ in actibus Apostolorum scribitur, in vas electionis de persecutore translatus est. Cumque primum ad prædicationem ejus Sergius Paulus Proconsul Cypri credidisset, ab eo, quod eum Christi fidei subegerat, fortitus est nomen Paulus: & junctio sibi Barnaba, multis urbibus peragratis, revertensque Jerosolymam, a Petro Jacoboque & Joanne, Gentium Apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissime de ejus conversione scriptum est, hoc tantum dicam, quod post passionem Domini vigesimoquinto anno, id est secundo Neronis, eo tempore quo Festus procurator Judææ successit Felici, Romam victus mittitur, & biennium in libera manens custodia, adversus Judæos de adventu Christi quotidie disputavit. Sciendum autem in prima satisfactione (necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera quanta de eo narrant historiæ) Paulum a Nerone dimissum, ut Evangelium Christi in Occidentis quoque partibus prædicaret, sicut ipse scribit in secunda Epistola ad Timotheum (eo tempore quo & passus est, de vinculis dicitur Epistolam) In prima mea satisfactione nemo mihi assuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi assuit, & confortavit me, ut per me prædicatio compleretur, & audirent omnes gentes: & liberatus sum de ore leonis. Manifestissime leonem propter crudelitatem, Neronem significans. Et in sequentibus, Liberatus sum de ore leonis. Et statim, liberavit me Dominus ab omni opere malo, & salvavit me in regnum suum cæleste, quod scilicet præfens sibi sentiret imminere martyrium. Nam & in eadem Epistola præmiserat, Ego enim jam im-

molor, & tempus resolutionis meæ instat. Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Christo capite truncatus, sepultusque est in via Ostiensi, anno post passionem Domini trigesimo septimo. Scripsit autem novem ad septem Ecclesias Epistolas, ad Romanos unam, ad Corinthios duas, ad Galatas unam, ad Ephesios unam, ad Philipenses unam, ad Colossenses unam, ad Thessalonicenses duas. Præterea ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito unam, Philemoni unam. Epistola autem quæ fertur ad Hebræos, non ejus creditur, propter styli sermonisque distantiam: sed vel Barnabæ juxta Tertullianum, vel Lucæ Evangelistæ juxta quosdam: vel Clementis Romane postea Ecclesiæ Episcopi, quem ajunt sententias Pauli proprio ordinasse & ornasse sermone, vel certe quia Paulus scribebat ad Hebræos & propter invidiam sui apud eos nominis titulum in principio salutationis amputaverat, scriperat ut Hebræus Hebræis Hebraice, id est suo eloquio disertissime, ut ea quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo eloquentius verterentur in Græcum, & hanc causam esse, quod a cæteris Pauli epistolis discrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur.

Ejusdem ex Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum.

Jacobus, qui appellatur frater Domini, cognomento Justus, ut nonnulli existimant Joseph, ex alia uxore; ut autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini, cujus Joannes in libro suo meminit, filius, post passionem Domini statim ab Apostolis Hierosolymorum Episcopus ordinatus, unam tantum scripsit Epistolam, quæ de septem Catholicis est: quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine ejus edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Egesippus vicinus Apostolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Jacobo narrans, ait: Suscepit Ecclesiam Hierosolymæ, post Apostolos, frater Domini Jacobus, cognomento Justus: multi siquidem Jacobi vocabantur. Hic de utero matris sanctus fuit, vinum & liceram non bibit, carnem nul-

nullam comedit, numquam attonsus est, nec unctus unguento, nec usus balneo. Huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorum: liquidem vestibus laneis non utebatur, sed lineis: solique ingrediebatur templum; & fixis genibus, pro populo deprecabatur, in tantum ut camelorum duritiem traxisse ejus genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum est. Sed & Josephus in vicefimo libro Antiquitatum refert, & Clemens in septimo *κονστασιον* mortuo Pefsto, qui Judæam regebat, missum a Nerone esse successorem ejus Albinum: qui cum necdum ad provinciam pervenisset, Ananus, inquit, pontifex adolescens, Anani filius, de genere Sacerdotali, accepta occasione *ισαχιας* concilium congregavit, & compellens publice Jacobum ut Christum Dei Filium denegaret, contradicentem lapidari iussit. Qui cum præcipitatus de pinna templi, contractis cruribus adhuc semivivus tendens ad cælum manus diceret, Domine ignosce eis: quod enim faciunt, nesciunt: fullonis fuisse quodam vestimenta extorqueri solent, in cerebro percussus interiit. Tradit item Josephus, tantæ eum sanctitatis fuisse, & celebritatis in populo, ut propter ejus necem, creditum sit subversam esse Hierosolymam. Hic est de quo Paulus Apostolus scribit ad Galatas: Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini. Et Apostolorum super hoc crebrius acta testantur. Evangelium quoque quod appellatur secundum Hebræos, & a me nuper in Græcum Latineque sermonem translatum est, quo & Origenes sepe utitur, post resurrectionem Salvatoris refert: Dominus autem cum dedisset sintonem servo Sacerdotis, ivit ad Jacobum, & apparuit ei. Juraverat enim Jacobus se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem a mortuis. Rursusque post paululum, Asserte, ait Dominus, mensam & panem. Statimque additur, Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Jacobo justo, & dixit ei: Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis &

dormientibus. Triginta itaque annos Jerosolymis rexit Ecclesiam, id est, usque ad septimum Neronis annum, & juxta templum, ubi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum usque ad obfationem Titi & ultimam Hadriani notissimum habuit. Quidam e nostris in Monte Oliveti eum conditum putant: sed falsa eorum opinio est.

Ejusdem ex Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum.

Simon Petrus filius Jonæ, provinciæ Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum, post Episcopatum Antiochenis Ecclesiæ, & predicationem dispersionis eo, um qui de circumcissione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudii anno ad expugnandam Simonem Magum Romam pergit, ibique vigintiquinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, usque ad ultimum annum Neronis, id est decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus elevatis, asserens se indignum ut sic crucifigeretur ut Dominus suus. Scripsit duas Epistolas, quæ Catholicæ nominantur: quarum secunda, a plerisque ejus esse negatur, propter styli cum priore dissimilitudinem. Sed & Evangelium juxta Marcum, qui auditor ejus & interpres fuit, hujus dicitur. Libri autem, e quibus unus Actorum ejus inscribitur, alius Evangelii, tertius predicationis, quartus Apocalypsis, quintus iudicii inter apocryphas Scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano juxta viam triumphalem, totius urbis veneratione celebratur.

Ejusdem ex Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum.

Judas frater Jacobi, parvam quidem, quæ de septem Catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui Apocryphus est, in ea assumit testimonium, a plerisque rejicitur: tamen auctoritatem vetustate jam & usu meruit, & inter Sanctas Scripturas computatur.

LIBER GENESIS,

HEBRAÏCE BERESITH.

CAPUT PRIMUM.

De Mundi creatione, rerum creaturarum distinctione & ornatu; deque hominis formatione, cui subjecit Deus omnia quæ creaverat.

- I**n principio creavit Deus cælum & terram. Ps. 106. 5. Eccl. 10. 1. Job. 26. 11. Heb. 11. 3.
- 2 Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi: & Spiritus Dei ferebatur super aquas.
- 3 Dixitque Deus: * Fiat lux. Et facta est lux.
- 4 Et vidit Deus lucem quod esset bona: & divisit lucem a tenebris.
- 5 Appellavitque lucem Diem, & tenebras Noctem; factumque est vespere & mane, dies unus.
- 6 Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum: & dividat aquas ab aquis.
- 7 Et fecit Deus firmamentum, divisitque aquas quæ erant sub firmamento, ab his * quæ erant super firmamentum. Et factum est ita. Ps. 135. 6. Jer. 31. 4. Gen. 10. 12. 135. 6.
- 8 Vocavitque Deus firmamentum, Cælum: & factum est vespere & mane, dies secundus.
- 9 Dixit vero Deus: Congregentur aquæ, quæ sub cælo sunt, in locum unum: & appareat arida. Et factum est ita.
- 10 Et vocavit Deus aridam, * Terram, congregationesque aquarum appellavit Maria. Et vidit Deus quod esset bonum. Job. 38. Psal. 32. 7. 88. 12. 135. 6.
- 11 Et ait: Germinet terra herbam virentem & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum, cujus semen in semetipso sit super terram. Et factum est ita.
- 12 Et protulit terra herbam virentem, & facientem semen juxta genus suum, lignumque faciens fructum, & habens unumquodque semen secundum speciem suam. Et vidit Deus quod esset bonum.
- 13 Et factum est vespere & mane, dies tertius. Gen. 1. A 14 Di.

dormientibus. Triginta itaque annos Jerosolymis rexit Ecclesiam, id est, usque ad septimum Neronis annum, & juxta templum, ubi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum usque ad obfationem Titi & ultimam Hadriani notissimum habuit. Quidam e nostris in Monte Oliveti eum conditum putant: sed falsa eorum opinio est.

Ejusdem ex Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum.

Simon Petrus filius Jonæ, provinciæ Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum, post Episcopatum Antiochenis Ecclesiæ, & predicationem dispersionis eo, um qui de circumcissione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudii anno ad expugnandam Simonem Magum Romam pergit, ibique vigintiquinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, usque ad ultimum annum Neronis, id est decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus elevatis, asserens se indignum ut sic crucifigeretur ut Dominus suus. Scripsit duas Epistolas, quæ Catholicæ nominantur: quarum secunda, a plerisque ejus esse negatur, propter styli cum priore dissimilitudinem. Sed & Evangelium juxta Marcum, qui auditor ejus & interpres fuit, hujus dicitur. Libri autem, e quibus unus Actorum ejus inscribitur, alius Evangelii, tertius predicationis, quartus Apocalypsis, quintus iudicii inter apocryphas Scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano juxta viam triumphalem, totius urbis veneratione celebratur.

Ejusdem ex Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum.

Judas frater Jacobi, parvam quidem, quæ de septem Catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui Apocryphus est, in ea assumit testimonium, a plerisque rejicitur: tamen auctoritatem vetustate jam & usu meruit, & inter Sanctas Scripturas computatur.

LIBER GENESIS,

HEBRAÏCE BERESITH.

CAPUT PRIMUM.

De Mundi creatione, rerum creaturarum distinctione & ornatu; deus hominis formatione, cui subjecit Deus omnia quæ creaverat.

- I**n principio creavit Deus cælum & terram. Ps. 124. 6. & 135. 5. Eccl. 10. 1. Job. 26. 11. & 37. 24. Heb. 11. 3.
- 2 Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi: & Spiritus Dei ferebatur super aquas.
- 3 Dixitque Deus: * Fiat lux. Et facta est lux.
- 4 Et vidit Deus lucem quod esset bona: & divisit lucem a tenebris.
- 5 Appellavitque lucem Diem, & tenebras Noctem; factumque est vespere & mane, dies unus.
- 6 Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum: & dividat aquas ab aquis.
- 7 Et fecit Deus firmamentum, divisitque aquas quæ erant sub firmamento, ab his * quæ erant super firmamentum. Et factum est ita. Ps. 135. 6. & 148. 4. Jer. 10. 12. & 51. 15.
- 8 Vocavitque Deus firmamentum, Cælum: & factum est vespere & mane, dies secundus.
- 9 Dixit vero Deus: Congregentur aquæ, quæ sub cælo sunt, in locum unum: & appareat arida. Et factum est ita.
- 10 Et vocavit Deus aridam, * Terram, congregationesque aquarum appellavit Maria. Et vidit Deus quod esset bonum. Job. 28. Psal. 32. 7. 88. 12. 135. 6.
- 11 Et ait: Germinet terra herbam virentem & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum, cujus semen in semetipso sit super terram. Et factum est ita.
- 12 Et protulit terra herbam virentem, & facientem semen juxta genus suum, lignumque faciens fructum, & habens unumquodque semen secundum speciem suam. Et vidit Deus quod esset bonum.
- 13 Et factum est vespere & mane, dies tertius. Gen. 1. A 14 Di.

Psalm.
135. 7.

14 Dixit autem Deus: * Fiant luminaria in firmamento cœli, & dividant diem ac noctem, & sint in signa & tempora, & dies & annos:

15 Ut luceant in firmamento cœli, & illuminent terram. Et factum est ita.

16 Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare majus, ut præfesset diei: & luminare minus, ut præfesset nocti: & stellas.

17 Et posuit eas in firmamento cœli, ut luceant super terram,

18 Et præfessent diei ac nocti, & dividerent lucem ac tenebras. Et vidit Deus quod esset bonum.

19 Et factum est vespere & mane, dies quartus.

20 Dixit etiam Deus: Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile super terram sub firmamento cœli.

21 Creavitque Deus Cete grandia, & omnem animam viventem atque motabilem, quam produxerant aquæ in species suas, & omne volatile secundum genus suum. Et vidit Deus quod esset bonum.

22 Benedixitque eis, dicens: Crescite, & multiplicamini, & replete aquas maris: avesque multiplicentur super terram.

23 Et factum est vespere & mane, dies quintus.

24 Dixit quoque Deus: Producat terra animam viventem in genere suo, jumenta, & reptilia, & bestias terræ secundum species suas. Factumque est ita.

25 Et fecit Deus bestias terræ juxta species suas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus quod esset bonum,

26 Et ait: Faciamus hominem * ad imaginem & similitudinem nostram: & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis, universæque terræ, omnique reptili quod movetur in terra.

27 Et creavit Deus hominem ad imaginem suam: * ad imaginem Dei creavit illum: * mascululum & feminam creavit eos.

28 Benedixitque illis Deus, & ait: * Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subjicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & universis animantibus, quæ moventur super terram.

29

29 Dixitque Deus: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & universa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis sui, * ut sint vobis in escam:

30 Et cunctis animantibus terræ, omnique volucri lucri cœli, & universis quæ moventur in terra, & in quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum. Et factum est ita.

31 * Viditque Deus cuncta quæ fecerat: & erant valde bona. Et factum est vespere & mane, dies sextus.

CAPUT II.

Deus, completo sex diebus opificio, septimo quiescit, cui & benedixit: hominem in paradysum variis arboribus fructiferis, ac fluminibus insignitum posuit; cui Havam ex ipsius costa in adjutorium formavit, ac matrimonium instituit.

1 Igitur perfecti sunt cœli & terra, & omnis ornatus eorum.

2. Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat: & * requievit die septimo ab universo opere quod patrarat.

3 Et benedixit diei septimo; & sanctificavit illum: quia in ipso cessaverat ab omni opere suo quod creavit Deus ut faceret.

4 Istæ sunt generationes cœli & terræ, quando creata sunt, in die quo fecit Dominus Deus cœlum & terram.

5 Et omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret: non enim pluerat Dominus Deus super terram, & homo non erat qui operaretur terram:

6 Sed fons ascendebat e terra, irrigans universam superficiem terræ.

7 Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, & * factus est homo in animam viventem.

8 Plantaverat autem Dominus Deus Paradysum voluptatis a principio: in quo posuit hominem quem formaverat.

A 2

9 Pro.

Exod.
20. 11. 3
31. 17.
Deut. 5.
14.
Heb. 4. 48

Eccl.
30. 21.
Marc. 7.
37.

1. Cor. 15.
45.

9 Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave: lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumque scientiæ boni & mali.

10 Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradysum, qui inde dividitur in quatuor capita.

• *Eccli.*
24. 35. 11 Nomen * uni Phison: ipse est qui circuit omnem terram Hevilath, ubi nascitur aurum:

12 Et aurum terræ illius optimum est; ibi invenitur bdellium, & lapis onychinus.

13 Et nomen fluvii secundi Gehon; ipse est qui circumit omnem terram Æthiopiæ.

14 Nomen vero fluminis tertii, Tygris: ipse vadit contra Assyrios. Fluvius autem quartus, ipse est Euphrates.

15 Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in Paradiso voluptatis, ut operaretur & custodiret illum:

16 Præcepitque ei dicens: Ex omni ligno paradisi comede:

17 De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.

18 Dixit quoque Dominus Deus: Non est bonum esse hominem solum: faciamus ei adiutorium simile sibi.

19 Formatis igitur, Dominus Deus, de humo cunctis animantibus terræ, & universis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea: omne enim quod vocavit Adam animæ viventis, ipsum est nomen ejus.

20 Appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia, & universa volatilia cæli, & omnes bestias terræ: Adæ vero non inveniebatur adiutor similis ejus.

21 Inmisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea.

22 Et edificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam,

23 Di-

23 Dixitque Adam: * Hoc nunc os ex offibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est.

24 * Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ: * & erunt duo in carne una.

25 Erat autem uterque nudus, Adam scilicet & uxor ejus: & non erubescabant.

CAPUT III.

Serpentis astutia primi parentes Dei præceptum transgrediuntur; Messius orbi promittitur; atque iudicia singulis pœna, e paradiso pelluntur.

1 Sed & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ quæ fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus ut non comederetis de omni ligno paradisi?

2 Cui respondit mulier: De fructu lignorum, quæ sunt in paradiso, vescimur:

3 De fructu vero ligni, quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur.

4 Dixit autem serpens ad mulierem: * Nequaquam morte moriemini.

5 Scit enim Deus quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri: & eritis sicut dii, scientes bonum & malum.

6 Vidit igitur mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit: deditque viro suo, qui comedit.

7 Et aperti sunt oculi amborum: cumque cognovissent se esse nudos, confuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata.

8 Et cum audissent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adam & uxor ejus a facie Domini Dei in medio ligni paradisi.

9 Vocavitque Dominus Deus Adam, & dixit ei: Ubi es?

10 Qui ait: Vocem tuam audiui in paradiso: & timui, eo quod nudus essem, & abscondi me.

11 Cui dixit: Quis enim indicavit tibi quod

nudus esses, nisi quod ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comedisti?

12 Dixitque Adam: Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.

13 Et dixit Dominus Deus ad mulierem: Quare hoc fecisti? Quæ respondit: Serpens decepit me, & comedi.

14 Et ait Dominus Deus ad Serpentem: Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ: super pedus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.

15 Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius: ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus.

16 Mulieri quoque dixit: Multiplicabo æumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, * & ipse dominabitur tui.

1 Cor.
14. 34.

17 Adæ vero dixit: Quia audisti vocem uxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi, ne comederes maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.

18 Spinas & tribulos germinabit tibi; & comedes herbam terræ.

19 In sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram de qua sumptus es: quia pulvis es, & in pulverem reverteris.

20 Et vocavit Adam nomen uxoris suæ, Heva: eo quod mater esset cunctorum viventium.

21 Fecit quoque Dominus Deus Adæ & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos:

22 Et ait: Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum & malum: nunc ergo ne forte mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum.

23 Et emisit eum Dominus Deus de paradiso voluptatis, ut operaretur terram, de qua sumptus est.

24 Ejecitque Adam: & collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ.

CA.

CAPUT IV.

Adam ex Heva gignit Cain & Abel: impius Cain pium Abel fratrem occidit; & a Deo punitus, ac profugus vitam agens, Henoch genuit: sed & Adam Seth generavit, cui natus est Enos.

1 Adam vero cognovit uxorem suam Hevam: quæ concepit & peperit Cain, dicens: Possedi hominem per Deum.

2 Rursumque peperit fratrem ejus Abel. Fuit autem Abel pastor ovium, & Cain agricola.

3 Factum est autem post multos dies ut offerret Cain de fructibus terræ munera Domino.

4 Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus.

Hebr. 11. 40

5 Ad Cain vero, & ad munera illius non respexit: iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus ejus.

6 Dixitque Dominus ad eum: Quare iratus es? & cur concidit facies tua?

7 Nonne si bene egeris, recipies: si autem male, statim in foribus peccatum aderit? sed sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.

8 Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: Egrediamur foras. Cumque essent in agro, confurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum.

9 Et ait Dominus ad Cain: Ubi est Abel frater tuus? Qui respondit: Nescio: Num Custos fratris mei sum ego?

10 Dixitque ad eum: Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.

11 Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua.

12 Cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos: vagus & profugus eris super terram.

13 Dixitque Cain ad Dominum: Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear.

14 Ecce ejicis me hodie a facie terræ, & a facie tua abscondar, & ero vagus & profugus in terra: omnis igitur qui invenerit me, occidet me.

15 Dixitque ei Dominus: Nequaquam ita fiet:

A 4

sed

* 54. 10.
3.
Matth. 23.
35.
1. Joann.
3. 12.
Jude 1.
11.

sed omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur. Posuitque Dominus Cain signum, ut non interficeret eum omnis qui invenisset eum.

16 Egrediusque Cain a facie Domini, habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Eden.

17 Cognovit autem Cain uxorem suam, quam concepit, & peperit Henoch: & edificavit civitatem, vocavitque nomen ejus ex nomine filii sui, Henoch.

18 Porro Henoch genuit Irad, & Irad genuit Maviael, & Maviael genuit Mathusael, & Mathusael genuit Lamech.

19 Qui accepit duas uxores, nomen uni Ada, & nomen alteri Sella.

20 Genuitque Ada Iabel, qui fuit pater habitantium in tentoriis, atque pastorum.

21 Et nomen fratris ejus Jubal: ipse fuit pater canentium cithara & organo.

22 Sella quoque genuit Tubalcain, qui fuit malleator & faber in cuncta opera aeris & ferri. Soror vero Tubalcain, Noema.

23 Dixitque Lamech uxoribus suis Adæ & Sella: Audite vocem meam uxores Lamech, auctore sermonem meum: quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in livorem meum.

24 Septuplum ultio dabitur de Cain: de Lamech vero septuagies septies.

25 Cognovit quoque adhuc Adam uxorem suam: & peperit filium, vocavitque nomen ejus Seth, dicens: Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain.

26 Sed & Seth natus est filius, quem vocavit Enos: iste cepit invocare nomen Domini.

CAPUT V.

Textus genealogia Adæ ac posterorum per Seth: annique vitæ ipsorum usque ad Noe.

I Hic est liber generationis Adam. In die qua creavit Deus hominem, * ad similitudinem Dei fecit illum.

2 Masculum & feminam creavit eos, & benedixit illis: & vocavit nomen eorum Adam, in die quo creati sunt.

3 Vi.

3 Vixit autem Adam centum triginta annis: & genuit filium ad imaginem & similitudinem suam, vocavitque nomen ejus Seth.

4 Et facti sunt dies * Adam, postquam genuit ^{* 1. Rev.} Seth, octingenti anni: genuitque filios & filias. ^{1. 1.}

5 Et factum est omne tempus quod vixit Adam, anni nonaginti triginta, & mortuus est.

6 Vixit quoque Seth centum quinque annis, & genuit Enos.

7 Vixitque Seth postquam genuit Enos, octingentis septem annis, genuitque filios & filias.

8 Et facti sunt omnes dies Seth nonagitorum duodecim annorum, & mortuus est.

9 Vixit vero Enos nonaginta annis, & genuit Cainan.

10 Post cujus ortum vixit octingentis quindecim annis: & genuit filios & filias.

11 Factique sunt omnes dies Enos nonaginti quinque anni, & mortuus est.

12 Vixit quoque Cainan septuaginta annis, & genuit Malaleel.

13 Et vixit Cainan postquam genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis: genuitque filios & filias.

14 Et facti sunt omnes dies Cainan nonaginti decem anni, & mortuus est.

15 Vixit autem Malaleel sexaginta quinque annis: & genuit Jared.

16 Et vixit Malaleel postquam genuit Jared, octingentis triginta annis: & genuit filios & filias.

17 Et facti sunt omnes dies Malaleel octingenti nonaginta quinque anni, & mortuus est.

18 Vixitque Jared centum sexaginta duobus annis, & genuit Henoch.

19 Et vixit Jared postquam genuit Henoch octingentis annis: & genuit filios & filias.

20 Et facti sunt omnes dies Jared nonaginti sexaginta duo anni, & mortuus est.

21 Porro Henoch vixit sexaginta quinque annis, & genuit Mathusalam.

22 Et ambulavit Henoch cum Deo: & vixit, ^{Eccl. 44.} postquam genuit Mathusalam, trecentis annis: ^{15.} ^{Hebr. 11.} & genuit filios & filias. ^{5.}

A 5

23 Et

* Sap. 2.
24.
Ips. 9. 6.
Eccl. 2. 23.
Eccl. 17.
1.

23 Et facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinque anni.

24 Ambulavitque cum Deo, & non apparuit: quia tulit eum Deus.

25 Vixit quoque Mathufala centum octoginta septem annis, & genuit Lamech.

26 Et vixit Mathufala, postquam genuit Lamech, septingentis octoginta duobus annis: & genuit filios & filias.

27 Et facti sunt omnes dies Mathufala nongenti sexaginta novem anni, & mortuus est.

28 Vixit autem Lamech centum octoginta duobus annis, & genuit filium:

29 Vocavitque nomen ejus Noe, dicens: Iste consolabitur nos ab operibus & laboribus manuum nostrarum, in terra cui maledixit Dominus.

30 Vixitque Lamech, postquam genuit Noe, quingentis nonaginta quinque annis: & genuit filios & filias.

31 Et facti sunt omnes dies Lamech, septingenti septuaginta septem anni, & mortuus est. Noe vero cum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, & Japheth.

CAPUT VI.

Hominis peccata fuere diluvii causa: Noe tamen iustus inventus est. Cui arca fabricanda mandatur, in qua ipse & cunctorum animantium genera serventur.

1 Cumque coepissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent,

2 Videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchrae, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant.

3 Dixitque Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est: eruntque dies illius centum viginti annorum.

4 Gigantes autem erant super terram in diebus illis. Postquam enim ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illaque genuerunt, isti sunt potentes a saeculo viri famosi.

5 Videns autem Deus quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore,

6 Pœ.

* Ipsi 8.
21.
* Matth.
15. 19.

6 Pœnituit eum quod hominem fecisset in terra. Et tactus dolore cordis intrinsecus,

7 Delebo, inquit, hominem, quem creavi a facie terrae, ab homine usque ad animantia, & reptili usque ad volucres caeli: ponitet enim me fecisse eos.

8 Noe vero invenit gratiam coram Domino.

9 Haec sunt generationes Noe: * Noe vir iustus * Eccl. atque perfectus fuit in generationibus suis, cum 44. 17. Deo ambulavit.

10 Et genuit tres filios, Sem, Cham, & Japheth.

11 Corrupta est autem terra coram Deo, & repleta est iniquitate.

12 Cumque vidisset Deus terram esse corruptam, (omnis quippe caro corruperat viam suam super terram)

13 Dixit ad Noe: Finis universae carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate a facie eorum, & ego disperdam eos cum terra.

14 Fac tibi arcam de lignis laevigatis: mansiunculas in arca facies, & bitumine linies intrinsecus & extrinsecus.

15 Et sic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo arcae, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius.

16 Fenestram in arca facies, & in cubito consummabis summitatem ejus: ostium autem arcae pones ex latere: deorsum, coenacula, & tritiga facies in ea.

17 Ecce ego adducam aquas diluvii super terram, ut interficiam omnem carnem, in qua spiritus vitae est subter caelum: Univerfa quae in terra sunt, consumentur.

18 Ponamque foedus meum tecum: & ingredieris arcam tuam, & filii tui, uxor tua, & uxores filiorum tuorum, tecum.

19 Et ex cunctis animantibus universae carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum: masculini sexus & feminini.

20 De volucribus juxta genus suum, & de jumentis in genere suo, & ex omni reptili terrae secundum genus suum: bina de omnibus ingrediantur tecum, ut possint vivere.

21 Tql.

21 Tolles igitur tecum ex omnibus eis, quæ mandati possunt, & comportabis apud te: & erunt tam tibi quam illis in cibum.

22 Fecit igitur Noe omnia, quæ præceperat illi Deus.

CAPUT VII.

Ingresso Noe cum suis in arcam, statim aqua omnium montium cacumina 150 diebus superavit, reliquaque animantia submersit.

1 Dixitque Dominus ad eum: Ingredere tu, & omnis domus tua, in arcam: te enim * vidi iustum coram me in generatione hac.

2 Ex omnibus animantibus mundis septena & septena, masculum & feminam: de animantibus vero immundis duo & duo, masculum & feminam.

3 Sed & de volatilibus cæli septena & septena, masculum & feminam: ut salvetur semen super faciem universæ terræ.

4 Adhuc enim, & post dies septem ego pluam super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus: & delebo omnem substantiam, quam feci, de superficie terræ.

5 Fecit ergo Noe omnia, quæ mandaverat ei Dominus.

6 Eratque sexcentorum annorum quando diluvii aqua inundaverant super terram.

7 Et * ingressus est Noe & filii ejus, uxor ejus & uxores filiorum ejus cum eo, in arcam propter aquas diluvii.

8 De animantibus quoque mundis & immundis, & de volucibus, & ex omni, quod movetur super terram,

9 Duo & duo ingressa sunt ad Noe in arcam, masculus & femina, sicut præceperat Dominus Noe.

10 Cumque transissent septem dies, aqua diluvii inundaverunt super terram.

11 Anno sexcentesimo vitæ Noe, mense secundo, septimodecimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cæli apertæ sunt:

12 Et facta est pluvia super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

* Hebr.
11. 7.
2 Pet. 2. 5.

* Matth.
24. 37.
Luc. 17.
26.
1 Petr. 3.
20.

13 In articulo diei illius ingressus est Noe, & Sem, & Cham, & Japheth, filii ejus; uxor illius, & tres uxores filiorum ejus cum eis, in arcam:

14 Ipsi & omne animal secundum genus suum, universaque jumenta in genere suo, & omne quod movetur super terram in genere suo, cunctumque volatile secundum genus suum, universæ aves, omnesque volucres,

15 Ingressæ sunt ad Noe in arcam, bina & bina ex omni carnae, in qua erat spiritus vitæ.

16 Et quæ ingressa sunt, masculus & femina ex omni carne introierunt, sicut præceperat ei Deus: & inclusit eum Dominus de foris.

17 Factumque est diluvium quadraginta diebus super terram: & multiplicatae sunt aquæ, & elevaverunt arcam in sublime a terra.

18 Vehementer enim inundaverunt: & omnia repleverunt in superficie terræ: porro arca ferebatur super aquas.

19 Et aquæ prævaluerunt nimis super terram: operisque sunt omnes montes excelsi sub universo cælo.

20 Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat.

21 * Consumptaque est omnis caro quæ movebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniumque reptilium, quæ reptant super terram; universi homines,

22 Et cuncta, in quibus spiraculum vitæ est in terra, mortua sunt.

23 Et delevit omnem substantiam, quæ erat super terram, ab homine usque ad pecus, tam reptile quam volucres cæli: & deleta sunt de terra: remansit autem solus Noe, & qui cum eo erant in arca.

24 Obtinueruntque aquæ terram centum quinquaginta diebus.

CAPUT VIII.

Imminutis paulatim aquis diluvii, post corvi ac columbæ emissionem, Noe cum universis qui in arca continebantur, egreditur; & altari extructo, offert Deo in gratiarum actionem holocausta, quibus

* Sap. 10.
14.
Eccl. 39.
28.
1 Petr. 3.
20.

bus placatus Deus promittit numquam deinceps fore diluuium.

Recordatus autem Deus Noe, cunctorumque animantium, & omnium iumentorum, quæ erant cum eo in arca, adduxit spiritum super terram, & imminutæ sunt aquæ.

2 Et clausi sunt fontes abyssi, & cataractæ cœli: & prohibita sunt pluvia de cœlo.

3 Reversaque sunt aquæ de terra euntes & redeuntes: & cœperunt minui post centum quinquaginta dies.

4 Requieuitque arca mense septimo, vigesimo septimo die mensis, super montes Armeniæ.

5 At vero aquæ ibant & decredebant usque ad decimum mensem: decimo enim mense, prima die mensis, apparuerunt cacumina montium.

6 Cumque transissent quadraginta dies, aperiens Noë fenestram arcæ, quam fecerat, dimisit corvum:

7 Qui egrediebatur, & non revertebatur, donec siccarentur aquæ super terram.

8 Emisit quoque columbam post eum, ut videret si jam cessassent aquæ super faciem terræ.

9 Quæ cum non invenisset ubi requiesceret pes ejus, reversa est ad eum in arcam: aquæ enim erant super universam terram: extenditque manum, & apprehensam intulit in arcam.

10 Expectatis autem ultra septem diebus aliis, rursum dimisit columbam ex arca.

11 At illa venit ad eum ad vespertam, portans rami olivæ virentibus foliis in ore suo. Intellexit ergo Noë quod cessassent aquæ super terram.

12 Expedavitque nihilominus septem alios dies: & emisit columbam, quæ non est reversa ultra ad eum.

13 Igitur sexcentesimo primo anno, primo mense, prima die mensis, imminutæ sunt aquæ super terram: & aperiens Noë tectum arcæ, aspexit, viditque quod exsiccata esset superficies terræ.

14 Mense secundo, septimo & vigesimo die mensis, arefacta est terra.

15 Locutus est autem Deus ad Noë, dicens:

16 Egredere

16 Egredere de arca, tu & uxor tua, filii tui, & uxores filiorum tuorum tecum.

17 Cuncta animantia quæ sunt apud te, ex omni carne, tam in volatilibus quam in bestiis, & universis reptilibus, quæ reptant super terram, educ tecum, & ingredimini super terram: crescite & multiplicamini super eam.

18 Egredius est ergo Noë, & filii ejus, uxor illius, & uxores filiorum ejus, cum eo.

19 Sed & omnia animantia, jumenta, & reptilia quæ reptant super terram, secundum genus suum, egressa sunt de arca.

20 Edificavit autem Noë altare Domino: & tollens de cunctis pecoribus & volucris mundis, obtulit holocausta super altare.

21 Odoratusque est Dominus odorem suavitatis, & ait: Nequaquam ultra maledicam terræ propter homines: * sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua: non igitur ultra percussiam omnem animam viventem sicut feci.

22 Cunctis diebus terræ, sementis & messis, frigus & æstus, æstas & hiems, nox & dies, non requiescent.

CAPUT IX.

Deus Noë ac filiis ejus benedicit, cunctaque animantia una cum piscibus in cibum tribuit, prohibito tamen illis sanguine: sœdus inter Deum & homines de non inducendis amplius aquis diluuii, iride firmatur. Noë ebrium ridens filius Cham, in Chanaan filio maledicitur: Sem vero & Japheth benedicuntur.

Benedixitque Deus Noë & filiis ejus. Et dixit ad eos: * Crescite, & multiplicamini, & replete terram.

2 Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ, & super omnes volucres cœli, cum in universis quæ moventur super terram: omnes pisces maris manus vestræ traditi sunt.

3 Et omne, quod movetur & vivit, * erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia.

4 * Ex.

4 * Excepto, quod carnem cum sanguine non comedetis.

5 Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum: & de manu hominis, de manu viri & de manu fratris ejus, requiram animam hominis.

6 Quicumque * effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus est homo.

7 * Vos autem crescite & multiplicamini, & ingredimini super terram, & implete eam.

8 Hæc quoque dixit Deus ad Noe, & ad filios ejus cum eo:

9 Ecce ego statuam pactum meum vobiscum, & cum semine vestro post vos.

10 Et ad omnem animam viventem, quæ est vobiscum, tam in volucibus quam in jumentis, & pecudibus terræ cunctis, quæ egressa sunt de arca, & universis bestiis terræ.

11 * Statuam pactum meum vobiscum, & nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis diluvii, neque erit deinceps diluvium dissipans terram.

12 Dixitque Deus: Hoc est signum fœderis quod do inter me & vos, & ad omnem animam viventem, quæ est vobiscum in generationes semperpiternas.

13 Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram.

14 * Cumque obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus:

15 Et recordabor fœderis mei quod pepigi vobiscum, & cum omni anima vivente quæ carnem vegetat: & non erunt ultra aquæ diluvii ad delendam universam carnem.

16 Eritque arcus meus in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis sempiterni quod pactum est inter Teum & omnem animam viventem universæ carnis quæ est super terram.

17 Dixitque Deus ad Noe: Hoc erit signum fœderis, quod constitui inter me & omnem carnem super terram.

18 Erant ergo filii Noe, qui egressi sunt de arca,

ca, Sem, Cham, & Japheth: porro Cham ipse est pater Chanaan.

19 Tres isti filii sunt Noe: & ab his disseminatum est omne genus hominum super universam terram.

20 Cœpitque Noe vir agricola exercere terram, & plantavit vineam:

21 Bibensque vinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo.

22 Quod cum vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiavit duobus fratribus suis foras.

23 At vero Sem & Japheth pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum, operuerunt verenda patris sui: faciesque eorum averteæ erant, & patris virilia non viderunt.

24 Evigilans autem Noe ex vino, cum didicisset quæ fecerat ei filius suus minor,

25 Ait: Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis.

26 Dixitque: Benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanaan servus ejus.

27 Dilatet Deus Japheth, & habitet in tabernaculis Sem, sitque Chanaan servus ejus.

28 Vixit autem Noe post diluvium trecentis quinquaginta annis.

29 Et impleti sunt omnes dies ejus nongentorum quinquaginta annorum: & mortuus est.

CAPUT X.

Genealogia filiorum Noe, a quibus divisæ sunt gentes post diluvium, & orti omnes mortales.

1 Hæc sunt generationes filiorum Noe, Sem, Cham, & Japheth: natiq; sunt eis filii post diluvium.

2 Filii Japheth: Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, & Thubal, & Mosoch, & Thiras.

3 Porro filii Gomer: Arcenez & Riphath & Thogorma.

4 Filii autem Javan: Elifa & Tharsis, Cethim & Dodanim.

5 Ab his divisæ sunt insulæ gentium in regionibus suis, unusquisque secundum linguam suam & familias suas in nationibus suis.

6 Filii autem Cham: Chus, & Mesraim, & Phuth, & Chanaan.

7 Filii Chus: Saba, & Hevila, & Sabatha, & Regma, & Sabatacha. Filii Regma: Saba & Dadan.

8 Porro Chus genuit Nemrod: ipse cepit esse potens in terra.

9 Et erat robustus venator coram Domino. Ob hoc exivit proverbium: Quasi Nemrod robustus venator coram Domino.

10 Fuit autem principium regni ejus Babylon, & Arach, & Achad, & Chalanne, in terra Sennaar.

11 De terra illa egressus est Assur, & edificavit Niniven, & plateas civitatis, & Chale.

12 Resen quoque inter Niniven & Chale: hæc est civitas magna.

13 At vero Mesraim genuit Ludim, & Ananim, & Laabim, Nephthum,

14 Et Phetridim, & Chassum: de quibus egressi sunt Philistim & Capthorim.

15 Chanaan autem genuit Sidonem primogenitum suum, Hethæum,

16 Et Jebuseum, & Amorrhæum, & Gergeæum,

17 Et Hevæum, & Aracæum: Sinæum,

18 Et Aradium, Samaræum, & Amathæum: & per hos disseminati sunt populi Chananeorum.

19 Ræque sunt termini Chanaan venientibus a Sidone Geraram usque Gazam, donec ingrediaris Sodomam & Gomorrhæam, & Adamam, & Seboim, usque Leth.

20 Hi sunt filii Cham in cognationibus, & linguis, & generationibus, terrisque & gentibus suis.

21 De Sem quoque nati sunt, patre omnium filiorum Heber, fratre Japheth majore.

17. 22 Filii Sem: Elam & Assur, & Arphaxad, & Lud, & Aram.

23 Filii Aram: Us, & Hul, & Gether, & Mes.

24 At vero Arphaxad genuit Sale, de quo ortus est Heber.

25 Natiq̄ue sunt Heber filii duo: nomen uni Phaleg, eo quod in diebus ejus divisa sit terra: & nomen fratris ejus Jectan.

26 Qui Jectan genuit Elmoad, & Saleph, & Afarmoth, Jare,

27 Et Aduram, & Uzal, & Decla,

28 Et Ebal, & Abimael, Saba,

29 Et Ophir, & Hevila, & Jobab. Omnes isti, filii Jectan.

30 Et facta est habitatio eorum de Messa per gentibus usque Sephar montem orientalem.

31 Isti sunt filii Sem, secundum cognationes, & linguas, & regiones, in gentibus suis.

32 Hæc familiæ Noe juxta populos & nationes suas. Ab his divisa sunt gentes in terra post diluvium.

CAPUT XI.

In turris Babel ædificatione, superbiorum fastus ac lingua confunditur. Sem genealogia usque ad Abram texitur.

1 ERat autem terra labii unius, & sermonum Sap. 10. 5. eorundem.

2 Cumque proficiscerentur de oriente, invenerunt campum in terra Sennaar, & habitaverunt in eo.

3 Dixitque alter ad proximum suum: Venite, faciamus lateres, & coquamus eos igni. Habueruntque lateres pro faxis, & bitumen pro cæmento:

4 Et dixerunt: Venite faciamus nobis civitatem, & turrim, ejus culmen pertingat ad cælum: & celebremus nomen nostrum antequam dividamur in universas terras.

5 Descendit autem Dominus, ut videret civitatem & turrim quam ædificabant filii Adam.

6 Et dixit: Ecce, unus est populus, & unum labium omnibus: ceperuntque hoc facere, nec desisterent a cogitationibus suis, donec eas opere compleant.

7 Venite igitur, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui.

8 Atque ita divisit eos Dominus ex illo loco in universas terras, & cessaverunt ædificare civitatem.

9 Et idcirco vocatum est nomen ejus Babel, quia ibi confusum est labium universæ terræ: & inde disperfit eos Dominus super faciem cunctarum regionum.

* 1. Par. 1. 17. 10 Hæ sunt generationes Sem: * Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad, biennio post diluuium.

11 Vixitque Sem postquam genuit Arphaxad, quingentis annis: & genuit filios & filias.

12 Porro Arphaxad vixit triginta quinque annis, & genuit Sale.

13 Vixitque Arphaxad postquam genuit Sale, trecentis tribus annis: & genuit filios & filias.

14 Sale quoque vixit triginta annis, & genuit Heber.

15 Vixitque Sale postquam genuit Heber, quadringentis tribus annis: & genuit filios & filias.

16 Vixit autem Heber triginta quatuor annis, & genuit Phaleg.

17 Et vixit Heber postquam genuit Phaleg, quadringentis triginta annis: & genuit filios & filias.

18 Vixit quoque Phaleg triginta annis, & genuit Reu.

* 1. Par. 1. 19. 19 * Vixitque Phaleg postquam genuit Reu, ducentis novem annis: & genuit filios & filias.

20 Vixit autem Reu triginta duobus annis, & genuit Sarug.

21 Vixit quoque Reu postquam genuit Sarug, ducentis septem annis: & genuit filios & filias.

22 Vixit vero Sarug triginta annis, & genuit Nachor.

23 Vixitque Sarug postquam genuit Nachor, ducentis annis: & genuit filios & filias.

24 Vixit autem Nachor viginti novem annis, & genuit Thare.

25 Vixitque Nachor postquam genuit Thare, centum decem & novem annis: & genuit filios & filias.

* Jos. 24. 5. 1. Par. 1. 26. 26 Vixitque Thare septuaginta * annis, & genuit Abram, & Nachor, & Aran.

27 Hæ sunt autem generationes Thare. Thare genuit Abram, Nachor, & Aran. Porro Aran genuit Lot.

28 Mortuusque est Aran ante Thare patrem suum, in terra natiuitatis suæ in Ur Chaldeorum.

29 Duxerunt autem Abram & Nachor uxores: nomen uxoris Abram, Sarai: & nomen uxoris Na-

Nachor, Melcha filia Aran, patris Melchæ, & patris Jeschæ.

30 Erat autem Sarai sterilis, nec habebat liberos.

31 * Tulit itaque Thare Abram filium suum, & Lot filium Aran, filium filii sui, & Sarai nunc suam, uxorem Abram filii sui, & eduxit eos de Ur Chaldeorum, * ut irent in terram Chanaan: veneruntque usque Haran, & habitaverunt ibi.

32 Et facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus est in Haran.

CAPUT XII.

Abram Dei mandato parens, promissaque accipiens, patria relicta, comitante Lot, peregrinatur in Chanaan, & Domino in Sichem & Bethel sacrificat. Inde propter famem Ægyptum ingressus, uxorem suam vocat sororem; quam in domum regis Pharaonis sublatam, postea recipit intactam.

1 Dixit autem Dominus ad Abram: * Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrabo tibi.

2 Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus.

3 Benedicam benedictibus tibi, & maledicam maledictibus tibi, atque * IN TE benedicentur uniuersæ cognationes terræ.

4 Egredus est itaque Abram sicut præceperat ei Dominus, & iuit cum eo Lot: septuaginta quinque annorum erat Abram cum egrederetur de Haran.

5 Tulitque Sarai uxorem suam, & Lot filium fratris sui, uniuersamque substantiam quam possederant, & animas quas fecerant in Haran: & egressi sunt ut irent in terram Chanaan. Cumque venissent in eam,

6 Pertransiuit Abram terram usque ad locum Sichem, usque ad conuallē illustrem: Chananeus autem tunc erat in terra.

7 Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei: * Semini tuo dabo terram hanc. Qui edificauit tibi altare Domino, qui apparuerat ei.

8 Et inde transgrediens ad montem, qui erat

* Josua 24. 2. Nehem. 9. 7. * Judith. 5. 6. Act. 7. 2.

Ab. 7. 3.

* Infr. 13. 18. & 22. 18. Gal. 3. 8. Hebr. 11. 8.

* Infr. 13. 15. & 15. 18. & 26. 4. Dent. 34. 4.

contra orientem Bethel, terendie ibi tabernaculum suum, ab occidente habens Bethel, & ab oriente Hai: ædificavit quoque ibi altare Domino, & invocavit nomen ejus.

9 Perrexitque Abram vadens, & ultra progrediens ad meridiem.

10 Facta est autem fames in terra; descenditque Abram in Ægyptum, ut peregrinaretur ibi: prævaluerat enim fames in terra.

11 Cumque prope esset ut ingrederetur Ægyptum, dixit Sarai uxori suæ: Novi quod pulchra sis mulier.

12 Et quod cum viderint te Ægyptii, diduri sunt: Uxoripius est: & interficient me, & te reservabunt.

13* Dic ergo, obsecro te, quod soror mea sis: ut bene sis mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tui.

14 Cum itaque ingressus esset Abram Ægyptum, viderunt Ægyptii mulierem quod esset pulcherrima nimis.

15 Et nuntiaverunt principes Pharaoni, & laudaverunt eam apud illum: & sublata est mulier in domum Pharaonis.

16 Abram vero bene usi sunt propter illam: fueruntque ei oves & boves & asini & servi & famulae, & asinae & cameli.

17 Flagellavit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum ejus, propter Sarai uxorem Abram.

18 Vocavitque Pharaon Abram, & dixit ei: Quidnam est hoc quod fecisti mihi? quare non indicasti quod uxor tua esset?

19 Quam ob causam dixisti esse sororem tuam, ut tollerem eam mihi in uxorem? Nunc igitur ecce conjux tua, accipe eam, & vade.

20 Præcepitque Pharaon supra Abram viris: & deduxerunt eum, & uxorem illius; & omnia quæ habebat.

CAPUT XIII.

Abram & Lot, Ægyptum egressi, præ nimia opulentia separantur; & Lot Jordanis fines eligente, Abram habitat in terra Chanaan: ubi rursus Dei pro-

promissiones de multiplicando semine, terraque possidenda, accipit.

1 Ascendit ergo Abram de Ægypto, ipse & uxor ejus, & omnia quæ habebat, & Lot cum eo, ad Australem plagam.

2 Erat autem dives valde in possessione auri & argenti.

3 Reversusque est per iter, quo venerat, a meridie in Bethel, usque ad locum ubi prius fixerat tabernaculum inter Bethel & Hai:

4 In loco altaris* quod fecerat prius, & invocavit ibi nomen Domini.

5 Sed & Lot qui erat cum Abram, fuerunt greges ovium, & armenta, & tabernacula.

6 Nec poterat ebs capere terra, ut habitarent simul: * erat quippe substantia eorum multa, & nequibant habitare communiter.

7 Unde & facta est rixa inter pastores gregum Abram & Lot. Eo autem tempore Chanaanæus & Perezæus habitabant in terra illa.

8 Dixit ergo Abram ad Lot: Ne quæso fit jurgium inter me & te, & inter pastores meos & pastores tuos: fratres enim sumus.

9 Ecce universa terra coram te est: recede a me, obsecro: si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam.

10 Elevatis itaque Lot oculis, vidit omnem circa regionem Jordanis, quæ universa irrigabatur antequam subverteret Dominus Sodomam & Gomortham: sicut paradisus Domini, & sicut Ægyptus venientibus in Segor.

11 Elegitque sibi Lot regionem circa Jordanem, & recessit ab Oriente: divisique sunt alterutrum a fratre suo.

12 Abram habitavit in terra Chanaan: Lot vero moratus est in oppidis, quæ erant circa Jordanem, & habitavit in Sodomis.

13 Homines autem Sodomitæ pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis.

14 Dixitque Dominus ad Abram, postquam divisus est ab eo Lot: * Leva oculos tuos, & vide a loco, in quo nunc es, ad aquilonem & meridiem, ad orientem & occidentem.

B 4 15

* Supra 12. 7.

* Infra 34. 7.

* Supra 16. 7.
* Infra 15. 18. & 26. 4.
Deut. 34. 4.

15 Omnem terram, quam conspicias, tibi dabo & semini tuo usque in sempiternum.

16 Faciamque semen tuum sicut pulverem terræ: si quis potest hominum numerare pulverem terræ, semen quoque tuum numerare poterit.

17 Surge, & perambula terram in longitudine, & in latitudine sua: quia tibi daturus sum eam.

18 Movens igitur tabernaculum suum Abram, venit & habitavit iuxta convallem Mambre, quæ est in Hebron: ædificavitque ibi altare Domino.

CAPUT XIV.

Devictis quinque regibus, ac spoliatis Sodomis, Lot cum plerisque aliis captivus ducitur a quatuor regibus victoribus; quos Abram persecutus, omnes captivos, spoliisque reduxit; lætusque pro victoria, decimas dat Melchisedecho a quo, benedictione accepta, cuncta regi Sodomorum reddidit.

FActum est autem in illo tempore, ut Amraphel rex Sennaar, & Arioch rex Ponti, & Chodorlahomor rex Elamitarum, & Thadal rex Gentium,

2 Inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, & contra Bersa regem Gomorrhæ, & contra Sennaab regem Adamæ, & contra Semeber regem Seboim, contraque regem Balæ, ipsa est Segor.

3 Omnes hi convenerunt in vallem Silvestrem, quæ nunc est mare salis.

4 Duodecim enim annis servierant Chodorlahomor, & tertio decimo anno recesserunt ab eo.

5 Igitur quartodecimo anno venit Chodorlahomor, & reges qui erant cum eo: percusseruntque Raphaim in Astarothcarnaim, & Zuzim cum eis, & Emim in Save Carithaim.

6 Et Chorræos in montibus Seir, usque ad Campes tria Pharan, quæ est in solitudine.

7 Reverſique sunt, & venerunt ad fontem Miſſpat, ipsa est Cades: & percusserunt omnem regionem Amalecitarum, & Amorrhæum qui habitabat in Alafonthamar.

8 Et egressi sunt, rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex Seboim, neenon & rex Balæ, quæ est Segor: & direxerunt aciem contra eos in valle Silvestri:

9 Scilicet adversus Chodorlahomor regem Elamitarum, & Thadal regem Gentium, & Amraphel regem Sennaar, & Arioch regem Ponti: quatuor reges adversus quinque.

10 Vallis autem Silvestris habebat patres multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ, terga verterunt, cecideruntque ibi & qui remanserant, fugerunt ad montem.

11 Tulerunt autem omnem substantiam Sodomorum, & Gomorrhæ, & univerſa quæ ad eibum pertinent, & abierunt:

12 Neenon & Lot & substantiam ejus, filium fratris Abram, qui habitabat in Sodomis.

13 Et ecce unus qui evaserat, nuntiavit Abram Hebræo, qui habitabat in convalle Mambre Amorrhæi, fratris Elcol, & fratris Aner: hi enim pepigerant fœdus cum Abram.

14 Quod cum audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem & octo; & persecutus est usque Dan.

15 Et divisis focis irruit super eos nocte: percussitque eos, & persecutus est eos usque Hoba, quæ est ad Ixvam Damasci.

16 Reduxitque omnem substantiam, & Lot fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoque & populum.

17 Egressus est autem rex Sodomorum in occursum ejus, postquam reversus est a cæde Chodorlahomor, & regum qui cum eo erant in Valle Save, quæ est vallis regis.

18 * At vero Melchisedech rex Salem, proferens panem & vinum (erat enim Sacerdos Dei altissimi)

19 Benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelso, qui creavit cælum & terram:

20 Et benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus.

21 Dixit autem rex Sodomorum ad Abram: Da mihi animas, cætera tolle tibi.

22 Qui respondit ei: Levo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cæli & terra,

23 Quod a filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas: Ego ditavi Abram:

24 Exceptis his, quæ comederunt juvenes, & partibus virorum, qui venerunt mecum, Aner, Escol, & Mambre: isti accipient partes suas.

CAPUT XV.

Deus Abræ de posteritate desperanti filium promittit, cui credens Abram justificatur; & in signum promissæ terræ, præscriptum a Domino offert sacrificium, auditque suæ posteritatis futuram pereginationem.

1 **H**is itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abram per visionem dicens: Non timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.

2 Dixitque Abram: Domine Deus, quid dabis mihi? ego vadam absque liberis: & filius procuratoris domus meæ iste Damascus Eliezer.

3 Addiditque Abram: Mihi autem non dedisti semen: & ecce vernaculus meus, hæres meus erit.

4 Statimque sermo Domini factus est ad eum, dicens: Non erit hic hæres tuus: sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis hæredem.

5 Eduxitque eum foras, & ait illi: * Suspice cælum, & numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit semen tuum.

6 * Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad justiciam.

7 Dixitque ad eum: Ego Dominus qui eduxi te de Ur Chaldæorum, ut darem tibi terram istam, & possideres eam.

8 At ille ait: Domine Deus, unde scire possum, quod possessurus sim eam?

9 Et respondens Dominus: Sume, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam.

10 Qui tollens universa hæc, * divisit ea per medium, & utraque partes contra se altrinsecus posuit: aves autem non divisit.

11 Descenderuntque volucres super cadavera, & abiebat eas Abram.

* Rom. 4. 18.

* Rom. 4. 3.
Gal. 3. 6.
Jac. 2. 23.

* Jer. 34. 18.

12 Cumque sol occumberet, sopor irruit super Abram, & horror magnus & tenebrosus invasit eum.

13 Diciturque est ad eum: Scito prænosceens quod * peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & subsicient eos servituti, & affligent quadringentis annis.

14 Verumtamen gentem, cui servituri sunt, ego judicabo: & posthæc egredientur cum magna substantia.

15 Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona.

16 Generatione autem quarta revertentur huc: nec dum enim completa sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus.

17 Cum ergo occubisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter divisiones illas.

18 In illo die * pepigit Dominus fœdus cum Abram, dicens: Semini tuo dabo terram hanc a fluvio Egypti usque ad fluvium magnum Euphraten.

19 Cineos, & Cenezæos, Cedmonæos,
20 Et Hethæos, & Pherææos, Raphaim quoque,
21 Et Amorrhæos, & Chananzæos, & Gergeszæos, & Jebuszæos.

CAPUT XVI.

Agar a Domina Sarai traditur Abra uxori: quæ ubi concepisset, atque ob id Dominam contemneret, ab illa afflictâ, fugam inquit: sed jussu angeli eidem submissa, parit Ismaelem.

1 **I**gitur Sarai, uxor Abram, non genuerat liberos: sed habens ancillam Egyptiam nomine Agar,

2 Dixit marito suo: Ecce, conclusit me Dominus, ne parerem: ingredi ad ancillam meam, si forte saltem ex illa suscipiam filios. Cumque ille acquiesceret deprecanti,

3 Tulit Agar Egyptiam ancillam suam, post annos decem quam habitare creperant in terra Chanaan: & dedit eam viro suo uxorem.

4 Qui ingressus est ad eam. At illa concepisse se videns, despexit dominam suam.

* Ab. 7. 6.

* Supra 12. 7.
13. 15.
Jer. 26. 4.
Deut. 34. 2.
3. Reg. 4. 21.
2. Par. 9. 26.

5 Dixitque Sarai ad Abram: Inique agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinum tuum, quæ videns quod conceperit, despectui me habet: iudicet Dominus inter me & te.

6 Cui respondens Abram: Ecce, ait, ancilla tua in manu tua est, utere ea ut libet. Affligente igitur eam Sarai, fugam iniit.

7 Cumque invenisset eam angelus Domini iuxta fontem aquæ in solitudine, quæ est in via Sur in deserto,

8 Dixit ad illam: Agar ancilla Sarai, unde venis? & quo vadis? quæ respondit: A facie Sarai dominae meæ ego fugio.

9 Dixitque ei angelus Domini: Revertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu illius.

10 Et rursus: Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum, & non numerabitur præ multitudinem.

11 Ac deinceps: Ecce, ait, concepisti, & paries filium, vocabisque nomen ejus Ismael, eo quod audierit Dominus afflictionem tuam.

12 Hic erit ferus homo, manus ejus contra omnes, & manus omnium contra eum: & e regione universorum fratrum suorum figet tabernacula.

13 Vocavit autem Agar nomen Domini qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui vidisti me. Dixit enim: Profecto hic vidi posteriora videntis me.

14 Propterea appellavit puteum illum, Puteum viventis & videntis me. Ipse est inter Cades & Barad.

15 Peperitque Agar Abræ filium: qui vocavit nomen ejus Ismael.

16 Octoginta & sex annorum erat Abram, quando peperit ei Agar Ismaelem.

CAPUT XVII.

Abræ repetuntur promissiones, ipsius & Sarai nomina immutantur, circumcisio præcipitur, in fœderis signum; filius ex Sara promittitur una cum successu Ismaelis, & Abraham circumcisionis præceptum exequitur.

1 **P**ostquam vero nonaginta & novem annorum esse cœperat, apparuit ei Dominus: dixitque

que ad eum: Ego Deus omnipotens; ambula coram me, & esto perfectus.

2 Ponamque fœdus meum inter me & te, & multiplicabo te vehementer nimis.

3 Cecidit Abram pronus in faciem.

4 Dixitque ei Deus: Ego sum, & ponam pactum meum tecum, * erisque pater multarum gentium.

5 Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham: quia patrem multarum gentium constitui te.

6 Faciamque te crescere vehementissime, & ponam te in gentibus, regesque ex te egredientur.

7 Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis, fœdere sempiterno: ut sis Deus tuus, & feminis tui post te.

8 Daboque tibi & femini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaan in possessionem æternam, eroque Deus eorum.

9 Dixit iterum Deus ad Abraham: * Et tu ergo custodies pactum meum, & semen tuum post te in generationibus suis.

10 Hoc est pactum meum quod observabitis inter me & vos, & semen tuum post te: Circumcidetur ex vobis omne masculinum:

11 Et circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit * in signum fœderis inter me, & vos.

12 Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris: tam vernaculus, quam emptitius circumcidetur, & quicumque non fuerit de stirpe vestra:

13 Eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum.

14 Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit.

15 Dixitque quoque Deus ad Abraham: Sarai uxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram.

16 Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium cui benedicturus sum, eritque in nationes, & reges populorum orientur ex eo.

17 Cecidit Abraham in faciem suam, & risit, dicens in corde suo: Putasne centenario nascetur filius? & Sara nonagenaria pariet? 18

18 Dixitque ad Deum: Utinam Ismael vivat eor-
am te.

18. 19. 20.

19 Et ait Deus ad Abraham: *Sara uxor tua pa-
riet tibi filium, vocabiturque nomen ejus Isaac, &
construam pactum meum illi in fœdus sempiter-
num, & semini ejus post eum.

20 Super Ismael quoque exaudivi te: Ecce be-
nedicam ei, & augeto, & multiplicabo eum valde:
duodecim duces generabit, & faciam illum in gen-
tem magnam.

21 Pactum vero meum statuam ad Isaac, quem
pariet tibi Sara tempore isto in anno altero.

22 Cumque finitus esset sermo loquentis cum
eo, ascendit Deus ab Abraham:

23 Tulit autem Abraham Ismael filium suum,
& omnes vernaculos domus suæ: universosque
quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris do-
mus suæ: & circumcidit carnem præputii eorum
statim in ipsa die, sicut præceperat ei Deus.

24 Abraham nonaginta & novem erat annorum,
quando circumcidit carnem præputii sui.

25 Et Ismael filius tredecim annos impleverat
tempore circumcisionis suæ.

26 Eadem die circumcisus est Abraham & Is-
mael filius ejus.

27 Et omnes viri domus illius, tam vernaculi,
quam emptitii & alienigenæ, pariter circumcisi
sunt.

CAPUT XVIII.

*Angeli tres ab Abraham hospitio suscepti, filium
ex Sara promittunt: quæ ob id videns, corripitur. So-
domorum everio prædicatur, pro quibus Abraham
sepius deprecatur.*

18. 19.

1 Apparuit autem ei Dominus in convalle Mam-
bre sedenti in ostio tabernaculi sui in fervo-
re diei.

2 Cumque elevasset oculos, apparuerunt ei tres
viri stantes prope eum: quos cum vidisset, cucurrit
in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & ado-
ravit in terram.

3 Et dixit: Domine, si inveni gratiam in ocu-
lis tuis, ne transeas servum tuum:

4 Sed

4 Sed afferam paucillum aquæ, & lavate pe-
des vestros, & requiescite sub arbore.

5 Ponamque buccellam panis, & confortate cor
vestrum, postea transibitis: idcirco enim declina-
stis ad servum vestrum. Qui dixerunt: Fac ut
locutus es.

6 Festinavit Abraham in tabernaculum ad Sa-
ram, dixitque ei: Accelera, tria facta similia com-
misce, & fac subcinericios panes.

7 Ipse vero ad armentum cucurrit, & tulit inde
vitulum tenerrimum & optimum, deditque puero:
qui festinavit & coxit illum.

8 Tulit quoque butyrum & lac, & vitulum
quem coxerat, & posuit coram eis: ipse vero
stabat juxta eos sub arbore.

9 Cumque comedisent, dixerunt ad eum: Ubi
est Sara uxor tua? ille respondit: Ecce in taber-
naculo est.

10 Cui dixit: *Revertens veniam ad te tempore
isto, vita comite, & habebit filium Sara uxor tua.
Quo audito, Sara risit post osium tabernaculi.

11 Erant autem ambo senes, protractaque æta-
tis, & desierant Saræ fieri muliebria.

12 Quæ risit occulte, dicens: Postquam conse-
cui, & Dominus meus vetulus est, voluptati
operam dabo?

13 Dixit autem Dominus ad Abraham: Quare
risit Sara, dicens: Num vere paritura sum anus?

14 Numquid Deo quidquam est difficile? juxta
condictum revertar ad te hoc eodem tempore,
vita comite, & habebit Sara filium.

15 Negavit Sara dicens, non risi: timore perterri-
ta. Dominus autem: Non est, inquit, ita: sed risisti.

16 Cum ergo surrexissent inde viri, direxerunt
oculos contra Sodomam: & Abraham simul gra-
diebatur, deducens eos.

17 Dixitque Dominus: Num celare potero
Abraham quæ gesturus sum:

18 Cum futurus sit in gentem magnam, ac ro-
bustissimam, & BENEDICENDÆ sint in illo
omnes nationes terræ?

19 Scio enim quod præcepturus sit filiis suis &
domui suæ post se, ut custodiant viam Domini, &

fa-

*Supr.
17. 19.
Inf. 21. 1.
Rom. 9. 9.*

*Sup. 12. 2.
Inf. 22. 18.*

faciant iudicium & iustitiam: ut adducat Dominus propter Abraham omnia quæ locutus est ad eum.

20 Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis.

21 Descendam & videbo, utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint: an non est ita, ut sciam.

22 Converteruntque se inde, & abierant Sodomam: Abraham vero adhuc stabat coram Domino.

23 Et appropinquans ait: Numquid perdes iustum cum impio?

24 Si fuerint quinquaginta iusti in civitate, peribunt simul? & non parces loco illi propter quinquaginta iustos, si fuerint in eo?

25 Absit a te, ut rem hanc facias, & occidas iustum cum impio, fiatque iustus sicut impius, non est hoc tuum: qui iudicas omnem terram, nequaquam facies iudicium hoc.

26 Dixitque Dominus ad eum: Si invenero Sodomis quinquaginta iustos in medio civitatis, dimittam omni loco propter eos.

27 Respondensque Abraham, ait: Quia semel cepi, loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis & cinis.

28 Quid si minus quinquaginta iustis, quinque fuerint, delebis, propter quadraginta quinque, universam urbem? Et ait: Non delebo, si invenero ibi quadraginta quinque.

29 Rursumque locutus est ad eum: Sin autem quadraginta ibi inventi fuerint, quid facies? Ait: Non percutiam propter quadraginta.

30 Ne queso, inquit, indigneris Domine, si loquar: Quid si ibi inventi fuerint triginta? Respondit: Non faciam, si invenero ibi triginta.

31 Quia semel, ait, cepi, loquar ad Dominum meum: Quid si ibi inventi fuerint viginti? Ait: Non interficiam propter viginti.

32 Obsecro, inquit, ne irascaris Domine, si loquar adhuc semel: Quid si inventi fuerint ibi decem? Et dixit: Non delebo propter decem.

33 Abiitque Dominus, postquam cessavit loqui ad Abraham; & ille reversus est in locum suum.

CA.

CAPUT XIX.

Lot Angelis hospitio susceptis, a Sodomitis vim patitur, cum uxore & utraque filia a Sodomitico ereptus incendio, uxorem in via amisit: tandemque inebriatus, cum utraque filia incestum ignorans commisit, unde ortum habuerunt Moabita & Ammonita.

1 Veneruntque duo angeli Sodomam vespere, sedente Lot in foribus civitatis. Qui cum vidisset eos, surrexit, & ivit obviam eis: adoravitque pronus in terram.

2 Et dixit: Obsecro, Domini, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi: lavate pedes vestros, & mane proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt: Minime, sed in platea manebimus.

3 Compulsi illos oppido ut diverterent ad eum: ingressisque domum illius fecit convivium, & coxit azyma: & comederunt.

4 Prius autem quam irent cubitum, viri civitatis vallaverunt domum illius a puero usque ad fenem, omnis populus simul.

5 Vocaveruntque Lot, & dixerunt ei: Ubi sunt viri qui introierunt ad te nocte? educ illos huc, ut cognoscamus eos.

6 Egredius ad eos Lot, post tergum occludens ostium, ait:

7 Nolite, queso, fratres mei, nolite malum hoc facere.

8 Habeo duas filias, quæ necdum cognoverunt virum: educam eas ad vos, & abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodo viris istis nihil mali faciat, quia ingressi sunt sub umbra culminis mei.

9 At illi dixerunt: Recede illuc. Et rursus: Ingressus es, inquirunt, ut advena, numquid ut iudices? te ergo ipsam magis quam hos affligemus. ^{* 2. Petri 2. 8} Vinque faciebant Lot vehementissime: jamque prope erat ut effringerent fores.

10 Et ecce miserunt manum viri, & introdixerunt ad se Lot, clausuruntque ostium.

11 Et eos, qui foris erant, ^{* Scy. 19. 16} percusserunt cæcitate a minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent.

12 Dixerunt autem ad Lot: Habes hic quem ^{piam}

Tom. I.

C

piam

piam tuorum? generum, aut filios, aut filias, omnes, qui tui sunt, educ de urbe hac:

13 Delebimus enim locum istum, eo quod increverit clamor eorum coram Domino, qui misit nos ut perdamus illos.

14 Egredius itaque Lot, locutus est ad generos suos, qui accepturi erant filias ejus, & dixit: Surgite, egredimini de loco isto: quia delebit Dominus civitatem hanc. Et vilis est eis quasi ludens loqui.

15 Cumque esset mane, cogeabant eum angeli, dicentes: Surge, tolle uxorem tuam, & duas filias quas habes: ne & tu pariter pereas in scelerare civitatis.

16 Dissimulante illo, apprehenderunt manum ejus, & manum uxoris, ac duarum filiarum ejus, eo quod parceret Dominus illi.

* Sap. 10.
6.

17 * Eduxeruntque eum, & posuerunt extra civitatem: ibique locuti sunt ad eum, dicentes: Salva animam tuam: noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione: sed in monte saluum te fac, ne & tu simul pereas.

18 Dixitque Lot ad eos: Quæro Domine mi,

19 Quia invenit servus tuus gratiam coram te, & magnificasti misericordiam tuam quam fecisti mecum, ut salvares animam meam, nec possum in monte salvari, ne forte apprehendat me malum, & moriar:

20 Est civitas hæc juxta, ad quam possum fugere, parva, & salvabor in ea: numquid non modica est, & vivet anima mea?

21 Dixitque ad eum: Ecce etiam in hoc suscipi preces tuas, ut non subvertam urbem pro qua locutus es.

* Sap. 10.
6.

22 * Festina & salvare ibi, quia non potero facere quidquam donec ingrediaris illuc. Idcirco vocatum est nomen urbis illius Segor.

23 Sol egredius est super terram, & Lot ingressus est Segor.

* Deut.

29. 23.

11a. 13. 19.

Jer. 50. 40.

Esai. 16.

48.

24 * Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrhæam sulphur & ignem a Domino de caelo: 25 Et subvertit civitates has, & omnem circa regionem, universos habitatores urbium, & cuncta terræ virentia.

26

26 * Respiciensque uxor ejus post se, versa est in statuam salis.

27 Abraham autem confurgens mane, ubi fuerat * prius cum Domino,

28 Intuitus est Sodomam & Gomorrhæam, & universam terram regionis illius: viditque ascendentem favillam de terra quasi fornacis fumum.

29 Cum enim subverteret Deus civitates regionis illius, recordatus Abraham, liberavit Lot de subversione urbium in quibus habitaverat.

30 Ascenditque Lot de Segor, & mansit in monte, duæ quoque filiae ejus cum eo (timuerat enim manere in Segor) & mansit in spelunca ipse, & duæ filiae ejus cum eo.

31 Dixitque major ad minorem: Pater noster senex est, & nullus virorum remansit in terra, qui possit ingredi ad nos juxta morem universæ terræ.

32 Veni, inebriemus eum vino, dormiamusque cum eo, ut servare possimus ex patre nostro semen.

33 Dederunt itaque patri suo bibere vinum nocte illa. Et ingressa est major, dormivitque cum patre: at ille non sensit, nec quando accubuit filia, nec quando surrexit.

34 Altera quoque die dixit major ad minorem: Ecce dormivi heri cum patre meo, demus ei bibere vinum etiam hæc nocte, & dormies cum eo, ut salvemus semen de patre nostro.

35 Dederunt etiam & illa nocte patri suo bibere vinum, ingressaque minor filia, dormivit cum eo: & ne tunc quidem sensit quando concubuerit, vel quando illa surrexit.

36 Conceperunt ergo duæ filiae Lot de patre suo. 37 Peperitque major filium, & vocavit nomen ejus Moab: ipse est pater Moabitarum usque in presentem diem.

38 Minor quoque peperit filium, & vocavit nomen ejus Ammon, id est, filius populi mei: ipse est pater Ammonitarum usque hodie.

CAPUT XX.

Abraha in Geraris peregrinanti uxor a rege tollitur:

C 2

11.

Off. 11. 8.

21. 11.

11.

Luc. 17. 29.

Jude. 7.

1. 17.

3a.

Sap. 18. 3.

litur: quæ ad Domini iussum cum magnis donis intacta redditur, & Abraham orante salus domus regis restituitur.

1 Profectus inde Abraham in terram australem, habitavit inter Cades & Sur: & peregrinatus est in Geraris.

2 Dixitque de Sara uxore sua: Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Geraræ, & tulit eam.

3 Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem quam tulisti: habet enim virum.

4 Abimelech vero non tetigerat eam, & ait: Domine, num gentem ignorantem & iustam interficies?

5 Nonne ipse dixit mihi: Soror mea est: & ipsa ait: Frater meus est? in simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum feci hoc.

6 Dixitque ad eum Deus: Et ego scio quod simplici corde feceris: & ideo custodivi te ne peccares in me, & non dimisi ut tangeres eam.

7 Nunc ergo redde viro tuo uxorem, quia propheta est: & orabit pro te, & vives: si autem nolueris reddere, scito quod morte morieris tu, & omnia quæ tua sunt.

8 Statimque de nocte confurgens Abimelech, vocavit omnes servos suos: & locutus est universa verba hæc in auribus eorum, timueruntque omnes viri valde.

9 Vocavit autem Abimelech etiam Abraham, & dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccavimus in te, quia induxisti super me & super regnum meum peccatum grande? quæ non debuisti facere, fecisti nobis.

10 Rursumque expositulans, ait: Quid vidisti, ut hoc faceres?

11 Respondit Abraham: Cogitavi mecum, dicens: Forfitan non est timor Dei in loco isto: & interficient me propter uxorem meam:

12 Alias autem & vere soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam in uxorem.

13 Postquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: Hanc misericordiam facies

ies mecum: In omni loco, ad quem ingrediemur, dices quod frater tuus sum.

14 * Tulit igitur Abimelech oves & boves, & servos & ancillas, & dedit Abraham, reddiditque illi Saram uxorem suam, * Isf. 21.
23.

15 Et ait: Terra coram vobis est, ubicumque tibi placuerit, habita.

16 Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt, & quocumque perrexeris: mementoque te deprehenfam.

17 Orante autem Abraham, sanavit Deus Abimelech & uxorem, ancillaque ejus, & pepererunt:

18 Concluserat enim Dominus omnem vulvam domus Abimelech propter Saram uxorem Abrahamæ.

CAPUT XXI.

Nascitur Isaac, circumciditur, & ablactatur; Ismael vero cum matre domo pellitur in desertis vicibus. Abimelech cum Abraham fœdus medio iuramento percussit.

1 Visitavit autem Dominus Saram, sicut * promiserat: & implevit quæ locutus est. * Sap. 17.
19. 12. 18.
10.

2 Concepitque, & * peperit filium in senectute sua, tempore quo prædixerat ei Deus. * Gal. 4.
23.
Hebr. 11.
11.

3 Vocavitque Abraham nomen filii sui, quem genuit ei Sara, Isaac:

4 Et circumcidit eum octavo die, sicut * præceperat ei Deus, * Supr. 17.
10.
Matth. 1.
2.

5 Cum centum esset annorum: hæc quippe ætate patris, natus est Isaac.

6 Dixitque Sara: Risum fecit mihi Deus: & quicumque audierit, corridebit mihi.

7 Rursumque ait: Quis auditurum crederet Abraham, quod Sara lactaret filium, quem peperit ei jam seni?

8 Crevit igitur puer, & ablactatus est: fecitque Abraham grande convivium in die ablactationis ejus.

9 Cumque vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ iudentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham: 10 * Ejice ancillam hanc, & filium ejus: non enim * Gal. 4.
30.

enim erit hæc es filius ancille cum filio meo Isaac.

11 Dure accepit hoc Abraham pro filio suo.

12 Cui dixit Deus: Non tibi videatur asperum super puero, & super ancilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus: quia * in Isaac

* Rom. 9.
7.
Hebr. 11.
28.

vocabitur tibi semen.

13 Sed & filium ancille faciam in gentem magnam, quia semen tuum est.

14 Surrexit itaque Abraham mane, & tollens panem & utrem aquæ, imposuit scapulæ ejus, tradiditque puerum, & dimisit eam. Quæ cum abiisset, errabat in solitudine Bersabee.

15 Cumque consumpta esset aqua in utre, abiecit puerum subter unam arborum quæ ibi erant.

16 Et abiit, seditque e regione procul quantum potest arcus jacere, dixit enim: Non videbo orientem puerum: & sedens contra, levavit vocem suam & flevit.

17 Exaudivit autem Deus vocem pueri: vocavitque Angelus Dei Agar de cælo, dicens: Quid agis Agar? noli timere: exaudivit enim Deus vocem pueri de loco in quo est.

18 Surge, tolle puerum, & tene manum illius: quia in gentem magnam faciam eum.

19 Aperuitque oculos ejus Deus: quæ videns puteum aquæ, abiit, & implevit utrem, deditque puero bibere.

20 Et fuit cum eo: qui crevit, & moratus est in solitudine, factusque est juvenis sagittarius.

21 Habitavitque in deserto Pharan, & accepit illi mater sua uxorem de terra Egypti.

22 Eodem tempore dixit Abimelech, & Phicol princeps exercitus ejus, ad Abraham: Deus tecum est in univ[er]s[is] quæ agis.

23 Jura ergo per Deum, ne noceas mihi, & posteris meis, firipique meæ: sed juxta misericordiam, * quam feci tibi, facies mihi, & terræ in qua versatus es advena.

* Sup.
26. 14.

24 Dixitque Abraham: Ego jurabo.

25 Et increpavit Abimelech propter puteum aquæ quem vi abstulerant servi ejus.

26 Responditque Abimelech: Nescivi quis fecerit hanc rem: sed & tu non indicasti mihi, & ego non audivi præter hodie.

27

27 Tulit itaque Abraham oves & boves, & dedit Abimelech: percusseruntque ambo fœdus.

28 Et statuit Abraham septem agnas gregis seorsum.

29 Cui dixit Abimelech: Quid tibi volunt septem agnæ istæ, quas stare fecisti seorsum?

30 At ille: Septem, inquit, agnas accipies de manu mea: ut sint mihi in testimonium, quoniam ego fodi puteum istum.

31 Idcirco vocatus est locus ille Bersabee: quia ibi uterque juravit.

32 Et inierunt fœdus pro puteo juramenti.

33 Surrexit autem Abimelech, & Phicol princeps exercitus ejus, reversique sunt in terram Palæstinorum. Abraham vero plantavit nemus in Bersabee, & invocavit ibi nomen Domini Dei æterni.

34 Et fuit colonus terræ Palæstinorum diebus multis.

CAPUT XXII.

Fides & obedientia in Abrahe filii sui præcepta immolatione probatur, sed ab ipsius immolatione prohibetur ab angelo, promissioneque ei denuo ob hanc insignem obedientiam confirmantur; & filii Nachor fratris Abrahe numerantur.

1 QUæ postquam gesta sunt, * tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham, Abraham. At ille respondit: Adsum.

* Gen. 22.
Hebr. 11.
17.

2 Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium quem monstravero tibi.

3 Igitur Abraham de nocte confurgens, stravit asinum suum, ducens secum duos juvenes, & Isaac filium suum: Cumque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum, quem præceperat ei Deus.

4 Die autem tertio, elevatis oculis, vidit locum procul:

5 Dixitque ad pueros suos: Expectate hic cum asino: ego & puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos.

C 4

6 Tu-

6 Tullit quoque ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum: ipse vero portabat in manibus ignem & gladium. Cumque duo pergerent simul,

7 Dixit Isaac Patri suo: Pater mi. At ille respondit: Quid vis filii? Ecce, inquit, ignis & ligna: ubi est victima holocausti?

8 Dixit autem Abraham: Deus providebit tibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter.

9 Et venerunt ad locum quem ostenderat ei Deus, in quo ædificavit altare, & desuper ligna composuit: cumque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum.

10 Extenditque manum, & arripuit gladium, ut immolaret filium suum.

11 Et, ecce angelus Domini de cælo clamavit, dicens: Abraham, Abraham. Qui respondit: Adsum.

12 Dixitque ei: Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam: nunc cognovi quod times Deum: & non pepercisti unigenito filio tuo propter me.

13 Levavit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio.

14 Appellavitque nomen loci illius, Dominus videt. Unde usque hodie dicitur: In monte Dominus videbit.

15 Vocavit autem angelus Domini Abraham secundo de cælo, dicens:

16 * Per memetipsum juravi, dicit Dominus: quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me:

17 Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam quæ est in litore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum.

18 Et * BENEDICENTUR in femine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.

19 Reversusque est Abraham ad pueros suos, abieruntque Bersabee simul, & habitavit ibi.

20 His ita gestis, nuntiatum est Abrahæ quod Mel-

* Psal.
104. 9.
Ecclesi. 44.
1.
1. Machab.
2. 52.
Luc. 15.
73.
Hebr. 6.
13. 17.
* Sup. 12.
3. 13-18.
Inj. 26. 4.
Ecclesi. 44.
25.
Act. 3. 2*

Melcha quoque genuisset filios Nachor fratri suo,
21 Hus primogenitum, & Buz fratrem ejus, & Camuel patrem Syrorum,

22 Et Cafed, & Azau, Pheldas quoque & Jedlaph,
23 Ac Bathuel, de quo nata est Rebecca: octo istos genuit Melcha, Nachor fratri Abrahæ.

24 Concubina vero illius, nomine Roma, peperit Tabeæ, & Gaham, & Tahas, & Maacha.

CAPUT XXIII.

Sara mortua plangitur, atque in spelunca duplici, quam Abraham ab Ephron cum agro, præsentem emit pecunia, sepelitur.

1 Vixit autem Sara centum vigintiseptem annis.

2. Et mortua est in civitate Arbee, quæ est Hebron, in terra Chanaan: venitque Abraham ut plangeret, & fleret eam.

3 Cumque surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios Heth, dicens:

4 Advena sum & peregrinus apud vos: date mihi jus sepulchri vobiscum, ut sepeliam mortuum meum.

5 Responderunt filii Heth, dicens:

6 Audi nos, domine, Princeps Dei es apud nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum: nullusque te prohibere poterit quin in monumento ejus sepelias mortuum tuum.

7 Surrexit Abraham, & adoravit populum terræ, filios videlicet Heth:

8 Dixitque ad eos: Si placet animæ vestræ ut sepeliam mortuum meum, audite me, & intercedite pro me apud Ephron filium Seor,

9 Ut det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem sepulchri.

10 Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth. Responditque Ephron ad Abraham cunctis audientibus qui ingrediebantur portam civitatis illius, dicens:

11 Nequaquam ita fiat, domine mi, sed tu magis ausculta quod loquor: Agrum trado tibi, & speluncam quæ in eo est, præsentibus filiis populi mei, sepeli mortuum tuum,

C 5

12 Ado-

12 Adoravit Abraham coram populo terræ.
 13 Et locutus est ad Ephron circumstante plebe: Quæso, ut audias me: Dabo pecuniam pro agro: suscipe eam, & sic sepeliam mortuum meum in eo.

14 Responditque Ephron:

15 Domine mi, audi me: Terra, quam postulas, quadringentis siclis argenti valet: illud est pretium inter me & te: sed quantum est hoc? Sepeli mortuum tuum.

16 Quod cum audisset Abraham, appendit pecuniam, quam Ephron postulaverat, audientibus filiis Heth, quadringentos siclos argenti probatæ monetæ publicæ.

17 Confirmatusque est ager quondam Ephronis, in quo erat spelunca duplex, respiciens Mambre tam ipse, quam spelunca, & omnes arbores ejus in cunctis terminis ejus per circuitum,

18 Abrahæ in possessionem, videntibus filiis Heth, & cunctis qui intrabant portam civitatis illius.

19 Atque ita sepelivit Abraham Saram uxorem suam in spelunca agri duplici, quæ respiciebat Mambre, * hæc est Hebron in terra Chanaan.

20 Et confirmatus est ager, & antrum quod erat in eo, Abrahæ in possessionem monumenti à filiis Heth.

CAPUT XXIV.

Servus Abrahæ ab ipso adjuratus & in Mesopotamiam ad quærendam uxorem Isaac missus, signo a Domino petito, Rebeccam invenit, & habito parentum ac fratris, ipsiusque consensu adducit ad Isaac; quam ille ducit in uxorem, & ita super matris morte accipit consolationem.

1 **E**Rat autem Abraham senex, dierumque multorum: & Dominus in cunctis benedixerat ei.

2 Dixitque ad servum seniore domus suæ, qui præerat omnibus quæ habebat: * Pone manum tuam subter femur meum,

3 Ut adjurem te per Dominum Deum cæli & terræ, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chanaanorum, inter quos habito:

4 Sed

4 Sed ad terram & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias uxorem filio meo Isaac.

5 Respondit servus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, numquid reducere debeo filium tuum ad locum, de quo tu egredius es?

6 Dixitque Abraham: Cave ne quando reducas filium meum illuc.

7 Dominus Deus cæli, qui tulit me de domo patris mei, & de terra nativitatis meæ, qui locutus est mihi, & juravit mihi, dicens: * Semini tuo dabo terram hanc: ipse mittet angelum suum coram te, & accipies inde uxorem filio meo: Sup. VI. 7. & 12. 15. & 15.

8 Sin autem mulier noluerit sequi te, non teneberis juramento: filium meum tantum ne reducas illuc. 18. Inf. 26. 8.

9 Posuit ergo servus manum sub femore Abraham domini sui, & juravit illi super sermone hoc.

10 Tulitque decem camelos de grege domini sui, & abiit, ex omnibus bonis ejus portans secum, profectusque perrexit in Mesopotamiam ad urbem Nachor.

11 Cumque camelos fecisset accumbere extra oppidum juxta puteum aquæ vespere, eo tempore quo solent mulieres egredi ad hauriendam aquam, dixit:

12 Domine Deus domini mei Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, & fac misericordiam cum domino meo Abraham.

13 Ecce ego sto prope fontem aquæ, & filiaë habitatorum hujus civitatis egredientur ad hauriendam aquam.

14 Igitur puella, cui ego dixero: Inclina hydriam tuam ut bibam: & illa responderit, Bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipsa est, quam præparasti servo tuo Isaac: & per hoc intelligam quod feceris misericordiam cum domino meo.

15 Necdum intra se verba compleverat, & ecce Rebecca egrediebatur, filia Bathuel, filii Melchæ uxoris Nachor fratris Abraham, habens hydriam in scapula sua:

16 Puella decora nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro: descenderat autem ad fontem.

fontem, & impleverat hydriam, ac revertebatur.

17 Occurritque ei servus, & ait: Paxillum aquæ mihi ad bibendum præbe de hydria tua.

18 Quæ respondit: Bibe domine mi. Celeriterque deposuit hydriam super ulnam suam, & dedit ei potum.

19 Cumque ille bibisset, adjecit: Quin & camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant.

20 Effundenque hydriam in canalibus, recurrit ad puteum ut hauriret aquam: & haustam omnibus camelis dedit.

21 Ipse autem contemplabatur eam tacitus, scire volens utrum prosperum iter suum fecisset Dominus, an non.

22 Postquam autem biberunt cameli, protulit vir in aures aureas, appendentes siclos duos, & armillas totidem pondo siclorum decem.

23 Dixitque ad eam: Cujus es filia? indica mihi: est in domo patris tui locus ad manendum?

24 Quæ respondit: Filia sum Bathuelis, filii Melchæ, quem peperit ipsi Nachor.

25 Et addidit, dicens: Palearum quoque & fœni plurimum est apud nos, & locus spatiosus ad manendum.

26 Inclinauit se homo, & adoravit Dominum.

27 Dicens: Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui non abstulit misericordiam & veritatem suam a domino meo, & recto itinere me perduxit in domum fratris domini mei.

28 Cucurrit itaque puella, & nuntiavit in domum matris suæ omnia quæ audierat.

29 Habebat autem Rebecca fratrem nomine Laban, qui festinus egressus est ad hominem, ubi erat fons.

30 Cumque vidisset in aures & armillas in manibus sororis suæ, & audisset cuncta verba referentis: Hæc locutus est mihi homo: venit ad virum, qui stabat juxta camelos, & prope fontem aquæ:

31 Dixitque ad eum: Ingredere, benedictæ Domini: cur foris stas? præparavi domum, & locum camelis tuis.

32 Et introduxit eum in hospitium; ac destravit

vit camelos, deditque paleas & fœnum, & aquam ad lavandos pedes ejus, & virorum qui venerant cum eo.

33 Et appositus est in conspectu ejus panis. Qui ait: Non comedam, donec loquar sermones meos. Respondit ei: Loquere.

34 At ille: Servus, inquit, Abraham sum:

35 Et Dominus benedixit domino meo valde, magnificatusque est: & dedit ei oves & boves, argentum & aurum, servos & ancillas, camelos & asinos.

36 Et peperit Sara uxor domini mei filium domino meo in senectute sua, deditque illi omnia quæ habuerat.

37 Et adjuravit me dominus meus, dicens: Non accipies uxorem filio meo de filiabus Chanaanorum, in quorum terra habito:

38 Sed ad domum patris mei perges, & de cognatione mea accipies uxorem filio meo:

39 Ego vero respondi domino meo: Quid si noluerit venire mecum mulier?

40 Dominus, ait, in cujus conspectu ambulo, mittet angelum suum tecum, & diriget viam tuam: accipietque uxorem filio meo de cognatione mea, & de domo patris mei.

41 Innocens eris a maledictione mea, cum veneris ad propinquos meos, & non dederint tibi.

42 Veni ergo hodie ad fontem aquæ, & dixi: Domine Deus domini mei Abraham, si direxisti viam meam, in qua nunc ambulo,

43 Ecce sto juxta fontem aquæ, & virgo, quæ egredietur ad hauriendam aquam, audierit a me: Da mihi paxillum aquæ ad bibendum ex hydria tua:

44 Et dixerit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis hauriam: ipsa est mulier quam præparavit Dominus filio domini mei.

45 Dumque hæc tacitus mecum volverem, apparuit Rebecca veniens cum hydria, quam portabat in scapula, descenditque ad fontem, & hausit aquam. Et aio ad eam: Da mihi paululum bibere,

46 Quæ festinans deposuit hydriam de humero,

ro, & dixit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis tribuam potum. Bibi, & adaquavit camelos.

47 Interrogauitque eam, & dixi: Cujus es filia? Quæ respondit: Filia Bathuelis sum, filii Nachor, quem peperit ei Melcha. Suspendi itaque in aures ad ornandam faciem ejus, & armillas posui in manibus ejus.

48 Pronusque adoravi Dominum, benedicens Domino Deo domini mei Abraham, qui perduxit me recto itinere, ut fumerem filiam fratris domini mei filio ejus.

49 Quamobrem si facitis misericordiam & veritatem cum domino meo, indicatè mihi; sin autem aliud placet, & hoc dicite mihi, ut vadam ad dexteram, sive ad finistram.

50 Responderuntque Laban & Bathuel: A Domino egressus est sermo: non possumus extra placitum ejus quidquam aliud loqui tecum.

51 En Rebecca coram te est, tolle eam, & proficere, & sit uxor filii domini tui, sicut locutus est Dominus.

52 Quod cum audisset puer Abraham, proci-dens adoravit in terram Dominum.

53 Prolatisque vasis argenteis, & aureis, ac ve-
libus, dedit ea Rebecca pro munere, fratribus quoque ejus, & matri dona obtulit.

54 Inito convivio, vescentes pariter & bibentes manserunt ibi. Surgens autem mane, locutus est puer: Dimittite me, ut vadam ad dominum meum.

55 Responderuntque fratres ejus & mater: Maneat puella saltem decem dies apud nos: & postea proficietur.

56 Nolite, ait, me retinere, quia Dominus direxit viam meam: dimittite me ut pergam ad dominum meum.

57 Et dixerunt: Vocemus puellam, & quæramus ipsius voluntatem.

58 Cumque vocata venisset, sciscitanti sunt: Vis ire cum homine isto? Quæ ait: Vadam.

59 Dimiserunt ergo eam, & nutricem illius Deboram, servumque Abraham, & comites ejus.

60 Imprecantes prospera sorori suæ, atque di-

centes: Soror nostra es, crescas in mille millia, & possideat semen tuum portas inimicorum suorum.

61 Igitur Rebecca, & puellæ filius ascensis camelis, secutæ sunt virum: qui festinus revertebatur ad dominum suum.

62 Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam quæ ducit ad puteum, * cujus nomen est Viventis & Videntis: habitabat enim in terra australi: * See. 16. 14.

63 Et egressus fuerat ad meditando in agro, inclinata jam die: cumque eleuasset oculos, vidit camelos venientes procul.

64 Rebecca quoque, conspecto Isaac, descendit de camelo.

65 Et ait ad puerum: Quis est ille homo qui venit per agrum in occursum nobis? Dixitque ei: Ipse est Dominus meus. At illa tollens cito pallium suum, operuit se.

66 Servus autem cuncta, quæ gesserat, narrauit Isaac.

67 Qui introduxit eam in tabernaculum Saræ matris suæ, & accepit eam uxorem: & in tantum dilexit eam, ut dolorem, qui ex morte matris ejus acciderat, temperaret.

CAPUT XXV.

Abraham multis ex Cetura susceptis filiis quibus munera largitur, relicta Isaac hereditate, mortuus est: Ismael quoque postquam duo decim genuit duces, moritur. Isaac pro uxore sua sterili precatus, geminos genuit Esau & Jacob, quorum major vendidit minori primogenita.

1 Abraham vero aliam duxit uxorem nomine Ceturam: * 1. Par. 1. 32.

2 Quæ peperit ei Zamran & Jesan & Madan, & Madian, & Jesboc, & Sue.

3 Jesan quoque genuit Saba & Dadan. Filii Dadan fuerunt Assurim, & Latufim & Loomim.

4 At vero ex Madian ortus est Ephæ, & Opher, & Henoch, & Abida, & Elda: omnes hi filii Ceturæ.

5 Deditque Abraham cuncta quæ possederat, Isaac:

6 Illis autem concubinarum largitus est munera, & separavit eos ab Isaac filio suo, dum adhuc ipse viveret, ad plagam orientalem.

7 Fuerunt autem dies vite Abraham, centum septuaginta quinque anni.

8 Et deficiens mortuus est in senectute bona, provectaque ætatis, & plenus dierum: congregatusque est ad populum suum.

9 Et sepelierunt eum Isaac & Ismael filii sui in spelunca duplici, quæ sita est in agro Ephron filii Seor Hethæi, e regione Mambre,

10 Quem emerat a filiis Heth: ibi sepultus est ipse, & Sara uxor ejus.

11 Et post obitum illius benedixit Deus Isaac filio ejus, qui habitabat juxta puteum nomine Viventis & Videntis.

12 Hæ sunt generationes Ismael filii Abraham, quem peperit ei Agar Ægyptia, famula Saræ:

13 Et hæc nomina filiorum ejus in vocabulis & generationibus suis. * Primogenitus Ismaelis Nabaioth, deinde Cedar, & Adbeel & Mabsam.

14 Masma quoque, & Duma, & Massa,
15 Hadar, & Thema, & Jethur & Naphis, & Cedma.

16 Isti sunt filii Ismaelis: & hæc nomina per castella & oppida eorum, duodecim principes tribuum suarum.

17 Et facti sunt anni vite Ismaelis centum triginta septem, deficientisque mortuus est, & appositus ad populum suum.

18 Habitavit autem ab Hevila usque Sur, quæ respicit Ægyptum introeuntibus Assyrios. Coram cunctis fratribus suis obiit.

19 Hæ quoque sunt generationes Isaac filii Abraham: Abraham genuit Isaac;

20 Qui cum quadraginta esset annorum, duxit uxorem Rebeccam filiam Bathuelis Syri de Mesopotamia, sororem Laban.

21 Deprecatusque est Isaac Dominum pro uxore sua, eo quod esset sterilis: qui exaudivit eum, & dedit conceptum Rebecce.

22 Sed collidebantur in utero ejus parvuli: quæ ait: Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit con-

concipere? Perrexitque ut confuleret Dominum.

23 Qui respondens ait: * Dux gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo dividuntur, populisque populum superabit, & major serviet minori.

24 Jam tempus pariendi advenerat, & ecce gemini in utero ejus reperti sunt.

25 * Qui prior egressus est, rufus erat, & totus in morem pellis hispida: vocatumque est nomen ejus Esau. * Protinus alter egrediens, plantam fratris tenebat manu: & idcirco appellavit eum Jacob.

26 Sexagenarius erat Isaac, quando nati sunt ei parvuli.

27 Quibus adultis, factus est Esau vir gnarus venandi, & homo agricola: Jacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis.

28 Isaac amabat Esau, eo quod de venationibus illius vesceretur: & Rebecca diligebat Jacob.

29 Coxit autem Jacob pulmentum: ad quem cum venisset Esau de agro lassus,

30 Ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppido lassus sum. Quam ob causam vocatum est nomen ejus * Edom.

31 Cui dixit Jacob: Vende mihi primogenitum tuum.

32 Ille respondit: En morior, quid mihi proderunt primogenita?

33 Ait Jacob: Jura ergo mihi. Juravit ei Esau, & vendidit primogenita.

34 Et sic accepto pane & lentis edulio, comedit, & bibit, & abiit, parvi pendens quod primogenita vendidisset.

CAPUT XXVI.

Isaac ob famem in Geraris peregrinatus, post acceptam Terræ promissionem, & seminis benedictionem, reprehenditur ab Abimelech quod Rebeccam dixerit suam esse sororem: & pastoribus ipsorum pro puteis jurgantibus, Abimelech cum Isaac fixus percussit. Esau uxores accipit.

1 O Rta autem fame super terram post eam sterilitatem quæ acciderat in diebus Abraham,

ham, abiit Isaac ad Abimelech regem Palæstino-
rum in Gerara.

2 Apparuitque ei Dominus, & ait: Ne descen-
das in Ægyptum, sed quiesce in terra, quam
dixero tibi.

3 Et peregrinare in ea, eroque tecum, & be-
nedicam tibi: tibi enim & semini tuo dabo uni-
versas regiones has, *complens juramentum quod
Spon. 12.
7. & 15.
18.
Spon. 12.
3. & 18.
18. & 22.
17.
Infr. 28.
14.

4 Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cœ-
li: daboque posteris tuis universas regiones has:
* & **BENEDICENTUR** in femine tuo omnes gen-
tes terræ.

5 Eo quod obedierit Abraham voci meæ, &
custodierit præceptum & mandata mea, & cæremonias
legesque servaverit.

6 Mansit itaque Isaac in Geraris.

7 Qui cum interrogaretur a viris loci illius su-
per uxore sua, respondit: Soror mea est. Timue-
rat enim confiteri quod sibi esset sociata conju-
gio, reputans ne forte interficerent eum propter
illius pulchritudinem.

8 Cumque pertransissent dies plurimi, & ibi-
dem moraretur, prospiciens Abimelech rex Pa-
læstinarum per fenestram, vidit eum jocantem
cum Rebecca uxore sua.

9 Et accersito eo, ait: Perpicuum est quod
uxor tua sit: cur mentitus es eam sororem tuam
esse? Respondit: Timui ne morerer propterea.

10 Dixitque Abimelech: Quare imposuisti no-
bis? potuit coire quispiam de populo cum uxore
tua, & induxeras super nos grande peccatum.
Præcepitque omni populo, dicens:

11 Qui tergesit hominis hujus uxorem, morte
moriatur.

12 Sevit autem Isaac in terra illa, & invenit
in ipso anno centuplum: benedixitque ei Dominus.

13 Et locupletatus est homo, & ibat profi-
ciens atque succretens, donec magnus vehemen-
ter effectus est.

14 Habuit quoque possessiones ovium & armen-
torum, & familiæ plurimum. Ob hoc inviden-
tes ei Palæstini,

15 Omnes

15 Omnes puteos, quos foderant servi patris
illius Abraham, illo tempore obstruxerunt, im-
plentes humo:

16 In tantum, ut ipse Abimelech diceret ad
Isaac: Recede a nobis, quoniam potentior nobis
factus es valde.

17 Et ille discedens, ut veniret ad torrentem
Geraræ, habitaretque ibi:

18 Rursum fodit alios puteos, quos foderant
servi patris sui Abraham, & quos illo mortuo,
olim obstruxerant Philisthiim: appellavitque eos
iisdem nominibus, quibus ante pater vocaverat.

19 Foderuntque in Torrente, & repererunt
aquam vivam.

20 Sed & ibi jurgium fuit pastorum Geraræ ad-
versus pastores Isaac, dicentium: Nostra est aqua:
quam ob rem nomen putei ex eo, quod accide-
rat, vocavit Calumniam.

21 Foderunt autem & alium: & pro illo quo-
que rixati sunt, appellavitque eum, Inimicitias.

22 Profectus inde fodit alium puteum, pro
quo non contenderunt: itaque vocavit nomen
eius, Latitudo, dicens: Nunc dilatavit nos Do-
minus, & fecit crescere super terram.

23 Ascendit autem Isaac ex illo loco in Bersabee,

24 Ubi apparuit ei Dominus in ipsa nocte, di-
cens: Ego sum Deus Abraham patris tui, noli
timere, quia ego tecum sum: benedicam tibi, &
multiplicabo semen tuum propter servum meum
Abraham.

25 Itaque ædificavit ibi altare: & invocato no-
mine Domini, extendit tabernaculum, præcepit-
que servis suis ut foderent puteum.

26 Ad quem locum cum venissent de Geraris
Abimelech, & Ochozath amicus illius, & Phi-
col dux militum,

27 Locutus est eis Isaac: Quid venistis ad me
hominem quem odistis, & expulistis a vobis?

28 Qui responderunt: Vidimus tecum esse Do-
minum, & idcirco nos diximus: Sit juramentum
inter nos, & ineamus fœdus.

29 Ut non facias nobis quidquam mali, sicut
& nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod

te læderet: sed cum pace dimisimus auctum benedictione Domini.

30 Fecit ergo eis convivium, & post cibum & potum,

31 Surgentes mane, juraverunt sibi mutuo: dimisitque eos Isaac pacifice in locum suum.

32 Ecce autem venerunt in ipso die servi Isaac annuntiantes ei de puteo, quem foderant, atque dicentes: Invenimus aquam.

33 Unde appellavit eum, Abundantiam: & nomen urbi impositum est Bersabee, usque in præsentem diem.

34 Esau vero quadragenarius duxit uxores duas, Judith filiam Beeri Hethæi, & Basemath filiam Elon ejusdem loci:

35 * Quæ ambæ offenderant animam Isaac & Rebecca.

CAPUT XXVII.

Jacob matris consilio benedictionem loco Esau accepit; ad cujus odium fugiendum monetur a matre ut in Haran ad Laban concedat.

1 **S**enuit autem Isaac, & caligaverunt oculi ejus, & videre non poterat: vocavitque Esau filium suum majorem, & dixit ei: Fili mi? Qui respondit: Adsum.

2 Cui pater: Vides, inquit, quod senuerim, & ignorem diem mortis meæ.

3 Sume arma tua, pharetram, & arcum, & egredere foras: cumque venatu aliquid apprehenderis,

4 Fac mihi inde pulmentum sicut velle me non si, & affer ut comedam: & benedicat tibi anima mea antequam moriar.

5 Quod cum audisset Rebecca, & ille abiisset in agrum ut jussionem patris impleret,

6 Dixit filio suo Jacob: Audivi patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo, & dicentem ei:

7 Affer mihi de venatione tua, & fac cibos ut comedam, & benedicam tibi coram Domino antequam moriar.

8 Nunc ergo fili mi, acquiesce consiliis meis:

9 Et pergens ad gregem, affer mihi duos hæ-

des

dos optimos, ut faciam ex eis escas patri tuo, quibus libenter vescitur:

10 Quas cum intuleris, & comederit, benedicat tibi priusquam moriatur.

11 Cui ille respondit: Nosti quod Esau frater meus homo pilosus sit, & ego lenis:

12 Si attrectaverit me pater meus, & senserit, timeo ne putet me sibi voluisse illudere, & inducam super me maledictionem pro benedictione.

13 Ad quem mater: In me sit, ait, ista maledictio, fili mi: tantum audi vocem meam, & pergens affer quæ dixi.

14 Abiit, & attulit, deditque matri. Paravit illa cibos, sicut velle noverat patrem illum.

15 Et vestibus Esau valde bonis, quas apud se habebat domi, induit eum:

16 Pelliculasque hædorum circumdedit manibus, & colli nuda protexit,

17 Deditque pulmentum, & panes, quos coxerat, tradidit.

18 Quibus illatis, dixit: Pater mi? At ille respondit: Audio. Quis es tu fili mi?

19 Dixitque Jacob: Ego sum primogenitus tuus Esau: feci sicut præcepisti mihi: surge, sede, & comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua.

20 Rursusque Isaac ad filium suum: Quo modo, inquit, tam cito invenire potuisti, fili mi? Qui respondit: Voluntas Dei fuit ut cito occurreret mihi quod volebam.

21 Dixitque Isaac: Accede huc, ut tangam te, fili mi, & probem utrum tu sis filius meus Esau, an non.

22 Accessit ille ad patrem, & palpato eo, dixit Isaac: Vox quidem, vox Jacob est: sed manus, manus sunt Esau.

23 Et non cognovit eum, quia pilosæ manus similitudinem majoris expresserant. Benedicens ergo illi,

24 Ait: Tu es filius meus Esau? Respondit, Ego sum.

25 At ille: Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, fili mi, ut benedicat tibi anima

D 3

mea.

mea. Quos cum oblatos comedisset, obtulit et etiam vinum. Quo hausto,

26 Dixit ad eum: Accede ad me, & da mihi osculum, fili mi.

27 Accessit, & osculatus est eum. Statimque ut sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait: Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.

28 Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini.

29 Et seruiant tibi populi, & adorent te tribus: esto Dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tuæ. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.

30 Vix Isaac sermonem impleverat: & egresso Jacob foras, venit Esau.

31 Costoque de venatione cibos intulit patri, dicens: Surge pater mi, & comede de venatione filii tui: ut benedicat mihi anima tua.

32 Dixitque illi Isaac: Quis enim es tu? Qui respondit: Ego sum filius tuus primogenitus Esau.

33 Expavit Isaac stupore vehementi: & ultra quam credi potest, admirans, ait: Quis igitur ille est qui dudum captam venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus priusquam tu venires? benedixitque ei, & erit benedictus.

34 Auditis Esau sermonibus patris, irrugit clamore magno, & consternatus, ait: Benedic etiam & mihi, pater mi.

35 Qui ait: Venit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuam.

36 At ille subjunxit: Iuste vocatum est nomen ejus Jacob: supplantavit enim me in altera vice: * primogenita mea ante tulit, & nunc secundo surripuit benedictionem meam. Rursusque ad patrem: Numquid non reservasti, ait, & mihi benedictionem?

37 Respondit Isaac: Dominum tuum illum constitui, & omnes fratres ejus servituti illius subjugavi: frumento & vino stabilivi eum, & tibi post hæc, fili mi, ultra quid faciam?

38 Cui Esau: Num unam, inquit, tantum bene-

nedictionem habes, pater? mihi quoque obsecro ut benedicas. Cumque ejulatu magno fleret,

39 Motus Isaac, dixit ad eum: * In pinguedine terræ, & in rore cœli desuper,

40 Erit benedictio tua. Vives in gladio, & fratri tuo servies; tempusque veniet, cum excutias, & solvas jugum ejus de cervicibus tuis.

41 Oderat ergo semper Esau Jacob pro benedictione qua benedixerat ei pater: dixitque in corde suo: * Venient dies luctus patris mei, & occidam Jacob fratrem meum.

42 Nuntiata sunt hæc Rebecce: quæ mittens & vocans Jacob Filium suum, dixit ad eum: Ecce Esau frater tuus minatur ut occidat te.

43 Nunc ergo, fili mi, audi vocem meam, & confurgens fuge ad Laban fratrem meum in Harau:

44 Habitabisque cum eo dies paucos, donec requiescat furor fratris tui,

45 Et cesset indignatio ejus, obliviscaturque eorum quæ fecisti in eum: postea mittam, & adducam te inde huc. Cur utroque orbabor filio in uno die?

46 Dixitque Rebecca ad Isaac: * Tædet me vitæ meæ propter filias Heth: si acceperit Jacob uxorem de stirpe hujus terræ, nolo vivere.

CAPUT XXVIII.

Jacob accepta a patre benedictione, in Mesopotamiam transiens, videt in somnis scalam cui innitebatur Dominus: & accepta de terra ac feminis multiplicatione, promissione, experrectus votum Deo novet.

1 Vocavit itaque Isaac Jacob, & benedixit eum, præcepitque ei dicens: Noli accipere conjugem de genere Chanaan:

2 Sed vade, & proficiscere in Mesopotamiam Syriæ, ad domum Bathuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde uxorem de filiabus Laban avunculi tui.

3 Deus autem omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat, atque multiplicet: ut sis in turbas populorum.

4 Et det tibi benedictiones Abrahæ, & semin-

* Hebr. 19. 20.

* Aud. 11. 10.

* Sap. 26. 35.

* Sap. 25. 34.

ni tuo post te : ut possideas terram peregrinationis tuæ, quam pollicitus est avo tuo.

5 * Cumque dimisisset eum Isaac, profectus venit in Mesopotamiam Syriæ ad Laban filium Bathuel Syri, fratrem Rebecæ matris suæ.

6 Videns autem Esau quod benedixisset pater suus Jacob, & misisset eum in Mesopotamiam Syriæ, ut inde uxorem duceret, & quod post benedictionem præcepisset ei, dicens : Non accipies uxorem de filiabus Chanaan :

7 Quodque obediens Jacob parentibus suis isset in Syriam :

8 Probans quoque quod non libenter aspiceret filias Chanaan pater suus :

9 Ivit ad Ismaelem, & duxit uxorem absque his, quas prius habebat, Mahelith filiam Ismael filii Abraham, sororem Nabaiioth.

10 Igitur egressus Jacob de Bersabee, pergebat Haran.

11 Cumque venisset ad quandam locum, & vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui jacebant, & supponens capiti suo, dormivit in eodem loco.

12 Viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cælum : Angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam.

13 Et Dominum finixum scalæ dicentem sibi : * Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac : Terram, in qua dormis, tibi dabo & semini tuo.

14 Eritque semen tuum quasi pulvis terræ : * dilataberis ad Occidentem, & Orientem, & Septentrionem, & Meridiem : & * BENEDICENTUR IN TE & in femine tuo cunctæ tribus terræ.

15 Et ero custos tuus quocumque perrexeris, & reducam te in terram hanc : nec dimittam nisi complevero universa quæ dixi.

16 Cumque evigilasset Jacob de somno, ait : Vere Dominus est in loco isto, & ego nesciebam.

17 Pavensque, quam terribilis est, inquit, locus iste ! non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli.

* Osee
12. 12.

* Insa
35. 1 &
48. 2.

* Dent.
12. 20. &
10. 8.
* Supr.
26. 4.

18 Surgens ergo Jacob mane, tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, * fundens oleum desuper.

19 Appellavitque nomen urbis Bethel, quæ prius Luza vocabatur.

20 Vovit etiam votum, dicens : Si fuerit Deus mecum, & custodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum,

21 Reversusque fuero prospere ad domum patris mei : erit mihi Dominus in Deum :

22 Et lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei : cunctorumque quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

CAPUT XXIX.

Jacob a Laban susceptus, septem annis illi pacto inito pro Rachel filia servivit ; cui cum supposita esset Lia, septem alios annos pro eadem implere coactus est : Rachele autem sterili, Lia quatuor peperit filios.

1 Profectus ergo Jacob venit in terram Orientalem.

2 Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ovium accubantes juxta eum : nam ex illo adaquabantur pecora, & os ejus grandi lapide cladebatur.

3 Morisque erat ut cunctis ovibus congregatis devolverent lapidem, & refectis gregibus rursum super os putei ponerent.

4 Dixitque ad pastores : Fratres, unde estis ? Qui responderunt : De Haran.

5 Quos interrogans, numquid, ait, nostis Laban filium Nachor ? Dixerunt : Novimus.

6 Sanusne est ? inquit : Valet, inquirunt : & ecce Rachel filia ejus venit cum grege suo.

7 Dixitque Jacob : Adhuc multum diei superest, nec est tempus ut reducantur ad caulas greges : date ante potum ovibus, & sic eas ad passum reducite.

8 Qui responderunt : Non possumus, donec omnia pecora congregentur, & amoveamus lapidem de ore putei, ut adaquemus greges.

* Insa
31. 13.

9 Adhuc loquebantur, & ecce Rachel veniebat cum ovibus patris sui: nam gregem ipsa pascibat.

10 Quam cum vidisset Jacob, & sciret confortinam suam, ovesque Laban avunculi sui: amovit lapidem quo puteus claudebatur.

11 Et adaquato grege, osculatus est eam: & elevata voce flevit.

12 Et indicavit ei quod frater esset patris sui, & filius Rebecce: at illa festinans nuntiavit patri suo.

13 Qui cum audisset venisse Jacob filium sororis suæ, cucurrit obviam ei: complexusque eum, & in oscula ruens, duxit in domum suam. Auditis autem causis itineris,

14 Respondit: Os meum es, & caro mea. Et postquam impleti sunt dies mensis unius,

15 Dixit ei: Num quia frater meus es, gratis servies mihi? dic quid mercedis accipias.

16 Habebat vero duas filias, nomen majoris Lia: minor vero appellabatur Rachel.

17 Sed Lia lippis erat oculis: Rachel decora facie, & venusto aspectu.

18 Quam diligens Jacob, ait: Serviam tibi pro Rachel filia tua minore, septem annis.

19 Respondit Laban: Melius est ut tibi eam dem quam alteri viro, mane apud me.

20 Servivit ergo Jacob pro Rachel septem annis: & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.

21 Dixitque ad Laban: Da mihi uxorem meam: quia jam tempus impletum est, ut ingrediar ad illam.

22 Qui vocatis multis amicorum turbis ad convivium, fecit nuptias.

23 Et vespere Liam filiam suam introduxit ad eum,

24 Dans ancillam filie Zelpham nomine. Ad quam cum ex more Jacob fuisset ingressus, facto mane vidit Liam:

25 Et dixit ad focerum suum: Quid est quod facere voluisti? nonne pro Rachel servivi tibi? quare imposuisti mihi?

26 Respondit Laban: Non est in loco nostro consuetudinis, ut minores ante tradamus ad nuptias.

27 Imple hebdomadam dierum hujus copulæ: & hanc quoque dabo tibi pro opere, quo serviturus es mihi septem annis aliis.

28 Acquievit placito: & hebdomada transacta, Rachel duxit uxorem:

29 Cui pater servam Balam tradiderat.

30 Tandemque potius optatis nuptiis, amorem sequentis priori prætulit, serviens apud eum septem annis aliis.

31 Videns autem dominus quod despiceret Liam, aperuit vulvam ejus, sorore sterili permanente.

32 Quæ conceptum genuit filium, vocavitque nomen ejus Ruben, dicens: Vidit Dominus humilitatem meam, nunc amabit me vir meus.

33 Rursumque concepit & peperit filium, & ait: Quonia n audivit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam illum mihi, vocavitque nomen ejus Simeon.

34 Concepitque tertio, & genuit alium filium: dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus. eo quod pepererim ei tres filios: & idcirco appellavit nomen ejus, Levi.

35 Quarto concepit, & peperit filium, & ait: Modo confitebor Domino: * & ob hoc vocavit eum, Judam: cessavitque parere.

*Matth.
1. 2.*

CAPUT XXX.

Rachel sterilis & Lia parere cessans ancillas suas marito tradunt, ex quibus singule binos suscipiunt filios: præter quos Lia duos alios & filiam parit: Rachel vero Joseph: quibus natis, Laban de mercede pacificatur cum Jacob, qui hoc modo plurimum ditatus est.

1 **C**ernens autem Rachel quod infœcunda esset, invidit sorori suæ, & ait marito suo: Da mihi liberos, alioquin moriar.

2 Cui iratus respondit Jacob: Num pro Deo ego sum, qui privavit te fructu ventris tui?

3 At illa: Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad illam, ut pariat super genua mea, & habeam ex illa filios.

4 Deditque illi Balam in conjugium: quæ
5 Ingresso ad se viro, concepit, & peperit
filium.

6 Dixitque Rachel: Judicavit mihi Dominus,
& exaudivit vocem meam, dans mihi filium, &
idecirco appellavit nomen ejus, Dan.

7 Rursumque Bala concipiens peperit alterum,

8 Pro quo ait Rachel: Comparavit me Deus
cum sore meae, & invalui: vocavitque eum,
Nephtali.

9 Sentiens Lia quod parere desisset, Zelpham
ancillam suam marito tradidit.

10 Qua post conceptum edente filium,

11 Dixit: Feliciter. Et idecirco vocavit nomen
ejus, Gad.

12 Peperit quoque Zelpha alterum.

13 Dixitque Lia: Hoc pro beatitudine mea:
Beatam quippe me dicent mulieres. Propterea
appellavit eum, Aser.

14 Egressus autem Ruben tempore messis triti-
ceæ in agrum, reperit mandragoras: quas matri
Lia detulit. Dixitque Rachel: Da mihi partem
de mandragoris filii tui.

15 Illa respondit: Parumne tibi videtur, quod
præripueris maritum mihi, nisi etiam mandrago-
ras filii mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecum
hac nocte pro mandragoris filii tui.

16 Redeuntique ad vesperam Jacob de agro,
egressa est in occursum ejus Lia, & ad me, in-
quit, intrabis: quia mercede conduxisti te pro man-
dragoris filii mei. Dormivitque cum ea nocte illa.

17 Et exaudivit Deus preces ejus: concepit-
que & peperit filium quintum.

18 Et ait: Dedit Deus mercedem mihi: quia
dedi ancillam meam viro meo. Appellavitque
nomen ejus, Issachar.

19 Rursum Lia concipiens, peperit sextum
filium.

20 Et ait: Dotavit me Deus dote bona, etiam
hac vice mecum erit maritus meus, eo quod ge-
nerim ei sex filios: & idecirco appellavit nomen
eius, Zabulon.

21 Post quem peperit filiam, nomine Dinam.

22 Re-

22 Recordatus quoque Dominus Rachelis, exau-
divit eam, & aperuit vulvam ejus.

23 Quæ concepit & peperit filium, dicens: Ab-
stulit Deus opprobrium meum.

24 Et vocavit nomen ejus Joseph, dicens: Ad-
dat mihi Dominus filium alterum.

25 Nato autem Joseph, dixit Jacob focero
suo: Dimittè me ut revertar in patriam, & ad
terram meam.

26 Da mihi uxores, & liberos meos, pro qui-
bus servivi tibi, ut abeam: tu vero nostri servi-
tutem qua servivi tibi.

27 Ait illi Laban: Inveniam gratiam in con-
spectu tuo: experimento didici, quia benedixe-
rit mihi Deus propter te.

28 Constitue mercedem tuam quam dem tibi.

29 At ille respondit: Tu nostri quomodo fuerit
possessio tua.

30 Modicum habuisti antequam venirem ad te,
& nunc dives effectus es: benedixitque tibi Do-
minus ad introitum meum. Justum est igitur ut
aliquando provideam etiam domui meae.

31 Dixitque Laban: Quid tibi dabo? At ille
ait: Nihil volo: sed si feceris quod postulo, ite-
rum pascam, & custodiam pecora tua.

32 Gyra omnes greges tuos, & separa cunctas
oves varias, & sparso vellere: & quodeunque
furvum, & maculosum, variumque fuerit, tam
in ovibus quam in capris, erit merces mea.

33 Respondebitque mihi cras justitia mea, quan-
do placiti tempus advenerit coram te: & omnia
quæ non fuerint varia, & maculosa, & furva,
tam in ovibus quam in capris, furti me arguent.

34 Dixitque Laban: Gratum habeo quod petis.

35 Et separavit in die illa capras, & oves, &
hircos, & arietes, varios atque maculosos: cun-
ctum autem gregem unicolorem, id est, albi &
nigri velleris, tradidit in manu filiorum suorum.

36 Et posuit spatium itineris trium dierum in-
ter se & generum, qui pascabat reliquos greges
ejus.

37 Tollens ergo Jacob virgas populeas virides,
&

& amygdalinas & ex platanis, ex parte decorticavit eas: detraxitque corticibus, in his, quæ spoliata fuerant, candor apparuit: illa vero quæ integra fuerant, viridia permanserunt: atque in hunc modum color effectus est varius.

38 Posuitque eas in canalibus, ubi effundebatur aqua: ut cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum conciperent.

39 Factumque est ut in ipso calore coitus, oves intuerentur virgas, & parerent maculosa, & varia, & diverso colore resperla.

40 Divisitque gregem Jacob, & posuit virgas in canalibus ante oculos arietum: erant autem alba & nigra quæque, Laban: cætera vero, Jacob, separatis inter se gregibus.

41 Igitur quando primo tempore ascendebantur oves, ponebat Jacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum & ovium, ut in earum contemplatione conciperent:

42 Quando vero serotina admissura erat, & conceptus extremus, non ponebat eas. Factaque sunt ea quæ erant serotina, Laban: & quæ primi temporis Jacob.

43 Ditatusque est homo ultra modum, & habuit greges multos, ancillas & servos, camelos & asinos.

CAPUT XXXI.

Jacob, jubente Domino, ad patrem cum omnibus suis tacitus revertitur, quem Laban insequitur. Rachel autem patris idolis ablatis, ipsum quærentem asini decipit: tandemque post varios querelas & jurgia, Jacob & Laban into se dederunt, ad propria quisque discedit.

1 Quisquam autem audivit verba filiorum Laban dicentium: Tulit Jacob omnia quæ fuerunt patri nostri, & de illius facultate ditatus, factus est inclutus:

2 An in acervit quocumque faciem Laban, quod non esset erga se sicut heri & nudius tertius,

3 Maxime dicente sibi Domino: Revertere in terram patrum tuorum, & ad generationem tuam, eroque tecum.

4 Mi-

4 Misit, & vocavit Rachel & Liam in agrum, ubi pascebat greges:

5 Dixitque eis: Video faciem patris vestri quod non sit erga me sicut heri & nudius tertius: Deus autem patris mei fuit mecum.

6 Et ipsæ nostis quod totis viribus meis servierim patri vestro.

7 Sed & pater vester circumvenit me, & mutavit mercedem meam decem vicibus: & tamen non dimisit eum Deus ut noceret mihi.

8 Si quando dixit: Variæ erunt mercedes tuæ: pariebant omnes oves varios factus. Quando vero e contrario ait: Alba quæque accipies pro mercede: omnes greges alba pepererunt.

9 Tulitque Deus substantiam patris vestri, & dedit mihi.

10 Postquam enim conceptus ovium tempus advenerat, levavi oculos meos, & vidi in somnis ascendentes mares super feminas, varios & maculosos, & diversorum colorum.

11 Dixitque Angelus Dei ad me in somnis: Jacob? Et ego respondi: Adsum.

12 Qui ait: Leva oculos tuos, & vide universos masculos ascendentes super feminas, varios, maculosos atque resperfos. Vidi enim omnia quæ fecit tibi Laban.

13 Ego sum Deus Bethel, * ubi unxisti lapidem, & votum vovisti mihi. Nunc ergo surge, & egredere de terra hac, revertens in terram nativitatis tuæ.

14 Responderuntque Rachel & Lia: Numquid habemus residui quidquam in facultatibus, & hereditate domus patris nostri?

15 Nonne quasi alienas reputavit nos, & vendidit, comeditque pretium nostrum?

16 Sed Deus tulit opes patris nostri, & eas tradidit nobis, ac filiis nostris: unde omnia quæ præcepit tibi Deus, fac.

17 Surrexit itaque Jacob, & impositis liberis ac conjugibus suis super camelos, abiit.

18 Tulitque omnem substantiam suam, & greges, & quidquid in Mesopotamia acquisierat, pergens ad Isaac patrem suum in terram Chanaan.

19 Eo

19 Eo tempore ierat Laban ad tendendas oves, & Rachel furata est idola patris sui.

20 Noluitque Jacob confiteri focero suo quod fugeret.

21 Cumque abiisset tam ipse quam omnia quæ juris sui erant, & amne transmissio pergeret contra montem Galaad,

22 Nuntiatum est Laban die tertio quod fugeret Jacob.

23 Qui, assumptis fratribus suis, persecutus est eum diebus septem: & comprehendit eum in monte Galaad.

24 Viditque in somnis dicentem sibi Deum: Cave ne quidquam asperere loquaris contra Jacob.

25 Jamque Jacob extenderat in monte tabernaculum: cumque ille consecutus fuisset eum cum fratribus suis, in eodem Monte Galaad fixit tentorium.

26 Et dixit ad Jacob: Quare ita egisti, ut clam me abigeres filias meas quasi captivas gladio?

27 Cur ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi, ut prosequerer te cum gaudio, & cantibus, & tympanis, & citharis?

28 Non es passus ut oscularer filios meos & filias: stulte operatus es, & nunc quidem

29 Valet manus mea reddere tibi malum: sed Deus patris vestri heri dixit mihi: * Cave ne loquaris contra Jacob quidquam durius.

30 Esto, ad tuos ire cupiebas, & desiderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es deos meos?

31 Respondit Jacob: Quod inscio te profectus sum, timui ne violenter auferres filias tuas.

32 Quod autem furti me arguis: apud quemcunque inveneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris. Scrutare, quidquid tuorum apud me inveneris, & aufer. Hæc dicens, ignorabat quod Rachel furata esset idola.

33 Ingressus itaque Laban tabernaculum Jacob Liæ, & utriusque famulæ, non invenit. Cumque intrasset tentorium Rachelis,

34 Illa festinans abscondit idola subter stramenta cameli, & sedit desuper: scrutantique omne tentorium, & nihil inventi,

35 Ait:

35 Ait: Ne irascatur dominus meus, quod coram te assurgere nequeo: quia juxta consuetudinem feminarum nunc accidit mihi. Sic delusa sollicitudo quærens est.

36 Tumenique Jacob, cum jurgio ait: Quam ob culpam meam, & ob quod peccatum meum sic exaristi post me,

37 Et scutatus es omnem suppelledilem meam? Quid invenisti de cuncta substantia domus tuæ? pone hic coram fratribus meis, & fratribus tuis, & judicent inter me, & te.

38 Idcirco viginti annis fui tecum: oves tuæ & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi:

39 Nec captum a bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam: quidquid furto peribat, a me exigebas:

40 Die noctuque æstu urebar, & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.

41 Sicque per viginti annos in domo tua servivi tibi: quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis: immutasti quoque mercedem meam decem vicibus.

42 Nisi Deus patris mei Abraham, & timor Isaac affuisset mihi, forsitan modo nudum me dimisisses: afflictionem meam & laborem manuum mearum respexit Deus, & arguit te heri.

43 Respondit ei Laban: Filias meas, & filii, & greges tui, & omnia quæ cernis, mea sunt: quid possum facere filiis & nepotibus meis?

44 Veni ergo, & ineamus foedus: ut sit in testimonium inter me & te.

45 Tulit itaque Jacob lapidem, & erexit illum in titulum:

46 Dixitque fratribus suis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum, comederuntque super eum:

47 Quem vocavit Laban, Tumulum testis: & Jacob, Acervum testimonii, uterque juxta proprietatem linguæ suæ.

48 Dixitque Laban: Tumulus iste erit testis inter me & te hodie, & idcirco appellatum est nomen ejus Galaad, id est, Tumulus testis.

Tom. I.

E

49 In.

49 Intueatur & iudicet Dominus inter nos quando recefferimus a nobis.

50 Si affixeris filias meas, & si introduxeris alias uxores super eas: nullus sermonis nostri testis est absque Deo, qui praesens respicit.

51 Dixitque rursus ad Jacob: En tumulus hic, & lapis quem erexi inter me & te,

52 Testis erit: tumulus, inquam, iste & lapis sint in testimonium, si aut ego transiero illum pergens ad te, aut tu praterieris, malum mihi cogitans.

53 Deus Abraham, & Deus Nachor iudicet inter nos, Deus patris eorum. Juravit ergo Jacob per timorem patris sui Isaac:

54 Immolatisque victimis in monte, vocavit fratres suos ut ederent panem. Qui cum comedisissent, manserunt ibi.

55 Laban vero de nocte confurgens, osculatus est filios & filias suas, & benedixit illis: reversusque est in locum suum.

CAPUT XXXII.

Jacob, visis Angelis, nuntios & munera ad fratrem suum Esau territus mittit, interea cum Angelo luctans, & benedictionem ac nominis mutationem tacto femoris nervo accepit.

* Infra
48. 16.

1 Jacob quoque abiit itinere quo caeperat: fueruntque ei obviam Angeli Dei.

2 Quos cum vidisset, ait: Castra Dei sunt haec: & appellavit nomen loci illius Mahanaim, id est, Castra.

3 Misit autem nuntios ante se ad Esau fratrem suum in terram Seir, in regionem Edom.

4 Praecipitque eis, dicens: Sic loquimini domino meo Esau: Haec dicit frater tuus Jacob: Apud Laban peregrinatus sum, & fui usque in praesentem diem.

5 Habeo boves, & asinos, & oves, & servos, & ancillas: mittoque nunc legationem ad dominum meum, ut inveniam gratiam in conspectu tuo.

6 Reversique sunt nuntii ad Jacob, dicentes: Venimus ad Esau fratrem tuum, & ecce prope-

perat tibi in occursum cum quadringentis viris.

7 Timuit Jacob valde: & perterritus divisit populum qui secum erat, greges quoque & oves & boves, & camelos in duas turmas.

8 Dicens: Si venerit Esau ad unam turmam, & percusserit eam, alia turma, quae reliqua est, salvabitur.

9 Dixitque Jacob: Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Isaac: Domine, qui dixisti mihi: Revertere in terram tuam, & in locum nativitatis tuae, & benefaciam tibi:

10 Minor sum cunctis miserationibus tuis, & veritate tua quam explevisi servo tuo. In baculo meo transivi Jordanem istum: & nunc cum duabus turmis regredior.

11 Erue me de manu fratris mei Esau, quia valde eum timeo: ne forte veniens percussit matrem cum filiis.

12 Tu locutus es quod benefaceres mihi: & dilatares femem meum sicut arenam maris, quae praeter multitudinem numerari non potest.

13 Cumque dormisset ibi nocte illa, separavit de his quae habebat, munera Esau fratri suo.

14 Capras ducentas, hircos viginti, oves ducentas, & arietes viginti,

15 Camelos foetas cum pullis suis triginta, vacas quadraginta, & tauros viginti, asinas viginti, & pullos earum decem.

16 Et misit per manus servorum suorum singulos seorsum greges, dixitque pueris suis: Anrecedite me; & sit spatium inter gregem & gregem.

17 Et praecipit priori, dicens: Si obvium habueris fratrem meum Esau, & interrogaverit te, Cujus es? aut, Quo vadis? aut, Cujus sunt ista quae sequeris?

18 Respondebis, servi tui Jacob, munera misit domino meo Esau: ipse quoque post nos venit.

19 Similiter dedit mandata secundo, & tertio, & cunctis qui sequebantur greges, dicens: Iisdem verbis loquimini ad Esau, cum inveneritis eum.

20 Et addetis: Ipse quoque servus tuus Jacob iter nostrum insequitur: dixit enim: Placabo illum.

lum muneribus quæ præcedunt, & postea videbo illum, forsitan propitiabitur mihi.

21 Præcesserunt itaque munera ante eum, ipse vero mansit nocte illa in castris.

22 Cumque mature surrexisset, tulit duas uxores suas, & totidem famulas, cum undecim filiis, & transfivit vadum Jaboc.

23 Traductisque omnibus quæ ad se pertinebant,

24 Mansit solus: & ecce vir luctabatur cum eo usque mane.

25 Qui cum videret quod eum superare non posset, tetigit nervum femoris ejus, & statim emarcuit.

26 Dixitque ad eum: Dimitte me, jam enim ascendit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.

27 Ait ergo: Quod nomen est tibi? Respondit: Jacob.

28 At ille: Nequaquam, inquit, Jacob appellabitur nomen tuum, sed Israel: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines prævalebis?

29 Interrogavit eum Jacob: Dic mihi, quo appellaris nomine? Respondit: Cur quæris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco.

30 Vocavitque Jacob nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi Deum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.

31 Ortusque est ei statim sol, postquam transfregit Phanuel, ipse vero claudicabat pede.

32 Quam ob causam non comedunt nervum filii Israel, qui emarcuit in femore Jacob, usque in præsentem diem, eo quod tetigerit nervum femoris ejus, & obstupuerit.

CAPUT XXXIII.

Jacob ab Esau occurrente benigne excipitur, ægreque adigit ut munera accipiat, domumque revertatur: & sic Jacob in Salem profectus agri partem emit, fixisque tabernaculis altare erexit.

1 **E**LEVANS autem Jacob oculos suos, vidit venientem Esau, & cum eo quadringentos viros: divisitque filios Lia & Rachel, ambarumque famularum:

2 Et posuit utramque ancillam, & liberos earum in principio: Liam vero, & filios ejus, in secundo loco: Rachel autem & Joseph novissimos.

3 Et ipse progrediens adoravit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater ejus.

4 Currens itaque Esau obviam fratri suo, amplexatus est eum: stringensque collum ejus, & osculans flevit.

5 Levatisque oculis, vidit mulieres & parvulos earum, & ait: Quid sibi volunt isti? & si ad te pertinent? Respondit, Parvuli sunt quos donavit mihi Deus servo tuo.

6 Et appropinquantes ancillæ & filii earum, incurvati sunt.

7 Accessit quoque Lia cum pueris suis: & cum similiter adorassent, extremi Joseph & Rachel adoraverunt.

8 Dixitque Esau: Quænam sunt istæ turmæ quas obviam habui? Respondit: Ut invenirem gratiam coram domino meo.

9 At ille ait: Habeo plurima, frater mi, sint tua tibi.

10 Dixitque Jacob: Noli ita, obsecro: sed si inveni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis: sic enim vidi faciem tuam, quasi viderim vultum Dei: esto mihi propitiis.

11 Et suscipe benedictionem quam attuli tibi, & quam donavit mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre compellente, suscipiens,

12 Ait: Gradiamur simul, eroque socius itineris tui.

14 Dixitque Jacob: Nosti domine mi, quod parvulos habeam teneros & oves, & boves factas mecum: quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur una die cuncti greges.

15 Præcedat dominus meus ante servum suum, & ego sequar paulatim vestigia ejus, sicut videro parvulos meos posse, donec veniam ad dominum meum in Seir.

15 Respondit Esau: Oro te, ut de populo qui mecum est, saltem focii remaneant viæ tuæ. Non est, inquit, necesse: hoc uno tantum indigeo, ut inveniam gratiam in conspectu tuo domine mi.

16 Reversus est itaque illo die Blau itinere quo venerat in Seir.

17 Et Jacob venit in Socoth: ubi ædificata domo & fixis tentoriis, appellavit nomen loci illius Socoth, id est, tabernacula.

18 Transivitque in Salem urbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan, postquam reversus est de Mesopotamia Syria: & habitavit juxta oppidum.

19 Emitque partem agri in qua fixerat tabernacula, a filiis Hemor patris Sichem Centum agnis.

20 Et erecto ibi altari, invocavit super illud fortissimum Deum Israel.

CAPUT XXXIV.

Ob Dinæ raptum ac stuprum a Sichem Sichimitarum principis filio, Sichimitæ prius circumcisi, a Simeone & Levi Dinæ fratribus perimuntur, atque a reliquis Jacob filiis urbs eorum vastatur: quapropter Simeon & Levi a patre arguuntur.

1 Egressa est autem Dina filia Liæ ut videret mulieres regionis illius.

2 Quam cum vidisset Sichem filius Hemor Hevæi, princeps terræ illius, adamavit eam, & rapuit, & dormivit cum illa, vi opprimens virginem.

3 Et conglutinata est anima ejus cum ea, tristisque delinivit blanditiis.

4 Et pergens ad Hemor patrem suum, Accipe, inquit, mihi puellam hæc conjugem.

5 Quod cum audisset Jacob, absentibus filiis, & in pastu pecorum occupatis, siluit donec redirent.

6 Egresso autem Hemor patre Sichem, ut loqueretur ad Jacob,

7 Ecce filii ejus veniebant de agro: auditoque quod acciderat, irati sunt valde, eo quod scdam rem operatus esset in Israel, & violata filia Jacob, rem illicitam perpetrasset.

8 Locutus est itaque Hemor ad eos: Sichem filii mei adhæsit anima filię vestræ, date eam illi uxorem:

9 Et jungamus vicissim connubia: filias vestras tradite nobis, & filias nostras accipite:

10 Et habitate nobiscum: terra in potestate vestra est, exercete, negotiamini, & possidete eam.

11 Sed & Sichem ad patrem & ad fratres ejus ait: Inveniam gratiam coram vobis: & quæcunque statueritis, dabo:

12 Augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam quod petieritis: tantum date mihi puellam hanc uxorem.

13 Responderunt filii Jacob Sichem & patri ejus in dolo, sævientes ob stuprum fororis:

14 Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso: quod illicitum & nefarium est apud nos.

15 Sed in hoc valebimus fœderari, si volueritis esse similes nostri, & circumcidatur in vobis omne masculini sexus;

16 Tunc dabimus & accipiemus mutuo filias vestras, ac nostras: & habitabimus vobiscum, erimusque unus populus:

17 Si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram, & recedemus.

18 Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio ejus:

19 Nec distulit adolescens quin statim quod petebatur, expleret: amabat enim puellam valde, & ipse erat inclutus in omni domo patris sui.

20 Ingressique portam urbis, locuti sunt ad populum.

21 Viri isti pacifici sunt, & volunt habitare nobiscum: negotientur in terra, & exerceant eam, quæ spatiosa & lata cultoribus indiget: filias eorum accipiemus uxores, & nostras illis dabimus.

22 Unum est, quo differtur tantum bonum: Si circumcidamus masculos nostros, ritum gentis imitantes.

23 Et substantia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident, nostra erunt: tantum in hoc acquiescamus, & habitantes simul, unum efficiemus populum.

24 Assensique sunt omnes, circumcisis cunctis maribus.

25 Et ecce, die tertio quando gravissimus vulnenum dolor est: arreptis, duo filii Jacob, Simeon & Levi fratres Dinæ, gladiis, ingressi sunt

* Infr.
49. 6.

funt urbem confidenter: * interfecitque omnibus masculis.

26 Hemor & Sichem pariter necaverunt, tolentes Dinam de domo Sichem sororem suam.

27 Quibus egressis, irruerunt super oculos cæteri filii Jacob: & depopulati sunt urbem in ultionem stupri.

28 Oves eorum, & armenta, & afinos cunctaque vastantes quæ in domibus & in agris erant;

29 Parvulos quoque eorum & uxores duxerunt captivas.

30 Quibus patris audacter, Jacob dixit ad Simeon & Levi: Turbatis me, & odiosum fecistis me Chananeis, & Pherezais habitatoribus terræ hujus. Nos pauci sumus: illi congregati percipient me, & delebor ego, & domus mea.

31 Responderunt: Numquid ut scorto abuti debere sorore nostra.

CAPUT XXXV.

Cum Jacob idola suorum juxta Sichem defodisset, jubente Domino ascendit in Bethel, ubi, ædificato alteri Deo sacrificavit, novaque Dei apparitione confortatus fuit, Debora moritur, nascitur Benjamin cum morte matris Rachel, Ruben cum Bala incestum committit: numerantur filii Jacob, cujus pater Isaac moritur.

* Sup.
28. 13.

1 Interea locutus est Deus ad Jacob: Surge & ascende Bethel, & habita ibi, facque altare Deo qui * apparuit tibi quando fugiebas Elau fratrem tuum.

2 Jacob vero convocata omni domo sua, ait: Abjicite deos alienos qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra.

3 Surgite, & ascendamus in Bethel, ut faciamus ibi altare Deo: qui exaudivit me in die tribulationis meæ, & socius fuit itineris mei.

4 Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant, & in aureas quæ erant in auribus eorum: at ille infodit ea subter terebinthum, quæ est post urbem Sichem.

5 Cumque profecti essent, terror Dei invalit omnes per circuitum civitates, & non sunt ausi persequi recedentes.

6 Venit igitur Jacob Luzam, quæ est in terra Chanaan, cognomento Bethel: ipse & omnis populus cum eo.

7 Ædificavitque ibi altare, & appellavit nomen loci illius, Domus Dei: ibi enim * apparuit ei Deus cum fugeret fratrem suum. * Sup. 28. 18.

8 Eodem tempore mortua est Debora nutrix Rebeccæ, & sepulta est ad radices Bethel subter quercum: vocatumque est nomen loci illius. Quercus fletus.

9 Apparuit autem iterum Deus Jacob postquam reversus est de Mesopotamia Syriæ, benedixitque ei

10 Dicens: * Non vocaberis ultra Jacob, sed Israel erit nomen tuum. Et appellavit eum Israel. * Sup. 32. 28.

11 Dixitque ei: Ego Deus omnipotens, cresec, & multiplicare: gentes, & populi nationum ex te erunt, reges de lumbis tuis egredientur.

12 Terramque quam dedi Abraham & Isaac, dabo tibi & femini tuo post te.

13 Et recessit ab eo.

14 Ille vero erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans super eum libamina, & effundens oleum:

15 Vocansque nomen loci illius, Bethel.

16 Egressus autem inde, venit verno tempore ad terram quæ ducit Ephratam: in qua cum parturiret Rachel.

17 Ob difficultatem partus periclitari cepit: dixitque ei obstetrix: Noli timere, quia & hunc habebis filium.

18 Egremente autem anima præ dolore, & imminente jam morte, vocavit nomen filii sui Benoni, (id est filius doloris mei:) pater vero appellavit eum Benjamin, (id est filius dextræ.)

19 Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via quæ ducit Ephratam, hæc est Bethlehem.

20 Erexitque Jacob titulum super sepulchrum ejus: * Hic est titulus monumenti Rachel, usque in præsentem diem. * Infr. 48. 7.

21 Egressus inde, fixit tabernaculum trans Turrem gregis.

22 * Cumque habitaret in illa regione, abiit Ru- * Infr. 47. 4.

Ruben, & dormivit cum Bala concubina patris sui: quod illum minime latuit. Erant autem filii Jacob duodecim.

23 Filii Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon, & Levi, & Judas, & Issachar, & Zabulon.

24 Filii Rachel: Joseph & Benjamin.

25 Filii Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Nephtali.

26 Filii Zelphe ancillæ Liæ: Gad & Afer: hi sunt filii Jacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriæ.

27 Venit etiam ad Isaac patrem suum in Mambræ, civitatem Arbee, hæc est Hebron: in qua peregrinatus est Abraham & Isaac.

28 Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum.

29 Consumptusque ætate mortuus est: & appositus est populo suo senex & plenus dierum: & sepelierunt eum Esau & Jacob filii sui.

CAPUT XXXVI.

Esau cum uxoris & filiis a fratre Jacob obniam utriusque opulentiam separatur: filiorum Esau genealogia cum habitatione describitur.

1 **H**Æ sunt generationes Esau, ipse est Edom. Esau accepit uxores de filiabus Chanaan: Ada filiam Elon Hethæi, & Oolibama filiam Anæ filiæ Sebeon Hevæi:

2 Balemath quoque filiam Ismael sororem Nabajoth.

3 Peperit autem Ada, Eliphaz: Basemath genuit Rahuel.

4 Oolibama genuit Jehus & Ihelon & Core. Hi filii Esau qui nati sunt ei in terra Chanaan.

5 Tulit autem Esau uxores suas & filios & filias, & omnem animam domus suæ, & substantiam, & pecora, & cuncta quæ habere poterat in terra Chanaan: & abiit in alteram regionem, recessitque a fratre suo Jacob.

6 Divites enim erant valde, & simul habitare non poterant: nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum præ multitudine gregum.

7 Habitavitque Esau in monte Seir, ipse est Edom.

9 Hæ autem sunt generationes Esau patris Edom in monte Seir,

10 Et hæc nomina filiorum ejus: * Eliphaz filius Ada uxoris Esau: Rahuel quoque filius Basemath uxoris ejus.

11 Fueruntque Eliphaz filii: Theman, Omar, Sepho, & Gathan, & Cenez.

12 Erat autem Thamna, concubina Eliphaz filii Esau: quæ peperit ei Amalech. Hi sunt filii Ada uxoris Esau.

13 Filii autem Rahuel: Nabat & Zara, Samma & Meza. Hi filii Basemath uxoris Esau.

14 Isti quoque erant filii Oolibama filiæ Anæ filiæ Sebeon, uxoris Esau, quos genuit ei Jehus & Ihelon & Core.

15 Hi duces filiorum Esau: Filii Eliphaz primogeniti Esau; dux Theman, dux Omar, dux Sepho, dux Cenez,

16 Dux Core, dux Gathan, dux Amalech. Hi filii Eliphaz in terra Edom, & hi filii Ada.

17 Hi quoque filii Rahuel filii Esau: dux Nathath, dux Zara, dux Samma, dux Meza. Hi autem duces Rahuel in terra Edom isti filii Basemath uxoris Esau.

18 Hi autem filii Oolibama uxoris Esau: dux Jehus, dux Ihelon, dux Core. Hi duces Oolibama filiæ Anæ uxoris Esau.

19 Isti sunt filii Esau, & hi duces eorum: ipse est Edom.

20 Isti sunt filii Seir Horræi, habitatores terræ: Lotan, & Sobal, & Sebeon, & Ana,

21 Et Difon, & Efer, & Difan. Hi duces Horræi, filii Seir in Terra Edom.

22 Facti sunt autem filii Lotan: Hori & Heman. Erat autem soror Lotan, Thamna.

23 Et isti filii Sobal, Alvan, & Manahat, & Ebal, & Sepho, & Onam.

24 Et hi filii Sebeon: Aia & Ana. Iste est Ana qui invenit aquas calidas in solitudine, cum pasceret aſinas Sebeon patris sui:

25 Habuitque filium Difon, & filiam Oolibama.

26 Et isti filii Difon: Hamdan, & Eſeban, & Jethram, & Charan.

* 1. Par. 1. 35.

* Supra 12. 6.

* Josue 24. 4.

* 1. Par. 1. 34.

27 Hi quoque filii Eser: Balaan, & Zavan, & Acan.

28 Habuit autem filios Difan: Hus, & Aram.

29 Hi duces Horraorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana,

30 Dux Difan, dux Eser, dux Difan: isti duces Horraorum, qui imperaverunt in Terra Seir.

31 Reges autem qui regnaverunt in Terra Edom, antequam haberent regem filii Israel, fuerunt hi:

32 Bela filius Beor, nomenque urbis ejus Denaba.

33 Mortuus est autem Bela, & regnavit pro eo Jobab filius Zare de Bosra.

34 Cumque mortuus esse Jobab, regnavit pro eo Hufam de terra Themanorum.

35 Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in regione Moab: & nomen urbis ejus Avith.

36 Cumque mortuus esset Adad, regnavit pro eo Semla de Masrea.

37 Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Saul de fluvio Rohoboth.

38 Cumque & hic obiisset, successit in regnum Balanan filius Achobor.

39 Isto quoque mortuo, regnavit pro eo Adar, nomenque urbis ejus Phau: & appellabatur uxor ejus Meetabel, filia Matred filia Mezaab.

40 Hæc ergo nomina ducum Esau in cognationibus & locis, & vocabulis suis: dux Thamna, dux Alva, dux Jetheth,

41 Dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,

42 Dux Cenez, dux Theman, dux Masfar,

43 Dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom habitantes in terra imperii sui, ipse est Esau pater Idumæorum.

CAPUT XXXVII.

Joseph fratres apud patrem de crimine accusans, visaque somnia narrans, fratrum odium in se concitat; quare primum volentes illum occidere, consilio Ruben primo in cisternam detruditur, deinde venditur Ismaelitæ inscio Ruben: a patre autem existimante eum a fera occisum lugetur: interea Joseph in Ægypto Putiphari venditur.

1 **H**abitavit autem Jacob in terra Chanaan, in qua pater suus peregrinatus est.

2 Et hæc sunt generationes ejus: Joseph cum sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer: & erat cum filiis Balæ & Zelfhæ uxorem patris sui: accusavitque fratres suos apud patrem crimine pessimo.

3 Israel autem diligebat Joseph super omnes filios suos, eo quod in senectute genuisset eum: fecitque ei tunicam polymitam.

4 Videntes autem fratres ejus quod a patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacifice loqui.

5 Accidit quoque ut visum somnium referret fratribus suis: quæ causa majoris odii feminarium fuit.

6 Dixitque ad eos: Audite somnium meum quod vidi:

7 Putabam nos ligare manipulos in agro: & quasi conflurgere manipulum meum, & stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum.

8 Responderunt fratres ejus: Numquid rex noster eris? aut subjiciemur ditioni tuæ? Hæc ergo causa somniorum atque sermonum, invidiæ & odii fomitem ministravit.

9 Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus, ait: Vidi per somnium, quasi solem, & lunam & stellas undecim adorare me.

10 Quod cum patri suo, & fratribus retulisset, increpavit eum pater suus, & dixit: Quid tibi vult hoc somnium quod vidisti? num ego & mater tua, & fratres tui adorabimus te super terram.

11 Invidebant ei igitur fratres sui: pater vero rem tacitus considerabat.

12 Cumque fratres illius in pascendis gregibus patris morarentur in Sichem.

13 Dixit ad eum Israel: Fratres tui pascent oves in Sichimis: veni, mittam te ad eos. Quo respondente,

14 Præsto sum, ait ei: Vade, & vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos, & pecora: &

& renuntia mihi quid agatur. Missus de valle Hebron, venit in Sichem:

15 Invenitque eum vir errantem in agro, & interrogavit quid quæreret.

16 At ille respondit: Fratres meos quæro, indica mihi ubi pascunt greges.

17 Dixitque ei vir: Reverserunt de loco isto: audi vi autem eos dicentes: Eamus in Dothain. Perrexit ergo Joseph post fratres suos, & invenit eos in Dothain.

18 Qui cum vidissent eum procul, antequam accederet ad eos, cogitaverunt illum occidere:

19 Et mutuo loquebatur: Ecce somniator venit:

20 Venite, occidamus eum, & mittamus in cisternam veterem: dicemusque, Fera pessima devoravit eum: & tunc apparebit quid illi proficiat somnia sua.

21 * Audiens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dicebat:

22 Non interficiatis animam ejus, nec effundatis sanguinem: sed projicite eum in cisternam hanc, quæ est in solitudine, manusque vestras servate innoxias: hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, & reddere patri suo.

23 Confestim igitur ut pervenit ad fratres suos, nudaverunt eum tunica talari, & polymita.

24 Miseruntque eum in cisternam veterem, quæ non habebat aquam.

25 Et sedentes ut comederent panem, viderunt Ismaelitas viatores venire de Galaad: & camelos eorum portantes aromata, & refinam, & stactem in Ægyptum.

26 Dixit ergo Judas fratribus suis: Quid nobis prodest si occiderimus fratrem nostrum: & celaverimus sanguinem ipsius?

27 Melius est ut venundetur Ismaelitis, & manus nostræ non polluantur: frater enim, & caro nostra est. Acquieverunt fratres sermonibus illius.

28 * Et prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, extrahentes eum de cisterna vendiderunt eum Ismaelitis, viginti argenteis: qui duxerunt eum in Ægyptum.

* Isr.
42. 22.

* Snp.
10. 13.

29 Reversusque Ruben ad cisternam, non invenit puerum:

30 Et scissis vestibus pergens ad fratres suos, ait: Puer non comparet, & ego quo ibo?

31 Tulerunt autem tunicam ejus, & in sanguine hædi, quem occiderant, tinxerunt.

32 Mittentes qui ferrent ad patrem, & dicerent: Hanc invenimus: vide utrum tunica filii tui sit, an non.

33 Quam cum agnovisset pater, ait: Tunica filii mei est, fera pessima comedit eum, bestia devoravit Joseph.

34 Scissisque vestibus, indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore.

35 Congregatis autem cunctis liberis ejus ut lenirent dolorem patris, noluit consolationem accipere, sed ait: Descendam ad filium meum lugens in infernum. Et illo perseverante in fletu,

36 Madianitæ vendiderunt Joseph in Ægypto Putiphari eunuchò Pharaonis magistro militum.

CAPUT XXXVIII.

Judex ex uxore Chananæa tribus filiis susceptis, primum & deinde secundum Thamar copulavit: quibus mortuis, eam incestus pro scorto cognovit, quo concubitu Phares & Zaram genuit.

1 **E**odem tempore descendens Judas a fratribus suis, divertit ad Virum Odollamitem nomine Hiram.

2 * Viditque ibi filiam hominis Chananæi, vocabulo Sûe: & accepta uxore, ingressus est ad eam. * 1. Par. 2. 3.

3 Quæ concepit, & peperit filium, & vocavit nomen ejus Her.

4 * Rursumque concepto sætu, natum filium * Num. 26. 19. ®
vocavit Onan.

5 Tertium quoque peperit, quem appellavit Sela. Quo nato, parere ultra cessavit.

6 Dedit autem Judas uxorem primogenito suo Her, nomine Thamar.

7 * Fuit quoque Her primogenitus Judæ, nequam in conspectu domini: & ab eo occisus est. * Num. 26. 19.

8 Dixit ergo Judas ad Onan filium suum: Ingredere ad uxorem fratris tui, & sociare illi, ut suscipies semen fratri tuo.

9 Ille sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur.

10 Et ideo percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret.

11 Quam ob rem dixit Judas Thamar nurui suæ: Esto vidua in domo patris tui, donec creseat Sela filius meus: timebat enim ne & ipse moreretur, sicut fratres ejus. Quæ abiit & habitavit in domo patris sui.

12 Evolutis autem multis diebus, mortua est filia sue uxoris Judæ: qui post luctum consolatione suscepta, ascendebat ad tonfores ovium suarum, ipse & Hiras opilio gregis Odollamites, in Thamnias.

13 Nuntiatumque est Thamar quod focer illius ascenderet in Thamnias ad tendendas oves.

14 Quæ, depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrum: & mutato habitu, sedit in bivio itineris, quod ducit Thamniam: eo quod crevisset Sela, & non eum accepisset maritum.

15 Quam cum vidisset Judas, suspicatus est esse meretricem: operuerat enim vultum suum, ne agnosceretur.

16 Ingrediensque ad eam, ait: Dimitte me ut coeam tecum: nesciebat enim quod nurus sua esset. Qua respondente: Quid dabis mihi ut fruaris concubitu meo?

17 Dixit: Mittam tibi hædum de gregibus. Rursumque illa dicente: Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris.

18 Ait Judas: Quid tibi vis pro arrhabone dari? Respondit: Annulum tuum, & armillam, & baculum quem manu tenes. Ad unum igitur coitum mulier concepit,

19 Et furgens abiit: depositoque habitu, quem sumperat, induta est viduitatis vestibus.

20 Misit autem Judas hædum per pastorem suum Odollamitem, ut reciperet pignus quod dederat mulieri: qui cum non invenisset eam,

21 Interrogavit homines loci illius: Ubi est mulier quæ sedebat in bivio? Respondentibus cunctis: Non fuit in loco isto meretrix.

22 Reversus est ad Judam, & dixit ei: Non inve-

inveni eam: sed & homines loci illius dixerunt mihi, nunquam sedisse ibi scortum.

23 Ait Judas: Habeat tibi; certe mendacii arguere nos non potest, ego mihi hædum quem promiseram: & tu non invenisti eam.

24 Ecce autem post tres menses nuntiaverunt Judæ, dicentes: Fornicata est Thamar nurus tua, & videtur uterus illius intumescere. Dixitque Judas: Produceite eam ut comburatur.

25 Quæ cum duceretur ad pœnam, misit ad focerum suum, dicens: De viro, cujus hæc sunt, concepi: cognosce cujus sit annulus, & armilla, & baculus.

26 Qui, aguitis muneribus, ait: Justior me est, quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen ultra non cognovit eam.

27 * Instante autem partu, apparuerunt gemi * *Matth.*
ni in utero: atque in ipsa effusione infantium *1. 3.*
unus protulit manum, in qua obstetrix ligavit coccinum, dicens:

28 Ille egredietur prior.

29 Illo vero retrahente manum, egressus est alter: dixitque mulier: Quare divisa est propter te maceria? & ob hanc causam vocavit nomen ejus Phares.

30 * Postea egressus est frater ejus, in cujus * *1. Par.*
manu erat coccinum: quem appellavit Zara. *2. 4.*

CAPUT XXXIX.

Cum prospere ageret Joseph apud herum Putiphar-
rem, eique gratiqus totam administraret familiam,
contemnens heram sæpius de concubitu interpellan-
tem, accusatur apud dominum, & in carcerem con-
jicitur; ubi custodis gratiam demeretur, a quo
omnium vinctorum curam accipit.

1 | Gitur Ioseph ductus est in Ægyptum, emit-
que eum Putiphar eunuchus Pharaonis, prin-
ceps exercitus, vir Ægyptius, de manu Ismae-
litarum, a quibus perductus erat.

2 Fuitque Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prospere agens: habitavitque in domo domini sui,

3 Qui optime noverat Dominum esse cum eo,
1. om. 1. F &

& omnia, quæ gereret, ab eo dirigi in manū illius.

4 Invenitque Joseph gratiam coram domino suo, & ministrabat ei, a quo præpositus omnibus gubernabat creditam sibi domum, & universa quæ ei tradita fuerant.

5 Benedixitque Dominus domui Ægyptii propter Joseph, & multiplicavit tam in ædibus quam in agris cunctam ejus substantiam:

6 Nec quidquam aliud noverat, nisi panem quo vesceretur. Erat autem Joseph pulchra facie, & decorus aspectu.

7 Post multos itaque dies injecit domina sua oculos suos in Joseph, & ait: Dormi mecum.

8 Qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad eam: Ecce Dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua:

9 Nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ uxor ejus es: quo modo ergo possum hoc malum facere & peccare in Deum meum?

10 Hujusmodi verbis per singulos dies & mulier molesta erat adolescenti: & ille recubabat stuprum.

11 Accidit autem quadam die ut intraret Joseph domum, & operis quippiam absque arbitrio faceret:

12 Et illa, apprehensa lacinia vestimenti ejus, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu ejus pallio fugit, & egressus est foras.

13 Cumque vidisset mulier vestem in manibus suis, & se esse contemptam,

14 Vocavit ad se homines domus suæ, & ait ad eos: En introduxit vtrum Hebræum, ut illuderet nobis: ingressus est ad me, ut coiret mecum: cumque ego succlamassem,

15 Et audisset vocem meam, reliquit pallium, quod tenebam, & fugit foras.

16 In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito revertenti domum,

17 Et ait: Ingressus est ad me servus Hebræus quem adduxisti ut illuderet mihi:

18 Cumque audisset me clamare, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras.

19 His auditis Dominus, & nimium credulus verbis conjugis, iratus est valde:

20 Tradiditque Joseph in carcerem, ubi vin-^{• Psal.} ^{124. 134} cti regis custodiebantur, & erat ibi clausus.

21 Fuit autem Dominus cum Joseph, & misertus est illius & dedit ei gratiam in conspectu principis carceris,

22 Qui tradidit in manū illius universos vinctos qui in custodia tenebantur: & quidquid fiebat, sub ipso erat.

23 Nec noverat aliquid, cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo, & omnia opera ejus dirigebat.

CAPUT XL.

Eunuchorum Pharaonis in carcere Joseph somnia interpretatus, alterum officio pristino restitutum, alterum suspendio finiendum prædixit: quæ omnia in Pharaonis natalitio evenerunt.

1 **H**is ita gestis, accidit ut peccarent duo eunuchi, pincerna regis Ægypti, & pistor domino suo.

2 Iratusque contra eos Pharaon (nam alter pincernis præerat, alter pistoribus)

3 Misit eos in carcerem principis militum, in quo erat vincus & Joseph.

4 At custos carceris tradidit eos Joseph, qui & ministrabat eis. Aliquantulum temporis fluxerat, & illi in custodia tenebantur.

5 Videruntque ambo somnium nocte una juxta interpretationem congruam sibi:

6 Ad quos cum introisset Joseph mane, & vidisset eos tristes,

7 Sciscitatus est eos dicens: Cur tristior est hodie solito facies vestra?

8 Qui responderunt: Somnium vidimus, & non est qui interpreteretur nobis. Dixitque ad eos Joseph: Numquid non Dei est interpretatio? referte mihi quid videritis.

9 Narravit prior, præpositus pincernarum somnium suum: Vidēbam coram me vitem,

10 In qua erant tres propagine, crescere paulatim in gemmas, & post flores uvas maturecere;

11 Calicemque Pharaonis in manu mea: tuli ergo uvas, & expressi in calicem quem tenebam, & tradidi poculum Pharaoni.

12 Respondit Joseph: Hæc est interpretatio somni: Tres propagines, tres adhuc dies sunt:

13 Post quos recordabitur Pharao ministerii tui, & restituet te in gradum pristinum: dabitque ei calicem juxta officium tuum, sicut ante facere consueveras.

14 Tantum memento mei, cum bene tibi fuerit, & facias mecum misericordiam: ut suggeras Pharaoni ut educat me de isto carcere:

15 Quia furto sublatus sum de terra Hebræorum, & hic innocens in lacum missus sum.

16 Videns pistorum magister quod prudenter somnium dissolvisset, ait: Et ego vidi somnium; Quod tria canistra farinæ haberem super caput meum:

17 Et in uno canistro quod erat excelsius, portare me omnes cibos qui fiunt arte pistoria, avefque comedere ex eo.

18 Respondit Joseph: Hæc est interpretatio somni: Tria canistra, tres adhuc dies sunt:

19 Post quos auferet Pharao caput tuum, ac suspendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas.

20 Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande convivium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, & pistorum principis,

21 Restituitque alterum in locum suum, ut porrigeret ei poculum:

22 Alterum suspendit in patibulo, ut conjecturis veritas probaretur.

23 Et tamen succedentibus prosperis, præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui.

CAPUT XLI.

Somnia Pharaonis de bobus & spicis, cum nemo alius valeret interpretari, unicus Joseph interpretatur, ideoque toti Ægypto præficitur, & ex Ætheneth data sibi a Pharaone uxore duos sustulit filios ante septem famis annos. Sterilitas tandem fertilitati succedit.

1 Post

1 Post duos annos vidit Pharao somnium. Putabat se stare super fluvium,

2 De quo ascendebant septem boves, pulchræ & crassæ nimis: & pascebantur in locis palustribus.

3 Aliæ quoque septem emergebant de flumine, fœdæ confectæque maciæ: & pascebantur in ipsa amnis ripa, in locis virentibus.

4 Devoraveruntque eas, quarum mira species & habitudo corporum erat. Expergestus Pharao,

5 Rursum dormivit, & vidit alterum somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo uno, plensæ atque formosæ:

6 Aliæ quoque totidem spicæ tenues & percussæ uredine oriebantur,

7 Devorantes omnem priorum pulchritudinem. Evigilans Pharao post quietem,

8 Et facta mane, pavore perterritus, misit ad omnes conjectores Ægypti, cunctosque sapientes: & accersitis narravit somnium, nec erat qui interpretaretur.

9 Tunc demum reminiscens pincernarum magister, ait: Confiteor peccatum meum,

10 Iratus rex servis suis, me & magistrum pistorum retrudi jussit in carcerem principis militum:

11 Ubi una nocte uterque vidimus somnium præfagum futurorum.

12 Erat ibi puer Hebræus, ejusdem ducis militum famulus: cui nar. antes somnia,

13 Audivimus quidquid postea rei probavit eventus. Ego enim redditus sum officio meo: & ille suspensus est in cruce,

14 Protinus ad regis imperium educatum de carcere Joseph totonderunt: ac veste mutata, obtulerunt ei.

15 Cui ille ait: Vidi somnia, nec est qui edifierat: quæ audivi te sapientissime conjicere.

16 Respondit Joseph: Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni.

17 Narravit ergo Pharao quod viderat: Putabam me stare super ripam fluminis,

18 Et septem boves de amne conscendere, pulchras nimis, & obesitas carnibus: quæ in passu paludis vireta carpebant.

F 3

19 Et

19 Et ecce, has sequebantur aliæ septem boves in tantum deformes & macilentæ, ut nunquam tales in terra Ægypti viderim:

20 Quæ, devoratis & consumptis prioribus,

21 Nullum futuritatis dedere vestigium: sed simili macie & ignalote torpebant. Evigilans, rursus fopore depressus,

22 Vidi somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo uno plenæ atque pulcherrimæ.

23 Aliæ quoque septem tenues & percussæ uridine, oriebantur e stipula:

24 Quæ priorum pulchritudinem devoraverunt. Narravi conjectoribus somnium, & nemo est qui edisserat.

25 Respondit Joseph: Somnium regis unum est: quæ facturus est Deus, ostendit Pharaoni.

26 Septem boves pulchræ, & septem spicæ plenæ, septem ubertatis anni sunt: eandemque vim somnii comprehendunt.

27 Septem quoque boves tenues atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, & septem spicæ tenues, & vento urente percussæ: septem anni venturæ sunt famis.

28 Qui hoc ordine complebuntur:

29 Ecce septem anni venient fertilitatis magnæ in univèrsa terra Ægypti:

30 Quos sequentur septem anni aliis tantæ sterilitatis, ut oblivioni tradatur cuncta retro abundantia: consumptura est enim fames omnem terram,

31 Et ubertatis magnitudinem perditura est inopia magnitudo.

32 Quod autem vidisti secundo ad eandem terram pertinens somnium: firmitatis indicium est, eo quod fiat sermo Dei, & velocius impleatur.

33 Nunc ergo provideat rex virum sapientem & industrium, & præficiat eum Terræ Ægypti:

34 Qui constituat præpositos per cunctas regiones: & quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis,

35 Qui jam nunc futuri sunt, congreget in horrea: & omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, serveturque in urbibus.

36 Et præparetur futuræ septem annorum fami quæ

quæ oppressura est Ægyptum, & non consumetur terra inopia.

37 Placuit Pharaoni consilium & cunctis ministris ejus,

38 Locutusque est ad eos: Num invenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit?

39 Dixit ergo ad Joseph: Quia ostendit tibi Deus omnia quæ locutus es, numquid sapienterem & consulem tui invenire poterō?

40 * Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet: uno tantum regni folio te præcedam.

41 Dixitque rursus Pharao ad Joseph: Ecce, constitui te super universam terram Ægypti.

42 Tulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu ejus: vestivitque eum stola byssina, & collo torquem auream circumposuit.

43 Fecitque eum ascendere super currum suum secundum, clamante præcone, ut omnes coram eo genu flecterent: & præpositum esse scirent univèrsæ terræ Ægypti.

44 Dixit quoque rex ad Joseph: Ego sum Pharao: absque tuo imperio non movebit quisquam manum aut pedem in omni terra Ægypti.

45 Vertitque nomen ejus, & vocavit eum (Lingua Ægyptiaca) Salvatorem mundi. Deditque illi uxorem Aseneth filiam Putiphare sacerdotis Heliopoleos. Egressus est itaque Joseph ad terram Ægypti.

46 (Triginta autem annorum erat quando stetit in conspectu regis Pharaonis) & circuitit omnes regiones Ægypti.

47 Venitque fertilitas septem annorum: & in manipulos redactæ fegetes congregatæ sunt in horrea Ægypti.

48 Omnis etiam frugum abundantia in singulis urbibus condita est.

49 Tantaque fuit abundantia tritici, ut arenæ maris cœquaretur, & copia mensuram excederet.

50 * Nati sunt autem Joseph filii duo antequam veniret fames: quos peperit ei Aseneth filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos.

51 Vocavitque nomen primogeniti, Manasses, di.

* Plaut.
1. 21.
1. Mac.
2. 53.
Act. 7.
10.

* Joseph
46. 20. 8
48. 5.

dicens: Oblivisci me fecit Deus omnium laborum meorum, & domus patris mei.

52 Nomen quoque secundi appellavit Ephraim, dicens: Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meae.

53 Igitur transactis septem ubertatis annis, qui fuerant in Aegypto:

54 Coeperunt venire septem anni inopiae, quos praedixerat Joseph: & in universo orbe fames praevaleuit; in cuncta autem terra Aegypti panis erat.

55 Qua esuriente, clamavit populus ad Pharaonem, alimenta petens. Quibus ille respondit: Ite ad Joseph: & quidquid ipse vobis dixerit, facite.

56 Crescebat autem quotidie fames in omni terra: aperuitque Joseph universa horrea, & vendebat Aegyptiis: nam & illos opprefferat fames.

57 Omnesque provinciae veniebant in Aegyptum, ut emerent escas, & malum inopiae temperarent.

CAPUT XLII.

Fratres Joseph, cogente fame, in Aegyptum pro emendis frumentis a patre missi, ab eo cognoscuntur, ac durius tractantur, & in carcerem conjiciuntur: tandem Simeone in vinculis relicto, revertuntur, ac pecuniam in saccum cujusque inditam una cum frumento insculi referunt.

1 **A**udiens autem Jacob quod alimenta venderentur in Aegypto, dixit filiis suis: Quare negligitis?

2 Audi vi quod triticum venundetur in Aegypto: descendite, & emite nobis necessaria, ut possimus vivere, & non consumamur inopia.

3 Descendentes igitur fratres Joseph decem, ut emerent frumenta in Aegypto,

4 Benjamin domi retento a Jacob, qui dixerat fratribus ejus: Ne forte in itinere quidquam patiatur mali;

5 Ingressi sunt terram Aegypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaan,

6 Et

6 Et Joseph erat princeps in terra Aegypti, atque ad ejus nutum frumenta populis vendebantur. Cumque adorassent eum fratres sui,

7 Et agnovisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos: Unde venistis? Qui responderunt: De terra Chanaan, ut emamus victui necessaria.

8 Et tamen fratres ipse cognoscens, non est cognitus ab eis.

9 Recordatusque somniorum, quae aliquando viderat, ait ad eos: Exploratores estis: ut videatis infirmiora terrae, venistis.

10 Qui dixerunt: Non est ita, domine, sed servi tui venerunt ut emerent cibos.

11 Omnes filii unius viri sumus: pacifici venimus, nec quidquam famuli tui machinantur mali.

12 Quibus ille respondit: Aliter est: immunita terrae hujus considerare venistis.

13 At illi: Duodecim, inquit, servi tui, fratres sumus, filii viri unius in terra Chanaan: minimus cum patre nostro est, alter non est super.

14 Hoc est, ait, quod locutus sum: Exploratores estis.

15 Jam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus.

16 Mittite ex vobis unum, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis, donec probentur quae dixistis utrum vera an falsa sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis.

17 Tradidit ergo illos custodiae tribus diebus.

18 Die autem tertio eductis de carcere, ait: Facite quae dixi, & vivetis: Deum enim timeo.

19 Si pacifici estis, frater vester unus ligetur in carcere: vos autem abite, & ferte frumenta quae emistis, in domos vestras.

20 * Et fratrem vestrum minimum ad me adducite, ut possim vestros probare sermones, & non moriamini. ^{43, 50} Cecerunt ut dixerat,

21 Et locuti sunt ad invicem: Merito haec patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, videntes angustias animae illius, dum deprecaretur nos, & non audivimus: idcirco venit super nos ista tribulatio.

F 5

22

22 E quibus unus Ruben, ait: Numquid non dixi vobis: * Nolite peccare in puerum: & non audistis me? en sanguis ejus exquiritur.

23 Nesciebant autem quod intelligeret Joseph: eo quod per interpretem loqueretur ad eos.

24 Avertitque se parumper, & fleuit: & reversus locutus est ad eos.

25 Tollensque Simeon, & ligans illis presentibus, iussit ministris ut implerent eorum saccos tritico, & reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibariis in viam: qui fecerunt ita.

26 At illi portantes frumenta in asinis suis, profecti sunt.

27 Apertoque unus sacco, ut daret jumento pabulum in diversorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi,

28 Dixit fratribus suis: Reddita est mihi pecunia, en habetur in sacco. Et obtupestati turbatique, mutuo dixerunt: Quidnam est hoc quod fecit nobis Deus?

29 Veneruntque ad Jacob patrem suum in terram Chanaan, & narraverunt ei omnia quæ accidissent sibi, dicentes:

30 Locutus est nobis dominus terræ dure, & putavit nos exploratores esse provincie,

31 Cui respondimus: Pacifici sumus, nec ullas molimur infidias.

32 Duodecim fratres uno patre geniti sumus: unus non est super, minimus cum patre nostro est in terra Chanaan.

33 Qui ait nobis: Sic probabo quod pacifici sitis: Fratrem vestrum unum dimittite apud me, & cibaria domibus vestris necessaria sumite, & abite.

34 Fratremque vestrum minimum, adducite ad me, ut sciam quod non sitis exploratores: & ipsum, qui tenetur in vinculis, recipere possitis: ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licentiam.

35 His dictis, cum frumenta effunderent, singuli repperunt in ore saccorum ligatas pecunias: exterritisque simul omnibus,

36 Dixit pater Jacob: Absque liberis me esse fecistis, Joseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, & Benjamin auferetis: in me hæc omnia mala reciderunt.

37 Cui respondit Ruben: Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea, & ego eum tibi restituum.

38 At ille: Non descendet, inquit, filius meus vobiscum: frater ejus mortuus est, & ipse solus remansit: si quid ei adversi acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

CAPUT XLIII.

Agre impetrarunt fratres Joseph a patre, ut in Ægyptum revertentes additis numeribus ad duplici pecunia, Benjamin secum ducerent: qui invitati ad convivium, educto Simeone de carcere, simul epulantur cum Joseph.

1 Invenim fames omnem terram vehementer premebat.

2 Consumptisque cibis quos ex Ægypto detulerant, dixit Jacob ad filios suos: Revertimini, & emite nobis pauillam escarum.

3 Respondit Judas: Denuntiavit nobis vir ille sub a testatione jurjurandi, dicens: Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum.

4 Si ergo vis eum mittere vobiscum, pergemus pariter, & ememus tibi necessaria:

5 Sin autem non vis, non ibimus: vir enim, ut sepe diximus, denunciavit nobis, dicens: * *Supra 42. 21.* Non videbitis faciem meam absque fratre vestro minimo.

6 Dixit eis Israel: In meam hoc fecistis miseriam, ut indicaretis ei & alium habere vos fratrem.

7 At illi responderunt: Interrogavit nos homo per ordinem nostram progeniem: si pater viveret: si haberemus fratrem: & nos respondimus ei consequenter juxta id quod fuerat sciscitatus: numquid scire poteramus quod dicturus esset: Adducite fratrem vestrum vobiscum?

8 Judas quoque dixit patri suo: Mitte puerum mecum, ut proficiscamur, & possimus vivere: ne moriamur nos & parvuli nostri.

9 * Ego suscipio puerum: de manu mea require illum. Nisi reduxero, & reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore.

10 Si non intercessisset dilatio, jam vice altera venissemus.

11 Igitur Israel pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite quod vultis: sumite de optimis terræ fructibus in vasis vestris, & deserte viro munera, modicum resinæ, & mellis, & itracis, stactes, & terebinthi, & amygdalarum.

12 Pecuniam quoque duplicem ferte vobiscum: & illam, quam invenistis in sacculis, reportate, ne forte errore factum sit:

13 Sed & fratrem vestrum tollite, & ite ad virum.

14 Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem: & remittat vobiscum fratrem vestrum quem tenet, & hunc Benjamin: ego autem quasi orbatus absque liberis ero.

15 Tulerunt ergo viri munera, & pecuniam duplicem, & Benjamin: descenderuntque in Ægyptum, & steterunt coram Joseph.

16 Quos cum ille vidisset, & Benjamin simul, præcepit dispensatori domus suæ, dicens: Introduc viros domum, & occide victimas, & instrue convivium: quoniam mecum sunt comesturi meridie.

17 Fecit ille quod sibi fuerat imperatum, & introduxit viros domum.

18 Ibi que exterriti, dixerunt mutuo: Propter pecuniam, quam retulimus prius in saccis nostris, introducti sumus: ut devolvat in nos calumniam, & violenter subiciat servituti & nos, & afinos nostros.

19 Quamobrem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem domus

20 Locuti sunt: Oramus domine ut audias nos. Jam ante descendimus ut emeremus escas:

21 Quibus emptis, cum venissemus ad diversorium, aperuimus saccos nostros, & invenimus

* Infra
42. 30.

* Vep.
42. 3.

pecuniam in ore saccorum: quam nunc eodem pondere reportavimus.

22 Sed & aliud attulimus argentum, ut emamus que nobis necessaria sunt: non est in nostra conscientia, quis posuerit eam in marsupis nostris.

23 At ille respondit: Pax vobiscum, nolite timere: Deus vester, & Deus patris vestri dedit vobis thesauros in saccis vestris. Nam pecuniam, quam dedistis mihi, probatam ego habeo, Eduxitque ad eos Simeon.

24 Et introductis domum, attulit aquam, & laverunt pedes suos, deditque pabulum afinis eorum.

25 Illi vero parabant munera, donec ingrederetur Joseph meridie: audierant enim quod ibi comesturi essent panem.

26 Igitur ingressus est Joseph domum suam, obtuleruntque ei munera, tenentes in manibus suis: & adoraverunt proni in terram.

27 At ille, clementer resalutatis eis, interrogavit eos, dicens: Salvus-ne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi? Adhuc vivit?

28 Qui responderunt: Sospes est servus tuus pater noster: adhuc vivit. Et incurvati adoraverunt eum.

29 Attollens autem Joseph oculos, vidit Benjamin fratrem suum uterinum, & ait: Ille est frater vester parvulus, de quo dixeratis mihi? Et rursum: Deus, inquit, misereatur tui, fili mi.

30 Festinavitque, quia commota fuerant viscera ejus super fratre suo, & erumpebant lacrymæ: & introiens cubiculum flevit.

31 Rursumque lota facie egressus, continuit se, & ait: Ponite panes.

32 Quibus appositis, seorsum Joseph, & seorsum fratribus, Ægyptiis quoque qui vescebantur simul, seorsum (illicitum est enim Ægyptiis comedere cum Hebræis, & profanum putant hujusmodi convivium)

33 Sederunt coram eo, primogenitus juxta primogenita sua, & minimus juxta ætatem suam. Et mirabantur nimis,

34 Sumptis partibus quas ab eo acceperant: majorque pars venit Benjamin, ita ut quinque partibus excederet. Biberuntque & inebriati sunt cum eo.

CAPUT XLIV.

Joseph iubet abscondi scyphum suum in sacco Benjamin, & post eum inventum, revocatos ad itinere fratres furti arguit: Judas autem pro Benjamin se in servitutem offert.

1 **P**recepit autem Joseph dispensatori domus suae, dicens: Imple saccos eorum frumento, quantum possunt capere: & pone pecuniam singulorum in summitate sacci.

2 Scyphum autem meum argenteum, & pretium quod dedit tritici, pone in ore sacci junioris. Factumque est ita.

3 Et orto mane, dimissi sunt cum asinis suis.

4 Jamque urbem exierant, & processerant paululum: tunc Joseph accessit dispensatore domus, surge, inquit, & persequere viros: & apprehensis dicit: Quare reddidistis malum pro bono?

5 Scyphus, quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, & in quo augurari solet: pessimam rem fecistis.

6 Fecit ille ut iusserat. Et apprehensis per ordinem locutus est.

7 Qui responderunt: Quare sic loquitur dominus noster, ut servi tui tantum flagitii commiserint?

8 Pecuniam, quam invenimus in summitate saccorum, reportavimus ad te de terra Chanaan: & quo modo consequens est ut furati simus de domo domini tui aurum vel argentum?

9 Apud quemcumque fuerit inventum servorum tuorum quod quaris, moriatur, & nos erimus servi domini nostri.

10 Qui dixit eis: Fiat juxta vestram sententiam: apud quemcumque fuerit inventum, ipse sit servus meus, vos autem eritis innoxii.

11 Itaque festinato deponentes in terram saccos, aperuerunt singuli.

12 Quos scrutatus, incipiens a maiore usque ad minimum, invenit scyphum in sacco Benjamin.

13 At illi, scissis vestibus, oneratisque rursum asinis, reversi sunt in oppidum.

14 Primusque Judas cum fratribus ingressus est ad Joseph (necdum enim de loco abierat) omnesque ante eum pariter in terram corruerunt.

15 Quibus ille ait: Cur sic agere voluistis? an ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia?

16 Cui Judas: Quid respondebimus, inquit, Domino meo? vel quid loquemur, aut iuste poterimus obtendere? Deus invenit iniquitatem servorum tuorum: en omnes servi sumus domini mei, & nos, & apud quem inventus est scyphus.

17 Respondit Joseph: Absit a me ut sic agam: qui furatus est scyphum, ipse sit servus meus: vos autem abite liberi ad patrem vestrum.

18 Accedens autem propius Judas, confidenter ait: Oro domine mi, loquatur servus tuus verbum in auribus tuis, & ne irascaris famulo tuo: tu es enim post Pharaonem

19 Dominus meus. * Interrogasti prius servos * ^{Sup. 43.}
tuos: Habetis patrem, aut fratrem? ^{13.}

20 Et nos respondimus tibi domino meo: Est nobis pater senex, & puer parvulus, qui in senectute illius natus est: cujus uterinus frater mortuus est: & ipsum solum habet mater sua, pater vero tenere diligit eum.

21 Dixisti que servis tuis: Adducite enim ad me, & ponam oculos meos super illum.

22 Suggestimus domino meo: Non potest puer relinquere patrem suum: si enim illum dimiserit, morietur.

23 * Et dixisti servis tuis: Nisi venerit frater vester minimus vobiscum, non videbitis amplius faciem meam. ^{Sup. 43.}
^{2. 5.}

24 Cum ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narravimus ei omnia, quae locutus est dominus meus.

25 Et dixit pater noster: Revertimini, & emite nobis parum tritici.

26 Cui diximus: Ire non possumus: si frater noster minimus descenderit nobiscum, proficiscemur simul: alioquin illo absente, non audeamus videre faciem vii.

27 Ad quæ ille respondit: Vos scitis quod duos genuerit mihi uxor mea.

* Sup. 37.
20. 33.
28 Egressus est unus, & dixistis: * Bestia devoravit eum: & huculque non comparet.

29 Si tuleritis & istum, & aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum mærore ad inferos.

30 Igitur si intravero ad servum tuum patrem nostrum, & puer defuerit, (cum anima illius ex huius anima pendeat)

31 Videritque eum non esse nobiscum, morietur, & deducent famuli tui canos ejus cum dolore ad inferos.

* Sup.
43. 2.
32 Ego proprie servus tuus sum, qui in meam hunc recepi fidem, & sponsum dicens: * Nisi reduxero eum, peccati reus ero in patrem meum omni tempore.

33 Manebo itaque servus tuus pro puero in ministerio domini mei, & puer ascendat cum fratribus suis.

34 Non enim possum redire ad patrem meum, absente puero: ne calamitatis, quæ oppressura est patrem meum, testis assistam.

CAPUT XLV.

Joseph se fratribus manifestat, easque territos cum osculo amplexatur: quare Pharaon una cum tota domo sua exultans, præcepit ut advocetur pater cum universa domo sua in Ægyptum: idem multis verbis denuntiat Joseph, fratresque multis donatos muneribus ad patrem remittit.

1 **N**on se poterat ultra cohibere Joseph multis coram adstantibus: unde præcepit ut egrederentur cuncti foras, & nullus interesset alienus agnitioni mutue.

2 Elevavitque vocem cum fletu: quam audierunt Ægyptii, omnique domus Pharaonis.

3 Et dixit fratribus suis: Ego sum Joseph: adhuc pater meus vivit? Non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti.

* Ab. 7.
13.
4 Ad quos ille clementer: Accedite, inquit, ad me. Et cum accessissent prope, * Ego sum, ait, Joseph frater vester: quem vendidistis in Ægyptum.

5 No-

5 Nolite pavere, neque vobis durum esse videatur quod vendidistis me in his regionibus: * Inf. 50.
pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum. 20.

6 Biennium est enim quod cæpit fames esse in terra: & adhuc quinque anni restant, quibus nec arari poterit, nec meti.

7 Præmisitque me Deus ut reservemini super terram, & escas ad vivendum habere possitis.

8 Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum: qui fecit me quasi patrem Pharaonis, & dominum universæ domus ejus, ac principem in omni terra Ægypti.

9 Festinate, & ascendite ad patrem meum, & dicetis ei: Hæc mandat filius tuus Joseph: Deus fecit me dominum universæ terræ Ægypti: descende ad me, ne moreris,

10 Et habitabis in terra Gessen: erisque juxta me tu, & filii tui, & filii filiorum tuorum, oves tuæ, & armenta tua, & universa quæ possides.

11 Ibi que te pascam (adhuc enim quinque anni residui sunt famis) ne & tu pereas, & domus tua, & omnia quæ possides.

12 En oculi vestri, & oculi fratris mei Benjamin, vident quod os meum loquatur ad vos.

13 Nunciate patri meo universam gloriam meam, & cuncta quæ vidistis in Ægypto: festinate, & adducite eum ad me.

14 Cumque amplexatus recidisset in collum Benjamin fratris sui, flevit: illo quoque similiter flente super collum ejus.

15 Osculatusque est Joseph omnes fratres suos, & ploravit super singulos: post quæ ausi sunt loqui ad eum.

16 Auditumque est, & celebri sermone vulgatum in aula regis: Venerunt fratres Joseph: & gavisus est Pharaon, atque omnis familia ejus.

17 Dixitque ad Joseph ut imperaret fratribus suis, dicens: Onerantes jumenta, ite in terram Chanaan,

18 Et tollite inde patrem vestrum & cognationem, & venite ad me: & ego dabo vobis omnia bona Ægypti, ut comedatis medullam terræ.

Tom. I.

G

19 Præ-

* 1. Per.
7. 6. & 8.
1.

21 Filii Benjamin: * Bela & Bechor & Asbel & Gera & Naaman & Echi & Ros & Mophim & Ophim & Ared.

22 Hi filii Rachel quos genuit Jacob: omnes animæ, quatuordecim.

23 Filii Dan: Hufim.

24 Filii Nephthali: Jafiel & Guni, & Jefer, & Sallem.

25 Hi filii Balaë, quam dedit Laban Racheli filiaë suæ: & hos genuit Jacob: omnes animæ septem.

26 Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt cum Jacob in Ægyptum, & egressæ sunt de femore illius, absque uxoribus filiorum ejus, sexaginta sex.

27 Filii autem Joseph, qui nati sunt ei in terra Ægypti, animæ duæ. * Omnes animæ domus Jacob quæ ingressæ sunt in Ægyptum, fuerunt septuaginta.

* Deat.
10. 22.

28 Misit autem Judam ante se ad Joseph, ut nuntiaret ei, & occurreret in Gessen.

29 Quo cum pervenisset, juncto Joseph curru suo, ascendit obviam patri suo ad eundem locum: vidensque eum, irruit super collum ejus, & inter amplexus flevit.

30 Dixitque pater ad Joseph: Jam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, & superstitem te relinquo.

31 At ille locutus est ad fratres suos, & ad omnem domum patris sui: Ascendam & nuntiabo Pharaoni, dicamque ei: Fratres mei & domus patris mei, qui erant in terra Chanaan, venerunt ad me:

32 Et sunt viri pastores ovium, curamque habent alendorum gregum: pecora sua, & armenta, & omnia quæ habere potuerunt, adduxerunt secum.

33 Cumque vocaverit vos, & dixerit: Quod est opus vestrum?

34 Respondebitis: Viri pastores sumus servi tui, ab infantia nostra usque in præsens, & nos & patres nostri. Hæc autem dicetis, ut habitare possitis in Terra Gessen; quia detestantur Ægyptii omnes pastores ovium.

CA.

CAPUT XLVII.

Joseph adventu patris & fratrum Pharaoni nuntiatio, introducit Jacob cum filiis ad Pharaonem. Terra Gessen conceditur eis ad inhabitandum, famisque tempore eos alit; porro fames tantum premit Ægyptum, ut, venditis pecoribus, terram quoque vendere sint coacti: quo factum est ut quinta pars fructuum Regibus Ægypti perpetuo cedat, præterquam in possessionibus sacerdotum. Post annos septemdecim Jacob plurimum ditatus, & jam moriturus adjurat Joseph de sua sepultura in Chanaan.

1 Ingressus ergo Joseph nuntiavit Pharaoni, dicens: Pater meus & fratres, oves eorum & armenta, & cuncta quæ possident, venerunt de terra Chanaan: & ecce consistunt in terra Gessen.

2 Extremos quoque fratrum suorum quinque viros constituit coram rege.

3 Quos ille interrogavit: Quid habetis operis? Responderunt: Pastores ovium sumus servi tui, & nos & patres nostri.

4 Ad peregrinandum in terra tua venimus: quoniam non est herba gregibus fervorum tuorum, ingravescente fame in terra Chanaan: petimusque ut esse nos jubeas servos tuos in Terra Gessen.

5 Dixit itaque rex ad Joseph: Pater tuus, & fratres tui venerunt ad te.

6 Terra Ægypti in conspectu tuo est: in optimo loco fac eos habitare, & trade eis Terram Gessen. Quod si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum.

7 Post hæc introduxit Joseph patrem suum ad regem, & statuit eum coram eo: qui benedicens illi,

8 Et interrogatus ab eo: Quot sunt dies annorum vitæ tuæ?

9 Respondit: Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum sunt, parvi & mali, & non pervenerunt usque ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt.

10 Et benedicto rege, egressus est foras.

11 Joseph vero patri & fratribus suis dedit possessionem.

G 3

fessio.

sessionem in Ægypto in optimo terræ loco, Ramesses, ut præceperat Pharao.

12 Et alebat eos, omnemque domum patris sui, præbens cibaria singulis.

13 In toto enim orbe panis deerat, & oppreserat fames terram, maxime Ægypti & Chanaan.

14 Et quibus omnem pecuniam congregavit pro venditione frumenti, & intulit eam in ærarium regis.

15 Cumque defecisset emptoribus pretium, venit cuncta Ægyptus ad Joseph, dicens: Da nobis panes: quare morimur coram te, deficiente pecunia?

16 Quibus ille respondit: Adducite pecora vestra & dabo vobis pro eis cibos, si pretium non habetis.

17 Quæ cum adduxissent, dedit eis alimenta pro equis, & ovibus, & bobus, & asinis: sustentavitque eos illo anno pro commutatione pecorum.

18 Venerunt quoque anno secundo, & dixerunt ei: Non celabimus dominum nostrum quod deficiente pecunia, pecora simul defecerunt: nec clam te est, quod absque corporibus & terra nihil habeamus.

19 Cur ergo moriemur te vidente? & nos & terra nostra tui erimus: eme nos in servitutem regiam, & præbe femina, ne pereunte cultore redigatur terra in solitudinem.

20 Emit igitur Joseph omnem Terram Ægypti, vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis. Subiecitque eam Pharaoni.

21 Et cunctos populos ejus a novissimis terminis Ægypti usque ad extremos fines ejus,

22 Præter terram sacerdotum, quæ a rege tradita fuerit eis: quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & idcirco non sunt compulli vendere possessiones suas.

23 Dixit ergo Joseph ad populos: En ut venitis, & vos & terram vestram Pharao possidet: accipite femina, & serite agros,

24 Ut fruges habere possitis. Quintam partem regi dabit: quatuor reliquas permitto vobis in fe-

sumentem, & in cibum familiis & liberis vestris,

25 Qui responderunt: Salus nostra in manu tua est: respiciat nos tantum dominus noster, & læti serviemus regi.

26 Ex eo tempore usque in præsentem diem in universa terra Ægypti regibus quinta pars solvitur, & factum est quali in legem, absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.

27 Habitavit ergo Israel in Ægypto, id est, in terra Gessen, & possedit eam: auctusque est, & multiplicatus nimis.

28 Et vixit in ea decem & septem annis: fatigique sunt omnes dies vitæ illius centum quadraginta septem annorum.

29 Cumque appropinquare cerneret diem mortis suæ, vocavit filium suum Joseph, & dixit ad eum: Si inveni gratiam in conspectu tuo, * pone manum tuam sub femore meo: & facies mihi misericordiam & veritatem: ut non sepelias me in Ægypto:

30 Sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac: condasque in sepulchro majorum meorum. Cui respondit Joseph: Ego faciam quod iussisti.

31 Et ille: Jura ergo, inquit, mihi. Quo jurante, adoravit Israel Deum, conversus ad lectuli caput.

CAPUT XLVIII.

Jacob ægrotantem invisit Joseph, cujus filios Manassen & Ephraim Jacob sibi adoptat ac benedicit, minorem, contradicente Joseph, majori præponit; denique supra fratres partem unam Joseph tribuit.

1 **H**is ita transactis, nuntiatum est Joseph quod ægrotaret pater suus, qui assumptus duobus filiis Manasse & Ephraim, ire perrexit.

2 Dictumque est seni: Ecce filius tuus Joseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lectulo.

3 Et ingresso ad se, ait: Deus omnipotens * apparuit mihi in Luza, quæ est in terra Chanaan: benedixitque mihi.

4 Et ait: Ego te augebo & multiplicabo, & faciam te in turbas populorum: daboque tibi terram hanc, & semini tuo post te, in possessionem sempiternam.

^{Sup. 41.} 5 Duo ergo filii tui, qui * nati sunt tibi in terra Egypti antequam huc venirem ad te, mei erunt: * Ephraim & Manasses, sicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi.

6 Reliquos autem quos genueris post eos, tui erunt, & nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis.

^{Sup. 35.} 7 ^{19.} Mihi enim, quando veniebam de Mesopotamia, * mortua est Rachel in terra Chanaan in ipso itinere, eratque vernum tempus: & ingrediebar Ephratam, & sepelivi eam juxta viam Ephratae, quæ alio nomine appellatur Bethlehem.

8 Videns autem filios ejus, dixit ad eum: Qui sunt isti?

9 Respondit: Filii mei sunt, quos donavit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, ut benedicam illis.

10 Oculi enim Israel caligabant præ nimia senectute, & clare videre non poterat. Applicitosque ad se, deosculatus, & circumplexus eos,

11 Dixit ad filium suum: Non sum fraudatus aspectu tuo: insuper ostendit mihi Deus semen tuum.

12 Cumque tulisset eos Joseph de gremio patris, adoravit pronus in terram:

13 Et posuit Ephraim ad dexteram suam, id est, ad sinistram Israel: Manassen vero in sinistra sua, ad dexteram scilicet patris, applicuitque ambos ad eum.

14 Qui extendens manum dexteram, posuit super caput Ephraim minoris fratris: sinistram autem super caput Manasse, qui major natu erat, commutans manus.

^{Hebr. 11. 21.} 15 * Benedixitque Jacob filiis Joseph, & ait: Deus, in cujus conspectu ambulaverunt patres mei Abraham & Isaac, Deus qui pascit me ab adolescentia mea usque in presentem diem:

^{Supr. 31. 29. & 2. 2. Matth. 18. 10.} 16 * Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis: & invocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham & Isaac, & crescant in multitudinem super terram.

17 Videns autem Joseph quod posuisset pater suus

suam dexteram manum super caput Ephraim, graviter accepit: & apprehensam manum patris levare conatus est de capite Ephraim, & transferre super caput Manasse.

18 Dixitque ad patrem: Non ita convenit, pater: quia hic est primogenitus, pone dexteram tuam super caput ejus,

19 Qui renuens, ait: Scio filii mi, scio: & iste quidem erit in populos, & multiplicabitur: sed frater ejus minor, major erit illo: & semen illius crescet in gentes.

20 Benedixitque eis in tempore illo, dicens: In te benedicetur Israel, atque dicetur: Faciat tibi Deus sicut Ephraim, & sicut Manasse. Constituitque Ephraim ante Manassen.

21 Et ait ad Joseph filium suum: En ego morior, & erit Deus vobiscum, reducetque vos ad terram patrum vestrorum.

22 Do tibi partem * unam extra fratres tuos, quam tuli de manu * Amorrhæi in gladio & arcu meo.

^{Jos. 15. & 16. 1. Jos. 24. 8. Deut. 34. 6.}

CAPUT XLIX.

Jacob moriturus singulis filiis suis benedicit, quorundam tamen benedictione ob peccata in maledictionem & acrem oburgationem versa, futura illis predicat; tandemque declarato sepultura sua loco, moritur.

1 Vocavit autem Jacob filios suos, & ait eis: Congregamini, ut annuntiem quæ ventura sunt vobis in diebus novissimis.

2 Congregamini, & audite filii Jacob, audite Israel patrem vestrum:

3 Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei, prior in donis, major in imperio.

4 Effusus es sicut aqua, non crescas: * quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti fratrum ejus.

^{Supr. 35. 22. 1. Par. 5. 1.}

5 Simeon & Levi fratres: vasa iniquitatis beliantia.

6 In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea: * quia in

^{Supr. 34. 25.}

furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum.

7 Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura: * dividam eos in Jacob, & dispergam eos in Israel.

8 Juda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui.

9 * Catulus leonis Juda: ad prædam filii mi ascendisti: requiescens accubiisti ut leo, & quasi læna, quis suscitabit eum?

10 * NON AUFERETUR sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.

11 Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, o filii mi, asinam suam. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum.

12 Pulchriores sunt oculi ejus vino, & dentes ejus lacte candidiores.

13 Zabulon in littore maris habitabit, & in statione navium pertingens usque ad Sidonem.

14 Issachar asinus fortis accubans inter terminos.

15 Vidit requiem quod esset bona: & terram quod optima: & supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis serviens.

16 Dan judicabit populum suum sicut & alia tribus in Israel.

17 Fiat Dan coluber in via, cerastes in femita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retro.

18 SALUTARE tuum expectabo Domine.

19 Gad, accinctus præliabitur ante eum: & ipse accingetur retrorsum.

20 Aser, pinguis panis ejus, & præbebit delicias Regibus.

21 Nephtali, cervus emissus, & dans eloquia pulchritudinis.

22 * Filius accrescens Joseph, filius accrescens & decorus aspectu: filie discurrerunt super murum.

23 Sed exasperaverunt eum, & jurgati sunt, invideruntque illi habentes jacula.

24 Sedit in forti arcus ejus, & dissoluta sunt vincula brachiorum & manuum illius; per manus po-

potentis Jacob: inde pastor egressus est lapis Israel.

25 Deus patris tui erit adjutor tuus, & omnipotens benedicet tibi benedictionibus cæli desuper, benedictionibus abyssi jacentis deorsum, benedictionibus uberum & vulvæ.

26 Benedictiones patris tui confortatae sunt benedictionibus patrum ejus: donec veniret desiderium collium æternorum: fiant in capite Joseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos.

27 Benjamin lupus rapax, mane comedet prædam, & vespere dividet spolia.

28 Omnes hi in tribubus Israel duodecim: hæc locutus est eis pater suus, benedixitque singulis, benedictionibus propriis.

29 Et præcepit eis, dicens: Ego congregor ad populum meum: sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici, quæ est in agro Ephron Hethæi

30 Contra Mambre in Terra Chanaan, * quam * *Sup.* emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo in possessionem sepulchri.

31 Ibi sepelierunt eum, & Saram uxorem ejus: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca conjugæ suæ: ibi & Lia condita jacet.

32 Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, & obiit: appositusque est ad populum suum.

CAPUT L.

Joseph corpus patris aromatibus conditum curans, & adhibito luctu funebri, cum senioribus Ægypti proficiscitur, ut in terra Chanaan sepeliatur: quo magna solemnitate peracto, fratres ob irrogatam illi injuriam sibi timentes, benigne suscipit & consolatur: qui, ubi mandatum dedisset de suis ossibus in terram Chanaan, cum ex Ægypto sint migraturi, deferendis, in pace quievit.

1 Quod cernens Joseph, ruit super faciem patris flens & desolans eum.

2 Præcepitque servis suis medicis ut aromatibus condirent patrem.

3 Quibus iussa explentibus, transierunt quadra-

draginta dies: iste quippe mos erat cadaverum conditorum. Flevitque eum Ægyptus septuaginta diebus.

4 Et expleto planctus tempore, locutus est Joseph ad familiam Pharaonis: Si inveni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis:

5 *Supr. 47. 29.* Eo quod pater meus adjuraverit me, dicens: En morior, in sepulchro meo * quod fodi mihi in terra Chanaan, sepelies me. Ascendam igitur, & sepeliam patrem meum, ac revertar.

6 Dixitque ei Pharao: Ascende, & sepeli patrem tuum sicut adjuratus es.

7 Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctique majores natu terræ Ægypti:

8 Domus Joseph cum fratribus suis, absque parvulis & gregibus, atque armentis, quæ dereliquerant in terra Gessen.

9 Habuit quoque in comitatu currus & equites: & facta est turba non modica.

10 Veneruntque ad Aream Arad, quæ sita est trans Jordanem: ubi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi, impleverunt septem dies.

11 Quod cum vidissent habitatores Terræ Chanaan, dixerunt: Planctus magnus est iste Ægyptiis. Et ideo vocatum est nomen loci illius, Planctus Ægypti.

12 Fecerunt ergo filii Jacob sicut præceperat eis:

13 *Act. 7. 16. Supr. 23. 17.* Et portantes eum in Terram Chanaan, sepelierunt eum in spelunca duplici, quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hethæo contra faciem Mambre.

14 Reversusque est Joseph in Ægyptum cum fratribus suis, & omni comitatu, sepulto patre.

15 Quo mortuo, timentes fratres ejus, & mutuo colloquentes: Ne forte memor sit injuriæ quam passus est, & reddat nobis omne malum quod fecimus,

16 Mandaverunt ei, dicentes: Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur,

17 Ut hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro

ero ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ quam exercuerunt in te: nos quoque oramus ut servis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis flevit Joseph.

18 Veneruntque ad eum fratres sui, & proni adorantes in terram, dixerunt: Servi tui sumus.

19 Quibus ille respondit: Nolite timere: num Dei possumus resistere voluntati?

20 * *Supr. 45. 5.* Vos cogitatis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & salvos faceret multos populos.

21 *Supr. 47. 12.* Nolite timere: ego * pascam vos & parvulos vestros, consolatusque est eos, & blande ac leniter est locutus.

22 Et habitavit in Ægypto cum omni domo patris sui: vixitque centum decem annis. Et vidit Ephraim filios usque ad tertiam generationem.

* *Nam. 37. 39.* Filii quoque Machir, filii Manasse nati sunt in genibus Joseph.

23 Quibus transactis, * *Hebr. 11. 12.* locutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de terra ista ad terram quam juravit Abraham, Isaac, & Jacob.

24 Cumque adjurasset eos atque dixisset: Deus visitabit vos: * *Exod. 17. 19. 29. 24.* asportate ossa mea vobiscum de loco isto:

25 Mortuus est, expletis centum decem vitæ suæ annis, et conditus aromatibus, repositus est in loculo in Ægypto.

LIBER
EXODI,
HEBRAÏCE
VEELLE-SEMOTH.
CAPUT I.

Nomina filiorum Israel qui Ægyptum ingressi sunt, quorum multiplicationem novus Pharao frustra

draginta dies: iste quippe mos erat cadaverum conditorum. Flevitque eum Ægyptus septuaginta diebus.

4 Et expleto planctus tempore, locutus est Joseph ad familiam Pharaonis: Si inveni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis:

5 Eo quod pater meus adjuraverit me, dicens: En morior, in sepulchro meo * quod fodi mihi in terra Chanaan, sepelies me. Ascendam igitur, & sepeliam patrem meum, ac revertar.

6 Dixitque ei Pharao: Ascende, & sepeli patrem tuum sicut adjuratus es.

7 Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctique majores natu terræ Ægypti:

8 Domus Joseph cum fratribus suis, absque parvulis & gregibus, atque armentis, quæ dereliquerant in terra Gessen.

9 Habuit quoque in comitatu currus & equites: & facta est turba non modica.

10 Veneruntque ad Aream Arad, quæ sita est trans Jordanem: ubi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi, impleverunt septem dies.

11 Quod cum vidissent habitatores Terræ Chanaan, dixerunt: Planctus magnus est iste Ægyptiis. Et ideo vocatum est nomen loci illius, Planctus Ægypti.

12 Fecerunt ergo filii Jacob sicut præceperat eis:

13 Et portantes eum in Terram Chanaan, sepelierunt eum in spelunca duplici, quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hethæo contra faciem Mambre.

14 Reversusque est Joseph in Ægyptum cum fratribus suis, & omni comitatu, sepulto patre.

15 Quo mortuo, timentes fratres ejus, & mutuo colloquentes: Ne forte memor sit injuriæ quam passus est, & reddat nobis omne malum quod fecimus,

16 Mandaverunt ei, dicentes: Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur,

17 Ut hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro

* Supr.
47. 29.

* Act.
16.
* Supr.
23. 17.

ero ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ quam exercuerunt in te: nos quoque oramus ut servis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis flevit Joseph.

18 Veneruntque ad eum fratres sui, & proni adorantes in terram, dixerunt: Servi tui sumus.

19 Quibus ille respondit: Nolite timere: num Dei possumus resistere voluntati?

20 * Vos cogitatis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & salvos faceret multos populos.

21 Nolite timere: ego * pascam vos & parvulos vestros, consolatusque est eos, & blande ac leniter est locutus.

22 Et habitavit in Ægypto cum omni domo patris sui: vixitque centum decem annis. Et vidit Ephraim filios usque ad tertiam generationem.

* Filii quoque Machir, filii Manasse nati sunt in genibus Joseph.

23 Quibus transactis, * locutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de terra ista ad terram quam juravit Abraham, Isaac, & Jacob.

24 Cumque adjurasset eos atque dixisset: Deus visitabit vos: * asportate ossa mea vobiscum de loco isto:

25 Mortuus est, expletis centum decem vitæ suæ annis, et conditus aromatibus, repositus est in loculo in Ægypto.

LIBER
EXODI,
HEBRAÏCE
VEELLE-SEMOTH.
CAPUT I.

Nomina filiorum Israel qui Ægyptum ingressi sunt, quorum multiplicationem novus Pharaos frustre

fra impedire nititur onerum impositione, masculorum cæde ac submersione: de obstetricum miseratione, & earum a Deo præmiatione.

*Genes. 46. 1
8.*

Hæc sunt nomina filiorum Israel qui ingressi sunt in Ægyptum cum Jacob: singuli cum domibus suis introierunt:

2 Ruben, Simeon, Levi, Judas,

3 Issachar, Zabulon, & Benjamin,

4 Dan, & Nephthali, Gad, & Aser.

5 Erant igitur omnes animæ eorum, qui egressi sunt de femore Jacob, septuaginta: Joseph autem in Ægypto erat.

6 Quo mortuo, & universis fratribus ejus, omnique cognatione illa,

Act. 17.

7 * Filii Israel creverunt, & quasi germinantes multiplicati sunt: ac roborati nimis, impleverunt terram.

8 Surrexit interea rex novus super Ægyptum, qui ignorabat Joseph.

9 Et ait ad populum suum: Ecce, populus filiorum Israel multus, & fortior nobis est.

10 Venite, sapienter opprimamus eum, ne forte multiplicetur: & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisque nobis egrediatur de terra.

11 Præposuit itaque eis magistros operum, ut affligerent eos oneribus: ædificaveruntque urbes tabernaculorum Pharaoni, Phithom, & Rameffes.

12 Quantoque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur, & crescebant.

13 Oderantque filios Israel Ægyptii, & affligebant illudentes eis:

14 Atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti, & lateris, omnique famulatu, quo in terræ operibus premebantur.

15 Dixit autem Rex Ægypti obstetricibus Hebræorum: quarum una vocabatur Sephora, altera Phua,

16 Præcipiens eis: Quando obstetricabitis Hebræas, & partus tempus advenerit: si masculus fuerit, interficite eum: si femina, reservate.

17 Timuerunt autem obstetrices Deum, & non fecerunt juxta præceptum regis Ægypti, sed conservabant mares,

18 Quibus ad se accersitis, rex ait: Quidnam est hoc quod facere voluistis, ut pueros servaretis?

19 Quæ responderunt: Non sunt Hebrææ sicut Ægyptiæ mulieres: ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & priusquam veniamus ad eas, pariunt.

20 Bene ergo fecit Deus obstetricibus: & crevit populus, confortatusque est nimis.

21 Et quia timuerunt obstetrices Deum, ædificavit eis domos.

22 Præcepit ergo Pharao omni populo suo, dicens: Quidquid masculini sexus natum fuerit, in flumen projicite: quidquid feminini, reservate.

CAPUT II.

Moyse nascitur, aquis expositus, & inde extractus, a matre sua nutritus jussu filia Pharaonis quæ ipsum adoptavit, propter Ægyptii cædem in Madian metu regis fugit, ubi accepta uxore Sephora filia sacerdotis duos genuit filios, Gersam & Eliezer.

1 **E**gressus est post hæc vir de domo Levi: * & accepit uxorem stirpis suæ.

2 Quæ concepit, & peperit filium: & videns eum elegantem, abscondit tribus mensibus.

3 Cumque jam celare non posset, fumpsit fascellam scirpeam, & linivit eam bitumine ac pice: posuitque intus infantulum, & exposuit eum in carecto ripæ fluminis,

4 Stans procul forore ejus, & considerante eventum rei.

5 * Ecce autem descendebat filia Pharaonis ut lavaretur in flumine: & puellæ ejus gradiebantur per crepidinem alvei. Quæ cum vidisset fascellam in papyrione, misit unam e famulabus suis: & allatam

6 Aperiens, cernensque in ea parvulum vagientem, misera ejus, ait: De infantibus Hebræorum est hic.

7 Cui soror pueri: Vis, inquit, ut vadam & vocem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire possit infantulum?

8 Respondit: Vade. Perrexit puella, & vocavit matrem suam.

** Infr. 16.
20.
* Heb.
II. 23.*

** Act.
7. 21.
Hebr. II.
23.*

9 Ad quam locuta filia Pharaonis: Accipe, ait, puerum istum, & nutri mihi: ego dabo tibi mercedem tuam. Suscepit mulier, & nutritivum puerum: adultumque tradidit filia Pharaonis.

10 Quem illa adoptavit in locum filii, vocavitque nomen ejus Moyses, dicens: Quia de aqua tuli eum.

11 In diebus illis postquam creverat Moyses, * egressus est ad fratres suos: viditque afflictionem eorum, & virum Ægyptium percutientem quemdam de Hebræis fratribus suis.

12 Cumque circumspexisset huc atque illuc, & nullum adesse vidisset, percussit Ægyptium abscondit sabulo.

13 Et egressus die altero conspexit duos Hebræos rixantes: dixitque ei qui faciebat injuriam: Quare percutis proximum tuum?

14 Qui respondit: Quis te constituit principem & judicem super nos? num occidere me tu vis, sicut heri occidisti Ægyptium? Timuit Moyses, & ait: Quomodo palam factum est verbum istud?

15 Audivitque Pharaon sermonem hunc, & quærebatur occidere Moysen: qui fugiens de conspectu ejus, moratus est in Terra Madian, & sedit juxta puteum.

16 Erant autem sacerdoti Madian septem filia, quæ venerunt ad hauriendam aquam: & impletis canalibus adquare cupiebant greges patris sui.

17 Supervenere pastores, & ejecerunt eas: surrexitque Moyses, & defensis puellis, adquare vitæ oves earum.

18 Quæ cum revertissent ad Raguel patrem suum, dixit ad eas: Cur velocius venistis solito?

19 Responderunt: Vir Ægyptius liberavit nos de manu pastorum: insuper & hausit aquam nobiscum, potumque dedit ovibus.

20 At ille: Ubi est? inquit. Quare dimisistis hominem? vocate eum ut comedat panem.

21 Juravit ergo Moyses quod habitaret cum eo.

* Accipitque Sephoram filiam ejus uxorem:

22 Quæ

* Hebr. 21. 24.

* Ios. 18. 2. 3. 1. Par. 23. 35.

22 Quæ peperit ei filium quem vocavit Gersam, dicens: Advena fui in terra aliena. Alterum vero peperit, quem vocavit Eliezer, dicens: Deus enim patris mei adjutor meus eripuit me de manu Pharaonis.

23 Post multum vero temporis mortuus est rex Ægypti: & ingemiscerunt filii Israel, propter opera vociferati sunt: ascenditque clamor eorum ad Deum ab operibus.

24 Et audivit gemitum eorum, ac recordatus est fœderis quod pepigit cum Abraham, Isaac, & Jacob.

25 Et respexit Dominus filios Israel, & cognovit eos.

CAPUT III.

Dominus Moysi, oves Jethro fœderi pascenti, in rubo ardente & incombusto apprensus, mittit eum etiam revertentem ad filios Israel de manu Pharaonis liberandos, spoliatis Ægyptiis.

1 Moyses autem pascebat oves Jethro fœderi sui sacerdotis Madian: cumque minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Dei Horeb.

2 * Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi: & videbat quod rubus arderet, & non combureretur. * Act. 7. 30.

3 Dixit ergo Moyses: Vadam, & videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.

4 Cernens autem Dominus quod pergeret ad videndum, vocavit eum de medio rubi, & ait: Moyses, Moyses. Qui respondit: Adsum.

5 At ille: Ne appropies, inquit, huc: solve calcamentum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, terra sancta est.

6 Et ait: * Ego sum Deus patris tui: Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. Abscondit Moyses faciem suam: non enim audebat aspiciere contra Deum. * Matth. 22. 32. Marc. 12. 27. Luc. 20. 37.

7 Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorem ejus audivi propter duritiam eorum qui præsumunt operibus.

8 Et sciens dolorem ejus, descendi ut liberem

Tom. I.

H

eum

eum de manibus Ægyptiorum, & educam de terra illa in terram bonam, & spatiosam, in terram quæ fluit lacte & melle, ad loca Chananzæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebusæi.

9 Clamor ergo filiorum Israel venit ad me: vidique afflictionem eorum, qua ab Ægyptiis opprimuntur.

10 Sed veni, & mittam te ad Pharaonem, ut educas populum meum, filios Israel de Ægypto.

11 Dixitque Moyses ad Deum: Quis sum ego ut vadam ad Pharaonem, & educam filios Israel de Ægypto?

12 Qui dixit ei: Ego ero tecum: & hoc habebis signum, quod miserim te: Cum eduxeris populum meum de Ægypto, immolabis Deo super montem istum.

13 Ait Moyses ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Israel, & dicam eis: Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Si dixerint mihi: Quod est nomen ejus? quid dicam eis?

14 Dixit Deus ad Moysen: EGO SUM QUI SUM. Ait: Sic dices filiis Israel: QUI EST, misit me ad vos.

15 Dixitque iterum Deus ad Moysen: Hæc dices filiis Israel: Dominus Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob misit me ad vos: hoc nomen mihi est in æternum, & hoc memoriale meum in generationem & generationem.

16 Vade, & congrega seniores Israel, & dices ad eos: Dominus Deus patrum vestrorum apparuit mihi, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob, dicens: Visitans visitavi vos, & vidi omnia quæ acciderunt vobis in Ægypto:

17 Et dixi ut educam vos de afflictione Ægypti, in terram Chananzæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebusæi, ad terram fluentem lacte & melle.

18 Et audient vocem tuam: ingredierisque tu, & seniores Israel, ad regem Ægypti, & dices ad eum: Dominus Deus Hebræorum vocavit nos: ibimus viam trium dierum in solitudinem, ut immolemus Domino Deo nostro. 19

19 Sed ego scio quod non dimittet vos rex Ægypti, ut eatis, nisi per manum validam.

20 Extendam enim manum meam, & percutiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus sum in medio eorum: post hæc dimittet vos.

21 Daboque gratiam populo huic coram Ægyptiis: * & cum egrediemini, non exibitis vacui: * *Isr. 31.*

22 Sed postulabit mulier a vicina sua & ab hospita sua, vasa argentea & aurea, ac vestes; ponetisque eas super filios & filias vestras, & spoliabitis Ægyptum. *2. & 12. 36.*

CAPUT IV.

Moses suæ missionis tribus signis a Deo acceptis, varie se excusat ab hac missione; tandem acquiescit, reditque in Ægyptum cum uxore & filiis; Angelus minatur Moysi mortem; hinc uxor circumcidit filium. Aaron fratri Moysi occurrit, simulque venerunt ad filios Israel.

1 Respondens Moyses, ait: non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent: Non apparuit tibi Dominus.

2 Dixit ergo ad eum: Quid est quod tenes in manu tua? Respondit: Virga.

3 Dixitque Dominus: Projice eam in terram. Projecit, & versa est in colubrum, ita ut fugeret Moyses.

4 Dixitque Dominus: Extende manum tuam, & apprehende candam ejus. Extendit, & tenuit: versaque est in virgam.

5 Ut credant, inquit, quod apparuerit tibi Dominus Deus patrum suorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob.

6 Dixitque Dominus rursum: Mitte manum tuam in sinum tuum. Quam cum misisset in sinum, protulit leprosam instar nivis. ®

7 Retrahe, ait, manum tuam in sinum tuum. Retraxit & protulit iterum, & erat similis carni reliquæ.

8 Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint sermonem signi prioris, credent verbo signi sequentis.

9 Quod si nec duobus quidem his signis crediderint, neque audierint vocem tuam: fume aquam fluminis, & effunde eam super aridam, & quidquid hauseris de fluvio, vertetur in sanguinem.

10 Ait Moyles: Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri, & nudiustertius: & ex quo locutus es ad Iervum tuum, impeditoris & tardioris lingue sum.

11 Dixit Dominus ad eum: Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus est mutum & surdum, videntem & cæcum? noane ego?

Math.
14. 20. 12 Perge igitur, * & ego ero in ore tuo, docebo que te quid loquaris.

13 At ille: Obsecro, inquit, Domine, mitte quem missurus es.

14 Iratus Dominus in Moysem, ait: Aaron frater tuus Levites, scio quod eloquens sit: ecce ipse egreditur in oecursum tuum, vidensque te letabitur corde.

Isa.
54. 15 Loquere ad eum, & pone verba mea in ore eius, & ego ero in ore tuo, & in ore illius, * & ostendam vobis quid agere debeatis.

16 Ipse loquetur pro te ad populum, & erit os tuum: tu autem eris ei in his que ad Deum pertinent.

17 Virgam quoque hanc fume in manu tua, in qua facturus es signa.

18 Abiit Moyles, & reversus est ad Jethro focerum suum, dixitque ei: Vadam, & revertar ad fratres meos in Ægyptum, ut videam si adhuc vivant. Cui ait Jethro: Vade in pace.

19 Dixit ergo Dominus ad Moysem in Madian: Vade, & revertere in Ægyptum; Mortui sunt enim omnes qui quærebant animam tuam.

20 Tulit ergo Moyles uxorem suam, & filios suos, & imposuit eos super asinum, reversusque est in Ægyptum; portans virgam Dei in manu sua.

21 Dixitque ei Dominus revertenti in Ægyptum: Vide ut omnia ostenta que posui in manu tua, facias coram Pharaone: ego indurabo cor ejus, & non dimittet populum.

22 Dicesque ad eum: Hæc dicit Dominus: Filius meus primogenitus Israel.

23 Dixi tibi: Dimitte filium meum ut serviat mihi: & nolisti dimittere eum: ecce ego interficiam filium tuum primogenitum.

24 Cumque esset in itinere, in diversorio occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum.

25 Tulit illico Sephora acutissimam petram, & circumcidit præputium filii sui, tetigitque pedes ejus, & ait: Sponsus sanguinum tu mihi es.

26 Et dimisit eum postquam dixerat: Sponsus sanguinum, ob circumcisionem.

27 Dixit autem Dominus ad Aaron: Vade in oecursum Moyfi in desertum. Qui perrexit obviam ei in montem Dei, & osculatus est eum.

28 Narravitque Moyfes Aaron omnia verba Domini quibus miserat eum, & signa que mandaverat.

29 Veneruntque simul, & congregaverunt cunctos seniores filiorum Israel.

30 Locutusque est Aaron omnia verba que dixerat Dominus ad Moysem: & fecit signa coram populo.

31 Et credidit populus, audieruntque quod visitasset Dominus filios Israel, & quod respexisset afflictionem illorum, & prout adoraverunt.

CAPUT V.

Moyfes & Aaron Pharaoni Dei mandata referunt: que ille contemnens, gravius Israelitas premit negatis paleis: quod audiens Moyfes, orat pro eis Dominum.

1 **P**ost hæc ingressi sunt Moyfes & Aaron, & dixerunt Pharaoni: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi in deserto.

2 At ille respondit: Quis est Dominus, ut audiam vocem ejus, & dimittam Israel? nescio Dominum, & Israel non dimittam.

3 Dixeruntque: Deus Hebræorum vocavit nos, ut eamus viam trium dierum in solitudinem, & sacrificemus Domino Deo nostro: ne forte accidat nobis pestis aut gladius.

4 Ait ad eos rex Ægypti: Quare Moyfes & Aaron sollicitatis populum ab operibus suis? ite ad onera vestra.

5 Dixitque Pharao: Multus est populus terræ: videris quod turba succreverit: quanto magis si dederitis eis requiem ab operibus?

6 Præcepit ergo in die illo præfectis operum, & exactoribus populi, dicens:

7 Nequaquam ultra dabitur paleas populo ad conficiendos lateres sicut prius: sed ipsi vadant, & colligant stipulas.

8 Et mensuram laterum, quam prius faciebant, imponetis super eos, nec minuetis quidquam: vacant enim, & idcirco vociferantur, dicentes: Eamus & sacrificemus Deo nostro.

9 Opprimantur operibus & expleant ea: ut non acquiescant verbis mendacibus.

10 Igitur egressi præfecti operum & exactores, ad populum dixerunt: Sic dicit Pharao: Non do vobis paleas:

11 Ite, & colligite ficubi invenire poteritis, nec minuetur quidquam de opere vestro.

12 Dispersitque est populus per omnem Terram Ægypti ad colligendas paleas.

13 Præfecti quoque operum instabant, dicentes: Complete opus vestrum quotidie, ut prius facere solebatis quando dabantur vobis paleæ.

14 Flagellatique sunt qui præerant operibus filiorum Israel, ab exactoribus Pharaonis, dicentibus: Quare non impletis mensuram laterum sicut prius, nec heri, nec hodie?

15 Veneruntque præpositi filiorum Israel, & vociferati sunt ad Pharaonem, dicentes: Cur ita agis contra servos tuos?

16 Paleæ non dantur nobis, & lateres similiter imperantur: en famuli tui flagellis cædimur, & iniuste agitur contra populum tuum.

17 Qui ait: Vacatis otio, & idcirco dicitis: Eamus, & sacrificemus Domino.

18 Ite ergo, & operamini: paleæ non dabuntur vobis, & reddetis consuetum numerum laterum.

19 Videbantque se præpositi filiorum Israel in malo, eo quod diceretur eis: Non minuetur quidquam de lateribus per singulos dies.

20 Occurreruntque Moyfi & Aaron, qui stabant

bant ex adverso, egredientibus a Pharaone:

21 Et dixerunt ad eos: Videat Dominus & iudicet, quoniam fastere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & servis ejus, & præbivistis ei gladium, ut occideret nos.

22 Reversusque est Moyses ad Dominum, & ait: Domine, cur afflixisti populum istum? quare misisti me?

23 Ex eo enim quo ingressus sum ad Pharaonem, ut loquerer in nomine tuo, afflixit populum tuum, & non liberaſti eos.

CAPUT VI.

Deus animat Moysen, ei revelat nomen suum Jehova, solaturque Israelitas per Moysen, terræ Chanaan promissione; recensetur genealogia Ruben, Simeonis & Levi, usque ad Moysen & Aaron.

1 Dixitque Dominus ad Moysen: Nunc videbis quæ facturus sim Pharaoni: per manum enim fortem dimittet eos, & in manu robusta ejiciet illos de terra sua.

2 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Ego Dominus

3 Qui apparui Abraham, Isaac, Jacob, in Deo omnipotente: & nomen meum ADONAI non indicavi eis.

4 Pepigique fœdus cum eis, ut darem eis terram Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt advenæ.

5 Ego audivi gemitum filiorum Israel, quo Ægyptii oppreſſerunt eos: & recordatus sum pacti mei.

6 Ideo dic filiis Israel: Ego Dominus qui educeam vos de ergastulo Ægyptiorum, & eruam de servitute: ac redimam in brachio excelfo, & iudiciis magnis.

7 Et assumam vos mihi in populum, & ero vester Deus: & scietis quod ego sum Dominus Deus vester qui eduxerim vos de ergastulo Ægyptiorum:

8 Et induxerim in terram, super quam levavi manum meam, ut darem eam Abraham, Isaac, & Jacob: daboque illam vobis possidendam, ego Dominus.

H 4

9 Nar-

9 Narravit ergo Moyſes omnia filiis Iſrael: qui non acquieverunt ei propter anguſtiam ſpiritus, & opus duriffimum.

10 Locutusque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

11 Ingredere, & loquere ad Pharaonem regem Ægypti, ut dimittat filios Iſrael de terra ſua.

12 Reſpondit Moyſes coram Domino: Ecce filii Iſrael non audient me: & quomodo audiet Pharaon, præſertim cum incircumciſus ſim labiis?

13 Locutusque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, & dedit mandatum ad filios Iſrael, & ad Pharaonem regem Ægypti, ut educerent filios Iſrael de terra Ægypti.

14 * Iſti ſunt principes domorum per familias ſuas. Filii Ruben primogeniti Iſraelis: Henocho, & Phallu, Heſron & Charmi:

15 Hæ cognationes Ruben. * Filii Simeon: Jammuel & Jamin, & Ahod, & Jachin, & Soar, & Saul filius Chananitidis: hæ progenies Simeon.

16 Et hæ nomina filiorum Levi per cognationes ſuas: Gerſon, & Caath, & Merari. Anni autem vitæ Levi fuerunt centum triginta ſeptem.

17 * Filii Gerſon: Lobni & Semei, per cognationes ſuas.

18 * Filii Caath: Amran, & Iſaar, & Hebron, & Oziel. Anni quoque vitæ Caath, centum triginta tres.

19 Filii Merari: Moholi & Muſi: hæ cognationes Levi per familias ſuas.

20 Accepit autem Amram uxorem Jochebed patruſalem ſuam: quæ peperit ei Aaron & Moyſen. Fueruntque anni vitæ Amram, centum triginta ſeptem.

21 Filii quoque Iſaar: Core, & Nepheg, & Zechri.

22 Filii quoque Oziel: Miſael, & Eliſaphan, & Sethri.

23 Accepit autem Aaron uxorem Eliſabeth, filiam Aminadab, fororem Nahaffon, quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

24 Filii quoque Core: Aſer, & Elcana, & Abiaſaph: hæ ſunt cognationes Coritarum.

25 At vero Eleazar filius Aaron accepit uxorem de filiabus Puthiel: quæ peperit ei Phinees. Hi ſunt principes familiarum Leviticarum per cognationes ſuas.

26 Iſte eſt Aaron & Moyſes, quibus præcepit Dominus ut educerent filios Iſrael de Terra Ægypti per turmas ſuas.

27 Hi ſunt, qui loquantur ad Pharaonem regem Ægypti, ut educant filios Iſrael de Ægypto: iſte eſt Moyſes & Aaron,

28 In die qua locutus eſt Dominus ad Moyſen, in terra Ægypti.

29 Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Ego Dominus: loquere ad Pharaonem regem Ægypti omnia, quæ ego loquor tibi.

30 Et ait Moyſes coram Domino: En incircumciſus labiis ſum, quomodo audiet me Pharaon?

CAPUT VII.

Moyſes & Aaron ad Pharaonem loquuntur, virgam vertunt in ſerpentem, & aquam virga percuffam in ſanguinem; ſimilia faciunt magi Pharaonis ſuis incantationibus, quam ob cauſam Pharaon induratur, ne dimittat Hebræos.

1 Dixitque Dominus ad Moyſen: Ecce conſtitui te Deum Pharaonis: & Aaron frater tuus erit propheta tuus.

2 * Tu loqueris ei omnia quæ mando tibi: & ille loquetur ad Pharaonem, ut dimittat filios Iſrael de terra ſua.

3 Sed ego indurabo cor ejus, & multiplicabo ſigna & oſtenta mea in Terra Ægypti,

4 Et non audiet vos: imittamque manum meam ſuper Ægyptum, & educam exercitum & populum meum filios Iſrael de terra Ægypti per judicia maxima.

5 Et ſcient Ægyptii quia ego ſum Dominus, qui extenderim manum meam ſuper Ægyptum, & eduxerim filios Iſrael de medio eorum.

6 Fecit itaque Moyſes & Aaron ſicut præcepit Dominus: ita egerunt.

7 Erat autem Moyſes octoginta annorum, & Aaron octoginta trium, quando locuti ſunt ad Pharaonem.

8 Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron:

9 Cum dixerit vobis Pharaos: Ostendite signa: dices ad Aaron: Tolle virgam tuam, & projice eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum.

10 Ingressi itaque Moyses & Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut praeceperat Dominus. Tullitque Aaron virgam coram Pharaone & servis ejus, quae versa est in colubrum.

11 * Vocavit autem Pharaos sapientes & maleficos: & fecerunt etiam ipsi per incantationes Aegyptiacas & arcana quaedam similiter.

12 Projeceruntque singuli virgas suas, quae versa sunt in dracones: sed devoravit virga Aaron virgas eorum.

13 Induratumque est cor Pharaonis, & non audivit eos, sicut praeceperat Dominus.

14 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ingratum est cor Pharaonis, non vult dimittere populum.

15 Vade ad eum mane, ecce egredietur ad aquas: & stabis in occursum ejus super ripam fluminis: & virgam, quae conversa est in draconem, tolles in manu tua.

16 Dicesque ad eum: Dominus Deus Hebraeorum misit me ad te, dicens: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi in deserto: & usque ad praesens audire noluit.

17 Haec igitur dicit Dominus: In hoc scies quod sim Dominus: ecce percutiam virga, quae in manu mea est, aquam fluminis, & vertetur in sanguinem.

18 Pisces quoque, qui sunt in fluvio, mortentur, & computrescent aquae, & affligentur Aegyptii bibentes aquam fluminis.

19 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Dic ad Aaron: Tolle virgam tuam, & extende manum tuam super aquas Aegypti, & super fluvios eorum, & rivos ac paludes, & omnes lacus aquarum, ut vertantur in sanguinem: & sit cruor in omni terra Aegypti, tam in ligneis vasis quam in saxeis.

20 Feceruntque Moyses & Aaron sicut praeceperat Dominus: * & elevans virgam percussit aquam

* Isf. 17.5.
Ps. 77.44.

aquam fluminis coram Pharaone & servis ejus: quae versa est in sanguinem.

21 Et pisces, qui erant in flumine, mortui sunt: computruitque fluvius, & non poterant Aegyptii bibere aquam fluminis, & fuit sanguis in tota terra Aegypti.

22 * Feceruntque similiter malefici Aegyptiorum incantationibus suis; & induratum est cor Pharaonis, nec audivit eos, sicut praeceperat Dominus.

23 Avertitque se, & ingressus est domum suam, nec apposuit cor etiam hac vice.

24 Foderunt autem omnes Aegyptii per circuitum fluminis aquam ut biberent: non enim poterant bibere de aqua fluminis.

25 Impletique sunt septem dies, postquam percussit Dominus fluvium.

CAPUT VIII.

Secunda Aegypti plaga est ranarum; pro quarum ablatione promittit Pharaos populum dimittere, nec facit: quare additur tertia sciniphum, & quarta muscarum; propter quas rursus promittit Pharaos se filios Israel dimissurum, quod non facit.

DIXIT quoque Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem, & dices ad eum: Haec dicit Dominus: Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi:

2 Sin autem nolueris dimittere, ecce ego percutiam omnes terminos tuos ranis.

3 Et ebulliet fluvius ranas: quae ascendent, & ingredientur domum tuam, & cubiculum lectuli tui, & super stratum tuum, & in domos fervorum tuorum, & in populum tuum, & in furnos tuos, & in reliquiis ciborum tuorum:

4 Et ad te, & ad populum tuum, & ad omnes servos tuos intrabunt ranae.

5 Dixitque Dominus ad Moysen: Dic ad Aaron: Extende manum tuam super fluvios ac super rivos & paludes, & educ ranas super terram Aegypti.

6 Et extendit Aaron manum super aquas Aegypti, & ascenderunt ranae, operueruntque terram Aegypti.

* Sap.
17. 7.

7 * Fecerunt autem & malefici per incantationes suas similiter, eduxeruntque ranas super Terram Ægypti.

8 Vocavit autem Pharaon Moysen & Aaron, & dixit eis: Orate Dominum ut auferat ranas a me & a populo meo: & dimittam populum ut sacrificet Domino.

9 Dixitque Moyses ad Pharaonem: Constitue mihi quando deprecet pro te, & pro servis tuis, & pro populo tuo, ut abigantur ranæ a te, & a domo tua, & a servis tuis, & a populo tuo, & tantum in flumine remaneant.

10 Qui respondit: Cras. At ille: Juxta, inquit, verbum tuum faciam: ut scias quoniam non est sicut Dominus Deus noster.

11 Et recedent ranæ a te & a domo tua, & a servis tuis, & a populo tuo, & tantum in flumine remanebunt.

12 Egrediente sunt Moyses & Aaron a Pharaone: & clamavit Moyses ad Dominum pro sponse ranarum quam condixerat Pharaoni.

13 Fecitque Dominus juxta verbum Moysi: & mortue sunt ranæ de domibus, & de villis, & de agris.

14 Congregaveruntque eas in immensos aggres, & compuit terra.

15 Videns autem Pharaon quod data esset requies, ingravit cor suum, & non audivit eos sicut præceperat Dominus.

16 Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere ad Aaron: Extende virgam tuam, & percutite pulverem terræ: & sint sciniphes in universa Terra Ægypti.

17 Feceruntque ita. Et extendit Aaron manum, virgam tenens: percussitque pulverem terræ, & facti sunt sciniphes in hominibus, & in jumentis: omnis pulvis terræ versus est in sciniphes per totam Terram Ægypti.

18 Feceruntque similiter malefici incantationibus suis, ut educerent sciniphes, & non poterunt: erantque sciniphes tam in hominibus quam in jumentis.

19 Et dixerunt malefici ad Pharaonem: Digitus

tus Dei est hic. Induratumque est cor Pharaonis, & non audivit eos sicut præceperat Dominus.

20 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Confurge diluculo, & sta coram Pharaone: egredietur enim ad aquas, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi.

21 Quod si non dimiseris eum, ecce ego immitam in te, & in servos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas, omne genus muscarum: & implebuntur domus Ægyptiorum muscis diversi generis, & universa terra in qua fuerint.

22 Faciamque mirabilem in die illa Terram Gessen, in qua populus meus est, ut non sint ibi muscæ: & scias quoniam ego Dominus in medio Terræ.

23 Ponamque divisionem inter populum meum, & populum tuum: cras erit signum istud.

24 Fecitque Dominus ita. * Et venit musca gravissima in domos Pharaonis & servorum ejus & in omnem terram Ægypti: corruptaque est terra ab hujuscemodi muscis.

25 Vocavitque Pharaon Moysen & Aaron, & ait eis: Ite & sacrificate Deo vestro in terra hæc.

26 Et ait Moyses: Non potest ita fieri: abominationes enim Ægyptiorum immolabimus Domino Deo nostro. Quod si madaverimus ea quæ colunt Ægyptii coram eis, lapidibus nos obruent.

27 Viam trium dierum pergemus, in solitudinem: & sacrificabimus Domino Deo nostro, * sicut præcepit nobis.

28 Dixitque Pharaon: Ego dimittam vos, ut sacrificetis Domino Deo vestro in deserto: verumtamen longius ne abeatis, rogate pro me.

29 Et ait Moyses: Egredietur a te, orabo Dominum, & recedet musca a Pharaone, & a servis suis, & a populo ejus cras: verumtamen noli ultra fallere, ut non dimittas populum sacrificare Domino.

30 Egrediente Moyses a Pharaone, oravit Dominum,

31 Qui fecit juxta verbum illius: & abstulit muscas a Pharaone, & a servis suis, & a populo ejus: non superfuit ne una quidem.

* Sap.
16. 9.* Sap.
3. 16.

32 Et ingravatam est cor Pharaonis, ita ut nec hac quidem vice dimitteret populum.

CAPUT IX.

Quinta plaga est pestis in jumentis, sexta ulcerum, septima grandinis, tonitruorum & fulminum; ob quam promittit Pharaon se dimissurum populum si cesset, verum nec id complet, & rursus se obdurat: nullus autem filiorum Israel in his malis ulum patitur damnum.

1 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem, & loquere ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

2 Quod si adhuc renuis, & retines eos:

3 Ecce manus mea erit super agros tuos: & super equos, & asinos, & camelos, & boves & oves, pestis valde gravis.

4 Et faciet Dominus mirabile inter possessiones Israel, & possessiones Ægyptiorum, ut nihil omnino pereat ex his quæ pertinent ad filios Israel.

5 Constituitque Dominus tempus, dicens: Cras faciet Dominus verbum istud in terra.

6 Fecit ergo Dominus verbum hoc altera die: mortuæque sunt omnia animantia Ægyptiorum: de animalibus vero filiorum Israel nihil omnino periit.

7 Et misit Pharaon ad videndum: nec erat quidquam mortuum de his quæ possidebat Israel. Ingravatamque est cor Pharaonis, & non dimisit populum.

8 Et dixit Dominus ad Moysen & Aaron: Tollite plenas manus cineris de camino, & spargat illum Moyses in cælum coram Pharaone.

9 Sitque pulvis super omnem Terram Ægypti: erunt enim in hominibus, & jumentis ulcera, & vesicæ: surgentes in universa terra Ægypti.

10 Tuleruntque cinerem de camino, & steterunt coram Pharaone, & sparsit illum Moyses in cælum: factaque sunt ulcera vesicarum surgentium in hominibus, & jumentis:

11 Nec poterant malefici stare coram Moysen propter ulcera quæ in illis erant, & in omni terra Ægypti.

12 Induravitque Dominus cor Pharaonis, & non audivit eos, sicut locutus est Dominus ad Moysen.

13 Dixitque Dominus ad Moysen: Mane conurge, & sta coram Pharaone, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

14 Quia in hac vice mittam omnes plagas meas super cor tuum, & super servos tuos, & super populum tuum: ut scias quod non sit similis mei in omni terra.

15 Nunc enim extendens manum percutiam te, & populum tuum peste, peribique de terra.

16 * Idcirco autem posui te, ut ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra.

17 Adhuc retines populum meum: & non vis dimittere eum?

18 En pluviam cras hac ipsa hora grandinem multam nimis, qualis non fuit in Ægypto a die qua fundata est, usque in præsens tempus.

19 Mitte ergo jam nunc, & congrega jumenta tua, & omnia quæ habes in agro: homines enim, & jumenta, & universa quæ inventa fuerint foris, nec congregata de agris, cecideritque super ea grando, morientur.

20 Qui timuit verbum Domini de servis Pharaonis, fecit confugere servos suos, & jumenta in domos:

21 Qui autem neglexit sermonem Domini, dimisit servos suos, & jumenta in agris.

22 Et dixit Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in cælum, ut fiat grando in universa terra Ægypti super homines, & super jumenta, & super omnem herbam agri in terra Ægypti.

23 * Extenditque Moyses virgam in cælum, & Dominus dedit tonitrua, & grandinem, ac differentia fulgura super terram, pluitque Dominus grandinem super terram Ægypti.

24 Et grando & ignis mista pariter ferebantur; tantæque fuit magnitudinis, quanta ante nunquam apparuit in universa terra Ægypti ex quo gens illa condita est.

25 Et percussit grando in omni terra Ægypti cuncta quæ fuerunt in agris, ab homine usque ad iumentum: cunctamque herbam agri percussit grando, & omne lignum regionis confregit.

26 Tantum in terra Gessen, ubi erant filii Israel, grando non cecidit.

27 Misitque Pharaon, & vocavit Moysen & Aaron, dicens ad eos: Peccavi etiam nunc: Dominus iustus: ego & populus meus, impii.

28 Orate Dominum ut desinant tonitrua Dei, & grando: ut dimittam vos, & nequaquam hic ultra maneat.

29 Ait Moyses: Cum egressus fuero de urbe, extendam palmas meas ad Dominum, & cessabunt tonitrua, & grando non erit; ut scias quia Domini est terra:

30 Novi autem quod tu, & servi tui necdum timeatis Dominum Deum.

31 Linum ergo, & hordeum lesum est, eo quod hordeum esset virens, & linum jam folliculos germinaret:

32 Triticum autem & far non sunt lesa, quia ferotina erant.

33 Egressusque Moyses a Pharaone ex urbe, tetendit manus ad Dominum: & cessaverunt tonitrua & grando, nec ultra stillavit pluvia super terram.

34 Videns autem Pharaon quod cessasset pluvia, & grando, & tonitrua, auxit peccatum:

35 Et ingravatum est cor ejus, & servorum illius, & induratum nimis: nec dimisit filios Israel, sicut præceperat Dominus per manum Moysi.

CAPUT X.

Octavum signum seu plaga est locustarum; quibus ablatis, obduratus Pharaon ne sic quidem iuxta conditum dimittit populum: quapropter novum additur, nempe tenebrarum densissimarum; propter quas permittit Pharaon ut exeant. Sed omnium etiam pecorum missionem urgente Moysè, idem denegat, Moysique minatur mortem.

ET dixit Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem; ego enim induravi cor ejus,

&

& servorum illius, ut faciam signa mea hæc in eo,

2 Et narres in auribus filii tui, & nepotum tuorum, quoties contriverim Ægyptios, & signa mea fecerim in eis: & sciatis quia ego Dominus.

3 Introierunt ergo Moyses & Aaron ad Pharaonem, & dixerunt ei: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Usquequo non vis subijci mihi? dimitte populum meum, ut sacrificet mihi.

4* Sin autem resistis, & non vis dimittere eum: ecce ego inducam cras locustam in fines tuos:

* Sep.
16. 9

5 Quæ operiatur superficiem terræ, ne quidquam ejus appareat, sed comedatur quod residuum fuerit grandini: corrodet enim omnia ligna quæ germinant in agris.

6 Et implebunt domos tuas, & servorum tuorum, & omnium Ægyptiorum: quantum non viderunt patres tui, & avi, ex quo orti sunt super terram, usque in præsentem diem. Avertitque se, & egressus est a Pharaone.

7 Dixerunt autem servi Pharaonis ad eum: Usquequo patiemur hoc scandalum: dimitte homines, ut sacrificent Domino Deo suo. Nonne vides quod perierit Ægyptus?

8 Revocaveruntque Moysen & Aaron ad Pharaonem, qui dixit eis: Ite, sacrificate Domino Deo vestro: quoniam sunt, qui ituri sunt?

9 Ait Moyses: Cum parvulis nostris, & senioribus pergemus, cum filiis & filiabus, cum ovibus & armentis: est enim solemnitas Domini Dei nostri.

10 Et respondit Pharaon: Sic Dominus sit vobiscum, quomodo ego dimittam vos, & parvulos vestros, cui dubium est quod pessime cogitetis?

11 Non fiet ita, sed ite tantum viri, & sacrificate Domino: hoc enim & ipsi petistis. Statimque ejecti sunt de conspectu Pharaonis.

12 Dixit autem Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super Terram Ægypti ad locustam, ut ascendat super eam, & devoret omnem herbam quæ residua fuerit grandini.

13 Et extendit Moyses virgam super terram.

Tom. I.

I

Ægy.

Ægypti: & Dominus induxit ventum urentem tota die illa, & nocte: & mane facta, ventus urens levavit locustas.

14 Quæ ascenderunt super universam Terram Ægypti: & sederunt in cunctis finibus Ægyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerant, nec postea futurae sunt.

15 Operueruntque universam superficiem terræ, vastantes omnia. Devorata est igitur herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit, quæ grando dimiserat: nihilque omnino virens relictum est in lignis & in herbis terræ, in cuncta Ægypto.

16 Quam ob rem festinus Pharaeo vocavit Moysen & Aaron, & dixit eis: Peccavi in Dominum Deum vestrum, & in vos.

17 Sed nunc dimittite peccatum mihi etiam hac vice, & rogate Dominum Deum vestrum, ut auferat a me mortem istam.

18 Egrediusque Moyses de conspectu Pharaonis, oravit Dominum.

19 Qui flare fecit ventum ab occidente vehementissimum, & arreptam locustam projecit in Mare rubrum: non remansit ne una quidem in cunctis finibus Ægypti.

20 Et induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israel.

21 Dixit autem Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in cælum: & sint tenebræ super Terram Ægypti tam densæ, ut palpari queant.

22 Extenditque Moyses manum in cælum: & factæ sunt tenebræ horribiles in universa Terra Ægypti tribus diebus.

23 * Nemo vidit fratrem suum, nec movit se de loco in quo erat: * ubicumque autem habitabant filii Israel, lux erat.

24 Vocavitque Pharaeo Moysen & Aaron, & dixit eis: Ite, sacrificate Domino: oves tantum vestræ, & armenta remaneant, parvuli vestri eant vobiscum.

25 Ait Moyses: Hostias quoque & holocausta dabis nobis, quæ offeramus Domino Deo nostro.

26 Cuncti greges pergent nobiscum: non remane-

nebit ex eis ungula: quæ necessaria sunt in cultum Domini Dei nostri: præsertim cum ignoremus quid debeat immolari, donec ad ipsum locum perveniamus.

27 Induravit autem Dominus cor Pharaonis, & noluit dimittere eos.

28 Dixitque Pharaeo ad Moysen: Recede a me, & cave ne ultra videas faciem meam: quocumque die apparueris mihi, morieris.

29 Respondit Moyses: Ita fiet ut locutus es, non videbo ultra faciem tuam.

CAPUT XI.

Ante decimum signum (stragem primogenitorum) quod prædicit Dominus, hortatur ad Ægypti spoliationem, quæ post stragem peracta est.

1 **E**T dixit Dominus ad Moysen: Adhuc una plaga tangam Pharaonem & Ægyptum, & post hæc dimittet vos, & exire compellet.

2 * Dices ergo omni plebi ut postulet vir ab amico suo, & mulier a vicina sua, vasa argentea, & aurea.

3 Dabit autem Dominus gratiam populo suo coram Ægyptiis. * Fuitque Moyses vir magnus valde in Terra Ægypti coram servis Pharaonis, & omni populo.

4 Et ait: Hæc dicit Dominus: Media nocte egrediar in Ægyptum:

5 Et morietur omne primogenitum in Terra Ægyptiorum, a primogenito Pharaonis qui sedet in solio ejus, usque ad primogenitum ancillæ quæ est ad molam, & omnia primogenita jumentorum.

6 Eratque clamor magnus in universa Terra Ægypti, qualis nec ante fuit, nec postea futurus est.

7 Apud omnes autem filios Israel non mutiet canis ab homine usque ad pecus: ut sciat quantum miraculo dividat Dominus Ægyptios & Israel.

8 Descendentque omnes servi tui isti ad me, & adorabunt me, dicentes: Egredere tu, & omnis populus qui subiectus est tibi: post hæc egrediemur.

9 Et exivit a Pharaone iratus nimis. Dixit autem Dominus ad Moysen: Non audiet vos Pharaeo, ut multa signa fiant in Terra Ægypti.

10 Moyses autem & Aaron fecerunt omnia offenta quæ scripta sunt, coram Pharaone. Et induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israel de terra sua.

CAPUT XII.

Paschalis agni immolandi & comedendi ritu declarato ac celebrato, ejusque sanguine domorum superliminibus illito Angelus cæcis omnibus Ægypti primogenitis, Israelitas intactos relinquit, qui cum scolis & divitiis Ægypti, egrediuntur: de ritu Phasæ ac esu azymorum, & tempore habitacionis Israel in Ægypto.

1 Dixit quoque Dominus ad Moysen, & Aaron in Terra Ægypti:

2 Mensis iste, vobis principium mensium: primus erit in mensibus anni.

3 Loquimini ad universum cœtum filiorum Israel, & dicitis eis: Decima die mensis hujus tollat unusquisque agnum per familias & domos suas.

4 Sia autem minor est numerus ut sufficere possit ad vescendum agnum, assamet vicinum suum qui junctus est domui suæ, juxta numerum animarum quæ sufficere possunt ad esum agni.

5 Erit autem agnus absque macula, malculus, anniculus: juxta quem ritum tolletis & hædum.

6 Et servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus: immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vespèram.

7 Et sument de sanguine ejus, ac ponent super utrumque postem, & in superliminaribus domorum in quibus comedent illum.

8 Et edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agreilibus.

9 Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed tantum assum igni: caput cum pedibus ejus & intestinis vorabitis.

10 Nec remanebit quidquam ex eo usque mane: si quid residuum fuerit, igne comburetis.

11 Sic autem comedetis illum: Renes vestros accingeris, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinanter: est enim Phasæ (id est) transitus Domini.

12 Et

12 Et transibo per terram Ægypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum in terra Ægypti ab homine usque ad pecus: & in cunctis diis Ægypti faciam judicia, ego Dominus.

13 Erit autem sanguis vobis in signum in ædibus in quibus eritis: & videbo sanguinem, & transibo vos: nec erit in vobis plaga disperdens quando percussero terram Ægypti.

14 Habebitis autem hunc diem in monumentum: & celebrabitis eam solemnem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno.

15 Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus vestris: quicumque comederit fermentatum, peribit anima illa de Israel, a primo die usque ad diem septimum.

16 Dies prima erit sancta atque solemnis, & dies septima eadem festivitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad vescendum pertinent.

17 Et observabitis azyma: in eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de terra Ægypti, & custodietis diem istum in generationes vestras ritu perpetuo.

18 * Primo mense, quartadecima die mensis * *Lev. 23. 5. Num. 28. 16.* ad vespèram comedetis azyma usque ad diem vigesimam primam ejusdem mensis ad vespèram.

19 Septem diebus fermentum non inveniatur in domibus vestris: qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Israel: tam de adventu quam de indigenis terræ.

20 Omne fermentatum non comedetis: in cunctis habitaculis vestris edetis azyma.

21 Vocavit autem Moyses omnes seniores filiorum Israel, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per familias vestras, & immolate Phasæ.

22 * Fasciculumque hyssopi tingite in sanguine qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare, & utrumque postem: nullus vestrum egrediatur ostium domus suæ usque mane. * *Hebr. 21. 28.*

23 Transibit enim Dominus percutiens Ægyptios: cumque viderit sanguinem in superliminari, & in utroque poste, transcendet ostium domus,

I 3

& non finet percussorem ingredi domos vestras & lædere.

24 Custodi verbum istud legitimum tibi & filiis tuis usque in æternum.

25 Cumque introieritis terram, quam Dominus daturus est vobis, ut pollicitus est, observabitis cæremonias istas.

26 Et cum dixerint vobis filii vestri: Quæ est ista religio?

27 Dicetis eis: Victima transitus Domini est, quando transivit super domos filiorum Israel in Ægypto, percutiens Ægyptios, & domos nostras liberans. Incurvatusque populus adoravit.

28 Et egressi filii Israel fecerunt sicut præceperat Dominus Moyfi & Aaron.

29 Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti, a primogenito Pharaonis, qui in solio ejus sedebat, * usque ad primogenitum captivæ quæ erat in carcere, & omne primogenitum jumentorum.

* Sup. 11.
5.
Sep. 18. 5.

30 Surrexitque Pharaon nocte, & omnes servi ejus, cunctaque Ægyptus, & ortus est clamor magnus in Ægypto: neque enim erat domus in qua non jaceret mortuus.

31 Vocatisque Pharaon, Moyse, & Aaron nocte, ait: Surgite & egredimini a populo meo, vos & filii Israel: ite, immolate Domino sicut dicitis.

32 Oves vestras & armenta assumite ut petieratis, & abeuntes benedicite mihi.

33 Urgebantque Ægyptii populum de terra exire velociter, dicentes: Omnes moriemur.

34 Tulit igitur populus conspersam farinam antequam fermentaretur; & ligans in palliis, posuit super humeros suos.

* Sup. 11.
2.

35 Feceruntque filii Israel * sicut præceperat Moyfes: & petierunt ab Ægyptiis vasa argentea & aurea, vestemque plurimam.

36 Dominus autem dedit gratiam populo coram Ægyptiis ut commodarent eis; & spoliaverunt Ægyptios,

37 Profectique sunt filii Israel de Ramesse in Socoth, sexcenta fere millia peditum virorum, absque parvulis.

38 Sed & vulgus promiscuum innumerabile ascendit cum eis, oves & armenta & animantia diversi generis multa nimis.

39 Coxeruntque farinam, quam dudum de Ægypto conspersam tulerant: & fecerunt subcinericios panes azymos: neque enim poterant fermentari cogentibus exire Ægyptiis, & nullam facere finentibus moram: nec pulmenti quidquam occurrerat præparare.

40 Habitatio autem filiorum Israel qua manserunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum.

41 Quibus expletis, eadem die egressus est omnis exercitus Domini de terra Ægypti.

42 Nox ista est observabilis Domino, quando eduxit eos de Terra Ægypti: hanc observare debent omnes filii Israel in generationibus suis.

43 Dixitque Dominus ad Moysem & Aaron: Hæc est religio Phale: Omnis alienigena non comedet ex eo.

44 Omnis autem servus emptitius circumcidetur, & sic comedet.

45 Advena & mercenarius non edent ex eo.

46 In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus ejus foras, * nec os illius confringetis.

* Num. 9.
12.
Joan. 19.
36.

47 Omnis cætus filiorum Israel faciet illud.

48 Quod si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phale Domini, circumcidetur prius omne masculinum ejus, & tunc rite celebrabit: eritque sicut indigena terræ: si quis autem circumcisus non fuerit, non vescetur ex eo.

49 Eadem lex erit indigenæ & colono qui peregrinantur apud vos.

50 Feceruntque omnes filii Israel sicut præceperat Dominus Moyfi & Aaron.

51 Et eadem die eduxit Dominus filios Israel de Terra Ægypti per turmas suas.

CAPUT XIII.

Jubet Deus sibi offerri primogenita hominum & pecorum, & liberationis ab Ægypto religione Phale ac primogenitorum consecratione meminisse. Inde

de Israelem educit Deus non per Philistinæam, sed per desertum; ossa Joseph secum defert, & columna ignis ac nubes est dux itineris.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 * Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vulvam in filiis Israel, tam de hominibus quam de jumentis: mea sunt enim omnia.

3 Et ait Moyses ad populum: Mementote diei hujus in qua egressi estis de Aegypto & de domo servitutis, quoniam in manu forti eduxit vos Dominus de loco isto: ut non comedatis fermentatum panem.

4 Hodie egredimini mense novarum frugum.

5 Cumque introduxerit te Dominus in Terram Chananaei & Hethæi & Amorrhæi, & Hevæi, & Jebusæi, quam juravit patribus tuis ut daret tibi, terram fluentem lacte & melle, celebrabis hunc morem factorum mense isto.

6 Septem diebus vesceris azymis: & in die septimo erit solemnitatis Domini.

7 Azyma comedetis septem diebus: non apparebit apud te aliquid fermentatum, nec in cunctis finibus tuis.

8 Narrabisque filio tuo in die illo, dicens: Hoc est quod fecit mihi Dominus quando egressus sum de Aegypto.

9 Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monumentum ante oculos tuos: & ut lex Domini semper sit in ore tuo, in manu enim forti eduxit te Dominus de Aegypto.

10 Custodies hujuscemodi cultum statuto tempore a diebus in dies.

11 Cumque introduxerit te Dominus in Terram Chananaei, sicut juravit tibi & patribus tuis, & dederit tibi eam:

12 * Separabis omne quod aperit vulvam Domino, & quod primitivum est in pecoribus tuis: quidquid habueris masculini sexus, consecrabis Domino.

13 Primogenitum asini mutabis ove: quod si non redemeris, interficies. Omne autem primogenitum hominis de filiis tuis, pretio redimes.

14 Cumque interrogaverit te filius tuus cras, di-

* Inf. 34.
19.
Lev. 27. 26.
Num. 18. 16.
Luc. 2. 22.

UNIVERSIDAD

* Infr. 20.
20. 13. 34.
10.
Exech. 44.
20.

dicens: Quid est hoc? respondebis ei: In manu forti eduxit nos Dominus de terra Aegyp̄ti, de domo servitutis.

15 Nam cum induratus esset Pharaos, & nollet nos dimittere, occidit Dominus omne primogenitum in terra Aegyp̄ti a primogenito hominis usque ad primogenitum jumentorum: idcirco immolo Domino omne quod aperit vulvam masculini sexus, & omnia primogenita filiorum meorum redimo.

16 * Er̄it igitur quasi signum in manu tua, & quasi appensum quid, ob recordationem, inter oculos tuos: eo quod in manu forti eduxit nos Dominus de Aegypto.

17 Igitur cum emisisset Pharaos populum, non eos duxit Deus per viam Terræ Philistinæ quæ vicina est: reputans ne forte pœniteret eum, si vidisset adversum se bella confulgere, & reverteretur in Aegyp̄tum.

18 Sed circumduxit per viam deserti, quæ est juxta Mare rubrum: & armati ascenderunt filii Israel de terra Aegyp̄ti.

19 Tulit quoque Moyses ossa Joseph secum: eo quod adjurasset filios Israel, dicens: * Visitabit vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum.

20 Profectique de Socoth castrametati sunt in Etham in extremis finibus solitudinis.

21 * Dominus autem præcedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis: ut dux esset itineris utroque tempore.

22 Numquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem, coram populo.

CAPUT XIV.

Pharaos cum suis Israelem persequitur, Angelus in columna nubis medium se interponit, Moyses dividit mare rubrum, quod sicco pede transiunt Hebræi; Aegyp̄ti tum ab Angelo, tum ab aquis recorrentibus, cum universo equitatu ac curribus submerguntur.

1 **L**ocutus est autem Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere filiis Israel: Reversi castra metentur

* Deut. 6. 8.

* Gen. 50. 24.

* Num. 14. 14.
Neb. 9. 19.
1 Cor. 10. 1.

®

tur e regione Phihahiroth quæ est inter Magdalum & mare contra Beelsephon: in conspectu ejus castra ponetis super mare.

3 Dicturalque est Pharao super filiis Israel: Coarctati sunt in terra, conclusit eos desertum.

4 Et indurabo cor ejus, ac persequetur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus: scientque Ægyptii quia ego sum Dominus. Feceruntque ita.

5 Et nuntiatum est regi Ægyptiorum quod fugisset populus: immutatamque est cor Pharaonis & servorum ejus super populo, & dixerunt: Quid volumus facere ut dimitteremus Israel, ne ferviret nobis?

6 Junxit ergo currum, & omnem populum suum assumpsit secum.

7 Tulitque sexcentos currus electos, & quidquid in Ægypto curruum fuit: & duces totius exercitus.

8 Induravitque Dominus cor Pharaonis regis Ægypti, & persecutus est filios Israel: at illi egressi erant in manu excelsa.

• 7. f. 24.
1. Mach.
4. 9.

9 * Cumque persequerentur Ægyptii vestigia precedentium, repererunt eos in castris super mare: omnis equitatus & currus Pharaonis, & universus exercitus, erant in Phihahiroth contra Beelsephon.

10 Cumque appropinquasset Pharao, levantes filii Israel oculos, viderunt Ægyptios post se: & timuerunt valde: clamaveruntque ad Dominum.

11 Et dixerunt ad Moysen: Forsitan non erant sepulchra in Ægypto, ideo tulisti nos ut moreremur in solitudine: quid hoc facere voluisti, ut educeres nos ex Ægypto?

12 Nonne iste est sermo, quem loquebamur ad te in Ægypto, dicentes: Recede a nobis, ut serviamus Ægyptiis? multo enim melius erat fervire eis, quam mori in solitudine.

13 Et ait Moyses ad populum: Nolite timere: scite, & videte magna Domini quæ facturus est hodie: Ægyptios enim, quos nunc videtis, nequaquam ultra videbitis usque in sempiternum:

14 Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.

15 Di-

15 Dixitque Dominus ad Moysen: Quid clamas ad me? Loquere filiis Israel ut proficiantur.

16 Tu autem eleva virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & divide illud: ut gradientur filii Israel in medio mari per siccum.

17 Ego autem indurabo cor Ægyptiorum ut persequantur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus, & in curribus, & in equitibus illius.

18 Et scient Ægyptii quia ego sum Dominus, cum glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus atque in equitibus ejus.

19 Tollenque se Angelus Dei, qui præcedebat castra Israel, abiit post eos: & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens, post tergum.

20 Stetit inter castra Ægyptiorum & castra Israel, & erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem, ita ut ad se invicem toto noctis tempore accedere non valerent.

21 Cumque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus flante vento vehementi & urente tota nocte, & vertit in siccum, divisaque est aqua.

22 * Et ingressi sunt filii Israel per medium ^{Psal. 77. 13. & 104. 57. & 113. 8.} ficci maris: erat enim aqua quasi murus a dextra eorum & lava.

23 Persequentisque Ægyptii ingressi sunt post eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus ejus & equites per medium maris. ^{Hebr. 11. 29.}

24 Jamque advenerat vigilia matutina, & ecce respiciens Dominus super castra Ægyptiorum per columnam ignis & nubis, interfecit exercitum eorum: ^{Sap. 11. 15.}

25 Et subvertit rotas curruum, ferebanturque in profundum. Dixerunt ergo Ægyptii: Fugiamus Israel: Dominus enim pugnat pro eis contra nos.

26 Et ait Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super mare, ut revertantur aquæ ad Ægyptios super currus & equites eorum.

27 Cumque extendisset Moyses manum contra mare, reversum est primo diluculo ad priorem

10.

locum: fugientibusque Aegyptiis occurrerunt aquæ, & involvit eos Dominus in mediis fluctibus.

28 Reversæque sunt aquæ, & operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec unus quidem superfuit ex eis.

29 Filii autem Israel perrexerunt per medium ficci maris, & aquæ eis erant quasi pro muro a dextris & a sinistris:

30 Liberavitque Dominus in die illa Israel de manu Aegyptiorum:

31 Et viderunt Aegyptios mortuos super littus maris, & manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos: timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moyse servo ejus.

CAPUT XV.

Moyse & Israëlita, gratiis Deo cum cantu peractis, veniunt in Marath; ubi amaritudine aquarum a Moyse versa in dulcedinem, pergunt in Elim, ubi 12. fontes & 70. palmæ erant.

^{5ap. 30. 20.} **T**UAC * cecinit Moyse & filii Israel carmen hoc Domino, & dixerunt: Cantemus Domino: gloriose enim magnificatus est, equum & ascensorem dejecit in mare.

^{Isai. 12.} ^{Psal. 117. 14.} 2 * Fortitudo mea & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem: iste Deus meus, & glorificabo eum: Deus patris mei, & exaltabo eum.

3 Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen ejus.

4 Currus Pharaonis & exercitum ejus projecit in mare: electi principes ejus submersi sunt in Mari rubro.

5 Abyssi operuerunt eos, descenderunt in profundum quasi lapis.

6 Dexteræ tuæ Domine magnificata est in fortitudine: dexteræ tuæ Domine percussit inimicum.

7 Et in multitudine gloriæ tuæ depoluisisti adversarios tuos: misisti iram tuam, quæ devoravit eos sicut stipulam.

8 Et in spiritu furoris tui congregatæ sunt aquæ: stetit unda fluens, congregatæ sunt abyssi in medio mari.

9 Dixit

9 Dixit inimicus: Persequar & comprehendam, dividam spolia, implebitur anima mea: evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.

10 Flavit spiritus tuus, & operuit eos mare: submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus.

11 Quis similis tui in fortibus Domine? quis similis tui magnificus in sanctitate, terribilis acque laudabilis. faciens mirabilia?

12 Extendisti manum tuam, & devoravit eos terra.

13 Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti: & portasti eum in fortitudine tua, ad habitaculum sanctum tuum.

14 Ascenderunt populi, & irati sunt: dolores obtinuerunt habitatores Philisthim.

15 Tunc conturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor: obriguerunt omnes habitatores Chanaan.

16 Irruat super eos formido & pavor, in magnitudine brachii tui: sicut immobiles quasi lapis, donec pertranseat populus tuus, Domine donec pertranseat populus tuus iste, quem possedisti.

17 Introduces eos, & plantabis in monte hereditatis tuæ, firmissimo habitaculo tuo quod operatus es Domine: sanctuarium tuum Domine, quod firmaverunt manus tuæ.

18 Dominus regnabit in æternum & ultra.

19 Ingressus est enim eques Pharaonis cum curribus & equitibus ejus in mare: & reduxit super eos Dominus aquas maris: filii autem Israel ambulaverunt per siccum in medio ejus.

20 Sumplit ergo Maria prophetissa, soror Aaron, tympanum in manu sua: egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris.

21 Quibus præcinebat, dicens: Cantemus Domino: gloriose enim magnificatus est, equum & ascensorem ejus dejecit in mare.

22 Tulit autem Moyse Israel de Mari rubro, & egressi sunt in desertum Sur: ambulaveruntque tribus diebus per solitudinem, & non inveniebant aquam.

23 Et venerunt in Mara, nec poterant bibere, aquas

aquas de Mara, eo quod essent amaræ: unde & congruum loco nomen imposuit vocans illam Mara, id est, amaritudinem.

24 Et murmuravit populus contra Moysem, dicens: Quid bibemus?

25 At ille clamavit ad Dominum, qui ostendit ei lignum: quod * cum misisset in aquas, in dulcedinem versa sunt. Ibi constituit ei præcepta, atque judicia, & ibi tenuit eum.

26 Dicens: Si audieris vocem Domini Dei tui, & quod rectum est coram eo feceris & obedieris mandatis ejus, custodierisque omnia præcepta illius, cunctum languorem, quem posui in Ægypto, non inducam super te: ego enim Dominus sanator tuus.

27 * Venerunt autem in Elim filii Israel, ubi erant duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ: & castra metati sunt juxta aquas.

CAPUT XVI.

Murmurantibus in deserto Sin de ciborum inopia Israelitis, mittit Dominus coturnices & pluit Man ad saturitatem: jussio Domini de Sabbato servando, & manna colligendo, & in monumentum reponendo, quo eos alit quotidie per quadraginta annos.

1 Profectique sunt de Elim, * & venit omnis multitudo filiorum Israel in desertum Sin, quod est inter Elim & Sinai, quinto decimo die mensis secundi, postquam egressi sunt de terra Ægypti.

2 Et murmuravit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysem & Aaron in solitudine.

3 Dixeruntque filii Israel ad eos: Utinam mortui essemus per manum Domini in terra Ægypti, quando sedebamus super ollas carnium & comedebamus panem in saturitate: cur eduxistis nos in desertum istud, ut occideretis omnem multitudinem fame?

4 Dixit autem Dominus ad Moysem: Ecce, ego pluiam vobis panes de cælo: egredietur populus, & colligat quæ sufficiunt per singulos dies: ut tentem eum utrum ambulet in lege mea, an non.

5 Die autem sexto parent quod inferant: & sit duplum quam colligere solebant per singulos dies.

6 Di-

6 Dixeruntque Moyse & Aaron ad omnes filios Israel: Vespere sciatis quod Dominus eduxerit vos de terra Ægypti:

7 Et mane videbitis gloriam Domini: audivit enim murmur vestrum contra Dominum: nos vero quid sumus, quia misistis contra nos?

8 Et ait Moyse: Dabit vobis Dominus vespere carnes edere, & mane panes in saturitate: eo quod audierit murmurationes vestras quibus murmurati estis contra eum: nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.

9 Dixit quoque Moyse ad Aaron: Dic universæ congregationi filiorum Israel: Accedite coram Domino: audivit enim murmur vestrum.

10 Cumque loqueretur Aaron ad omnem cæcum filiorum Israel, respexerunt ad solitudinem: & ecce gloria * Domini apparuit in nube.

11 Locutus est autem Dominus ad Moysem, dicens:

12 Audivi murmurationes filiorum Israel, loquere ad eos: Vespere comedetis carnes, & mane saturabimini panibus: sciatisque quod ego sum Dominus Deus vester.

13 Factum est ergo vespere, & ascendens coturnix, cooperuit castra: mane quoque ros jacuit per circuitum castrorum.

14 Cumque operuisset superficiem terræ, * apparuit in solitudine minutum, & quasi pilo tum, in similitudinem pruinae super terram.

15 Quod cum vidissent filii Israel, dixerunt ad invicem: Manhu? quod significat: Quid est hoc? ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyse: * Iste est panis, quem Dominus dedit vobis ad vescendum.

16 Hic est sermo, quem præcepit Dominus: Colligat unusquisque ex eo quantum sufficit ad vescendum: gomor per singula capita, juxta numerum animarum vestrarum quæ habitant in tabernaculo sic tolletis.

17 Feceruntque ita filii Israel: & collegerunt, alius plus, alius minus.

18 Et mensi sunt ad mensuram gomor: * nec qui

* Judth. 3. 15.
Ezech. 38. 5.

* Num. 33. 9.

* Ezech. 45. 3.

* Num. 7. 24.
Cap. 16.
Joan. 6. 31.
1. Cor. 10. 3.

qui plus collegerat, habuit amplius: nec qui minus paraverat, reperit minus: sed singuli juxta id quod edere poterant, congregaverunt.

19 Dixitque Moyses ad eos: Nullus relinquat ex eo in mane.

20 Qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex eis usque mane, & scaterere cepit vermibus, atque computruit: & iratus est contra eos Moyses.

21 Colligebant autem mane singuli, quantum sufficere poterat ad vescendum: cumque incaluisse sol, liquefiebat.

22 In die autem sexta collegerunt cibos duplices, id est, duo gomor per singulos homines: venerunt autem omnes principes multitudinis, & narraverunt Moyfi.

23 Qui ait eis: Hoc est quod locutus est Dominus: Requies sabbati sanctificata est Domino cras. Quodcumque operandum est, facite: & quæ coguenda sunt coquite: quidquid autem reliquum fuerit, reponite usque in mane.

24 Feceruntque ita ut præceperat Moyses, & non computruit, neque vermibus inventus est in eo.

25 Dixitque Moyses: Comedite illud hodie, quia sabbatum est Domini: non invenietur hodie in agro.

26 Sex diebus colligite: in die autem septimo sabbatum est Domini, idcirco non invenietur.

27 Venitque septima dies: & egressi de populo ut colligerent, non invenerunt.

28 Dixit autem Dominus ad Moysen: Usquequo non vultis custodire mandata mea, & legem meam?

29 Videte quod Dominus dederit vobis sabbatum, & propter hoc die sexta tribuit vobis cibos duplices: maneat unusquisque, apud semetipsum, nullus egrediatur de loco suo die septimo.

30 Et sabbatum sit populus die septimo.

31 Appellavitque domus Israel nomen ejus Man: quod erat quasi semen coriandri album, gustusque ejus quasi similitudo cum melle.

32 Dixit autem Moyses: Iste est sermo, quem præcepit Dominus: imple gomor ex eo: & custodia-

hodiatur in futuras retro generationes: ut novent panem, quo alui vos in solitudine, quandoeducti estis de Terra Ægypti.

33 Dixitque Moyses ad Aaron: Sume vas unum, & mitte ibi Man, quantum potest capere gomor, & repone coram Domino ad servandum in generationes vestras.

34 Sicut præcepit Dominus Moyfi. Posuitque illud Aaron in tabernaculo reservandum.

35 * Filii autem Israel comederunt Man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti sunt usquequo tangerent fines terræ Chanaan.

36 Gomor autem decima pars est Ephæ.

CAPUT XVII.

Rursum murmurantibus in Raphidim ob aquæ penuriam filiis Israel, dat Dominus aquam de petra: Amaleciti invadunt Hebræos, sed pugnantem Josue, & in monte Moysæ extensis manibus orante, vincuntur.

1 **I**gitur profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Sin per mansiones suas, juxta sermonem Domini, castrametati sunt in Raphidim, ubi non erat aqua ad bibendum populo.

2 * Qui jurgatus contra Moysen, ait: Da nobis aquam ut bibamus. Quibus respondit Moyses: Quid jurgamini contra me? cur tentatis Dominum?

3 Sitiivit ergo ibi populus præ aquæ penuria, & murmuravit contra Moysen, dicens: Cur fecisti nos exire de Ægypto, ut occideres nos, & liberos nostros, ac jumenta, siti?

4 Clamavit autem Moyses ad Dominum, dicens: Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabit me.

5 Et ait Dominus ad Moysen: Antecede populum, & sume tecum de senioribus Israel: & virgam qua percussisti fluvium, tolle in manu tua, & vade.

6 En ego stabo ibi coram te supra petram: & exibit ex ea aqua, ut bibat populus. Fecit Moyses ita coram senioribus Israel:

7 Et vocavit nomen loci illius, Tentatio, propter jurgium filiorum Israel, & quia tentaverunt Dominum, dicentes: Estne Dominus in nobis, an non?

8 * Venit autem Amalec, & pugnabat contra Israel in Raphidim.

9 Dixitque Moyfes ad Josue: Elige viros: & egressus, pugna contra Amalec: cras ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea.

10 Fecit Josue ut locutus erat Moyfes, & pugnavit contra Amalec: Moyfes autem & Aaron, & Hur ascenderunt super verticem collis.

11 Cumque levaret Moyfes manus, vincebat Israel: sin autem paululum remississet, superabat Amalec.

12 Manus autem Moyfi erant graves: lumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autem & Hur sustentabant manus ejus ex utraque parte. Et factum est ut manus illius non lassarentur usque ad occasum solis.

13 Fugavitque Josue Amalec, & populum ejus in ore gladii.

14 Dixit autem Dominus ad Moyfen: Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade auribus Josue: delebo enim memoriam Amalec sub celo.

15 Edificavitque Moyfes altare, & vocavit nomen ejus, Dominus exaltatio mea, dicens:

16 Quia manus solii Domini, & bellum Domini erit contra Amalec, a generatione in generationem.

CAPUT XVIII.

Jethro socer Moyfi uxorem cum filiis ad eum reducit: & auditis Dei operibus, cum Dominum laudasset, eique sacrificasset, sanum consilium Moyfi dedit in constituendis judiciorum magistratibus, qui minora judicent.

1 Cumque audisset Jethro, sacerdos Madian, cognatus Moyfi, omnia quæ fecerat Deus Moyfi, & Israeli populo suo, & quod eduxisset Dominus Israel de Ægypto:

2 Tulit Sephoram uxorem Moyfi quam remiserat:

3 Et

3 Et duos filios ejus, quorum unus vocabatur Gersam, dicente patre: * Advena fui in terra aliena.

4 Alter vero Eliezer: Deus enim, ait, patris mei adjutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis.

5 Venit ergo Jethro cognatus Moyfi, & filii ejus, & uxor ejus, ad Moyfen in desertum, ubi erat castrametatus juxta montem Dei.

6 Et mandavit Moyfi, dicens: Ego Jethro cognatus tuus venio ad te, & uxor tua, & duo filii tui cum ea.

7 Qui egressus in occursum cognati sui, adoravit, & osculatus est eum: salutaruntque se mutuo verbis pacificis. Cumque intrasset tabernaculum,

8 Narravit Moyfes cognato suo cuncta quæ fecerat Dominus Pharaoni, & Ægyptiis propter Israel: universumque laborem, qui accidisset eis in itinere, & quod liberaverat eos Dominus.

9 Lætatusque est Jethro super omnibus bonis, quæ fecerat Dominus Israeli, eo quod eruisset eum de manu Ægyptiorum.

10 Et ait: Benedictus Dominus, qui liberavit vos de manu Ægyptiorum, & de manu Pharaonis, qui eruit populum suum de manu Ægypti.

11 Nunc cognovi, quia magnus Dominus super omnes deos: eo quod * superbe egerint contra illos.

12 Obtulit ergo Jethro cognatus Moyfi holocausta & hostias Deo: veneruntque Aaron & omnes seniores Israel, ut comederent panem cum eo coram Deo.

13 Altera autem die sedit Moyfes ut judicaret populum, qui assistebat Moyfi a mane usque ad vesperam.

14 Quod cum vidisset cognatus ejus, omnia scilicet quæ agebat in populo, ait: Quid est hoc quod facis in plebe? cur solus sedes, & omnis populus præstolatur de mane usque ad vesperam?

15 Cui respondit Moyfes: Venit ad me populus quærens sententiam Dei.

16 Cumque acciderit eis aliqua disceptatio,

K 2

ve-

* Dent.
25. 17.
Judith.
4. 13.
Sap. 11.
5.

* Sap. 1.
14. & 5.
7. & 10.
10. & 14.
8.

tium, & ne appropinquetis uxoribus vestris.

16 Jamque advenerat tertius dies, & mane inclaruerat: & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangorque buccinæ vehementius perfrangebatur: & timuit populus qui erat in castris.

17 Cumque eduxisset eos Moyses in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis.

Dent.
4. II.

18 * Totus autem mons Sinai fumabat: eo quod descendisset Dominus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace: eratque omnis mons terribilis.

19 Et sonitus buccinæ paulatim crescebat in majus, & prolixius tendebatur: Moyses loquebatur, & Deus respondebat ei.

20 Descenditque Dominus super montem Sinai in ipso montis vertice, & vocavit Moysen in cacumen ejus. Quo cum ascendisset,

21 Dixit ad eum: Descende, & contestare populum: ne forte velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo.

22 Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percipiat eos.

23 Dixitque Moyses ad Dominum: non poterit vulgus ascendere in montem Sinai: tu enim testificatus es, & iussisti, dicens: Pone terminos circa montem: & sanctifica illum.

24 Cui ait Dominus: Vade, descende: ascendeque tu, & Aaron tecum. Sacerdotes autem & populus ne transeant terminos, nec ascendant ad Dominum, ne forte interficiat illos.

25 Descenditque Moyses ad populum, & omnia narravit eis.

CAPUT XX.

Angelus vice Dei ex Sina monte decalogum promulgat toti populo, sed is mavult Moysè internuncio mandata Dei sibi exponi: Moyses solatur populum; ac terreum aut lapideum de insectis lapidibus altare facere jubetur, ad quod non sit per gradus ascendendum.

*L*ocusque est Dominus cunctos sermones hos: *a* Ego

2 Ego * sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis.

Dent.
5. 6.
II. 80. II.

3 Non habebis deos alienos coram me.

4 * Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in cælo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra.

Lev.
26. 1.
Dent. 4. 15.
Isa. 43. 14.
Is. 96. 7.

5 Non adorabis ea, neque coles: ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me:

6 Et faciens misericordiam in millia his qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea.

7 * Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. Nec enim habebit infontem Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.

Lev.
19. 12.
Dent. 5. II.
Matth. 5. 33.

8 * Memento ut diem sabbati sanctifices.

Isa. 58. 13.
Dent. 5. 14.

9 Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.

10 Septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est: Non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus & filia tua, servus tuus & ancilla tua, jumentum tuum, & advena qui est intra portas tuas.

Exc. 20. 12.

11 * Sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, & requievit in die septimo, ideoque benedixit Dominus diei sabbati, & sanctificavit eum.

Gen. 2. 2.

12 * Honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

Dent.
5. 16.
Matth. 23. 3.

13 * Non occides.

Eph. 6. 2.
Matth. 5. 21.

14 Non mœchaberis.

15 Non furtum facies.

16 Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

17 * Non concupisces domum proximi tui, nec desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.

Rom. 7. 7.
7. 13. 6.

18 Cunctus autem populus videbat voces & lampades, & sonitum buccinæ, montemque fumantem: & perterriti ac pavore concussi, steterunt procul,

19 Dicentes Moyſi: Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur.

20 Et ait Moyſes ad populum: Nolite timere: ut enim probaret vos venit Deus, & ut terror illius eſſet in vobis, & non peccaretis.

21 Stetitque populus de longe. * Moyſes autem accessit ad caliginem in qua erat Deus.

22 Dixit præterea Dominus ad Moyſen: Hæc dices filiis Israël: Vos vidistis quod de cælo locutus ſim vobis.

23 Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis.

24 * Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta & pacifica vestra, oves vestras & boves, in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei: veniam ad te, & benedicam tibi.

25 * Quod si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus: si enim levaveris cultrum super eo, polluatur.

26 Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reveletur turpituudo tua.

CAPUT XXI.

Præcepta judicialia quoad emptitios servos, & ancillas, furta, homicidia, parricidia, plagium, parentum maledicta, rixas, & talionis pœnas, atque corruptetam bovem.

1 Hæc sunt judicia quæ propones eis.

2 Si emeris servum Hebræum, sex annis serviet tibi: in septimo egredietur liber gratis.

3 Cum quali veste intraverit, cum tali exeat: si habens uxorem, & uxor egredietur simul.

4 Sin autem Dominus dederit illi uxorem, & pepererit filios & filias: mulier & liberi ejus erunt domini sui, ipse vero exhibitum vestitu suo.

5 Quod si dixerit servus: Diligo Dominum meum & uxorem ac liberos, non egrediar liber:

6 Offeret eum Dominus diis, & applicabitur ad os suum & postes, perforabitque aurem ejus subula: & erit ei servus in sæculum.

7 Si quis venderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut ancillæ exire consueverunt.

8 Si displicuerit oculis domini sui cui tradita fuit.

* Deut. 18. 1. 6.
Hebr. 12.
12.

* Inſe. 27.
2. & 38.
7.

* Deut. 27. 5.
Jaf. 8. 21

* Deut. 15. 12.
Jer. 34.
14.

fuerat, dimittet eam: populo autem alieno vendendi non habebit potestatem, si spreverit eam.

9 Sin autem filio suo desponderit eam, juxta morem filiarum faciet illi.

10 Quod si alteram ei acceperit, providebit puellæ nuptias, & vestimenta, & pretium pudicitie non negabit.

11 Si tria ista non fecerit, egredietur gratis absque pecunia.

12 * Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur.

13 Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus ejus: * constituam tibi locum in quem fugere debeat.

14 Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo evelles eum, ut moriatur.

15 Qui percusserit patrem suum aut matrem, morte moriatur.

16 Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, convictus noxæ, morte moriatur.

17 * Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur.

18 Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, sed jacuerit in lectulo:

19 Si surrexerit, & ambulaverit foris super haculum suum, innocens erit qui percusserit, ita tamen, ut operas ejus & impenſas in medicos restituat.

20 Qui percusserit servum suum vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus ejus, criminis reus erit.

21 Sin autem uno die vel duobus supervixerit, non subjacebit pœnæ, quia pecunia illius est.

22 Si rixati fuerint viri, & percusserit quis mulierem prægnantem, & abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit: subjacebit damno quantum maritus mulieris expetierit, & arbitri judicaverint.

23 Sin autem mors ejus fuerit subsecuta, reddet animam pro anima.

24 * Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede,

* Lev. 24. 17.

* Deut. 19. 3.

* Lev. 24. 9.
Noc. 20.

Matth. 15.

* Marc. 7. 10.

* Lev. 24. 20.
Deut. 19. 21.

Matth. 5. 38.

25 Adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, livorem pro livore.

26 Si percusserit quispiam oculum servi sui aut ancillæ, & luscus eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit.

27 Dentem quoque si excusserit servo vel ancillæ suæ, similiter dimittet eos liberos.

28 Si bos cornu percusserit virum aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & non comedentur carnes ejus, dominus quoque bovis innocens erit.

29 Quod si bos cornupeta fuerit ab heri & nudiustertius, & confessati sunt dominum ejus, nec recluserit eum, occideritque virum aut mulierem: & bos lapidibus obruetur, & dominum ejus occident.

30 Quod si pretium fuerit ei impositum, dabit pro anima sua quicquid fuerit postulatus.

31 Filium quoque & filiam si cornu percusserit, simili sententiæ subiacet.

32 Si servum ancillamque invaserit, triginta siclos argenti domino dabit, bos vero lapidibus opprimetur.

33 Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos aut asinus in eam,

34 Reddet dominus cisternæ pretium jumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit.

35 Si bos alienus bovem alterius vulneraverit, & ille mortuus fuerit: vendent bovem vivum, & dividant pretium, cadaver autem mortui inter se disperdent.

36 Sin autem sciebat quod bos cornupeta esset ab heri & nudiustertius, & non custodivit eum dominus suus, reddet bovem pro bove, & cadaver integrum accipiet.

CAPUT XXII.

Furti damnaque illati poena, depositi, commo-
dati, conducti, atque supri lex, maleficorum,
bestialitatis, sacrificii idololatrici supplicium: ad-
venæ, viduæ & pupillo nocentium poenæ: mutui,
usura & pignoris lex, ac obedientiæ & decima-
rum.

rum, primitiarum primogenitorum, de carne a
bestiis prægustata.

1 Si quis furatus fuerit bovem, aut ovem, &
occiderit vel vendiderit: quinque boves
pro uno bove restituet, * & quatuor oves pro
una ove.

* 2. Reg.
22. 6.

2 Si effringens fur domum sive suffodiens fue-
rit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit:
percussor non erit reus sanguinis.

3 Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium
perpetravit, & ipse morietur. Si non habuerit
quod pro furto reddat, ipse veniendabitur.

4 Si inventum fuerit apud eum quod furatus
est, vivens, sive bos, sive asinus, sive ovis:
duplum restituet.

5 Si laeserit quispiam agrum vel vineam, & di-
miserit jumentum suum ut depascatur aliena:
quicquid optimum habuerit in agro suo vel in
vineâ, pro damni estimatione restituet.

6 Si egressus ignis invenerit spinas, & compre-
henderit acervos frugum, sive stantes segetes in
agris, reddet damnum qui ignem succenderit.

7 Si quis commendaverit amico pecuniam, aut
vas in custodiam, & ab eo qui susceperat, furto
ablata fuerint: si invenitur fur, duplum reddet.

8 Si latet fur, dominus domus applicabitur ad
deos, & jurabit quod non extenderit manum in
rem proximi sui,

9 Ad perpetranda fraudem, tam in bove,
quam in asino, & ove ac vestimento: & quid-
quid damnum inferre potest: ad deos utriusque
causa perveniet: & si illi judicaverint, duplum
restituere proximo suo.

10 Si quis commendaverit proximo suo asinum,
bovem, ovem, & omne jumentum ad custodiam,
& mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum
ab hostibus, nullusque hoc viderit:

11 Jusjurandum erit in medio, quod non ex-
tenderit manum ad rem proximi sui: suscipiet-
que Dominus juramentum, & ille reddere non
cogetur.

12 * Quod si furto ablatum fuerit, restituere
damnum domino.

* Gen.
31. 35.

13 Si comestum a bestia, deferat ad eum quod occisum est, & non restituet.

14 Qui a proximo suo quidquam horum mutuo postulaverit, & debilitatum aut mortuum fuerit domino non presente, reddere compelletur.

15 Quod si impraesentiarum dominus fuerit, non restituet, maxime si conductum venerat pro mercede operis sui.

* Deut. 22. 28.
16 * Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, & habebit eam uxorem.

17 Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.

18 Maleficos non patieris vivere.

19 Qui coierit cum jumento, morte moriatur.

20 * Qui immolat diis, occidetur, præterquam Domino soli.

21 Advenam non contristabis, neque affliges eum: advenæ enim & ipsi fuistis in Terra Ægypti.

22 * Viduæ & pupillo non nocebitis.

23 Si laaseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum:

24 Et indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt uxores vestræ viduæ, & filii vestri pupilli.

25 Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes.

26 * Si pignus a proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei.

27 Ipsum enim est solum quo operitur, indumentum carnis ejus, nec habet aliud in quo dormiat: si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum.

28 Diis non detrahes, & * principi populi tui non maledices.

29 Decimas tuas & primitias tuas non tardabis reddere: * primogenitum filiorum tuorum dabis mihi.

30 De bobus quoque, & ovibus similiter facies: septem diebus sit cum matre sua, die octava reddes illum mihi.

31 Viri

31 Viri sancti eritis mihi: * carnem, quæ a * Lev. bestis fuerit prægultata, non comedetis, sed projicietis canibus.

CAPUT XXIII.

Leges præfixæ judicibus: bos & asinus inimici servandus: non accipienda judicibus munera: de anni & diei septimi quiete tribusque festis præcipuis: promittit Deus se populo Angelum in ducem itineris præmissurum, & præmium servantibus præcepta: de idololatria & fœdere Chananæorum fugiendis; deque eis exterminandis.

1 Non suscipies vocem mendacii: nec junges manum tuam ut pro impio dicas falsam testimonium.

2 Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in judicio, plurimorum acquiesces sententiæ, ut a vero devies.

3 Pauperis quoque non misereberis in judicio.

4 * Si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, redue ad eum.

5 Si videris asinum odientis te jacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis eum.

6 Non declinabis in judicium pauperis.

7 * Mendacium fugies. Infontem & justum non occides: quia averfor impium.

8 * Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subvertunt verba justorum.

9 Peregrino molestus non eris: scitis enim advenarum animas: quia & ipsi * peregrini fuistis in Terra Ægypti.

10 Sex annis feminabis terram tuam, & congregabis fruges ejus.

11 Anno autem septimo * dimittes eam, & requiescere facies, ut comedant pauperes populi tui: & quicquid reliquum fuerit, edant bestiæ agri: ita facies in vinea, & in oliveto tuo.

12 Sex diebus operaberis: septimo die cessabis, ut requiescat bos & asinus tuus: & refrigeretur filius ancillæ tuæ, & advena.

13 Omnia quæ dixi vobis, custodite. Et per nomen externorum deorum non jurabitis, neque audietur ex ore vestro.

14

14 Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis.

15 Solemnitatem azymorum custodies. Septem diebus comedes azyma, * sicut præcepi tibi, tempore mensis novorum, quando egressus es de Aegypto: * non apparebis in conspectu meo vacuus.

16 Et solemnitatem messis primitivorum operis tui, quæcumque seminaveris in agro: solemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro.

17 * Ter in anno apparebit omne masculinum tuum, coram Domino Deo tuo.

18 Non immolabis super fermento sanguinem victimæ meæ, nec remanebit adeps solemnitatis meæ usque mane.

19 * Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui. * Non coques hædum in lacte matris suæ.

20 Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum quem paravi.

21 Observa eum, & audi vocem ejus, nec contemnendum putes: quia non dimittet eum peccaveris, & est nomen meum in illo.

22 * Quod si audieris vocem ejus, & feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te.

23 * Præcedetque te Angelus meus, & introducet te ad Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, Chananeumque, & Hevæum, & Jebusæum, quos ego conteram.

24 Non adorabis deos eorum, nec coles eos: non facies opera eorum, sed destrues eos, & confringes statuas eorum.

25 Servietique Domino Deo vestro, ut benedicam panibus tuis & aquis, & auferam infirmitatem de medio tui.

26 Non erit infœcunda, nec sterilis in terra tua: numerum dierum tuorum implebo.

27 Terrorem meum mittam in præcursum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingredieris: eundorumque inimicorum tuorum eorum te terga vertam:

28 Emittens * crabrones prius, qui fugabunt * Hevæum, & Chananeum, & Hethæum, ante. 7. 20. quam introeas.

29 Non ejiciam eos a facie tua anno uno: ne terra in solitudinem redigatur, & crescant contra te bestiae.

30 Paulatimque expellam eos de conspectu tuo, donec augearis, & possideas Terram.

31 Ponam autem terminos tuos a Mari rubro usque ad Mare Palestinarum, & a deserto usque ad fluvium: tradam in manibus vestris habitatores Terræ, & ejiciam eos de conspectu vestro.

32 * Non inibis cum eis fœdus, nec cum diis eorum.

33 Non habitent in terra tua, ne forte peccare te faciant in me, si servieris diis eorum: quod tibi certe erit in scandalum.

CAPUT XXIV.

Moyse a Deo latas leges ad populum refert, populus eas acceptat: & fœdus sancit inter Deum & populum, oblatis Domino sacrificiis, fœderisque sanguine in populum resperso, Moyse cæteris ad radicem montis manentibus, solus in montem ascendit, ut tabulas legis accipiat, ubi cum Domino quadraginta diebus & noctibus permansit.

1 **M**Oysi quoque dixit: Ascende ad Dominum tuum, & Aaron, Nadab, & Abiu, & septuaginta senes ex Israel, & adorabis procul.

2 Solutque Moyse ascendet ad Dominum, & illi non appropinquabunt, nec populus ascendet cum eo.

3 Venit ergo Moyse & narravit plebi omnia verba Domini, atque judicium: responditque omnis populus una voce: Omnia verba Domini, quæ locutus est, faciemus.

4 Scripsit autem Moyse universos sermones Domini: & mane confurgens edificavit altare ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Israel.

5 Misitque juvenes de filiis Israel, & obtulerunt holocausta, immolaveruntque victimas pacificas Domino, vitulos duodecim.

6 Tulit itaque Moyses dimidiam partem sanguinis, & misit in crateras: partem autem residuam fudit super altare.

7 Assumenſque volumen fœderis, legit audiente populo: qui dixerunt: Omnia quæ locutus est Dominus, faciemus, & erimus obedientes.

8 Ille vero sumptum sanguinem respersit in populum, & ait: Hic est * sanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his.

9 Ascenderuntque Moyses & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta de senioribus Israel:

10 Et viderunt Deum Israel: & sub pedibus ejus quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cœlum, cum serenum est.

11 Nec super eos qui procul recesserant de filiis Israel, misit manum suam, videruntque Deum: & comederunt, ac biberunt.

12 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, & esto ibi: daboque tibi tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ scripti sunt: ut doceas eos.

13 Surrexerunt Moyses & Josue minister ejus: ascendentque Moyses in montem Dei,

14 Senioribus ait: Expectate hic donec revertamur ad vos. Habetis Aaron & Hur vobiscum: si quid natum fuerit quaestiois, referetis ad eos.

15 Cumque ascendisset Moyses, operuit nubes montem.

16 Et habitavit gloria Domini super Sinai, tegens illum nube ex diebus: septimo autem die vocavit eum de medio caliginis.

17 Erat autem species gloriae Domini, quasi ignis ardens super verticem montis, in conspectu filiorum Israel.

18 Ingressusque Moyses medium nebulae, ascendit in montem: & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

CAPUT XXV.

Jubetur primitiarum ac donorum oblatio ad Dei tabernaculum formandum, arcam fœderis, mensam panum propositionis, & septiceps candelabrum.

cunctaque illuc pertinentia: horum omnium monstratur exemplar.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens: 2 Loquere filiis Israel, ut tollant mihi primitias, ab * omni homine qui offeret ultro-^{Hebr. 35. 5.}neus, accipietis eas.

3 Hæc sunt autem quæ accipere debetis: Aurum, & argentum, & æs,

4 Hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum:

5 Et pelles arietum rubricatas, pellesque janthinas, & ligna setim:

6 Oleum ad luminaria concinnanda: aromata in unguentum, & thymiamata boni odoris:

7 Lapidés onychinos, & gemmas ad ornandum ephod ac rationale.

8 Facientque mihi Sanctuarium, & habitabo in medio eorum:

9 * Juxta omnem similitudinem tabernaculi *^{Hebr. 2.} quod ostendam tibi, & omnium valorum, in cultum ejus: sicque facietis illud:

10 Arcam de lignis setim compingite, cujus longitudo habeat duos & semis cubitos: latitudo, cubitum & dimidium: altitudo cubitum similiter ac semissem.

11 Et deaurabis eam auro mundissimo intus & foris: faciesque supra, coronam auream per circuitum:

12 Et quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos: duo circuli sint in latere uno, & duo in altero.

13 Facies quoque vestes de lignis setim, & operies eos auro:

14 Induceſque per circulos qui sunt in arcæ lateribus, ut portetur in eis.

15 Qui semper erunt in circulis, nec unquam extrahentur ab eis.

16 Ponesque in arca testificationem quam dabo tibi.

17 Facies & propitiatorium de auro mundissimo: duos cubitos & dimidium tenebit longitudo ejus, & cubitum ac semissem latitudo.

18 Duos quoque Cherubim aureos & productiles facies, ex utraque parte oraculi.

19 Cherub unus sit in latere uno, & alter in altero.

20 Utrumque latus propitiatorii tegant expandentes alas, & operientes oraculum, respiciantque se mutuo versis vultibus in propitiatorium quo operienda est arca.

21 In qua pones testimonium quod dabo tibi.

22 Indò præcipiam, & loquar ad te supra propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt super arcam testimonii, cuncta quæ mandabo per te filiis Israel.

23 Facies & mensam de lignis setim, habentem duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum, & in altitudine cubitum ac semissem.

24 Et inaurabis eam auro purissimo: faciesque illi labium aureum per circuitum,

25 Et ipsi labio coronam interrasilem altam quatuor digitis: & super illam, alteram coronam aureolam.

26 Quatuor quoque circulos aureos præparabis, & pones eos in quatuor angulis ejusdem mensæ per singulos pedes.

27 Subter coronam erunt circuli aurei, ut mittantur vestes per eos, & possit mensa portari.

28 Ipsos quoque vestes facies de lignis setim, & circumdabis auro ad subvehendam mensam.

29 Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo.

30 Et pones super mensam panes propositionis in conspectu meo semper.

31 Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile ejus, calamos, scyphos & sphaerulas, ac lilia ex ipso procedentia.

32 Sex calami egredientur de lateribus, tres ex uno latere, & tres ex altero.

33 Tres scyphi quasi in nucis modum per calamos singulos, sphaerulaque simul, & liliam: & tres similiter scyphi instar nucis in calamo altero, sphaerulaque simul & liliam. Hoc erit opus sex calamorum, qui producendi sunt de hastili:

34 In

34 In ipso autem candelabro erunt quatuor scyphi in nucis modum, sphaerulaque per singulos, & lilia.

35 Sphaerulae sub duobus calamis per tria loca, qui simul sex fiunt, procedentes de hastili uno.

36 Et sphaerula igitur & calami ex ipso erunt, universa ductilia de auro purissimo.

37 Facies & lucernas septem, & pones eas super candelabrum, ut luceant ex adverso.

38 Emunctoria quoque, & ubi quæ emuncta sunt extinguantur, fiant de auro purissimo.

39 Omne pondus candelabri cum universalis vasibus habeat talentum auri purissimi.

40 * Inspice, & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est.

Hebr. 8.
A. 7. 44.

CAPUT XXVI.

Forma & constructio tabernaculi Mosaici, veli, arcae, propitiatorii, mensæ, candelabri, & tentorii, juxta suas quæque mensuras.

1 **T**abernaculum vero ita facies: Decem cortinas de bysso retortas & hyacintho, ac purpura, coccoque bis tincto, varietas operis plumario facies.

2 Longitudo cortinæ unius habeat viginti octo cubitos: latitudo, quatuor cubitorum erit. Unius mensuræ fient universa tentoria.

3 Quinque cortinæ sibi jungentur mutuo, & aliæ quinque nexu simili cohærebunt.

4 Anfulas hyacinthinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, ut possint invicem copulari.

5 Quinquagenas anfulas cortina habeat in utraque parte, ita insertas, ut ansa contra ansam veniat, & altera alteri possit aptari.

6 Facies & quinquaginta circulos aureos quibus cortinarum vela jungenda sunt, ut unum tabernaculum fiat.

7 Facies & saga cilicina undecim, ad operiendum tectum tabernaculi.

8 Longitudo sagi unius habeat triginta cubitos, & latitudo, quatuor: æqua erit mensura sagorum omnium.

9 E quibus quinque junges seorsum, & sex sibi mutuo copulabis, ita ut sextum sagum in fronte tecti duplices.

10 Facies & quinquaginta anas in ora sagi unius, ut conjungi cum altero queat: & quinquaginta anas in ora sagi alterius, ut cum altero copuletur.

11 Facies & quinquaginta fibulas aeneas, quibus jungantur anas, ut unum ex omnibus operimentum fiat.

12 Quod autem superferit in sagis quæ parantur tecto, id est, unum sagum quod amplius est, ex medietate ejus operies posteriora tabernaculi.

13 Et cubitus ex una parte pendebit, & alter ex altera, qui plus est in sagorum longitudine, utrumque latus tabernaculi protegens.

14 Facies & operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis: & super hoc rursus aliud operimentum de janthinis pellibus.

15 Facies & tabulas stantes tabernaculi de lignis setim.

16 Quæ singulæ denos cubitos in longitudine habeant, & in latitudine singulos ac semissem.

17 In lateribus tabulæ, duæ incalitraturæ fient, quibus tabula alteri tabulæ connectatur: atque in hunc modum cunctæ tabulæ parabuntur.

18 Quarum viginti erunt in latere meridiano, quod vergit in Austrum.

19 Quibus quadraginta bases argenteas fundes, ut binæ bases singulis tabulis per duos angulos subjiciantur.

20 In latere quoque secundo tabernaculi quod vergit ad Aquilonem, viginti tabulæ erunt.

21 Quadraginta habentes bases argenteas, binæ bases singulis tabulis supponentur.

22 Ad occidentalem vero plagam tabernaculi facies sex tabulas.

23 Et rursus alias duas quæ in angulis erigantur post tergum tabernaculi.

24 Eruntque conjunctæ a deorsum usque sursum, & una omnes compago resinabit. Duabus quoque tabulis quæ in angulis ponendæ sunt, similis junctura servabitur.

25 Et erunt simul tabulæ octo, bases eorum argenteæ sedecim, duabus basibus per unam tabulam supputatis.

26 Facies & vectes de lignis setim quinque ad continendas tabulas in uno latere tabernaculi.

27 Et quinque alios in altero, & ejusdem numeri ad occidentalem plagam:

28 Qui mittentur per medias tabulas a summo usque ad summum.

29 Ipsas quoque tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos per quos vectes tabulata contineant: quos operies laminis aureis.

30 Et eriges tabernaculum juxta exemplar quod tibi in ^{Sup.} Monte monstratum est. 25. 49.

31 Facies & velum de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumario & pulchra varietate contextum:

32 Quod appendes ante quatuor columnas de lignis setim, quæ ipsæ quidem deauratæ erunt, & habebunt capita aurea, sed bases argenteas.

33 Inferetur autem velum per circulos, intra quod pones arcam testimonii, quo & Sanctuarium, & Sanctuarii sanctuarium dividuntur.

34 Pones & propitiatorium super arcam testimonii in Sancto sanctorum:

35 Mensamque extra velum: & contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridiano: mensa enim stabit in parte Aquilonis.

36 Facies & tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumarii.

37 Et quinque columnas deaurabis lignorum setim, ante quas ducetur tentorium: quarum erunt capita aurea, & bases aeneæ.

CAPUT XXVII.

Altare holocaustorum & atrium tabernaculi, tentorium, columna, & oleum lucernarum parari jubentur, & earum accensio.

1 **F**acies & altare de lignis setim, quod habebit quinque cubitos in longitudine, & totidem in latitudine, id est quadrum, & tres cubitos in altitudine.

2 Cornua autem per quatuor angulos ex ipso erunt, & operies illud ære.

3 Faciesque in usus ejus lebetes ad suscipiendos cineres, & forcipes atque fuscinulas, & ignium receptacula: omnia vasa ex ære fabricabis.

4 Craticulamque in modum retis æneam: per cujus quatuor angulos erunt quatuor annuli ænei.

5 Quos pones subter arulam altaris: eritque craticula usque ad altaris medium.

6 Facies & vestes altaris de lignis fetim duos, quos operies laminis æneis:

7 Et induces per circulos, eruntque ex utroque latere altaris ad portandum.

8 * Non solidum, sed inane & cavum intrinsicus facies illud, sicut tibi in Monte monstratum est.

9 Facies & atrium tabernaculi, in cujus australi plaga contra meridiem erunt tentoria de bysso retorta: centum cubitos unum latus tenebit in longitudine.

10 Et columnas viginti cum basibus totidem æneis, quæ capita cum cælaturis suis habebunt argentea.

11 Similiter & in latere aquilonis per longum erunt tentoria centum cubitorum, columnæ viginti, & basæ æneæ ejusdem numeri, & capita earum cum cælaturis suis argentea.

12 In latitudine vero atrii, quod respicit ad occidentem, erunt tentoria per quinquaginta cubitos, & columnæ decem, basæque totidem.

13 In ea quoque atrii latitudine, quæ respicit ad orientem, quinquaginta cubiti erunt.

14 In quibus quindecim cubitorum tentoria lateri uno deputabuntur, columnæque tres & basæ totidem.

15 Et in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnæ tres, & basæ totidem.

16 In introitu vero atrii fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumarii: columnas habebit quatuor, cum basibus totidem.

17 Omnes columnæ atrii per circuitum vesti-

tæ erunt argenteis laminis, capitibus argenteis, & basibus æneis.

18 In longitudine occupabit atrium cubitos centum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit. Fietque de bysso retorta, & habebit basæ æneas.

19 Cuncta vasa tabernaculi in omnes usus & cæremonias, tam paxillos ejus quam atrii, ex ære facies.

20 Præcipe filiis Israel ut afferant tibi oleum de arboribus olivarum purissimum, piloque contusum: ut ardeat lucerna semper.

21 In tabernaculo testimonii, extra velum quod oppansum est testimonio. Et collocabunt eam Aaron & filii ejus, ut usque mane luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per successiones eorum a filiis Israel.

CAPUT XXVIII.

Pontificalia indumenta Aaronis & filiorum ejus describuntur.

1 **A**pplica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israel, ut sacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar.

2 Faciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem.

3 Et loqueris cunctis sapientibus corde, quos replevi spiritu prudentiæ, ut faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret mihi.

4 Hæc autem erunt vestimenta quæ facient: Rationale, & superhumerales, tunicam & lineam stridam, cidarim & balteum. Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron & filiis ejus, ut sacerdotio fungantur mihi.

5 Accipientque aurum, & hyacinthum, & purpuram, coccoque bis tinctum, & byssum.

6 Facient autem superhumerales de auro & hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere polymito.

7 Duas oras junctas habebit in utroque latere summatum, ut in unum redeant.

8 Ipsa quoque textura & cuncta operis varietas

tas erit ex auro & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta,

9 Sumesque duos lapides onichynos, & sculpes in eis nomina filiorum Israel:

10 Sex nomina in lapide uno, & sex reliqua in altero, juxta ordinem nativitatis eorum.

11 Opere sculptoris & cælatura gemmarii, sculpes eos nominibus filiorum Israel, inclusos auro atque circumdatos:

12 Et pones in utroque latere superhumeralis, memoriale filii Israel. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum, ob recordationem.

13 Facies & uncinos ex auro,

14 Et duas catenulas ex auro purissimo sibi invicem coherentes, quas inferes uncinis.

15 Rationale quoque judicii facies opere polymito juxta texturam superhumeralis ex auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta.

16 Quadrangulum erit & duplex: mensuram palmi habebit tam in longitudine quam in latitudine.

17 Ponesque in eo quatuor ordines lapidum: & in primo versu erit lapis sardius, & topazius, & smaragdus:

18 In secundo carbunculus, sapphirus, & jaspis:

19 In tertio ligurius, achates, & amethystus:

20 In quarto chrysolitus, onychinus, & beryllus. Inclusi auro erunt per ordines suos.

21 Habebuntque nomina filiorum Israel: duodecim nominibus cælabuntur, singuli lapides nominibus singulorum per duodecim tribus.

22 Facies in rationali catenas sibi invicem coherentes ex auro purissimo:

23 Et duos annulos aureos, quos pones in utraque rationalis summitate.

24 Catenasque aureas junges annulis, qui sunt in marginibus ejus:

25 Et ipsarum catenarum extrema duobus copulabis uncinis in utroque latere superhumeralis quod rationale respicit.

26 Facies & duos annulos aureos, quos pones in

in summitatibus rationalis, in oris, quæ e regione sunt superhumeralis, & posteriora ejus alpicunt.

27 Nec non & alios duos annulos aureos, qui ponendi sunt in utroque latere superhumeralis deorsum, quod respicit contra faciem unctura inferioris, ut aptari possit cum superhumerali,

28 Et stringatur rationale annulis suis cum annulis superhumeralis vitta hyacinthina, ut maneat junctura fabrefacta, & a se invicem rationale & superhumeralis nequeant separari.

29 Portabitque Aaron nomina filiorum Israel in rationali judicii super pectus suam, quando ingredietur Sanctuarium, memoriale coram Domino in æternum.

30 Pones autem in rationali judicii Doctrinam & Veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino: & gestabit judicium filiorum Israel in pectore suo, in conspectu Domini semper.

31 Facies & tunicam superhumeralis totam hyacinthinam,

32 In cujus medio supra erit capitium, & ora per gyrum ejus textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facile rumpatur.

33 Deorsum vero, ad pedes ejusdem tunice, per circuitum, quasi mala punice facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis:

34 Ita ut tintinnabulum sit aureum & malum punicum: rursumque tintinnabulum aliud aureum & malum punicum.

35 * Et vestietur ea Aaron in officio ministerii, ut audiatur sonitus quando ingreditur & egreditur Sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur.

36 Facies & laminam de auro purissimo: in qua sculpes opere cælatoris, Sanctum Domino.

37 Ligabisque eam vitta hyacinthina, & erit super tiamam,

38 Imminens fronti pontificis. Protabitque Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt & sanctificaverunt filii Israel, in cunctis muneribus &

donariis fais. Erit autem lamina semper in fronte ejus, ut placatus sit eis Dominus.

39 Stringesque tunicam bysso, & tiaram byssinam facies, & balteum opere plumarii.

40 Porro filiis Aaron tunicas lineas parabis, & balteos ac tiaras in gloriam & decorem:

41 Vestiesque his omnibus Aaron fratrem tuum & filios ejus cum eo. Et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisque illos, ut sacerdotio fungantur mihi.

42 Facies & feminalia linea, ut operiant carnem turpitudinis suæ, a renibus usque ad femora:

43 Et utentur eis Aaron & filii ejus quando ingredientur tabernaculum testimonii, vel quando appropinquant ad altare ut ministrent in Sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aaron, & semini ejus post eum.

CAPUT XXIX.

Quæ fuerit sacerdotum consecratio, ritusque oblationis pro illis, & qui his oblationibus vescantur: ac de duobus agnis anniculis quotidie offerendis.

1 **S**ed & hoc facies, ut mihi in sacerdotio consecrentur. * Tolle vitulum de armento, & arietes duos immaculatos,

2 * Panesque azymos, & crustulam absque fermento, quæ conspersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo lita: de simila triticea cuncta facies.

3 Et posita in canistro offeres: vitulum autem & duos arietes.

4 Et Aaron, ac filios ejus applicabis ad ostium tabernaculi testimonii. Cumque laveris patrem cum filiis suis aqua,

5 Indues Aaron vestimentis suis, id est, linea & tunica, & superhumerali & rationali, quod constringes balteo.

6 Et pones tiaram in capite ejus, & laminam sanctam super tiaram.

7 Et oleum unctionis fundes super caput ejus, atque hoc ritu consecrabitur.

8 Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingesque balteo,

9 Aaron scilicet & liberos ejus, & impones eis mitras: eruntque sacerdotes mihi religione perpetua. Postquam iniitaveris manus eorum,

10 * Applicabis & vitulum coram tabernaculo testimonii. Imponentque Aaron & filii ejus manus super caput illius,

11 Et macrabis eum in conspectu Domini, juxta ostium tabernaculi testimonii.

12 Sumptumque de sanguine vituli, pones super cornua altaris digito tuo, reliquum autem sanguinem fundes juxta basim ejus.

13 * Sumes & adipem totum, qui operit intestina, & reticulum jecoris, ac duos renes, & adipem qui super eos est, & offeres incensum super altare.

14 Carnes vero vituli & corium & fimum combures foris extra castra: eo quod pro peccatis sit.

15 Unum quoque arietem sumes, super cujus caput ponent Aaron & filii ejus manus.

16 Quem cum mastaveris, tolles de sanguine ejus, & fundes circa altare.

17 Ipsum autem arietem secabis in frustra: lotaque intestina ejus ac pedes pones super concisas carnes, & super caput illius.

18 Et offeres totum arietem in incensum super altare: oblatio est Domino, odor suavissimus victimæ Domini.

19 Tolles quoque arietem alterum, super cujus caput Aaron & filii ejus ponent manus.

20 Quem cum immolaveris, fumes de sanguine ejus, & pones super extremum auriculæ dextræ Aaron & filiorum ejus, & super pollices manus eorum ac pedis dextri, fundesque sanguinem super altare per circuitum.

21 Cumque tuleris de sanguine qui est super altare, & de oleo unctionis, asperges Aaron & vestes ejus, filios & vestimenta eorum. Consecratique ipsis & vestibus,

22 Tolles adipem de ariete, & caudam & arvinam, quæ operit vitalia, ac reticulum jecoris, & duos renes, atque adipem, qui super eos est, armumque dextrum, eo quod sit aries consecrationis:

23 Tor-

23 Tortamque panis unius, crustulam conspersam oleo, laganum de canistro azymorum, quod positum est in conspectu Domini:

24 Ponesque omnia super manus Aaron & filiorum ejus, & sanctificabis eos elevans coram Domino.

25 Suscipiesque universa de manibus eorum: & incendes super altare in holocaustum, odorem suavissimum in conspectu Domini, quia oblatio ejus est.

26 Sumes quoque pectusculum de ariete, quo initiatus est Aaron, sanctificabisque illud elevatum coram Domino, & cedit in partem tuam.

27 Sanctificabisque & pectusculum consecratum, & armum quem de ariete separasti,

28 Quo initiatus est Aaron & filii ejus, cedentque in partem Aaron & filiorum ejus jure perpetuo a filiis Israel: quia primitiva sunt & initia de victimis eorum pacificis quæ offerunt Domino.

29 Vestem autem sanctam, qua utetur Aaron, habebunt filii ejus post eum, ut ungantur in ea, & consecrentur manus eorum.

30 Septem diebus utetur illa qui pontifex pro eo fuerit constitutus de filiis ejus, & qui ingreditur tabernaculum testimonii, ut ministret in Sanctuario.

31 Arietem autem consecrationis tolles, & coques carnes ejus in loco sancto:

32 Quibus vescetur Aaron & filii ejus. * Panes quoque, qui sunt in canistro, in vestibulo tabernaculi testimonii comedent,

33 Ut sit placabile sacrificium, & sanctificentur offerentium manus. Alienigena non vescetur ex eis, quia sancti sunt.

34 Quod si remanserit de carnibus consecratis, sive de panibus usque mane, combures reliquiasigni: non comedentur, quia sanctificata sunt.

35 Omnia quæ præcepti tibi, facies super Aaron & filios ejus. Septem diebus consecrabis manus eorum:

36 Et vitulum pro peccato offeres per singulos dies ad expiandum. Mundabisque altare cum

* Lev. 8.
31. & 24.
7.
Matth. 12.
4.

eum immolaveris expiationis hostiam, & unges illud in sanctificationem.

37 Septem diebus expiabis altare, & sanctificabis, & erit Sanctum Sanctorum: omnis, qui tetigerit illud, sanctificabitur.

38 Hoc est quod facies in altari: * Agnos anniculos duos per singulos dies jugiter,

39 Unum agnum mane, & alterum vespere.

40 Decimam partem similitæ consperse oleo tulo, quod habeat mensuram quartam partem hin, & vinam ad libandum ejusdem mensuræ in agno uno.

41 Alterum vero agnum offeres ad vespem juxta ritum matutinæ oblationis, & juxta ea quæ diximus, in odorem suavitatis:

42 Sacrificium est Domino, oblatione perpetua in generationes vestras, ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino, ubi constitutum ut loquar ad te.

43 Ibi que præcipiam filiis Israel, & sanctificabitur altare in gloria mea.

44 Sanctificabo & tabernaculum testimonii cum altari, & Aaron cum filiis suis, ut sacerdotio fungantur mihi.

45 Et habitabo in medio filiorum Israel, erogue eis Deus.

46 Et scient quia ego Dominus Deus eorum qui eduxi eos de terra Ægypti; ut manerem inter illos, ego Dominus Deus ipsorum.

CAPUT XXX.

Institutio altaris thymiamatis, & pecuniæ in usum tabernaculi exigendæ, labri auri construendi pro lotionem sacerdotum, unguenti sacri pro unguendis sacerdotibus & vasis templi, unktionis thymiamatis & reliquorum quæ ad tabernaculum spectant.

1 Facies quoque altare ad adolendum thymiamata, de lignis setim,

2 Habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, id est, quadrangulum, & duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipso procedent.

3 Vestesque illud auro purissimo, tam craticulam ejus, quam parietes per circuitum, & corua.

* Matth.
24. 3.

naa. Faciesque ei coronam aureolam per gyrum.

4 Et duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vestes, & altare portetur.

5 Ipsos quoque vestes facies de lignis Ietim, & inaurabis.

6 Ponesque altare contra velum, quod ante arcam pendet testimonii coram propitiatorio quo tegitur testimonium, ubi loquar tibi.

7 Et adolebit incensum super eo Aaron, suave fragrans, mane. Quando componet lucernas, incendet illud:

8 Et quando collocabit eas ad vesperum, uret thymiana sempiterna coram Domino in generationes vestras.

9 Non offeretis super eo thymiana compositionis alterius, nec oblationem, & victimam, nec libabitur libamina.

10 Et deprecabitur Aaron super cornua ejus semel per annum, in sanguine quod oblatum est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris. Sanctum sanctorum erit Domino.

11 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

12 * Quando tuleris summam filiorum Israel juxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis Domino, & non erit plaga in eis, cum fuerint recensiti.

13 Hoc autem dabit omnis qui transit ad nomen, dimidium siclei juxta mensuram templi. * Sicleus viginti obolos habet. Media pars siclei offeretur Domino.

14 Qui habetur in numero, & viginti annis & supra dabit pretium.

15 Dives non addet ad medium siclei, & pauper nihil minuet.

16 Suseptamque pecuniam, quæ collata est a filiis Israel, trades in usus tabernaculi testimonii, ut sit monumentum eorum coram Domino, & propicietur animabus eorum.

17 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

18 Facies & labrum æneum cum basi sua ad lavandum: ponesque illud inter tabernaculum testimonii & altare. Et missa aqua,

19 La-

19 Lavabunt in ea Aaron, & filii ejus manus suas ac pedes,

20 Quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, & quando accessuri sunt ad altare, ut offerant in eo thymiana Domino,

21 Ne forte moriantur. Legitimum sempiternum erit ipsi, & semini ejus per successiones.

22 Locutusque est Dominus ad Moysen,

23 Dicens: Sume tibi aromata, primæ mirrhæ & electæ quingentos sicleos, & cinnamomi medium, id est, ducentos quinquaginta sicleos, calami similiter ducentos quinquaginta.

24 Calice autem quingentos sicleos in pondere sanctuarii, olei de olivetis mensuram hin:

25 Faciesque unctionis oleum sanctum, unguentum compositum opere unguentarii,

26 Et unges ex eo tabernaculum testimonii, & arcam testamenti,

27 Mensamque cum vasis suis, candelabrum, & utensilia ejus, altaria thymiamatis,

28 Et holocausti, & universam supellectilem quæ ad cultum eorum pertinet.

29 Sanctificabisque omnia, & erunt Sancta sanctorum: qui tetigerit ea, sanctificabitur.

30 Aaron & filios ejus unges, sanctificabisque eos, ut sacerdotio fungantur mihi.

31 Filiis quoque Israel dices: Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi in generationes vestras.

32 Caro hominis non ungetur ex eo, & juxta compositionem ejus non facietis aliud, quia sanctificatum est, & sanctum erit vobis.

33 Homo quicumque tale composuerit, & dederit ex eo, alieno exterminabitur de populo suo.

34 Dixitque Dominus ad Moysen: Sume tibi aromata, stactem & onycha, galbanum boni odoris, & thus lucidissimum, æqualis ponderis erunt omnia:

35 Faciesque thymiana compositum opere unguentarii, mixtum diligenter, & purum, & sanctificatione dignissimum.

36 Cumque in tenuissimum pulverem universa contuderis: pones ex eo coram tabernaculo testimonii, in quo loco apparebo tibi. Sanctum sanctorum erit vobis thymiana.

37

37 Talem compositionem non facietis in usus vestros, quia sanctum est Domino.

38 Homo quicumque fecerit simile, ut odore illius perfruat, peribit de populis suis.

CAPUT XXXI.

Deputantur a Domino Beseleel & Ooliab ad constructionem tabernaculi ac ceterorum quae dicta sunt: de sabbati observatione, & de duabus lapideis tabulis legis a Domino Moyse datis.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens: ² Ecce vocavi ex nomine Beseleel filium

Uri filii Hur de tribu Juda,

3 Et implevi eum spiritu Dei, sapientia, & intelligentia, & scientia in omni opere,

4 Ad excogitandum quidquid fabrefieri potest ex auro, & argento, & aere,

5 Marmore, & gemmis, & diversitate lignorum.

6 Deditque ei socium Ooliab filium Achisamech de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi posui sapientiam: ut faciant cuncta quae praecepi tibi,

7 Tabernaculum foederis, & arcam testimonii, & propitiatorium, quod super eam est, & cuncta vasa tabernaculi;

8 Mensamque & vasa ejus, candelabrum purissimum cum vasibus suis, & altaria thymiamatis,

9 Et holocausti, & omnia vasa eorum, labrum cum basi sua,

10 Vestes sanctas in ministerio Aaron sacerdoti, & filiis ejus, ut fungantur officio suo in sacris,

11 Oleum unctionis, & thymiana aromatum in Sanctuario, omnia quae praecepi tibi, faciant.

12 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: ¹³ Loque te filiis Israel, & dices ad eos: * Videte: ut sabbatum meum custodiatis: quia signum est inter me & vos in generationibus vestris: ut sciatis quia ego Dominus, qui sanctifico vos.

14 Custodite sabbatum meum: sanctum est enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui.

15 Sex diebus facietis opus: in die septimo ^{lab.}

sabbatum est, requies sancta Domino: omnis qui fecerit opus in hac die, morietur.

16 Custodiant filii Israel Sabbatum, & celebrent illud in generationibus suis. Pactum est sempiternum.

17 Inter me & filios Israel, signumque perpetuum: * sex enim diebus fecit Dominus caelum ^{* Gen. 2.} & terram, & in septimo ab opere cessavit. ^{2.}

18 Deditque Dominus Moyse, completis huiusmodi sermonibus in monte Sinai, * duas tabulas testimonii lapideas, scriptas digito Dei. ^{* Deut. 9. 10.}

CAPUT XXXII.

Moyse absente, populus vitulum aureum conficit & adorat; ob vitulum adoratum Moyses Drum precatur; de monte descendens tabulas frangit, vitulum comburit, & Aarone objugato, idololatrias occidi jubet, ceterisque veniam impetrat, iterum conscenso monte.

1 **V**idens autem populus quod moram faceret descendendi de monte Moyses, congregatus adversus Aaron, dixit: * Surge, fac nobis deos, qui nos precedant: Moyse enim huic viro, qui nos eduxit de Terra Aegypti, ignoramus quid acciderit. ^{* Ab. 7. 29.}

2 Dixitque ad eos Aaron: Tollite in aures aureas de uxorum, filiorumque & filiarum vestrarum auribus, & afferte ad me.

3 Fecitque populus quae iusserat, deferens in aures ad Aaron.

4 * Quas cum ille accepisset, formavit opere fusorio, & fecit ex eis vitulum conflatum, dixeruntque: Hi sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. ^{* Psal. 135. 15.}

5 Quod cum vidisset Aaron, aedificavit altare coram eo, & praeconis voce clamavit dicens: Cras solemnitas Domini est.

6 Surgentesque mane, obtulerunt holocausta, & hostias pacificas, & * sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. ^{* 1 Cor. 10. 7.}

7 Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens: * Vade, descende: peccavit populus tuus, quem eduxisti de Terra Aegypti. ^{* Deut. 9. 12.}

8 Receperunt cito de via, quam ostendisti eis: feceruntque sibi vitulum conflatilem, & adoraverunt, atque immolantes ei hostias, dixerunt: * Isti sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de Terra Egypti.

* 3. Reg. 12. 28.

* Ios. 33. 3. Deut. 9. 13.

9 Rursumque ait Dominus ad Moysen: * Cerno quod populus iste dura cervicis sit:

10 Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam.

11 Moyses autem orabat Dominum Deum suum, dicens: * Cur, Domine, irascitur furor tuus contra populum tuum quem eduxisti de Terra Egypti, in fortitudine magna, & in manu robusta?

* Num. 14. 13. Psal. 105. 23.

12 Ne quaso dicant Egyptii: Callide eduxit eos: ut interficeret in montibus, & deleret e terra: quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui.

13 Recordare Abraham, Isaac, & Israel servorum tuorum, quibus iurasti per te metipsum, dicens: * Multiplicabo semen vestrum sicut stellas cœli: & universam terram hanc, de qua locutus sum, dabo semini vestro, & possidebitis eam semper.

* Gen. 12. 7. & 15. 7. & 48. 16.

14 Placatusque est Dominus ne faceret malum quod locutus fuerat adversus populum suum.

15 Et reversus est Moyses de monte, portans duas tabulas testimonii in manu sua scriptas ex utraque parte,

16 Et factas opere Dei: scriptura quoque Dei erat scripta in tabulis.

17 Audiens autem Josue tumultum populi vociferantis, dixit ad Moysen: Ululatus pugnae auditur in castris.

18 Qui respondit: Non est clamor adhortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam: sed vocem cantantium ego audio.

19 Cumque appropinquasset ad castra, vidit vitulum, & choros: iratusque valde, projecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis.

20 Arripiensque vitulum quem fecerant, contulit, & contrivit usque ad pulverem, quem spar-

paravit in aquam, & dedit ex eo potum filiis Israel.

21 Dixitque ad Aaron: Quid tibi fecit hic populus, ut induceres super eum peccatum maximum?

22 Cui ille respondit: Ne indignetur dominus meus: tu enim nosti populum istum, quod pronus sit ad malum:

23 Dixerunt mihi: Fac nobis deos, qui nos præcedant: huic enim Moyfi, qui nos eduxit de Terra Egypti, nescimus quid acciderit.

24 Quibus ego dixi: Quis vestrum habet aurum? Tulerunt, & dederunt mihi: & projecit illud in ignem, egressusque est hic vitulus.

25 Videas ergo Moyses populum quod esset nudatus (spoliaverat enim eum Aaron propter ignominiam fordis, & inter hostes nudum constituerat.)

26 Et stans in porta castrorum, ait: Si quis est Domini, jungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes filii Levi:

27 Quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ponat vir gladium super femur suum: ite, & redite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum.

28 Feceruntque filii Levi juxta sermonem Moyfi, cecideruntque in die illa quasi viginti tria millia hominum.

29 Et ait Moyses: Consecratis manus vestras hodie Domino, unusquisque in filio, & in fratre suo, ut detur vobis benedictio.

30 Facto autem altero die, locutus est Moyses ad populum: Peccastis peccatum maximum: ascendam ad Dominum, si quo modo quivero eum deprecari pro scelere vestro.

31 Reversusque ad Dominum, ait: Obsecro, peccavit populus iste peccatum maximum, feceruntque sibi deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam,

32 Aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti.

33 Cui respondit Dominus: Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo:

34 Tu autem vade, & duc populum istum quo

locutus sum tibi: Angelus meus præcedet te. Ego autem in die ultionis visitabo & hoc peccatum eorum.

35 Percussit ergo Dominus populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron.

CAPUT XXXIII.

Minis Dei in populum sedatis a Moysse, populus deponit ornatum suum & luget delictum; placatur Deus, & loquitur Dominus cum Moysse facie ad faciem, qui cupit videre faciem & gloriam Domini.

I Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Vade, ascende de loco isto tu, & populus tuus, quem eduxisti de Terra Ægypti, in terram quam iuravi Abraham, Isaac, & Jacob, dicens: * Semini tuo dabo eam:

2 Et * mittam præcursores tui Angelum, ut eieciam * Chananaeum, & Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, & Hevæum, & Jebusæum.

3 Et intres in terram fluentem lacte & melle. Non enim ascendam tecum, * quia populus duræ cervicis es: ne forte disperdam te in via.

4 Audientque populus sermonem hunc pessimum. luxit: & nullus ex more indutus est cultu suo.

5 Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere filiis Israel: Populus duræ cervicis es, semel ascendam in medio tui, & delebo te. Jam nunc depone ornatum tuum, ut sciam quid faciam tibi.

6 Depoluerunt ergo filii Israel ornatum suum a Monte Horeb.

7 Moyses quoque tollens tabernaculum, tetendit extra castra procul, vocavitque nomen ejus, Tabernaculum fœderis. Et omnis populus, qui habebat aliquam quæstionem, egrediebatur ad Tabernaculum fœderis, extra castra.

8 Cumque egrederetur Moyses ad tabernaculum, surgebat universa plebs, & stabat unusquisque in ostio papilionis sui, aspiciebantque terrogum Moysi, donec ingrederetur tentorium.

9 Ingresso autem illo tabernaculum fœderis, descendebat columna nubis, & stabat ad ostium, loquebaturque cum Moysse.

10 Cernentibus universis quod columna nubis staret ad ostium Tabernaculi. Stabantque ipsi, & adorabant per fores tabernaculorum suorum.

11 Loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. Cumque ille reverteretur in castra, minister ejus Josue filius Nun, puer, non recebat de Tabernaculo.

12 Dixit autem Moyses ad Dominum: Præcipis ut educam populum istum: & non indicas mihi quem missurus es mecum, præsertim cum dixeris: Novi te ex nomine, & invenisti gratiam coram me.

13 Si ergo inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, ut sciam te, & inveniam gratiam ante oculos tuos: respice populum tuum gentem hanc.

14 Dixitque Dominus: Facies mea præcedet te, & requiem dabo tibi.

15 Et ait Moyses: Si non tu ipse præcedas, ne educas nos ne de loco isto.

16 In quo enim scire poterimus ego & populus tuus invenisse nos gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaveris nobiscum, ut glorificemur ab omnibus populis qui habitant super terram?

17 Dixit autem Dominus ad Moysen: Et verbum istud, quod locutus es, faciam: invenisti enim gratiam coram me, & teipsum novi ex nomine.

18 Qui ait: Ostende mihi gloriam tuam.

19 Respondit: Ego ostendam omne bonum tibi, & vocabo in nomine Domini coram te: & * miserebor cui voluerò, & clemens ero in quem mihi placuerit.

20 Rursumque ait: Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet.

21 Et iterum: Ecce, inquit, est locus apud me, & stabis supra petram.

22 Cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextra mea, donec transeam:

23 Tollamque manum meam, & videbis posteriora mea: faciem autem meam videre non poteris.

CAPUT XXXIV.

Moyſes novis paratis tabulis redit in montem, ubi tergum Dei videt: prohibitaque Gentium ſocietate & idololatria, datisque præceptis de primogenitiis, ſabbato, azymis, cæteriſque feſtis, poſt 40. dierum jejunium cornutus de monte descendit, ac velata facie populo loquitur.

Deut. 10.
1.

1 **A**C deinceps: Præcide, ait, tibi duas tabulas lapideas inſtar priorum, & ſcribam ſuper eas verba, quæ habuerunt tabulæ, quas fregiſti.

2 Eſto paratus mane, ut aſcendas ſtatim in montem Sinai, ſtabisque mecum ſuper verticem montis.

3 Nullus aſcendat tecum, nec videatur quiſpiam per totum montem: boves quoque & oves non paſcantur e contra.

4 Excidit ergo duas tabulas lapideas, quales antea fuerant: & de nocte conſurgens aſcendit in montem Sinai, ſicut præceperat ei Dominus, portans ſecum tabulas.

5 Cumque deſcendiſſet Dominus per nubem, ſtetit Moyſes cum eo, invocans nomen Domini.

6 Quo tranſeunte coram eo, ait: Dominator Domine Deus, miſericors & clemens, patiens & multa miſerationis, ac verax.

7 Qui * cuſtodis miſericordiam in millia: qui auferſ iniquitatem, & ſcelera, atque peccata: * nulluſque apud te per ſe innocens eſt. * Qui reddis iniquitatem patrum filiis, ac nepotibus in tertiam & quartam progeniem.

8 Feſtinuſque Moyſes curvatus eſt pronus in terram, & adorans.

9 Ait: Si inveni gratiam in conſpectu tuo Domine, obſecro ut gradiaris nobiſcum (populus enim duræ cervicis eſt) & auferas iniquitates noſtras atque peccata, noſque poſſideas.

10 Reſpondit Dominus: * Ego inibo pactum videntibus cunctis, ſigna faciam quæ nunquam viſa ſunt ſuper terram, nec in ullis gentibus: ut cernat populus iſte, in cujus es medio, opus Domini terribile quod facturus ſum.

11 Obſerva cuncta quæ hodie mando tibi: ego ipſe

* Deut. 5.
10.
13.
14.
15.
16.
17.
18.

* Deut. 5.
2.
Jerem.
32. 40.

ipſe ejiciam ante faciem tuam Amorrhæum, & Chananzæum, & Hethæum, Pherezzæum quoque, & Hevæum, & Jebuſæum.

12 Cave ne unquam cum habitatoribus terræ illius jungas amicitias, quæ ſint tibi in ruinam:

13 Sed aras eorum deſtrue, confringe ſtatuas, lucoſque ſuccide:

14 Noli adorare Deum alienum. Dominus zelotes nomen ejus, Deus eſt æmulator.

15 * Ne in eas pactum cum hominibus illarum regionum: ne, cum fornicati fuerint cum diis ſuis, & adoraverint ſimulacra eorum, vocet te quiſpiam ut comedas de immolatis.

16 * Nec uxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis: ne, poſtquam ipſæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos in deos ſuos.

17 Deos conſtatiles non facies tibi.

18 Solemnitatem azymorum cuſtodies. Septem diebus velceris azymis, ſicut præcepi tibi, in tempore menſis novorum: menſe enim verni temporis egreſſus es de Ægypto.

19 * Omne, quod aperit vulvam generis maſculini, meum erit: de cunctis animantibus tam de bobus, quam de ovibus meum erit.

20 Primogenitum aſini redimes ove: ſi autem nec pretium pro eo dederis, occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes: nec apparebis in conſpectu meo vacuus.

21 Sex diebus operaberis, die ſeptimo ceſſabis arare & metere.

22 * Solemnitatem hebdomadarum facies tibi in primitiis frugum meſſis tuæ triticæ, & ſolemnitatem, quando redeunte anni tempore cuncta conduntur.

23 * Tribus temporibus anni apparebit omne maſculinum tuum in conſpectu omnipotentis Domini Dei Iſrael.

24 Cum enim tuleris gentes a facie tua, & dilataveris terminos tuos, nullus inſidiabitur terræ tuæ, aſcendente te, & apparente in conſpectu Domini Dei tui ter in anno.

25 * Non immolabis ſuper fermento ſanguinem hoſtiæ meæ: neque reſidebit mane de victimis ſolemnitatis Phaſe.

* Sup.
23. 32.
Deut. 7. 2.

* 3. Reg.
11. 2.

* Sup. 13.
2. 12. 13.
22. 29.

* Sup.
23. 15.

* Sup. 23.
17.
Deut. 16.
16.

* Sup. 35.
18. 19.

26 Primitias frugum terræ tuæ offeres in domo Domini Dei tui. * Non coques hœdum in lacte matris suæ.

27 Dixitque Dominus ad Moysen: Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Israel pepigi fœtus.

28 Fuit * ergo ibi cum Domino quadraginta dies, & quadraginta noctes: panem non comedit, & aquam non bibit, & scripsit in tabulis * verba fœderis decem.

29 Cumque descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonii, & ignorabat quod cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini.

30 Videntes autem Aaron & filii Israel cornutam Moyli faciem, timuerunt prope accedere.

31 Vocatque ab eo, reversi sunt tam Aaron quam principes Synagoga. Et postquam locutus est ad eos,

32 Venerunt ad eum etiam omnes filii Israel: quibus præcepit cuncta quæ audierat a Domino in monte Sinai.

33 Impletisque sermonibus, * posuit velamen super faciem suam.

34 Quod ingressus ad Dominum, & loquens cum eo, auferēbat donec exiret, & tunc loquebatur ad filios Israel omnia quæ sibi fuerant imperata.

35 Qui videbant faciem egredientis Moysis esse cornutam, sed operiebat ille rursus faciem suam, si quando loquebatur ad eos.

CAPUT XXXV.

Præcipitur Sabbatum, petuntur primitiæ & denaria ac artifices ad construenda omnia quæ dicta sunt, quibus deputati a Domino dicuntur Beseleel, & Ooliab.

Igitur congregata omni turba filiorum Israel, dixit ad eos: Hæc sunt quæ iussit Dominus fieri.

1 Sex diebus faciētis opus: septimus dies erit vobis sanctus, sabbatum: & requies Domini: qui fecerit opus in eo, occidetur.

3 Non

3 Non succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diem sabbati.

4 Et ait Moyses ad omnem catervam filiorum Israel: Iste est sermo quem præcepit Dominus, dicens:

5 Separate apud vos primitias Domino. * Omnis voluntarius & prono animo offerat eas Domino: aurum & argentum, & æs.

6 Hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum,

7 Pelleſque arietum rubricatas, & janthinas, ligna setim,

8 Et oleum ad luminaria concinnanda, & ut conficiatur unguentum, & thymiana suavissimum,

9 Lapidés onychinos, & gemmas ad ornatum superhumeralis & rationalis.

10 Quisquis vestrum sapiens est, veniat, & faciat quod Dominus imperavit:

11 Tabernaculum scilicet, & tectum ejus, atque operimentum, annulos, & tabulata cum vectibus, paxillos & bases:

12 Arcam & vectes, propitiatorium, & velum, quod ante illud oppanditur:

13 Mensam cum vectibus & vasis, & propositionis panibus:

14 Candelabrum ad luminaria sustentanda, vasa illius & lucernas, & oleum ad nutrimenta ignium:

15 Altare thymiamatis, & vectes, & oleum unctionis & thymiana ex aromatibus: Tentorium ad ostium tabernaculi:

16 Altare holocausti, & craticulam ejus æneam cum vectibus & vasis suis: labrum & basim ejus:

17 Cortinas atrii cum columnis & basibus, tentorium in foribus vestibuli,

18 Paxillos tabernaculi & atrii cum funiculis suis:

19 Vestimenta, quorum usus est in ministerio sanctuarii, vestes Aaron pontificis ac filiorum ejus, ut sacerdotio fungantur mihi.

20 Egressaque omnis multitudo filiorum Israel de conspectu Moysi,

21 Obtulerunt mente promptissima atque devota

M 5

vota

vota primitias Domino, ad faciendum opus tabernaculi testimonii. Quidquid ad cultum & ad vestes sanctas necessarium erat,

22 Viri cum mulieribus præbuerunt armillas & inares annulos & dextralia, omne vas aureum in donaria Domini separatim est.

23 Si quis habebat hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, byssum & pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, & janthinas,

24 Argenti, ærisque metalla obtulerunt Domino, lignaque setim in varios usus.

25 Sed & mulieres doctæ, quæ neverant, dederunt hyacinthum, purpuram, & vermiculum ac byssum.

26 Et pilos caprarum, sponte propria cuncta tribuentes.

27 Principes vero obtulerunt lapides onychinos, & gemmas ad superhumérale & rationale,

28 Aromataque & oleum ad luminaria concinnanda, & ad præparandum unguentum, ac thymiana odoris suavissimi componendum.

29 Omnes viri & mulieres mente devota, obtulerunt donaria, ut fierent opera quæ iusserat Dominus per manum Moyfi. Cuncti filii Israel voluntaria Domino dedicaverunt.

30 Dixitque Moyfes ad filios Israel: * Ecce, vocavit Dominus ex nomine Beseleel filium Uri filii Hur de tribu Juda.

31 Implevitque eum Spiritu Dei, sapientia & intelligentia, & scientia & omni doctrina.

32 Ad excogitandum, & faciendum opus in auro & argento, & ære,

33 Sculpentisque lapidibus, & opere carpentatio. Quidquid fabre adinveniri potest,

34 Dedit in corde ejus: Ooliab quoque filium Achisamech de tribu Dan:

35 Ambos eruditit sapientia, ut faciant opera abietarii, polymitarii, ac plumarii de hyacintho ac purpura, coccoque bis tincto, & bysso, & texant omnia, ac nova quæque reperiant.

CAPUT XXXVI.

Oblatis plusquam opus esset donariis, paratur ta-

tabernaculum juxta omnes partes suas, nempe cortinas, saga, opertoria, tabulata, veæes, velum, & tentorium.

1 Fecit ergo Beseleel, & Ooliab, & omnis vir sapiens, * quibus dedit Dominus sapientiam & intellectum, ut scirent fabri operari quæ in usus Sanctuarii necessaria sunt, & quæ præcepit Dominus.

2 Cumque vocasset eos Moyfes, & omnem eruditum virum, cui dederat Dominus sapientiam, & qui sponte sua obtulerant se ad faciendum opus,

3 Tradidit eis universa donaria filiorum Israel. Qui cum instarent operi, quotidie mane vota populus offerebat.

4 Unde artifices venire compulsi,

5 Dixerunt Moyfi: Plus offert populus quam necessarium est.

6 Jussit ergo Moyfes præconis voce cantari: Nec vir nec mulier quidquam offerat ultra in opere Sanctuarii. Sicque cessatum est a muneribus offerendis.

7 Eo quod oblata sufficerent & superabundarent.

8 Peceruntque omnes corde sapientes ad explendum opus tabernaculi, cortinas decem de bysso retorta, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, opere vario, & arte polymita:

9 Quarum una habebat in longitudine viginti octo cubitos, & in latitudine quatuor. Una mensura erat omnium cortinarum.

10 Conjunxitque cortinas quinque, alteram alteri, & alias quinque sibi invicem copulavit.

11 Fecit & anfas hyacinthinias in ora cortinæ unius ex utroque latere, & in ora cortinæ alterius similiter,

12 Ut contra se invicem venirent anse, & mutuo jungerentur.

13 Unde & quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderent cortinarum anfas, & fieret unum tabernaculum.

14 Fecit & saga undecim de pilis caprarum ad operiendum tectum tabernaculi:

15 Unum

* Supp.
16. 1.

1. Par.
21. 29.

15 Unum sagum in longitudine habebat cubitos triginta, & in latitudine cubitos quatuor: unius mensuræ erant omnia saga:

16 Quorum quinque junxit seorsum, & sex alia separatim.

17 Fecitque ansas quinquaginta in ora sagi unius, & quinquaginta in ora sagi alterius, ut sibi invicem jungerentur.

18 Et fibulas æneas quinquaginta, quibus nederetur rectum, ut unum pallium ex omnibus sagis fieret.

19 Fecit & opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis: aliudque desuper velamentum de pellibus ianthinis.

20 Fecit & tabulas tabernaculi de lignis setim stantes.

21 Decem cubitorum erat longitudo tabulæ unius: & unum ac semis cubitum latitudo retinebat.

22 Binæ incastraturæ erant per singulas tabulas, ut altera alteri jungeretur. Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis.

23 Et quibus viginti ad plagam meridianam erant contra Austrum.

24 Cum quadraginta basibus argenteis. Dux bases sub una tabula ponebantur ex utraque parte angulorum, uti incastraturæ laterum in angulis terminantur.

25 Ad plagam quoque tabernaculi, quæ respicit ad Aquilonem, fecit viginti tabulas,

26 Cum quadraginta basibus argenteis, duas bases per singulas tabulas.

27 Contra occidentem vero, id est, ad eam partem tabernaculi, quæ mare respicit, fecit sex tabulas,

28 Et duas alias per singulos angulos tabernaculi retro:

29 Quæ junctæ erant a deorsum usque sursum, & in unam compaginem pariter ferebantur. Ita fecit ex utraque parte per angulos:

30 Ut octo essent simul tabulæ, & haberent bases argenteas sedecim, binas scilicet bases sub singulis tabulis.

31 Fecit & veſtes de lignis setim, quinque ad continendas tabulas unius lateris tabernaculi:

32 Et quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas: & extra hos, quinque alios veſtes ad occidentalem plagam tabernaculi contra mare.

33 Fecit quoque veſtem aliam, qui per medias tabulas ab angulo usque ad angulum perveniret.

34 Ipsa autem tabulata deauravit, fasis basibus earum argenteis. Et circulos eorum fecit auroſos, per quos veſtes induci possent: quos & ipsos laminis aureis operuit.

35 Fecit & velum de hyacintho, & purpura, vermiculo, ac byſſo retorta, opere polymitario, varium atque distinctum:

36 Et quatuor columnas de lignis setim, quas cum capitibus deauravit, fasis basibus earum argenteis.

37 Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo, byſſoque retorta, opere plumarii:

38 Et columnas quinque cum capitibus suis, quas operuit auro, basesque earum fudit æneas.

CAPUT XXXVII.

Formatur arca, propitiatorium, Cherubim, mensa, candelabrum, lucernæ, altare thymiamatis, pro quo thymiana componitur.

1 Fecit autem Beseleel & arcam de lignis setim, habentem duos semis cubitos in longitudine, & cubitum ac semissem in latitudine, altitudo quoque unius cubiti fuit & dimidii: vestivitque eam auro purissimo intus ac foris.

2 Et fecit illi coronam auream per gyrum, 3 Conflans quatuor annulos aureos per quatuor angulos ejus: duos annulos in latere uno, & duos in altero.

4 Veſtes quoque fecit de lignis setim, quos vestivit auro,

5 Et quos misit in annulos, qui erant in lateribus arcæ ad portandum eam.

6 Fecit & propitiatorium, id est, oraculum, de

de auro mundissimo, duorum cubitorum & dimidii in longitudine, & cubiti ac semis in latitudine.

7 Duos etiam Cherubim ex auro ductili, quos posuit ex utraque parte propitiatori:

8 Cherub unum in summitate unius partis, & Cherub alterum in summitate partis alterius: duos Cherubim in singulis summitatibus propitiatori.

9 Extendentes alas, & tegentes propitiatorium, seque mutuo & illud respicientes.

10 Fecit & mensam de lignis setim in longitudine duorum cubitorum, & in latitudine unius cubiti, quæ habebat in altitudine cubitum ac semissem.

11 Circumeditque eam auro mundissimo, & fecit illi labium auream per gyrum,

12 Ipsique labio coronam auream introrsilem quatuor digitorum, & super eandem, alteram coronam auream.

13 Fudit & quatuor circulos aureos, quos posuit in quatuor angulis per singulos pedes mensæ.

14 Contra coronam: misitque in eos vestes, ut possit mensa portari.

15 Ipsos quoque vestes fecit de lignis setim, & circumdedit eos auro.

16 Et vasa ad diversos usus mensæ, acetabula, phialas, & cyathos, & thuribula, ex auro puro, in quibus offerenda sunt libamina.

17 Fecit & candelabrum ductile de auro mundissimo. De cuius veste calami, scyphi, sphaerulaeque ac lilia procedebant:

18 Sex in utroque latere, tres calami, ex parte una, & tres ex altera:

19 Tres scyphi in nucis modum per calamos singulos, sphaerulaeque simul & lilia: & tres scyphi instar nucis in calamo altero, sphaerulaeque simul & lilia. Equum erat opus sex calamorum, qui procedebant de stipite candelabri.

20 In ipso autem veste erant quatuor scyphi, in nucis modum, sphaerulaeque per singulos simul & lilia.

21 Et sphaerula sub duobus calamis per loca tria,

tria, qui simul sex fiunt calami procedentes de veste uno.

22 Et sphaerula igitur, & calami ex ipso erant: univrsa ductilia ex auro purissimo.

23 Fecit & lucernas septem cum emundtoris suis, & vasa, ubi ea quæ emunda sunt, extinguantur, de auro mundissimo.

24 Talentum auri appendebat candelabrum cum omnibus vasibus suis.

25 Fecit & altare thymiamatis de lignis setim, per quadrum singulos habens cubitos, & in altitudine duos: e cuius angulis procedebant cornua.

26 Vestivitque illud auro purissimo cum craticula ac parietibus & cornibus.

27 Fecitque ei coronam aureolam per gyrum, & duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vestes, & possit altare portari.

28 Ipsos autem vestes fecit de lignis setim, & operuit laminis aureis.

29 Composuit & oleum ad sanctificationis unguentum, & thymiamata de aromatibus mundissimis opere pigmentarii.

CAPUT XXXVIII.

Fabricatur altare holocaustorum cum labro aneo, & atrio, oblataque donaria recensentur.

1 Fecit & altare holocausti de lignis setim, 2. Par. quinque cubitorum per quadrum, & trium 1. 5. in altitudine:

2 Cuius cornua de angulis procedebant, operuitque illud laminis aeneis.

3 Et in usus ejus paravit ex ære vasa diversa, lebetes, forcipes, fuscinulas, uncinos, & ignium receptacula.

4 Craticulamque ejus in modum retis fecit aeneam, & subter eam in altaris medio arulam.

5 Fusis quatuor annulis per totidem retiaculi summitates, ad immittendos vestes ad portandum:

6 Quos & ipsos fecit de lignis setim, & operuit laminis aeneis:

7 Induxitque in circulos, qui in lateribus al-

* Sap.
27. 8.

taris eminebant. Ipsum autem altare non erat solidum, sed cavum ex tabulis, & intus vacuum.

8 Fecit & labrum æneum cum basi sua de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi.

9 Fecit & atrium in cuius australi plaga erant tentoria de bysso retorta, cubitorum centum,

10 Columnæ æneæ viginti cum basibus suis, capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea.

11 Æque ad septentrionalem plagam tentoria, columnæ, baselque & capita columnarum ejusdem mensuræ, & operis ac metalli erant,

12 In ea vero plaga, quæ ad Occidentem respicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnæ decem cum basibus suis æneæ, & capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea.

13 Porro contra orientem quinquaginta cubitorum paravit tentoria:

14 Ex quibus, quindecim cubitos columnarum trium, cum basibus suis unum tenebat latus:

15 Et in parte altera (quia inter utraque introitum tabernaculi fecit) quindecim æque cubitorum erant tentoria, columnæque tres, & basel totidem.

16 Cuncta atrii tentoria bysso retorta texuerat.

17 Basel columnarum fuere æneæ, capita autem earum cum cunctis cælaturis suis argenteæ: sed & ipsas columnas atrii vestivit argento.

18 Et in introitu ejus opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo vero quinque cubitorum erat juxta mensuram, quam cuncta atrii tentoria habebant.

19 Columnæ autem in ingressu fuere quatuor cum basibus æneis: capitæque earum & cælaturæ argenteæ.

20 Paxillos quoque tabernaculi & atrii per gyrum fecit æneos.

21 Hæc sunt instrumenta tabernaculi testimonii, quæ enumerata sunt juxta præceptum Moyfi in ceremoniis Levitarum per manum Ithamar filii Aaron sacerdotis: 22

22 Quæ Beseleel filius Uri filii Hur de tribu Juda, Domino per Moysem jubente, compleverat,

23 Juncto sibi socio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan: qui & ipse artifex lignorum egregius fuit, & polymitaris atque plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo & bysso.

24 Omne aurum quod expensum est in opere Sanctuarii, & quod oblatum est in donariis, viginti novem talentorum fuit, & septingentorum triginta siclorum ad mensuram Sanctuarii.

25 Oblatum est autem ab his qui transierunt ad numerum a viginti annis & supra, de sexcentis tribus millibus, & quingentis quinquaginta, armatorum.

26 Fuerunt præterea centum talenta argenti e quibus conflatae sunt basel Sanctuarii, & introitus ubi velum pendet.

27 Centum basel factæ sunt de talentis centum, singulis talentis per basel singulas supputatis.

28 De mille autem septingentis, & septuaginta quinque fecit capita columnarum, quas & ipsas vestivit argento.

29 Æris quoque oblatae sunt talenta septuaginta duo millia, & quadringenti supra sicli,

30 Ex quibus facta sunt basel in introitu tabernaculi testimonii, & altare æneum cum craticula sua, omniaque vasa quæ ad usum ejus pertinent,

31 Et basel atrii tam in circuitu quam in ingressu ejus, & paxilli tabernaculi atque atrii, per gyrum.

CAPUT XXXIX.

Pontificalia sacerdotaliaque consueverunt ornamenta, totumque injunctum opus perficitur: benedicit Moyses populo.

1 DE hyacintho vero & purpura, vermiculo ac bysso fecit vestes, quibus indueretur Aaron quando ministrabat in sanctis, sicut præcepit Dominus Moyfi. Sap. 29.
6.

2 Fecit igitur superhumerales de auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta,

Tom, I,

N

3 Ope.

3 Opere polymitario: inciditque bracteas aureas, & extenuavit in fila, ut possent torqueri cum priorum colorum subtegmine,

4 Duasque oras sibi invicem copulatas in utroque latere summatum.

5 Et balteum ex eisdem coloribus, sicut præceperat Dominus Moyfi.

6 Paravit & duos lapides onychinos, astrictos & inclusos auro, & sculptos arte gemmaria, nominibus filiorum Israel:

7 Posuitque eos in lateribus superhumeralis in monumentum filiorum Israel, sicut præceperat Dominus Moyfi.

8 Fecit & rationale opere polymito juxta opus superhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta:

9 Quadrangulum, duplex, menturæ palmi.

10 Et posuit in eo gemmarum ordines quatuor, in primo veru erat sardius, topazius, smaragdus,

11 In secundo carbunculus, sapphirus, & jaspis.

12 In tertio, ligurius, achates, & amethystus.

13 In quarto, chrysolitus, onychinus, & beryllus, circumdati & inclusi auro per ordines suos.

14 Ipsique lapides duodecim, sculpti erant nominibus duodecim tribuum Israel, singuli per nomina flagulorum.

15 Fecerunt in rationali & catenulas sibi invicem coherentes, de auro purissimo:

16 Et duos uucinos, totidemque annulos aureos. Porro annulos posuerunt in utroque latere rationalis,

17 Et quibus penderent duæ catenæ aureæ, quas inseruerunt uncias, qui in superhumeralis angulis eminebant.

18 Hæc & ante & retro ita conveniebant sibi, ut superhumeralis & rationale mutuo necterentur,

19 Stricta ad balteum & annulis fortius copulata, quos jungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent, & a se invicem moverentur, sicut præcepit Dominus Moyfi.

20 Fecerunt quoque tunicam superhumeralis totam hyacinthinam,

21 Et capitium in superiori parte contra medium,

dium, oramque per gyrum capitii textilem:

22 Deorsum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta:

23 Et tinnabula de auro purissimo, quæ posuerunt inter malogranata in extrema parte tunice per gyrum:

24 Tinnabulum autem aureum, & malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex quando ministerio fungebatur, sicut præceperat Dominus Moyfi.

25 Fecerunt & tunicas byssinas opere textili Aaron & filiis ejus:

26 Et mitras cum coronulis suis ex bysso:

27 Feminalia quoque linea, byssina:

28 Cingulum vero de bysso retorta, hyacintho purpura, ac vermiculo bis tincto arte plumaria, sicut præceperat Dominus Moyfi.

29 Fecerunt & laminam sacræ venerationis de auro purissimo, scripseruntque in ea opere gemmario, Sanctum Domini:

30 Et strinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, sicut præceperat Dominus Moyfi.

31 Perfectum est igitur omne opus tabernaculi & tecti testimonii: feceruntque filii Israel cuncta quæ præceperat Dominus Moyfi.

32 Et obtulerunt tabernaculum & tectum & universam supellectilem, annulos, tabulas, vectes, columnas ac bases,

33 Opertorium de pellibus arietum rubricatis, & aliud operimentum de janthinis pellibus,

34 Velum, arcam, vectes, propitiatorium,

35 Mensam cum vasis suis & propositionis panibus:

36 Candelabrum, lucernas, & utensilia earum cum oleo:

37 Altare aureum, & unguentum, & thymiana ex aromatibus:

38 Et tentorium in introitu tabernaculi:

39 Altare æneum, retinaculum, vectes & vasa ejus omnia: labrum cum basi sua: tentoria atrii, & columnas cum basibus suis:

40 Tentorium in introitu atrii, funiculosque illius & paxillos. Nihil ex vasis desuit, quæ in

ministerium tabernaculi, & in tectum fœderis iussa sunt fieri.

41 Vestes quoque, quibus sacerdotes utuntur in Sanctuario, Aaron scilicet & filii ejus.

42 Obtulerunt filii Israel, sicut præceperat Dominus.

43 Quæ postquam Moyses cuncta vidit completa, benedixit eis.

CAPUT XL.

Primo mense tabernaculum erigendum & consecrandum præcipitur; quo factò, majestate Dei repletur, nube tabernaculum continuo operiente, nisi dum esset proficiscendum.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Mense primo, prima die mensis, erige tabernaculum testimonii.

3 Et pones in eo arcam, demittesque ante illam velum:

4 Et illata mensa, pones super eam quæ rite præcepta sunt. Candelabrum stabit cum lucernis suis,

5 Et altare aureum in quo adoletur incensum, coram arca testimonii. Tentorium in introitu tabernaculi pones.

6 Et ante illud altare holocausti:

7 Labrum inter altare & tabernaculum, quod implebis aqua.

8 Circumdabisque atrium tentorii, & ingressum ejus.

9 Et assumpto unctionis oleo unges tabernaculum cum vasis suis, ut sanctificentur:

10 Altare holocausti & omnia vasa ejus:

11 Labrum cum basi sua: omnia unctionis oleo consecrabis, ut sint Sancta sanctorum.

12 Applicabisque Aaron & filios ejus ad fores tabernaculi testimonii, & lotos aqua.

13 Indues sanctis vestibus, ut ministrent mihi, & unctio eorum in sacerdotium sempiternum proficiat.

14 Fecitque Moyses omnia quæ præceperat Dominus.

15 Igitur mense primo anni secundi, prima die mensis, collocatum est tabernaculum.

16 * Erexitque Moyses illud, & posuit tabulas ac bases & vestes, statuitque columnas, 7. 1.

17 Et expandit tectum super tabernaculum, imposito desuper operimento, sicut Dominus imperaverat.

18 Posuit & testimonium in arca, subditis infra vestibus, & oraculum desuper.

19 Cumque intulisset arcam in tabernaculum, appndit ante eam velum, ut expleret Domini iussionem.

20 Posuit & mensam in tabernaculo testimonii ad plagam Septentrionalem extra velum,

21 Ordinatis coram propositionis panibus, sicut præceperat Dominus Moysi.

22 Posuit & candelabrum in tabernaculo testimonii & regione mensæ in parte australi.

23 Locatis per ordinem lucernis, juxta præceptum Domini.

24 Posuit & altare aureum sub tecto testimonii contra velum.

25 Et adolevit super eo incensum aromatum, sicut iusserat Dominus Moysi.

26 Posuit & tentorium in introitu tabernaculi testimonii,

27 Et altare holocausti in vestibulo testimonii, offerens in eo holocaustum, & sacrificia, ut Dominus imperaverat.

28 Labrum quoque statuit inter tabernaculum testimonii & altare, implens illud aqua.

29 Laveruntque Moyses & Aaron ac filii ejus manus suas & pedes,

30 Cum ingrederentur tectum fœderis, & accederent ad altare, sicut præceperat Dominus Moysi.

31 Erexit & atrium per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introitu ejus tentorio. Postquam omnia perfecta sunt,

32 * Operuit nubes tabernaculum testimonii, & gloria Domini implevit illud. 8. Num. 9. 15.

33 Nec poterat Moyses ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & majestate Domini coruscante, quia cuncta nubes operuerat.

34 Si quando nubes tabernaculum deferebat, proficisciebantur filii Israel per turmas suas: 3. Reg. 1. 10.

35 Si pendeat desuper, manebant in eodem loco.

36 Nubes quippe Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte, videntibus cunctis populis Israel per cunctas mansiones suas.

LIBER
LEVITICUS,
HEBRAÏCE
VAICRA.

CAPUT I.

Varius ritus ac modus armentorum, pecudum, & avium offerendarum in holocaustum.

1 **V**ocavit autem Moyses, & locutus est ei Dominus de tabernaculo testimonii, dicens:

2 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Homo, qui obtulerit ex vobis hostiam Domino de pecoribus, id est, de bobus & ovibus offerens victimas.

* Eccl.
2. 10.

3 * Si holocaustum fuerit ejus oblatio, ac de armento; masculum immaculatum offeret ad ostium tabernaculi testimonii, ad placandum sibi Dominum:

4 Ponetque manum super caput hostiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationem ejus proficiens.

5 Immolabitque vitulum coram Domino; & offerent filii Aaron sacerdotes sanguinem ejus, fundentes per altaris circuitum, quod est ante ostium tabernaculi.

6 Detrahaque pelle hostiæ, artus in frustra coincident.

7 Et subjicient in altari ignem, strue lignorum ante composita:

8 Et membra quæ sunt cæsa, desuper ordinantes,

tes, caput videlicet, & cuncta quæ adhærent jecori.

9 Intestinis & pedibus lotis aqua: adolebitque ea sacerdos super altare in holocaustum & suavem odorem Domino.

10 Quod si de pecoribus oblatio est, de ovibus sive de capris holocaustum, masculum absque macula offeret:

11 Immolabitque ad latus altaris, quod respicit ad Aquilonem, coram Domino: sanguinem vero illius fundent super altare filii Aaron per circuitum:

12 Dividentque membra, caput, & omnia quæ adhærent jecori: & ponent super ligna, quibus subjiciendus est ignis:

13 Iniestina vero & pedes lavabunt aqua. Et oblata omnia adolebit sacerdos super altare, in holocaustum & odorem suavissimum Domino.

14 Si autem de avibus, holocausti oblatio fuerit Domino, de turturibus, aut pullis columbæ.

15 Offeret eam sacerdos ad altare, & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris:

16 Vesiculam vero gutturis, & plumas projiciet prope altare ad orientalem plagam, in loco in quo cineres effundi solent.

17 Confringetque ascellas ejus, & non secabit, neque ferro dividet eam, & adolebit super altare, lignis igne supposito. Holocaustum est & oblatio suavissimi odoris Domino.

CAPUT II.

Ritus oblationis sacrificiorum, simile oleo consperse, thuris, panum, laganorum, atque primitiarum, addito in omnibus sale, nusquam autem fermento, nec melle.

1 **A**nima cum obtulerit oblationem sacrificii Domino, simila erit ejus oblatio: fundetque super eam oleum, & ponet thus.

2 Ac deferet ad filios Aaron sacerdotes: quorum unus tollet pugillum plenum similæ & olei, ac totum thus, & ponet memoriale super altare in odorem suavissimum Domino.

N 4

3 * Quod

Ecc. II.
7. 34.

3 * Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron & filiorum ejus, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

4 Cum autem obtuleris sacrificium coctum in clibano: de simila, panes scilicet absque fermento, consperfos oleo, & lagana azyma oleo lita.

5 Si oblatio tua fuerit de sartagine, similiae consperse oleo & absque fermento,

6 Divides eam minutatim, & fundes super eam oleum.

7 Sin autem de craticula fuerit sacrificium, æque simila oleo conspergetur:

8 Quam offerens Domino, trades manibus sacerdotis.

9 Qui cum obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio, & adolebit super altare in odorem suavitatis Domino:

10 Quidquid autem reliquum est, erit Aaron, & filiorum ejus, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

11 Omnis oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio Domino.

12 Primitias tantum eorum offeretis ac munera: super altare vero non imponentur in odorem suavitatis.

* Marc.
9. 46.

13 Quidquid obtuleris sacrificii, * sale condies; nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione tua offeres sal.

14 Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & sic offeres primitias tuas Domino.

15 Fundens supra oleum, & thus imponens, quia oblatio Domini est.

16 De qua adolebit sacerdos in memoriam muneris partem farris fracti, & olei, ac totum thus.

CAPUT III.

Quo pacto offerantur hostiæ pacificorum, nempe de bobus, ovibus, agnis, & capris, adipem omnem & sanguinem sibi deposcit Deus eorumque vetatur ejus.

I Quod

1 Quod si hostia pacificorum fuerit ejus oblatio, & de bobus voluerit offerre, marem sive feminam, immaculata offeret coram Domino.

2 Ponetque manum super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in introitu tabernaculi testimonii, fundentque filii Aaron, sacerdotes, sanguinem per altaris circuitum.

3 Et offerent de hostia pacificorum in oblationem Domino, * adipem qui operit vitalia, & quidquid pinguedinis est intrinsecus: * Exod. 29. 13.

4 Duos renes cum adipe quo teguntur ilia, & reticulum jecoris cum renunculis:

5 Adolebuntque ea super altare in holocaustum, lignis igne supposito: in oblationem suavissimæ odoris Domino.

6 Si vero de ovibus fuerit ejus oblatio & pacificorum hostia, sive masculum obtulerit, sive feminam, immaculata erunt.

7 Si agnum obtulerit coram Domino,

8 Ponet manum suam super caput victimæ suæ: quæ immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonii: fundentque filii Aaron sanguinem ejus per circuitum altaris.

9 Et offerent de pacificorum hostia sacrificium Domino: adipem & caudam totam

10 Cum renibus, & pinguedine quæ operit ventrem atque universa vitalia, & utrumque renunculum cum adipe, qui est juxta ilia, reticulumque jecoris cum renunculis.

11 Et adolebit ea sacerdos super altare in pabulum ignis & oblationis Domini.

12 Si capra fuerit ejus oblatio, & obtulerit eam Domino,

13 Ponet manum suam super caput ejus: immolabitque eam in introitu tabernaculi testimonii: & fundent filii Aaron sanguinem ejus per altaris circuitum.

14 Tollentque ex ea in passum ignis Domini, adipem qui operit ventrem, & qui tegit universa vitalia:

15 Duos renunculos cum reticulo, quod est super eos juxta ilia, & arvinam jecoris cum renunculis:

N 5

16 Ado-

16 Adolebitque ea super altare sacerdos in alimoniam ignis, & suavissimi odoris. Omnis adeps, Domini erit.

17 Jure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris: nec sanguinem, nec adipem omnino comedetis.

CAPUT IV.

Modus offerendi hostias pro peccato sacerdotis, principis, & multitudinis per ignorantiam commisso.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere filiis Israel: Anima, quæ peccaverit per ignorantiam, & de universis mandatis Domini, quæ præcepit ut non fierent, quippiam fecerit:

3 Si sacerdos, qui unctus est, peccaverit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino:

4 Et adducet illum ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino: ponetque manum super caput ejus, & immolabit eum Domino.

5 Hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illum in tabernaculum testimonii.

6 Cumque intinxerit digitum in sanguine, asperget eo septies coram Domino contra velum Sanctuarii.

7 Ponetque de eodem sanguine super cornua altaris thimiamatis gratissimi Domino, quod est in tabernaculo testimonii. Omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocausti in introitu tabernaculi.

8 Et adipem vituli auferet pro peccato, tam eum qui vitalia operit quam omnia quæ intrinsecus sunt:

9 Duos renunculos & reticulum quod est super eos juxta ilia, & adipem jecoris cum renunculis,

10 Sicut auferetur de vitulo hostiæ pacificorum: & adolebit ea super altare holocausti.

11 Pellem vero & omnes carnes cum capite & pedibus & intestinis & fimo,

12 Et reliquo corpore efferet extra castra in locum

locum mundum, ubi cineres effundi solent: incendetque ea super lignorum struem, quæ in loco effusorum cinerum cremabuntur.

13 Quod si omnis turba Israel ignoraverit, & per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini est.

14 Et postea intellexerit peccatum suum, offeret pro peccato suo vitulum, adducetque eum ad ostium tabernaculi.

15 Et ponent seniores populi manus super caput ejus coram Domino. Immolatoque vitulo in conspectu Domini.

16 Inferet sacerdos, qui unctus est, de sanguine ejus in tabernaculum testimonii.

17 Tincto digito aspergens septies contra velum.

18 Ponetque de eodem sanguine in cornibus altaris, quod est coram Domino in tabernaculo testimonii: reliquum autem sanguinem fundet juxta basim altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimonii.

19 Omnemque ejus adipem tollet, & adolebit super altare:

20 Sic faciens & de hoc vitulo quomodo fecit & prius: & rogante pro eis sacerdote, propitius erit eis Dominus.

21 Ipsum autem vitulum efferet extra castra, atque comburet sicut & priorem vitulum: quia est pro peccato multitudinis.

22 Si peccaverit princeps, & fecerit unum e pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur:

23 Et postea intellexerit peccatum suum, offeret hostiam Domino, hircum de capris immaculatum.

24 Ponetque manum suam super caput ejus: cumque immolaverit eum in loco ubi solet martari holocaustum coram Domino, quia pro peccato est.

25 Tinget sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquum sanguinem fundens ad basim ejus.

26 Adipem vero adolebit supra, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo

facerdos, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

27 Quod si peccaverit anima per ignorantiam, de populo terræ, ut faciat quidquam de his, quæ Domini lege prohibentur, atque delinquat,

28 Et cognoverit peccatum suum offeret capram immaculatam.

29 Ponetque manum super caput hostiæ quæ pro peccato est, & immolabit eam in loco holocausti.

30 Tolleque sacerdos de sanguine in digito suo: & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim ejus.

31 Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum adolebit super altare in odorem suavitatis Domino: rogabitque pro eo, & dimittetur ei.

32 Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ovem scilicet immaculatam,

33 Ponet manum super caput ejus, & immolabit eam in loco ubi solent credi holocaustorum hostiæ.

34 Sumetque sacerdos de sanguine ejus digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim ejus.

35 Omnem quoque adipem auferens, sicut auferri solet adeps arietis, qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare in incensum Domini: rogabitque pro eo, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

CAPUT V.

De hostiis, pro peccatis ex silentio veritatis, immunditiæ, errore, juramento, sacrorum abusu atque ignorantia.

1 Si peccaverit anima, & audierit vocem jurantis, testisque fuerit quod aut ipse vidit, aut conficius est: nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam.

2 Anima, quæ tetigerit aliquid immundum, sive quod occisum a bestia est, aut per se mortuum, aut quodlibet aliud reptile: & oblita fuerit immunditiæ suæ, rea est, & deliquit:

3 Et si tetigerit quidquam de immunditiæ hominis

minis juxta omnem impuritatem, qua pollui solet, oblitaque cognoverit postea, subiacebit delicto.

4 Anima quæ juraverit, & protulerit labiis suis, ut vel male quid faceret, vel bene, id ipsum juramento & sermone firmaverit, oblitaque postea intellexerit delictum suum,

5 Agat penitentiam pro peccato,

6 Et offerat de gregibus agnam sive capram, orabitque pro ea sacerdos, & pro peccato ejus:

7 Sin autem non potuerit offerre pecus, offerat * duos turtures, vel duos pullos columbarum Domino, unum pro peccato, & alterum in holocaustum,

8 Dabitque eos sacerdoti: qui primum offerens pro peccato, retorquet caput ejus ad penulas, ita ut collo hæreat, & non penitus abrumpatur.

9 Et alperget de sanguine ejus parietem altaris: quidquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum ejus, quia pro peccato est.

10 Alterum vero adolebit in holocaustum, ut fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

11 Quod si non quiverit manus ejus duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, offeret pro peccato suo similes partem ephi decimam. Non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est.

12 Tradetque eam sacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens, cremabit super altare in monumentum ejus qui obtulerit.

13 Rogans pro illo & expians, reliquam vero partem ipse habebit in munere.

14 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

15 Anima si prævaricans ceremonias, per errorem in his, quæ Domino sunt sanctificata, peccaverit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus, qui emi potest duobus siclis, juxta pondus Sanctuarii,

16 Ipsumque quod intulit damni restituet, & quintam partem ponet supra, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei.

17 Ani-

* Infr.
12. 8.
Luc. 2.
24.

17 Anima si peccaverit per ignorantiam, feceritque unum ex his quæ Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam,

18 Offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, juxta mensuram, æstimationemque peccati: qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit: & dimittetur ei,

19 Quia pro errore deliquit in Dominum.

CAPUT VI.

Oblatio pro peccato ex certa scientia commisso: leges holocausti, ignis perpetui, singulorum sacrificiorum & oblationum sacerdotis in die unctionis suæ; & in genere de hostia pro peccato: quive & quando his vesci possint.

1 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Anima quæ peccaverit, & contempto Domino, negaverit proximo suo depositum quod fidei ejus creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit,

3 Sive rem perditam invenerit, & inficians insuper pejeraverit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solent peccare homines,

4 Convicta delicti, reddet

5 Omnia quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & * quintam insuper partem domino, cui damnum intulerat.

6 Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti, juxta æstimationem, mensuramque delicti:

7 Qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro singulis quæ faciendo peccavit.

8 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

9 Præcipe Aaron & filiis ejus: Hæc est lex holocausti: Cremabitur in altari tota nocte usque mane: ignis ex eodem altari erit.

10 Vestietur tunica sacerdos & faminalibus lineis: tolletque cineres, quos vorans ignis excussit, & ponens juxta altare,

11 Spoliabitur prioribus vestimentis, indutisque aliis, efferet eos extra castra, & in loco mundissimo usque ad favillam consumi faciet.

12 Ignis

12 Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subjiciens ligna mane per singulos dies, & imposito holocausto, desuper adolebit adipem pacificorum.

13 Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.

14 Hæc est lex sacrificii & libamentorum, quæ offerent filii Aaron coram Domino, & coram altari.

15 Tolle sacerdos pugillum similæ, quæ conspersa est oleo, & totum thus, quod super similam positum est: adolebitque illud in altari, in monumentum odoris suavissimi Domino:

16 Reliquam autem partem similæ comedet Aaron cum filiis suis, absque fermento: & comedet in loco Sancti Atrii tabernaculi.

17 Ideo autem non fermentabitur, quia pars ejus in Domini offertur incensum. Sanctum sanctorum erit, sicut pro peccato atque delicto.

18 Mares tantum stirpis Aaron comedent illud. Legitimum ac sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificiis Domini. Omnis, qui tetigerit illa, sanctificabitur.

19 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

20 Hæc est oblatio Aaron, & filiorum ejus, quam offerre debent Domino in die unctionis suæ. Decimam partem ephi offerent similæ in sacrificio sempiterno, medium ejus mane, & medium ejus vespere:

21 Quæ in sartagine oleo conspersa friget. Offeret autem eam calidam in odorem suavissimum Domino,

22 Sacerdos qui jure patri successerit, & tota cremabitur in altari.

23 Omne enim sacrificium sacerdotum igne consumetur, nec quisquam comedet ex eo.

24 Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens:

25 Loquere Aaron & filiis ejus: Ista est lex hostiæ pro peccato: In loco ubi offertur holocaustum, immolabitur coram Domino. Sanctum sanctorum est.

26 Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto, in atrio tabernaculi.

27 Quidquid tetigerit carnes ejus, sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lavabitur in loco sancto.

28 Vas autem fictile, in quo cocta est, confringetur: quod si vas æneum fuerit, defricabitur, & lavabitur aqua.

29 Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus ejus, quia Sanctum sanctorum est.

^{Sap. 4. 5.} ^{Hebr. 11.} 30 Hostia enim quæ cæditur pro peccato, *cujus sanguis infertur in tabernaculum testimonii ad expiandum in Sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni.

CAPUT VII.

Ritus oblationis hostiæ pro delicto, & hostiæ ac victimæ pacificorum: adeps & sanguis in universum comedi prohibentur.

1 Hæc quoque lex hostiæ pro delicto, Sancta sanctorum est:

2 Idcirco ubi immolabitur holocaustum, mandabitur & victima pro delicto: sanguis ejus per gyrum altaris fundetur.

3 Offerent ex ea caudam & adipem qui operit vitalia:

4 Duos renunculos, & pinguedinem quæ juxta illa est, reticulumque jecoris cum renunculis.

5 Et adolebit ea sacerdos super altare: incensum est Domini pro delicto.

6 Omnis masculus de sacerdotali genere, in loco sancto vescetur his carnibus, quia Sanctum sanctorum est.

7 Sicut pro peccato offertur hostia, ita & pro delicto: utriusque hostiæ lex una erit: ad sacerdotem, qui eam obrulerit, pertinebit.

8 Sacerdos qui offert holocausti victimam, habebit pellem ejus.

9 Et omne sacrificium simiæ, quod coquitur in clibano, & quidquid in craticula, vel in sartagine præparatur, ejus erit sacerdotis a quo offertur:

10 Sive oleo conspersa, sive arida fuerint, cunctis filiis Aaron mensura æqua per singulos dividetur. 11

11 Hæc est lex hostiæ pacificorum quæ offertur Domino.

12 Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes absque fermento conspersos oleo, & lagana azyma uncta oleo, coctamque similam, & callyridas olei admixtione conspersas:

13 Panes quoque fermentatos cum hostia gratiarum, quæ immolatur pro pacificis:

14 Ex quibus unus pro primitiis offeretur Domino, & erit sacerdotis qui fundet hostiæ sanguinem.

15 Cujus carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quidquam usque mane.

16 Si voto, vel sponte quilibet obtulerit hostiam, eadem similiter edetur die: sed & si quid in crastinum remanserit, vesci licitum est:

17 Quidquid autem tertius invenerit dies, ignis absumet.

18 Si quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti: quin potius quæcumque anima tali se edulio contaminaverit, prævaricationis rea erit.

19 Caro, quæ aliquid tetigerit immundum, non comedetur, sed comburetur igni: qui fuerit mundus, vescetur ex ea.

20 Anima polluta quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis.

21 Et quæ tetigerit immunditiam hominis, vel jumenti, sive omnis rei, quæ polluere potest, & comederit de hujusmodi carnibus, interibit de populis suis.

22 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

23 Loquere filiis Israel: Adipem ovis, & bovis, & capræ non comedetis.

24 Adipem cadaveris morticini, & ejus animalis, quod a bestia captum est, habebitis in varios usus.

25 Si quis adipem, qui offerri debet in incensum Domini, comederit, peribit de populo suo.

26 Sanguinem quoque omnis animalis non sumetis in cibo, tam de avibus quam de pecoribus.

Tom. I. O 27 Omnis

27 Omnis anima, quæ ederit sanguinem, peribit de populis suis.

28 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

29 Loquere filiis Israel, dicens: Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul & sacrificium, id est, libamenta ejus.

30 Tenebit manibus adipem hostiæ, & pectusculum: cumque ambo oblata Domino consecraverit, tradet sacerdoti.

31 Qui adolebit adipem super altare, pectusculum autem erit Aaron, & filiorum ejus.

32 Armus quoque dexter de pacificorum hostiis cederet in primitias sacerdotis.

33 Qui obtulerit sanguinem & adipem, filiorum Aaron, ipse habebit & armum dextrum in portione sua.

34 Pectusculum enim elevationis, & armum separationis tuli a filiis Israel de hostiis eorum pacificis, & dedi Aaron sacerdoti, & filiis ejus lege perpetua, ab omni populo Israel.

35 Hæc est unctio Aaron & filiorum ejus in cæremoniis Domini die qua obtulit eos Moyses, ut sacerdotio fungerentur.

36 Et quæ præcepit eis dari Dominus a filiis Israel religione perpetua in generationibus suis.

37 Ita est lex holocausti, & sacrificii pro peccato atque delicto, & pro consecratione & pacificorum victimis:

38 Quam constituit Dominus Moysi in monte Sinai, quando mandavit filiis Israel ut offerrent oblationes suas Domino in deserto Sinai.

CAPUT VIII.

Aaronis in Pontificem, & filiorum ejus in Sacerdotes consecratio; ac tabernaculi suppellectilisque ejus unctio per Moysen.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens: 2 Tolle Aaron cum filiis suis, vestes eorum, & unctiois oleum, vitulum pro peccato, duos arietes, canistrum cum azymis.

3 Et congregabis omnem cætum ad ostium tabernaculi.

4 Fecit Moyses ut Dominus imperaverat, congregataque omni turba ante fores tabernaculi,

5 Ait:

5 Ait: iste est sermo, quem jussit Dominus fieri.

6 Statimque obtulit Aaron & filios ejus. Cumque lavisset eos,

7 Vestivit pontificem subucula linea, accingens eum balteo, & induens eum tunica hyacinthina, & desuper humerale imposuit,

8 Quod astringens cingulo aptavit rationali, in quo erat Doctrina & Veritas.

9 Cidari quoque textit caput: & super eam, contra frontem, posuit laminam auream consecratam in sanctificatione, sicut præceperat ei Dominus.

10 Tulit & unctiois oleum, quo linivit tabernaculum, cum omni suppellectili sua.

11 Cumque sanctificans asperisset altare septem vicibus, unxit illud, & omnia vasa ejus, labrumque cum basi sua sanctificavit oleo.

12 * Quod fundens super caput Aaron, unxit eum, & consecravit:

13 Filios quoque ejus oblatos vestivit tunicis lineis, & cinxit balteis, imposuitque mitras, ut jussit Dominus.

14 Obtulit & vitulum pro peccato. Cumque super caput ejus posuissent Aaron, & filii ejus manus suas,

15 Immolavit eum, hauriens sanguinem, & tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum. Quo expiato & sanctificato, tudit reliquum sanguinem ad fundamenta ejus.

16 Adipem vero qui erat super vitalia, & reticulum jecoris, duosque renanculos, cum arynulis suis adolevit super altare:

17 Vitulum cum pelle & carnibus, & fimo, cremans extra castra, sicut præceperat Dominus.

18 Obtulit & arietem in holocaustum: super ejus caput cum imposuissent Aaron & filii ejus manus suas,

19 Immolavit eum, & fudit sanguinem ejus per circuitum altaris.

20 Ipsumque arietem in frustra concidens, caput ejus, & artus, & adipem adolevit igni,

21 Lotis prius intestinis & pedibus: totumque

simul arietem incendit super altare, eo quod esset holocaustum suavissimi odoris Domino, sicut praeceperat ei.

22 Obtulit & arietem secundum, in consecratione sacerdotum, posueruntque super caput ejus Aaron & filii ejus manus suas:

23 Quem cum immolasset Moyses, sumens de sanguine ejus, tetigit extremum auriculæ dextræ Aaron, & pollicem manus ejus dextræ, similiter & pedis.

24 Obtulit & filios Aaron. Cumque de sanguine arietis immolati tetigisset extremum auriculæ singulorum dextræ, & pollices manus ac pedis dextri, reliquum fudit super altare per circuitum:

25 Adipem vero, & caudam, omnemque pinguedinem quæ operit intestina, reticulumque jecoris, & duos renes cum adipibus suis, & armo dextro separavit.

26 Tollens autem de canistro azymorum, quod erat coram Domino, panem absque fermento, & collyridam conspersam oleo, laganumque posuit super adipem, & arum dextrum,

27 Tradens simul omnia Aaron & filiis ejus. Qui postquam levaverunt ea coram Domino,

28 Rursum suscepta de manibus eorum, adlevit super altare holocausti, eo quod consecrationis esset oblatio in odorem suavitatis, sacrificii Domino.

29 Tulitque pectusculum elevans illud coram Domino, de ariete consecrationis in partem suam, sicut praeceperat ei Dominus.

30 Assumentque unguentum, & sanguinem qui erat in altari, asperlit super Aaron & vestimenta ejus, & super filios illius ac vestes eorum.

31 Cumque sanctificasset eos in vestitu suo, praecepit eis, dicens: Coquite carnes ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas. Panes quoque consecrationis edite, qui positi sunt in canistro, sicut praecepit mihi Dominus, dicens: * Aaron & filii ejus comedent eos:

32 Quidquid autem reliquum fuerit de carne & panibus, ignis absumet.

33 De ostio quoque tabernaculi non exhibitis sep-

* Exod.
29. 32.
Inysa 24.
9.

septem diebus, usque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestræ. Septem enim diebus finitur consecratio:

34 Sicut & impræsentiarum factum est, ut ritus sacrificii compleretur.

35 Die ac nocte manebitis in tabernaculo observantes custodias Domini, ne moriamini: sic enim mihi praeceptum est.

36 Feceruntque Aaron & filii ejus cuncta quæ locutus est Dominus per manum Moysi.

CAPUT IX.

Inducitur Aaron consecratus, ac primitiis sacrificiorum pro seipso ac populo, Deo redditis, Aaron populo benedixit; gloria Domini apparuit, ignisque holocaustum devoravit.

1 Facto autem octavo die, vocavit Moyses Aaron & filios ejus, ac majores natu Israel, dixitque ad Aaron:

2 * Tolle de armento vitulum pro peccato, * Exod. & arietem in holocaustum, utrumque immaculatum, & offer illos coram Domino.

3 Et ad filios Israel loqueris: Tollite hircum pro peccato, & vitulum atque agnum anniculos, & sine macula in holocaustum,

4 Bovem & arietem pro pacificis, & immolate eos coram Domino, in sacrificio singulorum similam conspersam oleo offerentes. Hodie enim Dominus apparebit vobis.

5 Tulerunt ergo cuncta quæ jufferat Moyses ad ostium tabernaculi: ubi cum omnis multitudo astaret,

6 Ait Moyses: Ille est sermo, quem praecepit Dominus: facite, & apparebit vobis gloria ejus.

7 Et dixit ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocaustum, & deprecare pro te & pro populo. Cumque mactaveris hostiam populi, ora pro eo, sicut praecepit Dominus.

8 Statimque Aaron accedens ad altare, immolavit vitulum pro peccato suo:

9 Cujus sanguinem obtulerunt ei filii sui: in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit residuum ad basim ejus.

10 Adipemque & renunculos, ac reticulum jecoris, quæ sunt pro peccato, adolevit super altare, sicut præceperat Dominus Moyfi:

11 Carnes vero & pellem ejus extra castra combussit igni.

12 Immolavit & holocausti victimam: obtuleruntque ei filii sui sanguinem ejus, quem fudit per altaris circuitum.

13 Ipsam etiam hostiam in frustra concisam, cum capite & membris singulis, obtulerunt: quæ omnia super altare cremavit igni.

14 Lotis aqua prius intestinis & pedibus.

15 Et pro peccato populi offerens, madavit hircum: expiatoque altari,

16 Fecit holocaustam.

17 Addens in sacrificio libamenta, quæ pariter offeruntur, & adolens eam super altare, absque caeremoniis holocausti matutini.

18 Immolavit & bovem atque arietem, hostias pacificas populi: obtuleruntque ei filii sui sanguinem, quem fudit super altare in circuitum.

19 Adipem autem bovis, & caudam arietis, renunculosque cum adipibus suis, & reticulum jecoris

20 Posuerunt super pectora: cumque cremati essent adipem super altare.

21 Pectora eorum, & armos dextros, separavit Aaron, elevans coram Domino, sicut præceperat Moyfes.

22 Et extendens manus ad populum, benedixit ei: Sicque completis hostiis pro peccato, & holocaustis, & pacificis, descendit.

23 Ingressi autem Moyfes & Aaron in tabernaculum testimonii, & deinceps egressi benedixerunt populo. * Apparuitque gloria Domini omni multitudini:

24 Et ecce egressus ignis a Domino, devoravit holocaustum, & adipem qui erant super altare. Quod cum vidissent turbæ, laudaverunt Dominum, ruentes in facies suas.

CAPUT X.

Nadab & Abiu thurificantes igne profano, igne caele-

steles consumpti planguntur a populo, non a sacerdotibus: vini usu & licera sacerdotibus interdito, præcipitur ut residuum oblationis comedant.

1 **A** Repretilque Nadab, & Abiu filii Aaron thuribulis, * posuerunt ignem, & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum: quod eis præceptum non erat.

2 Egressusque ignis a Domino, devoravit eos, & mortui sunt coram Domino.

3 Dixitque Moyfes ad Aaron: Hoc est quod locutus est Dominus: Sanctificabor in iis, qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit Aaron.

4 Vocatis autem Moyfes Misael, & Elisaphan filiis Oziel, patrui Aaron, ait ad eos: Ite & tollite fratres vestros de conspectu Sanctuarii, & asportate extra castra.

5 Confestimque pergentes tulerunt eos sicut jacebant, vestitos lineis tunicis, & ejecerunt foras, ut sibi fuerat imperatum.

6 Locutusque est Moyfes ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar filios ejus: Capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne forte moriamini, & super omnem cœtum orietur indignatio. Fratres vestri, & omnis domus Israel, plangent incendium quod Dominus fuscitavit:

7 Vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe sanctæ unctionis est super vos. Qui fecerunt omnia juxta præceptum Moyfi.

8 Dixit quoque Dominus ad Aaron:

9 Vinum, & omne quod inebriare potest, non bibetis tu & filii tui, quando intrabitis in tabernaculum testimonii, ne moriamini: quia præceptum sempiternum est in generationes vestras.

10 Et ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum & profanum, inter pollutum & mundum:

11 Doceatisque filios Israel omnia legitima mea quæ locutus est Dominus ad eos per manum Moyfi.

12 Locutusque est Moyfes ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar filios ejus, qui erant residui: Tollite sacrificium, quod remansit de oblatione

tione Domini, & comedite illud absque fermento juxta altare, quia Sanctum sanctorum est.

13 Comeditis autem in loco sancto: quod datum est tibi & filiis tuis de oblationibus Domini, sicut præceptum est mihi.

14 Pectusculum quoque quod oblatum est, & armum qui separatus est, edetis in loco mundissimo tu & filii tui, & filix tuæ tecum: tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostiis salutaribus filiorum Israel:

15 Eo quod armum & pectus, & adipem qui cremantur in altari, elevarunt coram Domino, & pertineant ad te, & ad filios tuos lege perpetua, sicut præcepit Dominus.

16 * Inter hæc, hircum, qui oblatum fuerat pro peccato, cum quæreret Moyses, exultum reperit: iratusque contra Eleazar & Ithamar filios Aaron, qui remanserant, ait:

17 Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, quæ Sancta sanctorum est, & data vobis ut portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu Domini,

18 Præsertim cum de sanguine illius non sit illatum intra sancta, & comedere debueritis eam in sanctuario, sicut præceptum est mihi?

19 Respondit Aaron: Oblata est hodie victima pro peccato, & holocaustum coram Domino: mihi autem accidit quod vides. Quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in ceremoniis mente lugubri.

20 Quod cum audisset Moyses, recepit satisfactionem.

CAPUT XI.

Animalium mundorum ab immundis separatio, eorumque usus, ut sancti sint filii Israel, sicut & Dominus.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

2 Dicite filiis Israel: * Hæc sunt animalia quæ comedere debetis de cunctis animantibus terræ.

3 Omne quod habet divisam unguam, & ruminat in pecoribus, comedetis.

4 Quid-

4 Quidquid autem ruminat quidem, & habet unguam, sed non dividit eam, sicut camelus & cætera, non comedetis illud, & inter immunda reputabitis.

5 Chærogryllus qui ruminat, unguamque non dividit, immundus est.

6 Lepus quoque: nam & ipse ruminat, sed unguam non dividit.

7 * Et fus: qui cum unguam dividat, non ruminat.

8 Horum carnibus non vescemini, nec cadavera contingetis, quia immunda sunt vobis.

9 Hæc sunt quæ gignuntur in aquis, & vesca licitum est. Omne quod habet pinnulas & squamas, tam in mari quam in fluminibus & stagnis, comedetis.

10 Quidquid autem pinnulas & squamas non habet eorum quæ in aquis moventur & vivunt, abominabile vobis,

11 Execrandumque erit, carnes eorum non comedetis, & morticina vitabitis.

12 Cuncta quæ non habent pinnulas & squamas in aquis, polluta erunt.

13 Hæc sunt quæ de avibus comedere non debetis, & vitanda sunt vobis: Aquilam, & gryphem, & halixætum.

14 Et milvum ac vulturem juxta genus suum,
15 Et omne corvini generis in similitudinem suam,

16 Struthionem, & noctuam, & larum, & accipitrem juxta genus suum:

17 Bubonem & mergulum, & ibin,

18 Et cygnum, & onocrotalum, & porphyriionem,

19 Herodionem & charadriionem juxta genus suum, upupam quoque, & vespertilionem.

20 Omne de volucris quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis.

21 Quidquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retro crura, per quæ salit super terram,

22 Comedere debetis, ut est bruchus in genere suo, & attacus atque ophiomachus, ac locusta, singula juxta genus suum.

O 5 23

* 2. Machab. 2. 11.

* 2. Machab. 6. 16.

* Deut. 14. 4.

23 Quidquid autem ex volucibus quatuor tantum habet pedes, execrabile erit vobis:

24 Et quicumque morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immundus usque ad vesperum:

25 Et si necesse fuerit ut portet quippiam horum mortuum, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad occasum solis.

26 Omne animal quod habet quidem unguam, sed non dividit eam, nec ruminat, immundum erit: & qui tetigerit illud, contaminabitur.

27 Quod ambulat super manus, ex cunctis animantibus, quæ incedunt quadrupedia, immundum erit: & qui tetigerit morticina eorum, polluetur usque ad vesperum.

28 Et qui portaverit hujusemodi cadavera, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum: quia omnia hæc immunda sunt vobis.

29 Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his, quæ moventur in terra, mustela & mus & crocodilus, singula juxta genus suum,

30 Mygale, & chamæleon, & stellio, & lacerata, & talpa:

31 Omnia hæc immunda sunt. Qui tetigerit morticina eorum, immundus erit usque ad vesperum:

32 Et super quod ceciderit quidquam de morticinis eorum, polluetur tam vas ligneum & vestimentum, quam pelles & cilicia: & in quocumque sit opus, tingentur aqua, & polluta erunt usque ad vesperum, & sic postea mundabuntur.

33 Vas autem fictile, in quod horum quidquam intro ceciderit, polluetur, & idcirco frangendum est.

34 Omnis cibus, quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit: & omne liquens quod bibitur de universo vase, immundum erit.

35 Et quidquid de morticinis hujusemodi ceciderit super illud, immundum erit: sive elibani, sive chytropodes, destruentur, & immundi erunt.

36 Fontes vero & cisternæ, & omnis aquarum congregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit, polluetur.

37 Si

37 Si ceciderit super sementem, non polluetur eam.

38 Si autem quispiam aqua sementem perfuderit, & postea morticinis tacta fuerit, illico polluetur.

39 Si mortuum fuerit animal, quod licet vobis comedere, qui cadaver ejus tetigerit, immundus erit usque ad vesperum:

40 Et qui comederit ex eo quippiam, sive portaverit: lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum.

41 Omne quod reptat super terram, abominabile erit, nec assumetur in cibum.

42 Quidquid super pedes quadrupes graditur, & multos habet pedes, sive per humum trahitur, non comedetis, quia abominabile est.

43 Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quidquam eorum, ne immundi sitis.

44 Ego enim sum Dominus Deus vester: * sanctus enim sum. Et estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis animas vestras in omni reptili quod movetur super terram. ^{1. Pet. 1. 16.}

45 Ego enim sum Dominus, qui eduxi vos de Terra Egypti, ut essem vobis in Deum. Sancti eritis, quia ego sanctus sum.

46 Ista est lex animantium ac volucrum, & omnis animæ viventis, quæ movetur in aqua, & reptat in terra.

47 Ut differentias noveritis mundi, & immundi, & sciatis quid comedere & quid respicere debeat.

CAPUT XII.

Puerperæ immunditia, & mundatio cum oblatione.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere filiis Israel, & dices ad eos:

* Mulier, si suscepto femine pepererit mascululum, immunda erit septem diebus juxta dies separationis menstruæ.

3 * Et die octavo circumcidetur infantulus:

4 Ipsa vero triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget,

Ⓡ

Lucæ 2. 22.

Lucæ 2. 21.

Joan. 7. 22.

get, nec ingreditur in Sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ.

5 Sin autem fœminam pepererit, immunda erit duobus hebdomadibus juxta ritum fluxus menstrui, & sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ.

6 Cumque expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio, sive pro filia, deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ, sive turturem pro peccato, ad ostium tabernaculi testimonii, & tradet sacerdoti,

7 Qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, & sic mundabitur a profluvio sanguinis sui. *Ita est lex parientis masculinum aut fœminam.*

8 Quod si non invenerit manus ejus, nec fuerit offerre agnum, sumet * duos turtures vel duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccato. Orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur.

CAPUT XIII.

Lex, & cognitio lepræ Sacerdotibus commissa in homine, & vestimento; quæ præcipiantur leproso.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens:

2 Homo, in cujus cute & carne sortus fuerit diversus color sive pustula, aut quasi lucens quippiam, id est, plaga lepræ, adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad unum quemlibet filiorum ejus.

3 Qui cum viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepræ humilioris cute, & carne reliqua: plaga lepræ est, & ad arbitrium ejus separabitur.

4 Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris pristini recludet eum sacerdos septem diebus.

5 Et considerabit die septimo: & siquidem lepra ultra non creverit, nec transierit in cute priores terminos, rursus recludet eum septem diebus aliis.

6 Et die septimo contemplabitur: si obscurior fuerit lepra, & non creverit in cute, mundabit eum,

eum, quia scabies est: lavabitque homo vestimenta sua, & mundus erit.

7 Quod si postquam a sacerdote visus est, & redditus munditiæ, iterum lepra creverit, adducetur ad eum,

8 Et immunditiæ condemnabitur.

9 Plaga lepræ si fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem,

10 Et videbit eum. Cumque color albus in cute fuerit, & capillorum mutaverit aspectum, ipsa quoque caro viva apparuerit:

11 Lepra vetustissima judicabitur atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos, & non recludet, quia perspicuæ immunditiæ est.

12 Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem cutem a capite usque ad pedes, quidquid sub aspectum oculorum cadit,

13 Considerabit eum sacerdos, & teneri lepra mundissima judicabit: eo quod omnis in candorem versa sit, & idcirco homo mundus erit.

14 Quando vero caro vivens in eo apparuerit,

15 Tunc sacerdotis judicio polluetur, & inter immundos reputabitur. Caro enim viva si lepra aspergitur, immunda est.

16 Quod si rursus versa fuerit in alborem, & totum hominem operuerit,

17 Considerabit eum sacerdos, & mundum esse decernet.

18 Caro autem & cutis in qua ulcus natum est & sanatum,

19 Et in loco ulceris cicatrix alba apparuerit, sive subrufa, adducetur homo ad sacerdotem:

20 Qui cum viderit locum lepræ humilioris carne reliqua, & pilos verfos in candorem, contaminabit eum: plaga enim lepræ orta est in ulcere.

21. Quod si pilus coloris est pristini & cicatrix subobscura, & vicina carne non est humilior, recludet eum septem diebus.

22 Et si quidem creverit, adjudicabit eum lepræ.

23 Sin autem steterit in loco suo, ulceris est cicatrix, & homo mundus erit.

24 Caro autem & cutis quam ignis exufferit, & sanata albam sive rufam habuerit cicatricem,

25 Considerabit eam sacerdos, & ecce versa est in alborem, & locus ejus reliqua cute est humilior: contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta est.

26 Quod si pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipsa lepræ species fuerit subobscura, recludet eum septem diebus.

27 Et die septimo contemplabitur: si creverit in cute lepra, contaminabit eum.

28 Sin autem in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga combustionis est, & idcirco mundabitur, quia cicatrix est combusturæ.

29 Vir, five mulier, in cujus capite vel barba germinaverit lepra, videbit eos sacerdos.

30 Et siquidem humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flavus, solitoque subtilior; contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbæ est.

31 Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, & capillum nigrum: recludet eum septem diebus.

32 Et die septimo intuebitur. Si non creverit macula, & capillus sui coloris est, & locus plagæ carni reliquæ æqualis:

33 Radetur homo absque loco maculæ, & includetur septem diebus aliis.

34 Si die septimo visa fuerit stesisse plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mundabit eum, lotisque vestibus suis mundus erit.

35 Sin autem post emundationem rursus creverit macula in cute,

36 Non quæret amplius utrum capillus in flavum colorem sit immutatus, quia aperte immunus est.

37 Porro si steterit macula, & capilli nigri fuerint, noverit hominem sanatum esse, & confidenter eum pronuntiet mundum.

38 Vir, five mulier, in cujus cute candor apparuerit,

39 Intuebitur eos sacerdos. Si deprehenderit subobscurum alborem lucere in cute, sciat non esse lepram, sed maculam coloris candidi, & hominem mundum.

40 Vir, de cujus capite capilli fluunt, calvus & mundus est:

41 Et si a fronte ceciderint pili, recalvaster & mundus est.

42 Sin autem in calvitio five in recalvatione albus vel rufus color fuerit exortus,

43 Et hoc sacerdos viderit, condemnabit eum haud dubie lepræ, quæ orta est in calvitio.

44 Quicumque ergo maculatus fuerit lepræ, & separatus est ad arbitrium sacerdotis,

45 Habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contextum, contaminatum ac sordidum se clamabit.

46 Omni tempore quo leprosus est & immunus, solus habitabit extra castra.

47 Vestis lanea five linea, quæ lepram habuerit

48 In stamine atque subtegmine, aut certe pellicis, vel quidquid ex pelle confectum est,

49 Si alba vel rufa macula fuerit infecta, lepra reputabitur, ostendeturque sacerdoti,

50 Qui consideratam recludet septem diebus:

51 Et die septimo rursus aspiciens si deprehenderit crevisse, lepra perseverans est: pollutum judicabit vestimentum, & omne in quo fuerit inventa:

52 Et idcirco comburetur flammis.

53 Quod si eam viderit non crevisse,

54 Præcipiet, & lavabunt id, in quo lepra est, recludetque illud septem diebus aliis.

55 Et cum viderit faciem quidem pristinam non reversam, nec tamen crevisse lepram, immundum judicabit, & igne comburet, eo quod insula sit in superficie vestimenti vel per totum lepræ.

56 Sin autem obscurior fuerit locus lepræ, postquam vestis est lota, abruptet eum, & a solido dividet.

57 Quod si ultra apparuerit in his locis, quæ prius immaculata erant, lepra volatilis & vaga: debet igne comburi.

58 Si cessaverit, lavabit aqua ea quæ pura sunt, secundo, & munda erunt.

59 Ista est lex lepræ vestimenti lanei & linei, sta-

flaminis, atque subtegmis, omnisque supellectilis pellicæ, quomodo mundari debeat, vel contaminari.

CAPUT XIV.

Lepra expianda sacrificia pro homine, domo, ac vestimento, lepra jam curata: ratio lepræ domorum investigandæ, curandæ, purificandæ.

I Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

² Hic est ritus leprosi, quando mundandus est: * Adducetur ad sacerdotem:

* Matth.
8. 4.

³ Qui egressus de castris, cum invenerit lepram esse mundatam,

* Marc.
1. 44.
Luc. 5.
14.

⁴ * Præcipiet ei, qui purificatur, ut offerat duos passeris vivos pro se, quibus vesci licitum est, & lignum cedrinum, vermiculumque & hyssopum.

⁵ Et unum ex passeribus immolari jubebit in vale fictili super aquas viventes:

⁶ Alium autem vivum cum ligno cedrino, & cocco & hyssopo tinget in sanguine passeris immolati,

⁷ Quo asperget illum, qui mundandus est, septies, ut iure purgetur, & dimittet passerem vivum, ut in agrum avolet.

⁸ Cumque laverit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, & lavabitur aqua: purificatusque ingrediatur castra, ita dumtaxat ut maneat extra tabernaculum suum septem diebus.

⁹ Et die septimo radet capillos capitis, barbamque & supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursus vestibus & corpore,

¹⁰ Die octavo assumet duos agnos immaculatos, & ovem anniculam absque macula, & tres decimas similitæ in sacrificium, quæ confersa sit oleo, & seorium olei sextarium.

¹¹ Cumque sacerdos purificans hominem, statuerit eum, & hæc omnia coram Domino in ostio tabernaculi testimonii,

¹² Tolle agnum, & offeret eum pro delicto, oleique sextarium. Et oblati ante Dominum omnibus,

¹³ Immolabit agnum, ubi solet immolari hostia

ria pro peccato, & holocaustum, id est, in loco sancto. Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia: Sancta sanctorum est.

¹⁴ Assumentque sacerdos de sanguine hostiæ, quæ immolata est pro delicto, ponet super extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & super pollices manus dextræ & pedis:

¹⁵ Et de olei sextario mittet in manum suam sinistram.

¹⁶ Tingetque digitum dextrum in eo, & asperget coram Domino septies.

¹⁷ Quod autem reliquum est olei in læva manu, fundet super extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & super pollices manus ac pedis dextri, & super sanguinem qui effusus est pro delicto,

¹⁸ Et super caput ejus.

¹⁹ Rogabitque pro eo coram Domino, & faciet sacrificium pro peccato. Tunc immolabit holocaustum,

²⁰ Et ponet illud in altari cum libamenti suis, & homo rite mundabitur.

²¹ Quod si pauper est, & non potest manus ejus invenire quæ dicta sunt, pro delicto assumet agnum ad oblationem, ut roget pro eo sacerdos, decimamque partem similitæ confersa oleo in sacrificium, & olei sextarium,

²² * Duosque turtures sive duos pullos columbæ, quorum unus sit pro peccato, & alter in holocaustum:

²³ Offeretque ea die octavo purificationis suæ sacerdoti, ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino.

²⁴ Qui suscipiens agnum pro delicto & sextarium olei, levabit simul:

²⁵ Immolatoque agno, de sanguine ejus ponet super extremum auriculæ dextræ illius qui mundatur, & super pollices manus ejus ac pedis dextri:

²⁶ Olei vero partem mittet in manum suam sinistram,

²⁷ In quo tingens digitum dextræ manus asperget septies coram Domino:

28 Tangetque extremum dextræ auriculæ illius qui mundatur, & pollices manus ac pedis dextri in loco sanguinis qui effusus est pro delicto:

29 Reliquam autem partem olei, quæ est in sinistra manu, mittet super caput purificati ut placet pro eo Dominum:

30 Et turturem sive pullum columbæ offeret,

31 Unum pro delicto, & alterum in holocaustum cum libamentis suis.

32 Hoc est sacrificium leprosi, qui habere non potest omnia in emundationem sui.

33 Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

34 Cum ingressi fueritis Terram Chanaan, quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in ædibus,

35 Ibit cuius est domus, nuncians sacerdoti, & dicet: Quasi plaga lepræ videtur mihi esse in domo mea.

36 At ille præcipiet ut efferant universa de domo priusquam ingrediatur eam, & videat utrum leprosa sit, ne immunda fiant omnia quæ in domo sunt. Intrabitque postea ut consideret lepram domus:

37 Et cum viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore sive rubore deformes, & humiliores superficie reliqua,

38 Egre dietur ostium domus, & statim claudet illam septem diebus.

39 Reversusque die septimo, considerabit eam: si invenerit crevisse lepram,

40 Jubebit erui lapides in quibus lepra est, & projici eos extra civitatem in locum immundum:

41 Domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, & spargi pulverem rasuræ extra urbem in locum immundum,

42 Lapidesque alios reponi pro his qui ablati fuerint, & luto alio liniri domum.

43 Sin autem postquam eruti sunt lapides, & pulvis erasus, & alia terra lita,

44 Ingressus sacerdos viderit reversam lepram, & parietes respersos maculis, lepra est perseverans, & immunda domus:

45 Quam

45 Quam statim destruent, & lapides ejus ac ligna, atque universum pulverem projicient extra oppidum in locum immundum.

46 Qui intraverit domum quando clausa est, immundus erit usque ad vesperum:

47 Et qui dormierit in ea, & comederit quippiam, lavabit vestimenta sua.

48 Quod si introiens sacerdos viderit lepram non crevisse in domo, postquam denuo lita fuerit, purificabit eam reddita facilitate:

49 Et in purificationem ejus sumet duos passeris, lignumque cedrinum, & vermiculum atque hyssopum:

50 Et immolato uno passere in vase fidili super aquas vivas,

51 Tollet lignum cedrinum, & hyssopum, & coccum & passerem vivum, & tinget omnia in sanguine passeris immolati, atque in aquis viventibus, & asperget domum septies,

52 Purificabitque eam tam in sanguine passeris quam in aquis viventibus, & in passere vivo, lignoque cedrino & hyssopo atque vermiculo.

53 Cumque dimiserit passerem avolare in agrum libere, orabit pro domo, & jure mundabitur.

54 Ista est lex omnis lepræ & percussuræ,

55 Lepræ vestium & domorum,

56 Cicatricis & erumpentium papularum, lucentis maculæ, & in varias species, coloribus immutatis,

57 Ut possit sciri quo tempore mundum quid, vel immundum sit.

CAPUT XV.

Seminis viri, concubantium, menstruose mulieris & hæmorrhoidis expiatio, ac purificatio.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

2 Loquimini filiis Israel, & dicite eis: Vir, qui patitur fluxum seminis, immundus erit.

3 Et tunc judicabitur huic vitio subiacere, cum per singula momenta adhæserit carni ejus, atque concreverit fœdus humor.

4 Omne stratum, in quo dormierit, immundum erit, & ubicumque sederit.

P 2 5 Si

5 Si quis hominum tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

6 Si federit ubi ille sedebat, & ipse lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

7 Qui tetigerit carnem ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

8 Si salivam hujuscemodi homo jecerit super eum qui mundus est, lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

9 Sagma super quo federit, immundum erit:

10 Et quicquid sub eo fuerit, qui fluxum seminis patitur, pollutum erit usque ad vesperum. Qui portaverit horum aliquid, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

11 Omnis, quem tetigerit qui talis est non lotis ante manibus, lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

12 Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas autem ligneum lavabitur aqua.

13 Si sanatus fuerit qui hujuscemodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, & lotis vestibus, & toto corpore in aquis viventibus, erit mundus.

14 Die autem octavo sumet duos turtures, aut duos pullos columbæ, & veniet in conspectum Domini ad ostium tabernaculi testimonii, dabitque eos sacerdoti.

15 Qui faciet unum pro peccato & alterum in holocaustum: rogabitque pro eo coram Domino, ut emundetur a fluxu seminis sui.

16 Vir de quo egreditur semen coitus, lavabit aqua omne corpus suum, & immundus erit usque ad vesperum.

17 Vestem & pellem, quam habuerit, lavabit aqua, & immunda erit usque ad vesperum.

18 Mulier, cum qua coierit, lavabitur aqua, & immunda erit usque ad vesperum.

19 Mulier, quæ redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur.

20 Omnis

20 Omnis qui tetigerit eam, immundus erit usque ad vesperum:

21 Et in quo dormierit vel federit diebus separationis suæ, polluetur.

22 Qui tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

23 Omnè vas, super quo illa federit, quisquis attigerit, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, pollutus erit usque ad vesperum.

24 Si coierit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, immundus erit septem diebus: & omne stratum, in quo dormierit, polluetur.

25 Mulier, quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstruali, vel quæ post menstruum sanguinem fluere non cessat, quamdiu subjacet huic passioni, immunda erit quasi sit in tempore menstruo.

26 Omne stratum, in quo dormierit, & vas in quo federit, pollutum erit.

27 Quicumque tetigerit ea, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

28 Si steterit sanguis, & fluere cessaverit, numerabit septem dies purificationis suæ:

29 Et die octavo offeret pro se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum, ad ostium tabernaculi testimonii:

30 Qui unum faciet pro peccato, & alterum in holocaustum, rogabitque pro ea coram Domino, & pro fluxu immunditiæ ejus.

31 Docebitis ergo filios Israel, ut caveant immunditiam, & non moriantur in sordibus suis, cum polluerint tabernaculum meum quod est inter eos.

32 Ista est lex ejus, qui patitur fluxum seminis, & qui polluitur coitu.

33 Et quæ mensuris temporibus separatur, vel quæ jugi fluit sanguine, & hominis, qui dormierit cum ea.

CAPUT XVI.

Quando & quomodo sacerdos ingredi debeat Sanctuarium, ipsumque expiare una cum tabernaculo & altari, emissarium caprum abigere, & festum expiationum celebrare.

P 3

1 Lo.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt:

• Sup. 10.
1. 2.

• Exod.
32. 10.
Hebr. 9. 7.

2 Et præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, * ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatorio quo tegitur arca, ut non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum.)

3 Nisi hæc ante fecerit: Vitulum pro peccato offeret, & arietem in holocaustum.

4 Tunica lineæ vestietur, feminalibus lineis verenda celabit: accingetur zona lineæ, eidarum lineam imponet capiti: hæc enim vestimenta sunt sancta: quibus cunctis, cum lotus fuerit, induetur.

5 Suscipietque ab universa multitudine filiorum Israel duos hircos pro peccato, & unum arietem in holocaustum.

6 Cumque obtulerit vitulum, & oraverit pro se & pro domo sua,

7 Duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonii;

8 Mittenisque super utramque sortem, unam Domino, & alteram capro emissario:

9 Cujus exierit ors Domino offeret illum pro peccato:

10 Cujus autem in caprum emissarium, statuet eum vivum coram Domino, ut fundat preces super eo, & emittat eum in solitudinem.

11 His rite celebratis, offeret vitulum, & rogans pro se & pro domo sua, immolabit eum:

12 Assumptoque thuribulo, quod de prunis altaris impleverit, & hauriens manu compositum thymiana in incensum, ultra velum intrabit in Sancta:

13 Ut positis super ignem aromatibus, nebula eorum, & vapor operiat oraculum, quod est supra testimonium, & non moriatur.

14 Tolle quoque de sanguine vituli, & asperget digito septies contra propitiatorium ad orientem.

15 Cumque mactaverit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem ejus intra velum, sicut præceptum est de sanguine vituli, ut aspergat e regione oraculi,

16 Et expiet Sanctuarium ab immunditiis filiorum Israel, & a prævaricationibus eorum, cunctisque peccatis. Juxta hunc ritum faciet tabernaculo testimonii, quod fixum est inter eos in medio sordium habitationis eorum.

17 * Nullus hominum fit in tabernaculo quando pontifex Sanctuarium ingreditur, ut roget pro se & pro domo sua, & pro universo cœtu Israel donec egrediatur.

* Luc. 1.
10.

18 Cum autem exierit ad altare quod coram Domino est, oret pro se, & sumptum sanguinem vituli atque hirci fundat super cornua ejus per gyrum:

19 Aspergensque digito septies, expiet, & sanctificet illud ab immunditiis filiorum Israel.

20 Postquam emundaverit Sanctuarium, & tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum viventem:

21 Et posita utraque manu super caput ejus, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel, & universa delicta atque peccata eorum, quæ imprecans capiti ejus, emittet illum per hominem paratum, in desertum.

22 Cumque portaverit hircus omnes iniquitates eorum in terram solitariam, & dimissus fuerit in deserto,

23 Revertetur Aaron in tabernaculum testimonii, & depositis vestibus, quibus prius indutus erat cum intraret Sanctuarium, relictisque ibi,

24 Lavabit carnem suam in loco sancto, indueturque vestibus suis. Et postquam egressus obtulerit holocaustum suum ac plebis, rogabit tam pro se quam pro populo:

25 Et adipem, qui oblatus est pro peccatis, adolebit super altare.

26 Ille vero, qui dimiserit caprum emissarium, lavabit vestimenta sua & corpus aqua, & sic ingreditur in castra.

27 Vitulum autem & hircum, qui pro peccato fuerant immolati, & quorum sanguis illatus est in Sanctuarium ut expiatio compleretur, asportabunt foras castra, * & comburent igni tam pelles quam carnes eorum ac simum:

* Hebr.
13. 11.

28 Et quicumque combufferit ea, lavabit vestimenta sua, & carnem aqua, & sic ingredietur in castra.

29 Eritque vobis hoc legitimum sempiternum: ^{Infr. 23. 27. 28.} Mense septimo, decima die mensis affligetis animas vestras, nullumque opus facietis, sive indigena, sive advena qui peregrinatur inter vos.

30 In hac die expiatio erit vestri, atque mundatio ab omnibus peccatis vestris: coram Domino mundabimini.

31 Sabbatum enim requietionis est, & affligetis animas vestras religione perpetua.

32 Expiabit autem sacerdos, qui unctus fuerit, & cujus manus initiate sunt ut sacerdotio fungatur pro patre suo: indueturque stola linea & vestibus sanctis.

33 Et expiabit Sanctuarium, & tabernaculum testimonii atque altare, sacerdotes quoque & universum populum.

34 Eritque vobis hoc legitimum sempiternum, ut oretis pro filiis Israel, & pro cunctis peccatis eorum semel in anno. Fecit igitur sicut praeceperat Dominus Moyfi.

CAPUT XVII.

Jubentur Hebraei soli Deo sacrificare, non demonis, nec usquam nisi ad ostium tabernaculi: atque a sanguinis & morticini estu abstinendum.

1 **E**T locutus est Dominus ad Moysen, dicens: 2 Loquere Aaron, & filiis ejus, & cunctis filiis Israel, dicens ad eos: Iste est sermo quem mandavit Dominus, dicens:

3 Homo quilibet de domo Israel, si occiderit bovem aut ovem, sive capram in castris vel extra castra.

4 Et non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationem Domino, sanguinis reus erit: quasi si sanguinem fuderit, sic peribit de medio populi sui.

5 Ideo sacerdoti offerre debent filii Israel hostias suas, quas occident in agro, ut sanctificentur Domino ante ostium tabernaculi testimonii, & immolent eas hostias pacificas Domino.

6 Fundetque sacerdos sanguinem super altare Do-

Domini ad ostium tabernaculi testimonii, & adolebit adipem in odorem suavitatis Domino:

7 Et nequaquam ultra immolabunt hostias suas daemionibus, cum quibus fornicati sunt. Legitimum sempiternum erit illis & posteris eorum.

8 Et ad ipsos dices: Homo de domo Israel, & de advenis, qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocaustum sive victimam,

9 Et ad ostium tabernaculi testimonii non adduxerit eam, ut offeratur Domino, interibit de populo suo.

10 Homo quilibet de domo Israel, & de advenis, qui peregrinantur inter eos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & disperdam eam de populo suo.

11 Quia anima carnis in sanguine est: & ego dedi illum vobis, ut super altare in eo expietis pro animabus vestris, & sanguis pro animae periculo sit.

12 Idcirco dixi filiis Israel: Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, nec ex advenis, qui peregrinantur apud vos.

13 Homo quicumque de filiis Israel, & de advenis, qui peregrinantur apud vos, si venatione, atque aucupio ceperit feram vel avem, quibus vesci licitum est, fundat sanguinem ejus, & operiat illum terra.

14 * Anima enim omnis carnis in sanguine est: unde dixi filiis Israel: Sanguinem universae carnis non comedetis, quia anima carnis in sanguine est: & quicumque comederit illum, interibit.

15 Anima quae comederit morticinum, vel captum a bestia, tam de indigenis, quam de advenis, lavabit vestimenta sua & femeripsum aqua, & contaminatus erit usque ad vesperum: & hoc ordine mundus fiet.

16 Quod si non laverit vestimenta sua & corpus, portabit iniquitatem suam.

CAPUT XVIII.

Gradus conjugii illiciti, ac Gentium & Chanaanorum opera fugienda in varia carnali turpitudine.

1 **L**ocutus est Dominus ad Moysen, dicens:
2 Loquere filiis Israel, & dices ad eos:
Ego Dominus Deus vester:

3 Juxta consuetudinem Terræ Egypti, in qua habitastis, non facietis: & juxta morem Regionis Chanaan, ad quam ego introducturus sum vos, non ageris, nec in legitimis eorum ambulabitis.

4 Facietis judicia mea, & præcepta mea servabitis, & ambulabitis in eis. Ego Dominus Deus vester.

5 * Custodite leges meas atque judicia, quæ faciens homo, vivet in eis. Ego Dominus.

6 Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus. Ego Dominus.

7 Turpitudinem patris tui, & turpitudinem matris tuæ non discooperies: mater tua est. Non revelabis turpitudinem ejus.

8 Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies: turpido enim patris tui est.

9 Turpitudinem sororis tuæ ex patre, five ex matre, quæ domi vel foris genita est, non revelabis.

10 Turpitudinem filię filii tui vel neptis ex filia non revelabis: quia turpido tua est.

11 Turpitudinem filię uxoris patris tui, quam peperit patri tuo, & est soror tua, non revelabis.

12 Turpitudinem sororis patris tui non discooperies: quia caro est patris tui.

13 Turpitudinem sororis matris tuæ non revelabis, eo quod caro sit matris tuæ.

14 Turpitudinem patrui tui non revelabis, nec accedes ad uxorem ejus, quæ tibi a finitate conjungitur.

15 Turpitudinem nurus tuæ non revelabis, quia uxor filii tui est, nec discooperies ignominiam ejus.

16 Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis: quia turpido fratris tui est.

17 Turpitudinem uxoris tuæ & filię ejus, non revelabis. Filiam filii ejus, & filiam filię illius non lumes, ut reveles ignominiam ejus: quia caro illius sunt, & talis coitus incestus est.

18 Sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non

non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus adhuc illa vivente.

19 Ad mulierem quæ patitur menstrua, non accedes, nec revelabis fedtatem ejus.

20 Cum uxore proximi tui non coibis, nec feminis commissione maculaberis.

21 * De femine tuo non dabis ut consecretur idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.

22 Cum masculino non commiscearis coitu femineo, quia abominatio est.

23 Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. * Mulier non succumbet jumento, nec miscebitur ei: quia feelus est.

24 Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminata sunt universæ gentes, quas ego ejiciam ante conspectum vestrum.

25 Et quibus polluta est terra: cujus ego scelera visitabo, ut evomat habitatores suos.

26 Custodite legitima mea atque judicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena quam colonus qui peregrinantur apud vos.

27 Omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam.

28 Cavete ergo ne & vos similiter evomat, cum paria feceritis, sicut evomuit gentem, quæ fuit ante vos.

29 Omnis anima, quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio populi sui.

30 Custodite mandata mea. Nolite facere quæ fecerunt hi qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus vester.

CAPUT XIX.

Varia præcepta moralia & caeremonialia ante recensita rursus inculcantur, additis de novo aliis.

1 **L**ocutus est Dominus ad Moysen, dicens:
2 Loquere ad omnem cæterum filiorum Israel, & dices ad eos: * Sancti estote, quia ego sanctus sum, Dominus Deus vester.

3 Unusquisque patrem suum, & matrem suam timeat. Sabbata mea custodite. Ego Dominus Deus vester.

4 No-

* Exech.
20. 11.
Rom. 13.
6.
Gal. 3. 12.

* Ieff.
23. 26.

* Ieff.
20. 16.

®

* Sup. 11.
14.
1. Petr. 1.
16.

4 Nolite converti ad idola, nec deos confilites faciatis vobis. Ego Dominus Deus vester.

5 Si immolaveritis hostiam pacificorum Domino, ut sit placabilis.

6 Eo die quo fuerit immolata, comedetis eam, & die altero: quidquid autem residuum fuerit in diem tertium, igne comburetis.

7 Si quis post biduum comederit ex ea, profanus erit, & impietatis reus:

8 Portabitque iniquitatem suam, quia sanctum Domini polluit, & peribit anima illa de populo suo.

9 * Cumque messueris segetes terræ tuæ, non tondebis usque ad solum superficiem terræ: nec remanentes spicas colliges.

10 Neque in vinea tua racemos & grana decidentia congregabis, sed pauperibus & peregrinis carpenda dimittes. Ego Dominus Deus vester.

11 Non facies furtum. Non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum.

12 * Non perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.

13 * Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. * Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane.

14 Non maledices surdo, nec coram cæco ponas offendiculum: sed timebis Dominum Deum tuum, quia ego sum Dominus.

15 Non facies quod iniquum est, nec injuste judicabis. * Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Juste judica proximo tuo.

16 Non eris criminator, nec susurro in populo. Non stabis contra sanguinem proximi tui. Ego Dominus.

17 * Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed * publice argue eum, ne habeas super illo peccatum.

18 Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum. * Diliges amicum tuum sicut teipsum. Ego Dominus.

19 Leges meas custodite. Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus.

Agrum

Agrum tuum non feres diverso semine. Veste, quæ ex duobus texta est, non indueris.

20 Homo si dormierit cum muliere coitu feminis, quæ sit ancilla etiam nubilis, & tamen pretio non redempta, nec libertate donata: vapulabunt ambo, & non morientur, quia non fuit libera.

21 Pro delicto autem suo offeret Domino ad ostium tabernaculi testimonii arietem:

22 Orabitque pro eo sacerdos, & pro peccato ejus coram Domino, & reprobabitur ei, dimitteturque peccatum.

23 Quando ingressi fueritis terram, & plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum: poma, quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis.

24 Quarto autem anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis Domino.

25 Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma quæ profuerunt. Ego Dominus Deus vester.

26 Non comedetis cum sanguine. Non augurabimini, nec observabitis somnia.

27 Neque in rotundum attondebitis comam: nec radetis barbam.

28 Et super mortuo non incidetis carnem vestram, neque figuras aliquas, aut stigmata facietis vobis. Ego Dominus.

29 Ne prostituas filiam tuam, ne contamine tur terra, & impleatur piaculo.

30 Sabbata mea custodite, & Sanctuarium meum metuite. Ego Dominus.

31 Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos. Ego Dominus Deus vester.

32 Coram cano capite confurge, & honora personam senis: & time Dominum Deum tuum. Ego sum Dominus.

33 * Si habitaverit advena in terra vestra, & * Exod. moratus fuerit inter vos, non exprobetis ei: 22. 21

34 Sed sit inter vos quasi indigena: & diligetis eum quasi vosmetipsos: fuistis enim & vos advenæ in terra Egypti, Ego Dominus Deus vester.

35 No.

* Infr. 28. 27.

* Exod.

20. 7.

* Eccl.

10. 7.

* Deut.

25. 13.

Jos. 4. 15.

* Deut. 1.

17. & 10.

19.

Prov. 24.

23.

Eccl. 32.

1. 1. Jac.

2. 2.

* 1. Joan.

2. 11. &

3. 14.

* Eccl.

10. 12.

Math.

18. 15.

Luc. 17. 3.

* Math.

5. 43. &

22. 39.

Luc. 6. 27.

Rom. 13. 9.

35 Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura.

36 Statera iusta, & æqua sint pondera, iustus modius, æquique sextarius. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Ægypti.

37 Custodite omnia præcepta mea, & universa iudicia, & facite ea. Ego Dominus.

CAPUT XX.

Morte plecendi sunt qui de semine suo Moloch offerunt, qui magos aut ariolos consulunt, qui parentibus maledicunt, qui varios exercent coitus illicitos.

ILlocutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
1 Hæc loqueris filiis Israel: Homo de filiis Israel, & de advenis, qui habitant in Israel, si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur: populus terræ lapidabit eum.

2 Et ego ponam faciem meam contra illum: succidamque eum de medio populi sui, eo quod dederit de semine suo Moloch, & contaminaverit Sanctuarium meum, ac polluerit nomen sanctum meum.

3 Quod si negligens populus terræ, & quasi parvipendens imperium meum, dimiserit hominem qui dedit de semine suo Moloch, nec voluerit eum occidere:

4 Ponam faciem meam super hominem illum, & super cognationem ejus, succidamque & ipsum, & omnes qui consenserunt ei ut fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui.

5 Anima, quæ declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.

6 * Sanctificamini & estote sancti, quia ego sum Dominus Deus vester.

7 Custodite præcepta mea, & facite ea: Ego Dominus qui sanctifico vos.

8 * Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur: patri, matrique maledixit, sanguis ejus sit super eum.

9 * Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum conjugis proximi sui, morte moriantur & mœchus & adultera.

10 Qui dormierit cum noverca sua, & revelaverit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos.

11 Si quis dormierit cum nuru sua, uterque moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos.

12 Qui dormierit cum masculo coitu femineo, uterque operatus est nefas: morte moriantur: sit sanguis eorum super eos.

13 Qui supra uxorem filiam, duxerit matrem ejus, scelus operatus est: vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri.

14 Qui cum jumento & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite.

15 * Mulier, quæ succubuerit cuilibet jumento, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos.

16 Qui acceperit sororem suam filiam patris sui, vel filiam matris suæ, & viderit turpitudinem ejus, illaque conspexerit fratris ignominiam: nefariam rem operati sunt: occidentur in conspectu populi sui, eo quod turpitudinem suam mutuo revelaverint, & portabunt iniquitatem suam.

17 Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, & revelaverit turpitudinem ejus, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficietur ambo de medio populi sui.

18 Turpitudinem materteræ, & amitæ tuæ non discooperies: qui hoc fecerit, ignominiam carnis suæ nudavit, portabunt ambo iniquitatem suam.

19 Qui coierit cum uxore patris sui, vel avunculi sui, & revelaverit ignominiam cognationis suæ, portabunt ambo peccatum suum: absque liberis morientur.

20 Qui duxerit uxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui revelavit: absque liberi erunt.

21 Custodite leges meas, atque iudicia, & facite

* Sap. 18.
21.

* 1. Pet.
1. 16.

* Eccl. 1.
21. 27.
Prov. 20.
30.

Matth. 15.
4.
Luc. 7.
16.

* Deut.
22. 22.
Joan. 8. 5.

* Sap.
18. 23.

cite ea: ne & vos evomat terra quam infraturi estis & habitaturi.

23 Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsi sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas.

24 Vobis autem loquor: Possidete terram eorum, quam dabo vobis in hæreditatem, terram fluentem lacte & melle. Ego Dominus Deus vester, qui separavi vos a cæteris populis.

25 Separate ergo & vos jumentum mundum ab immundo, & avem mundam ab immunda: ne polluatis animas vestras in pecore, & avibus, & cunctis quæ moventur in terra, & quæ vobis ostendi esse polluta.

26 * Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, & separavi vos a cæteris populis, ut essetis mei.

27 * Vir, sive mulier, in quibus pythonicus, vel divinationis fuerit spiritus, morte moriantur: lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super illos.

CAPUT XXI.

Quibus funeribus interesse possint sacerdotes, & quales ducere uxores; quive inepti sunt ad sacerdotium: & de filia sacerdotis fornicante.

DIXIT quoque Dominus ad Moysen: Loquere ad sacerdotes filios Aaron, & dices ad eos: Ne contaminetur sacerdos in mortibus civium suorum,

2 Nisi tantum in consanguineis, ac propinquis, id est, super patre, & matre, & filio, & filia, fratre quoque,

3 Et sorore virgine, quæ non est nupta viro:

4 Sed nec in principe populi sui contaminabitur.

5 * Non radent caput, nec barbam, neque in carnibus suis facient incisuras.

6 Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen ejus: incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt, & ideo sancti erunt.

7 * Scortum & vile prostibulum non ducent uxorem, nec eam quæ repudiata est a marito: quia consecrati sunt Deo suo,

S Et

8 Et panes propositionis offerunt. Sint ergo sancti, quia & ego sanctus sum, Dominus, qui sanctifico eos.

9 Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro, & violaverit nomen patris sui, flammis exuretur.

10 Pontifex, id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super ejus caput fufum est unctiois oleum, & ejus manus in sacerdotio consecrate sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet:

11 Et ad omnem mortuum non ingredietur omnino. Super patre quoque suo & matre non contaminabitur.

12 Nec egredietur de sanctis, ne polluat Sanctuarium Domini, quia oleum sanctæ unctiois Dei sui super eum est. Ego Dominus.

13 * Virginem ducet uxorem:

14 Viduam autem & repudiatam, & fordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo:

15 Ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ: quia ego Dominus qui sanctifico eum.

16 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

17 Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo.

18 Nec accedet ad ministerium ejus: si cæcus fuerit, si claudus, si parvo vel grandi, vel torto naso,

19 Si fracto pede, si manu.

20 Si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus.

21 Omnis qui habuerit maculam de femine Aaron sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo:

22 Vescetur tamen panibus qui offeruntur in Sanctuario,

23 Ita duntaxat, ut intra velum non ingrediat, nec accedat ad altare, quia maculam habet, & contaminare non debet Sanctuarium meum. Ego Dominus, qui sanctifico eos.

24 Locutus est ergo Moyses ad Aaron, & ad filios

Tom. 1.

Q

filios

* 1. Pet.

1. 16.

* Dent.

18. 11.

1. Reg.

23. 7.

* Sap.

10. 27.

Ezech.

44. 20.

* Sap.

19. 29.

* Ezech.

44. 22.

filios ejus, & ad omnem Israel, cuncta quæ fuerant sibi imperata.

CAPUT XXII.

Ab esu sanctificatorum seu victimarum alienigenæ & immundi abstinere debent; describuntur macule seu vitia quibus victima carere debeant, & quæ debeant offerri.

1 **L**ocutus quoque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad Aaron & ad filios ejus, ut caveant ab his quæ consecrata sunt filiorum Israel, & non contaminent nomen sanctificatorum mihi, quæ ipsi offerunt. Ego Dominus.

3 Die ad eos, & ad posteros eorum: Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filii Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino. Ego sum Dominus.

4 Homo de semine Aaron, qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis non vescetur de his quæ sanctificata sunt mihi, donec sanetur. Qui tetigerit immundum super mortuo, & ex quo egreditur semen quasi coitus,

5 Et qui tangit reptile, & quodlibet immundum, cujus tactus est fordidus,

6 Immundus erit usque ad vesperum, & non vescetur his quæ sanctificata sunt: sed cum laverit carnem suam aqua,

7 Et occuberit sol, tunc mundatus vescetur de sanctificatis, quia cibus illius est.

8 Morticinum & captum a bestia non comedent, nec polluentur in eis. Ego sum Dominus.

9 Custodiant præcepta mea, ut non subiaceant peccato, & moriantur in Sanctuario, cum polluerint illud. Ego Dominus qui sanctifico vos.

10 Omnis alienigena non comedet de sanctificatis, inquilinus sacerdotis & mercenarius non vescetur ex eis.

11 Quem autem sacerdos emerit, & qui vernaculus domus ejus fuerit, hi comedent ex eis.

12 Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit: de his quæ sanctificata sunt, & de primitiis non vescetur.

13 Sin

13 Sin autem vidua, vel repudiata, & absque liberis reversa fuerit ad domum patris sui: sicut puella consueverat, aletur cibus patris sui. Omnis alienigena comedendi ex eis non habet potestatem.

14 Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam addet quintam partem cum eo quod comedit, & dabit sacerdoti in Sanctuarium.

15 Nec contaminabunt sanctificata filiorum Israel, quæ offerunt Domino:

16 Ne forte sustineant iniquitatem delicti sui, cum sanctificata comederint. Ego Dominus, qui sanctifico eos.

17 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

18 Loquere ad Aaron & filios ejus & ad omnes filios Israel, dicentesque ad eos: Homo de domo Israel, & de advenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem suam, vel vota solvens, vel sponte offerens, quidquid illud obtulerit in holocaustum Domini,

19 Ut offeratur per vos, masculus immaculatus erit ex bobus, & ovibus, & ex capris:

20 Si maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile.

21 Homo qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota solvens, vel sponte offerens, tam de bobus quam de ovibus, immaculatum offeret, ut acceptabile sit: omnis macula non erit in eo.

22 Si cæcum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas, aut scabiem, aut impetiginem: non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis super altare Domini.

23 Bovem & ovem, aure & cauda amputatis, voluntarie offerre potes, votum autem ex eis solvi non potest.

24 Omne animal, quod vel contritis, vel tussis, vel testis ablatisque testiculis est, non offeretis Domino, & in terra vestra hoc omnino ne faciatis.

25 De manu alienigenæ non offeretis panes Deo vestro, & quidquid aliud dare voluerit: quia corrupta, & maculata sunt omnia: non suscipietis ea.

Q 2

26 Lo.

• Exod.
22. 31.
Sap. 17.
15.
Deut. 14.
21.
Ezech. 44.
31.

• Deut.
15. 21.
Eccles. 36.
14.

- 26 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
 27 Bos, ovis, & capra, cum genita fuerint, septem diebus erunt sub ubere matris suae: die autem octavo, & deinceps offerri poterunt Domino.
 28 Sive illa bos, sive ovis, non immolabuntur una die cum fratribus suis.
 29 Si immolaveritis hostiam pro gratiarum actione Domino, ut possit esse placabilis,
 30 Eodem die comederis eam, non remanebit quidquam in mane alterius diei. Ego Dominus.
 31 Custodite mandata mea, & facite ea. Ego Dominus.
 32 Ne polluatis nomen meum sanctum, ut sanctificet in medio filiorum Israel. Ego Dominus qui sanctifico vos,
 33 Et eduxi de Terra Aegypti, ut essem vobis in Deum. Ego Dominus.

CAPUT XXIII.

Solemnitates Sabbati, Paschae, Primitiarum, Hebdomadarum, Messis, Tubarum, Expiationis, ac Tabernaculorum, & quibus ritibus peragi debeant.

- 1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
 2 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Haec sunt festae Domini, quas vocabitis sanctas.
 3 Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia sabbati requies est, vocabitur sanctus: omne opus non facietis in eo. Sabbatum Domini est in cunctis habitationibus vestris.
 4 Haec sunt ergo festae Domini sanctae, quas celebrare debetis temporibus suis.
 5 * Mense primo, quarta decima die mensis ad vesperam, Phase Domini est:
 6 Et quinta decima die mensis hujus, solemnitas azymorum Domini est. Septem diebus azyma comederis.
 7 Dies primus erit vobis celeberrimus, sanctusque: omne opus servile non facietis in eo:
 8 Sed offeretis sacrificium in igne Domino septem diebus. Dies autem septimus erit celebrior & sanctior: nullumque servile opus facietis in eo.
 9 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
 10 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Cum

* Exod.
 12. 18.
 Num. 28.
 16.

- ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & messueritis segetem, feretis manipulos spicarum, primitias messis vestrae ad sacerdotem:
 11 Qui elevabit fasciculum coram Domino, ut acceptabile sit pro vobis, altero die Sabbati, & sanctificabit illum.
 12 Atque in eodem die quo manipulus consecratur, cadetur agnus immaculatus anniculus in holocaustum Domino.
 13 Et libamenta offerentur cum eo, duae decimae simila consperse oleo in incensum Domino, odoremque suavissimum: ipsa quoque vini, quarta pars hin.
 14 Panem, & polentam, & pulvis ex segete, usque ad diem qua offeretis ea Deo vestro. Praeceptum est sempiternum in generationibus, cunctisque habitaculis vestris.
 15 * Numerabitur ergo ab altero die Sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas,
 16 Usque ad alteram diem expletionis hebdomadae septimae, id est, quinquaginta dies: & sic offeretis sacrificium novum Domino.
 17 Ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duabus decimis simila fermentatae, quos coquetis in primitias Domini.
 18 Offeretisque cum panibus septem agnos immaculatos, anniculos, & vitulum de armento unum, & arietes duos, & erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suavissimum Domino.
 19 Facietis & hircum pro peccato, duosque agnos anniculos hostias pacificorum.
 20 Cumque eleverit eos sacerdos cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in usum ejus.
 21 Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque sanctissimum: omne opus servile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis habitaculis, & generationibus vestris.
 22 * Postquam autem messueritis segetem terrae vestrae, non secabitis eam usque ad solum: nec remanentes spicas colligetis, sed passeribus

* Deut.
 16. 9.

* Sup.
 19. 9.

& peregrinis dimittetis eas. Ego sum Dominus Deus vester.

23 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

24 * Loquere filiis Israel: Mense septimo, prima die mensis, erit vobis sabbatum, memoriale, clangentibus tubis, & vocabitur sanctum.

25 Omne opus servile non facietis in eo, & offeretis holocaustum Domino.

26 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

27 * Decimo die mensis hujus septimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus: affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino.

28 Omne opus servile non facietis in tempore diei hujus: quia dies propitiationis est, ut propitietur vobis Dominus Deus vester.

29 Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis:

30 Et quæ operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo:

31 Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus vestris.

32 Sabbatum requietionis est, & affligetis animas vestras die nono mensis: A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra.

33 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

34 Loquere filiis Israel: A quinto decimo die mensis hujus septimi, erunt feriæ tabernaculorum septem diebus Domino.

35 * Dies primus vocabitur celeberrimus atque sanctissimus: omne opus servile non facietis in eo.

36 Et septem diebus offeretis holocausta Domino, dies quoque octavus erit celeberrimus atque sanctissimus, & offeretis holocaustum Domino: est enim cætus atque collectæ: omne opus servile non facietis in eo.

37 Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis celeberrimas atque sanctissimas, offeretisque in eis oblationes Domino, holocausta & libamenta juxta ritum uniuscujusque diei:

38 Exceptis sabbatis Domini, donisque vestris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ sponte tribuetis Domino.

39 A quintodecimo ergo die mensis septimi, quando congregaveritis omnes fructus terræ vestræ, celebrabitis ferias Domini septem diebus, die primo & die octavo erit sabbatum, id est requies.

40 Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spatulasque palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & lætabimini coram Domino Deo vestro.

41 Celebrabitisque solemnitatem ejus septem diebus per annum, legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Mense septimo festâ celebrabitis,

42 Et habitabit in umbraculis septem diebus. Omnis, qui de genere est Israel, manebit in tabernaculis:

43 Ut discant posteri vestri, quod in tabernaculis habitare fecerim filios Israel, cum educerem eos de terra Ægypti. Ego Dominus Deus vester.

44 Locutusque est Moyses super solemnitatibus Domini ad filios Israel.

CAPUT XXIV.

Ritus & tempus concinnandarum lucernarum, panum propositionis: pœna blasphemorum ac talionis.

I ET locutus est Dominus ad Moysen, dicens: 1 Præcipe filiis Israel, ut afferant tibi oleum de olivis purissimum, ac lucidum, ad concinnandas lucernas jugiter.

2 Extra velum testimonii in tabernaculo fœderis. Ponetque eas Aaron a vespere usque ad mane coram Domino, cultu ritumque perpetuo in generationibus vestris.

3 Super candelabrum mundissimum ponentur semper in conspectu Domini.

4 Accipies quoque simlam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas:

5 Quorum senos altrinfecus super mensam purissimam coram Domino statues:

6 Et pones super eos thus lucidissimum, ut

fit panis in monumentum oblationis Domini.

8 Per singula sabbata mutabuntur coram Domino suscepti a filiis Israel federe sempiterno.

9 Eruntque Aaron & filiorum ejus, ut comedant eos in loco sancto: quia Sanctum sanctorum est de sacrificiis Domini jure perpetuo.

10 Ecce autem egressus filius mulieris Israelitidis, quem pepererat de viro Aegypto inter filios Israel, jurgatus est in castris cum viro Israelita.

11 Cumque blasphemasset nomen, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen. (Vocabatur autem mater ejus Salumith, filia Dabri de tribu Dan.)

12 Miseruntque eum in carcerem, donec nosset quid juberet Dominus.

13 Qui locutus est ad Moysen,

14 Dicens: Educ blasphemum extra castra & ponant omnes, qui audierunt, manus suas super caput ejus: & lapidet eum populus universus.

15 Et ad filios Israel loqueris: Homo qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum.

16 Et qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus opprimit eum omnis multitudo, sive ille civis, sive peregrinus fuerit. Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.

17 * Qui percusserit, & occiderit hominem, morte moriatur.

18 Qui percusserit animal reddet vicarium, id est, animam pro anima:

19 Qui irrogaverit maculam cuilibet civium suorum: sicut fecit, sic fiet ei:

20 * Fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet: qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur.

21 Qui percusserit jumentum, reddet aliud. Qui percusserit hominem, punietur.

22 Aequum judicium sit inter vos, sive peregrinus, sive civis peccaverit: quia ego sum Dominus Deus vester.

23 Locutusque est Moyses ad filios Israel: & eduxerunt eum, qui blasphemaverat, extra castra, a lapidibus oppreserunt. Feceruntque filii Israel sicut praeceperat Dominus Moysi.

CAPUT XXV.

Septimi, id est, Sabbatici, & quinquagesimi anni, id est, Jubilaei lex: non sumenda a fratribus usura, nec ipsi servitute perpetua opprimendi sunt, sed magis ab advenis potentibus redimendi.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, in monte Sinai, dicens:

2 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Quando ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, * sabbatizes sabbatum Domino.

3 Sex annis feres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus ejus:

4 Septimo autem anno sabbatum erit terrae, requiescentis Domini: agrum non feres, & vineam non putabis.

5 Quae sponte gignet humus, non metes: & uvae primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam: annus enim requiescentis terrae est:

6 Sed erunt vobis in cibum, tibi & servo tuo, ancillae & mercenario tuo, & advena, qui peregrinantur apud te:

7 Jumentis tuis & pecoribus, omnia quae nascuntur, praebunt cibum.

8 Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est, septies septem, quae simul faciunt annos quadraginta novem,

9 Et clangus buccina mense septimo, decima die mensis, propitiacionis tempore in universa terra vestra.

10 Sanctificabisque annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terrae tuae: ipse est enim jubilaeus. Revertetur homo ad possessionem suam, & unusquisque rediet ad familiam pristinam:

11 Quia jubilaeus est & quinquagesimus annus. Non feretis, neque metetis sponte in agro nascencia, & primitias vindemiae non colligetis.

* 12 Ob sanctificationem jubilaei, sed statim oblata comedetis.

13 Anno jubilaei redient omnes ad possessiones suas.

14 Quando vendas quippiam civi tuo, vel emes

* Exod. 21. 12.

* Exod. 21. 24. Deut. 19. 21. Matth. 5. 38.

* Exod. 23. 10.

ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed juxta numerum annorum jubilæi emes ab eo.

15 Et juxta supputationem frugum vendet tibi.

16 Quanto plures anni remanserint post jubilæum, tanto crescet & pretium: & quanto minus temporis numeraveris, tanto minoris & emptio constabit. Tempus enim frugum vendet tibi.

17 Noñne affligere contribules vestros, sed timeat unusquisque Deum suum, quia ego Dominus Deus vester.

18 Facite præcepta mea, & judicia custodite, & implete ea, ut habitare possitis in terra absque ullo pavore.

19 Et signat vobis humus fructus suos, quibus vescamini usque ad saturitatem, nullius impetum formidantes.

20 Quod si dixeritis: Quid comedemus anno septimo, si non feverimus, neque collegerimus fruges nostras?

21 Dabo benedictionem meam vobis anno sexto: & faciet fructus trium annorum:

22 Seretisque anno octavo, & comedetis veteres fruges usque ad novum annum: donec novæ nascantur, edetis vetera.

23 Terra quoque non vendetur in perpetuum: quia mea est, & vos advena & coloni mei estis.

24 Unde cuncta regio possessionis vestræ sub redemptionis conditione vendetur.

25 Si attenuatus frater tuus vendiderit possessionem suam, & voluerit propinquus ejus, potest redimere quod ille vendiderat.

26 Sin autem non habuerit proximum, & ipse pretium ad redimendum potuerit invenire:

27 Computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit: & quod reliquum est, reddet emptori, sicque recipiet possessionem suam.

28 Quod si non invenerit manus ejus ut reddat pretium, habebit emptor quod emerat, usque ad annum jubilæum. In ipso enim omnis venditio redibit ad Dominum, & ad possessorem pristinum.

29 Qui venderit domum intra urbis muros, habebit licentiam redimendi; donec unus impleatur annus.

30 Si non redemerit, & anni circulus fuerit evolutus, emptor possidebit eam, & posterius ejus in perpetuum, & redimi non poterit, etiam in jubilæo.

31 Sin autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum jure vendetur: si ante redempta non fuerit, in jubilæo revertetur ad dominum.

32 Aedes Levitarum, quæ in urbibus sunt, semper possunt redimi:

33 Si redemptæ non fuerint in jubilæo revertentur ad dominos, quia domus urbium Levitarum pro possessionibus sunt inter filios Israel.

34 Suburbana autem eorum non veneant, quia possessio sempiterna est.

35 Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & susceperis eum quasi advenam & peregrinum, & vixerit tecum,

36 Ne accipias usuras ab eo, nec amplius quam dedisti. Time Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te.

37 Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram, & frugum superabundantiam non exiges.

38 Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Egypti, ut darem vobis Terram Chanaan, & essem vester Deus.

39 Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes servitute famulorum.

40 Sed quasi mercenarius & colonus erit: usque ad annum jubilæum operabitur apud te,

41 Et postea egredietur cum liberis suis, & revertetur ad cognationem & ad possessionem patrum suorum.

42 Mei enim servi sunt, & ego eduxi eos de terra Egypti. Non veneant conditione servorum.

43 Ne affligas eum per potentiam; sed metuito Deum tuum.

44 Servus & ancilla sint vobis de nationibus quæ in circuitu vestro sunt.

45 Et de advenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra, hos habebitis famulos:

46 Et hæreditario jure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in æternum: fratres autem vestros filios Israel ne opprimatis per potentiam.

47 Si invaluerit apud vos manus advenæ atque peregrini, & attenuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe ejus:

48 Post venditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis, redimet eum,

49 Et patruus, & patruelis, consanguineus & affinis. Sin autem & ipse potuerit, redimet se.

50 Supputatis dumtaxat annis a tempore venditionis sue usque ad annum jubileum: & pecunia, qua venditus fuerat, juxta annorum numerum & rationem mercenarii supputata.

51 Si plures fuerint anni qui remanent usque ad jubileum, secundum hos reddet & pretium.

52 Si pauci, ponet rationem cum eò juxta annorum numerum, & reddet emptori quod reliquum est annorum.

53 Quibus ante servivit mercedibus imputatis: non affliget eum violenter in conspectu tuo.

54 Quod si per hæc redimi non potuerit, anno jubileo egredietur cum liberis suis.

55 Mei enim sunt servi, filii Israel, quos eduxi de Terra Ægypti.

CAPUT XXVI.

Dei præcepta servantibus bona promittuntur, non servantibus vero plurima mala.

1 Ego Dominus Deus vester: * Non facietis vobis idolum & sculptile, nec titulos erigatis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eum. Ego enim sum Dominus Deus vester.

2 Custodite sabbata mea, & pavete ad Sanctuacium meum. Ego Dominus.

3 * Si in præceptis meis ambulaveritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea: dabo vobis pluvias temporibus suis,

4 Et terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur.

5 Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem

nem vestram in saturitate, & absque pavore habitabitis in terra vestra.

6 Dabo pacem in sinibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat. Auferam malas bestias: & gladius non transibit terminos vestros.

7 Persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis.

8 Persequentur quinque de vestris centum alienos, & centum de vobis decem millia: cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro.

9 Respiciam vos, & crescere faciam: multiplicamini, & firmabo pactum meum vobiscum.

10 Comedetis vetustissima veterum, & vetera novis supervenientibus projicietis.

11 Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non abjiciet vos anima mea.

12 * Ambulabo inter vos, & ero Deus vester, vosque eritis populus meus.

13 Ego Dominus Deus vester: qui eduxi vos de terra Ægyptiorum, ne serviretis eis, & qui confregi catenas cervicurarum, ut incederetis erecti.

14 * Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea,

15 Si spreveritis leges meas, & judicia mea contempseritis, ut non faciatis ea quæ a me constituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meum:

16 Ego quoque hæc faciam vobis: Visitabo vos velociter in egestate, & ardore, qui conficiat oculos vestros & consumat animas vestras. Frustra feretis sementem, quæ ab hostibus devorabitur.

17 Ponam faciem meam contra vos, & cornicetis coram hostibus vestris, & subjiciemini his qui oderunt vos. Fugietis, nemine persequente.

18 Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra.

19 Et conteram superbiam duritiæ vestræ. Daboque vobis cælum desuper sicut ferrum, & terram aneam.

20 Consumetur in cassum labor vester, non profertur terra germen, nec arbores poma præbebunt.

21 Si ambulaveritis ex adverso mihi, nec voveritis audire me, addam plagas vestras in septuplum propter peccata vestra.

22 Immitamque in vos bestias agri, quæ consumant vos, & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant, desertaque fiant via vestra.

23 Quod si nec sic voveritis recipere disciplinam, sed ambulaveritis ex adverso mihi:

24 Ego quoque contra vos adversus incedam, & percutiam vos septies propter peccata vestra,

25 Inducamque super vos gladium ultorem fœderis mei. Cumque confugeritis in urbes, mittam pestilentiam in medio vestri & trademini in manibus hostium.

26 Postquam confregero baculum panis vestri: ita ut decem mulieres in uno olivano coquant panes & reddant eos ad pondus: & comedetis, & non saturabimini.

27 Sin autem nec per hæc audieritis me, sed ambulaveritis contra me:

28 Et ego incedam adversus vos in furore contrario, & corripiam vos septem plagis propter peccata vestra.

29 Ita ut comedatis carnes filiorum vestrorum & filiarum vestrarum.

30 Destraam excelsa vestra, & simulacra confringam. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, & abominabitur vos anima mea.

31 In tantum ut urbes vestras redigam in solitudinem, & deserta faciam Sanctuaria vestra, nec recipiam ultra odorem suavissimum.

32 Disperdamque terram vestram, & stupebunt super ea inimici vestri, cum habitatores illius fuerint.

33 Vos autem dispergam in Gentes, & evaginabo post vos gladium, eritque terra vestra deserta, & civitates vestrae diruta.

34 Tunc placebunt terra sabbata sua cunctis diebus solitudinis suæ: quando fueritis

35 In terra hostili, sabbatizabit, & requiescet in sabbatis solitudinis suæ, eo quod non requieverit in sabbatis vestris quando habitabatis in ea.

36 Et qui de vobis remanserint, dabo pavorem

rem in cordibus eorum in regionibus hostium, terrebit eos sonitus folii volantis, & ita fugient quasi gladium: cadent, nullo persequente.

37 Et corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrum inimicis audebit resistere.

38 Peribitis inter gentes, & hostilis vos terra consumet.

39 Quod si & de iis aliqui remanserint, tabescent in iniquitatibus suis, in terra inimicorum suorum, & propter peccata patrum suorum & sua affligentur:

40 Donec confiteantur iniquitates suas, & majorum suorum, quibus prevaricati sunt in me, & ambulaverunt ex adverso mihi.

41 Ambulabo igitur & ego contra eos, & inducam illos in terram hostilem, donec erubescat incircumcisa mens eorum: tunc orabunt pro impietatibus suis.

42 Et recordabor fœderis mei, quod pepigi cum Jacob, Isaac, & Abraham. Terra quoque memor ero:

43 Quæ cum relicta fuerit ab eis, complacabit sibi in sabbatis suis, patiens solitudinem propter illos. Ipsi vero rogabunt pro peccatis suis, eo quod abiecerint iudicia mea, & leges meas despexerint.

44 Et tamen etiam cum essent in terra hostili, non penitus abieci eos, neque sic despexi ut consumerentur, & irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus eorum.

45 Et recordabor fœderis mei pristini, quando eduxi eos de Terra Egypti in conspectu Gentium, ut essem Deus eorum. Ego Dominus. Hæc sunt iudicia atque præcepta & leges, quas dedit Dominus inter se & filios Israel in monte Sinai per manum Moyfi.

CAPUT XXVII.

Varie sanciantur leges de votis seu rebus per votum oblatis Deo; & de illorum ac decimarum persolutione.

I. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Homo qui votum fecerit, & sponderit Deo animam suam, sub æstimatione dabit pretium.

3 Si fuerit masculus a vigesimo anno usque ad sexagesimum annum, dabit quinquaginta siclos argenti ad mensuram Sanctuarii:

4 Si mulier, triginta.

5 A quinto autem anno usque ad vigesimum, masculus dabit viginti siclos: femina decem.

6 Ab uno mense usque ad annum quintum pro masculo dabuntur quinque sicli: pro femina, tres.

7 Sexagenarius & ultra masculus dabit quindecim siclos: femina decem.

8 Si pauper fuerit, & æstimationem reddere non valebit: stabit coram sacerdote: & quantum ille æstimaverit, & viderit eum posse reddere, tantum dabit.

9 Animal autem, quod immolari potest Domino, si quis voverit, sanctum erit.

10 Et mutari non poterit, id est, nec melius malo, nec pejus bono. Quod si mutaverit: & ipsum quod mutatum est, & illud pro quo mutatum est, consecratum erit Domino.

11 Animal immundum, quod immolari Domino non potest, si quis voverit, adducetur ante sacerdotem:

12 Qui iudicans utrum bonum an malum sit, statuet pretium.

13 Quod si dare voluerit is, qui offert, addet supra æstimationem quintam partem.

14 Homo si voverit domum suam, & sanctificaverit Domino, considerabit eam sacerdos utrum bona an mala sit, & juxta pretium, quod ab eo fuerit constitutum, venudabitur:

15 Sin autem ille, qui voverat, voluerit redimere eam, dabit quintam partem æstimationis supra, & habebit domum.

16 Quod si agrum possessionis suæ voverit, & consecraverit Domino: juxta mensuram sementis æstimabitur pretium. Si triginta modis hordei feritur terra, quinquaginta siclis venudetur argenti.

17 Si statim ab anno incipientis jubilæi voverit

verit agrum, quanto valere potest, tanto æstimabitur.

18 Sin autem post aliquantum temporis: supputabit sacerdos pecuniam juxta annorum, qui reliqui sunt, numerum usque ad jubilæum, & detrahetur ex pretio.

19 Quod si voluerit redimere agrum ille, qui voverat, addet quintam partem æstimata pecuniæ, & possidebit eum.

20 Sin autem noluerit redimere, sed alteri cuilibet fuerit venudatus, ultra eum qui voverat redimere non poterit:

21 Quia cum jubilæi venerit dies, sanctificatus erit Domino. & possessio consecrata ad jus pertinet sacerdotum.

22 Si ager emptus est, & non de possessione majorum sanctificatus fuerit Domino,

23 Supputabit sacerdos juxta annorum numerum usque ad jubilæum, pretium: & dabit ille qui voverat eum, Domino.

24 In jubilæo autem revertetur ad priorem dominum qui vendiderat eum, & habuerat in forte possessionis suæ.

25 Omnis æstimatio siclo sanctuarii ponderabitur. * Siclus viginti obolos habet.

26 Primogenita, quæ ad Dominum pertinent, nemo sanctificare poterit & vovere: sive bos, sive ovis fuerit, Domini sunt.

27 Quod si immundum est animal, redimet qui obtulit, juxta æstimationem tuam, & addet quintam partem pretii. Si redimere noluerit, vendetur alteri quantocumque a te fuerit æstimatum.

28 Omne quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non vendetur, nec redimi poterit. Quidquid semel fuerit consecratum, Sanctum sanctorum erit Domino.

29 Et omnis consecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur.

30 Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur.

31 Si quis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem earum.

32 Omnium decimarum bovis & ovis & caprae, quae sub pastoris virga transeunt, quidquid decimum venerit, sanctificabitur Domino.

33 Non eligetur nec bonum nec malum, nec altero commutabitur. Si quis mutaverit: & quod mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & non redimetur.

34 Haec sunt praecipua, quae mandavit Dominus Moyfi ad filios Israel in Monte Sinai.

LIBER
NUMERI,
HEBRAICE
VAIEDABBER.

CAPUT PRIMUM.

Numeratis duodecim tribuum bellicis viris, fili Levi ad deferendum tabernaculum instituantur.

Locutusque est Dominus ad Moysem in deserto Sinai in tabernaculo caedis, prima die mensis secundi, anno altero egressionis eorum ex Aegypto, dicens:

2 Tollite summam universae congregationis filiorum Israel per cognationes & domos suas, & nomina singulorum, quidquid sexus est masculini.

3 A vigesimo anno & supra, omnium virorum fortium ex Israel, & numerabitis eos per turmas suas, tu & Aaron.

4 Eruntque vobiscum principes tribuum ad domorum in cognationibus suis.

5 Quorum ista sunt nomina: De Ruben, Elisar filius Seducur.

6 De Simeon, Salamiel filius Surisaddai.

7 De Juda, Nahasson filius Aminadab.

8 De Issachar, Nathanael filius Suar.

9 De Zabulon, Eliab filius Helon.

10 Fi-

10 Filiorum autem Joseph, de Ephraim, Elisama filius Ammiud. De Manasse, Gamaliel filius Phadassur.

11 De Benjamin, Abidan filius Gedeonis.

12 De Dan, Ahiezer filius Amisaddai.

13 De Aser, Phegiel filius Ochran.

14 De Gad, Eliafaph filius Duel.

15 De Nephthali, Ahira filius Enan.

16 Hi nobilissimi principes multitudinis per tribus & cognationes suas, & capita exercitus Israel:

17 Quos tulerunt Moyfes & Aaron cum omni vulgi multitudine:

18 Et congregaverunt primo die mensis secundi, recensentes eos per cognationes, & domos, ac familias, & capita, & nomina singulorum, a vigesimo anno, & supra,

19 Sicut praeeperat Dominus Moyfi. Numeratique sunt in deserto Sinai.

20 De Ruben primogenito Israelis per generationes & familias ac domos suas, & nomina capitum singulorum, omne quod sexus est masculini a vigesimo anno & supra, procedentium ad bellum,

21 Quadraginta sex millia quingenti.

22 De filiis Simeon per generationes ac familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina & capita singulorum, omne quod sexus est masculini a vigesimo anno & supra, procedentium ad bellum,

23 Quinquaginta novem millia trecenti.

24 De filiis Gad per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a viginti annis & supra, omnes qui ad bella procederent,

25 Quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta.

26 De filiis Juda per generationes & familias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum a vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

27 Recensiti sunt septuaginta quatuor millia sexcenti.

R 2

28 De

28 De filiis Issachar, per generationes & familias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum a vigesimo anno & supra omnes qui ad bella procederent,

29 Recentiti sunt quinquaginta quatuor millia quadringenti.

30 De filiis Zabulon per generationes & familias ac domos cognationum suarum recentiti sunt per nomina singulorum a vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere

31 Quinquaginta septem millia quadringenti.

32 De filiis Joseph, filiorum Ephraim per generationes & familias ac domos cognationum suarum recentiti sunt per nomina singulorum a vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

33 Quadraginta millia quingenti.

34 Porro filiorum Manasse per generationes & familias ac domos cognationum suarum recentiti sunt per nomina singulorum a viginti annis & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

35 Triginta duo millia ducenti.

36 De filiis Benjamin per generationes & familias ac domos cognationum suarum recentiti sunt nominibus singulorum a vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

37 Triginta quinque millia quadringenti.

38 De filiis Dan per generationes & familias ac domos cognationum suarum recentiti sunt nominibus singulorum a vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

39 Sexaginta duo millia septingenti.

40 De filiis Aser per generationes & familias ac domos cognationum suarum recentiti sunt per nomina singulorum a vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

41 Quadraginta millia & mille quingenti.

42 De filiis Nephthali per generationes & familias ac domos cognationum suarum recentiti sunt nominibus singulorum a vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

43 Quinquaginta tria millia quadringenti.

44 Hi sunt quos numeraverunt Moyses & Aaron,

& duodecim principes Israel, singulos per domos cognationum suarum.

45 Fueruntque omnis numerus filiorum Israel per domos & familias suas a vigesimo anno & supra, qui poterant ad bella procedere,

46 Sexcenta tria millia virorum quingenti quinquaginta.

47 Levitæ autem in tribu familiarum suarum non sunt numerati cum eis.

48 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

49 Tribum Levi noli numerare, neque pones summam eorum cum filiis Israel:

50 Sed constitue eos super tabernaculum testimonii & cuncta vasa ejus, & quidquid ad caeremonias pertinet. Ipsi portabunt tabernaculum & omnia utensilia ejus: & erunt in ministerio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur.

51 Cum proficiscendum fuerit, deponent Levitæ tabernaculum: cum castrametandum, erigent. Quisquis externorum accefferit, occidetur.

52 Metabuntur autem castra filii Israel unusquisque per turmas, & cuneos atque exercitum suum.

53 Porro Levitæ per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio super multitudinem filiorum Israel, & excubabunt in custodiis tabernaculi testimonii.

54 Fecerunt ergo filii Israel juxta omnia quæ præceperat Dominus Moyfi.

CAPUT II.

Quæ tribus circa tabernaculum in 4 acies ad quamvis mundi plagam ordinantur, recentitis familiarum principibus.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

2 Singuli per turmas, signa, atque vexilla, & domos cognationum suarum, castrametabuntur filii Israel per gyrum tabernaculi foederis.

3 Ad Orientem Judas figet tentoria per turmas exercitus sui: eritque princeps filiorum ejus Nahasson filius Aminadab.

4 Et omnis de stirpe ejus summa pugnantium, septuaginta quatuor millia sexcenti.

R 3

5 Jux-

5 Juxta eum castrametati sunt de tribu Issachar, quorum princeps fuit Nathaniel filius Suar.

6 Et omnis numerus pugnatorum ejus, quinquaginta quatuor millia quadringenti.

7 In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius Helon.

8 Omnis de stirpe ejus exercitus pugnatorum, quinquaginta septem millia quadringenti.

9 Universi qui in castris Jude annumerati sunt, fuerunt centum octoginta sex millia quadringenti: & per turmas suas primi egredientur.

10 In castris filiorum Ruben ad meridianam plagam erit princeps Elisur filius Sedear:

11 Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta sex millia quingenti.

12 Juxta eum castrametati sunt de tribu Simeon: quorum princeps fuit Salamiel filius Surisaddai.

13 Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quinquaginta novem millia trecenti.

14 In tribu Gad princeps fuit Eliasaph filius Duel.

15 Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta.

16 Omnes qui recensiti sunt in castris Ruben, centum quinquaginta millia & mille quadringenti quinquaginta per turmas suas: in secundo loco proficiantur.

17 Levabitur autem tabernaculum testimonii per officia Levitarum & turmas eorum. Quomodo erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca & ordines suos proficiantur.

18 Ad occidentalem plagam erunt castra filiorum Ephraim, quorum princeps fuit Elisama filius Ammid.

19 Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta millia quingenti.

20 Et cum eis tribus filiorum Manasse, quorum princeps fuit Gamaliel filius Phadaffur.

21 Cunctusque exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, triginta duo millia ducenti.

22 In tribu filiorum Benjamin princeps fuit Abidan filius Gedeonis.

23 Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui recensiti sunt, triginta quinque millia quadringenti.

24 Omnes qui numerati sunt in castris Ephraim, centum octo millia, centum per turmas suas: tertii proficiantur.

25 Ad Aquilonis partem castrametati sunt filii Dan: quorum princeps fuit Ahiezer filius Ammifaddai.

26 Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, sexaginta duo millia septingenti.

27 Juxta eum fixere tentoria de tribu Aser: quorum princeps fuit Phegiel filius Ochran.

28 Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta millia & mille quingenti.

29 De tribu filiorum Nephtali princeps fuit Ahira filius Enan.

30 Cunctus exercitus pugnatorum ejus, quinquaginta tria millia quadringenti.

31 Omnes qui numerati sunt in castris Dan, fuerunt centum quinquaginta septem millia sexcenti: & novissimi proficiantur.

32 Hic numerus filiorum Israel, per domos cognationum suarum & turmas divisi, exercitus, sexcenta tria millia quingenti quinquaginta.

33 Levitæ autem non sunt numerati inter filios Israel: sic enim præceperat Dominus Moyfi.

34 Feceruntque filii Israel juxta omnia quæ mandaverat Dominus. Castrametati sunt per turmas suas, & profecti per familias ac domos patrum suorum.

CAPUT III.

Levitæ in tabernaculi ministerium assumpti numerantur, cum suis principibus ac ministeriis, & loco primogenitorum Israel suscipiuntur, reliqua primogenita numerum Levitarum excedentia pretio redimuntur.

HÆ sunt generationes Aaron & Moyfi, in die qua locutus est Dominus ad Moysem in monte Sinai.

* Et hæc nomina filiorum Aaron: primogenitus. * Exod. 6. 23.

tus ejus Nadab, deinde Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

3 Hæc nomina filiorum Aaron sacerdotum qui uncti sunt, & quorum repletæ & consecratæ manus ut sacerdotio fungerentur.

* Lev. 10.
1. 2.

4 * Mortui sunt enim Nadab & Abiu, cum offerrent ignem alienum in conspectu Domini in deserto Sinai, absque liberis: functique sunt sacerdotio Eleazar & Ithamar coram Aaron patre suo.

5 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

6 Applica tribum Levi, & fac stare in conspectu Aaron sacerdotis ut ministrent ei, & excubent,

7 Et observent quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonii.

8 Et custodiant vasa tabernaculi, fervientes in ministerio ejus.

9 Dabisque dono Levitas

10 Aaron & filiis ejus, quibus traditi sunt a filiis Israel. Aaron autem & filios ejus constitues super cultum sacerdotii. Externus, qui ad ministrandum accesserit, morietur.

11 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

12 Ego tuli Levitas a filiis Israel pro omni primogenito, qui aperit vulvam in filiis Israel, eruntque Levitæ mei.

* Exod.
13. 2.
Ista
8. 16.

13 * Meum est enim omne primogenitum: ex quo percussi primogenitos in Terra Egypti: sanctificavi mihi quidquid primum nascitur in Israel ab homine usque ad pecus, mei sunt: Ego Dominus.

14 Locutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, dicens:

15 Numera filios Levi per domos patrum suorum & familias, omnem masculum ab uno mense & supra.

16 Numeravit Moyses, ut præceperat Dominus,

* Exod.
6. 16.

17 * Et inventi sunt filii Levi per nomina sua, Gerson & Caath & Merari.

18 Filii Gerson: Lebni & Semei.

19 Filii Caath: Amram & Jelaar, Hebron & Oziel.

20 Filii Merari: Moholi & Musi.

21 De Gerson fuere familiæ dux, Lebnetica, & Semetica:

22 Quarum numeratus est populus sexus masculini ab uno mense & supra, septem millia quingenti.

23 Hi post tabernaculum metabuntur ad Occidentem

24 Sub principe Eliasaph filio Lael,

25 Et habebunt excubias in tabernaculo fœderis.

26 Ipsum tabernaculum & operimentum ejus, tentorium quod trahitur ante fores tecti fœderis, & cortinas atrii: tentorium quoque quod appenditur in introitu atrii tabernaculi, & quidquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi & omnia utensilia ejus.

27 Cognatio Caath habebit populos Amramitas & Jelaaritas & Hebronitas & Ozielitas. Hæc sunt familiæ Caathitarum recensitæ per nomina sua:

28 Omnes generis masculini ab uno mense & supra, octo millia sexcenti habebunt excubias Sanctuarii,

29 Et castrametabuntur ad meridianam plagam.

30 Princepsque eorum erit Eliasaph filius Oziel:

31 Et custodient arcam, mensamque & candelabrum, altaria & vasa Sanctuarii, in quibus ministratur, & velum, cunctamque hujuscemodi suppellectilem.

32 Princeps autem principum Levitarum Eleazar filius Aaron sacerdotis, erit super excubitores custodiæ Sanctuarii.

33 At vero de Merari erunt populi Moholita & Musita recensiti per nomina sua:

34 Omnes generis masculini ab uno mense & supra, sex millia ducenti.

35 Princeps eorum Suriel filius Abihaiel: in plaga septentrionali castrametabuntur.

36 Erunt sub custodia eorum tabulæ tabernaculi & vestes, & columnæ ac bases earum, & omnia quæ ad cultum hujuscemodi pertinent:

37 Columnæque atrii per circuitum cum basibus suis, & paxilli cum funibus.

38 Castrametabuntur ante tabernaculum fœderis, id est, ad orientalem plagam Moyses & Aaron cum filiis suis, habentes custodiam Sanctuarii

rii in medio filiorum Israel. Quisquis alienus accesserit, morietur.

39 Omnes Levitæ, quos numeraverunt Moyses & Aaron juxta præceptum Domini per familias suas in genere masculino a mense uno & supra, fuerunt viginti duo millia.

40 Et ait Dominus ad Moysen: Numera primogenitos sexus masculini de filiis Israel ab uno mense & supra, & habebis summam eorum.

41 Tolleque Levitas mihi pro omni primogenito filiorum Israel, Ego sum Dominus: & pecora eorum pro universis primogenitis pecorum filiorum Israel.

42 Recessit Moyses, sicut præceperat Dominus, primogenitos filiorum Israel.

43 Et fuerunt masculi per nomina sua, a mense uno & supra, viginti duo millia ducenti septuaginta tres.

44 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

45 Tolle Levitas pro primogenitis filiorum Israel, & pecora Levitarum pro pecoribus eorum, eruntque Levitæ mei. Ego sum Dominus.

46 In pretio autem ducentorum septuaginta trium, qui excedunt numerum Levitarum de primogenitis filiorum Israel,

47 Accipies quinque siclos per singula capita ad mensuram Sanctuarii. * Siclus habet viginti obolos.

48 Dabisque pecuniam Aaron & filiis ejus, pretium eorum qui supra sunt.

49 Tulit igitur Moyses pecuniam eorum qui fuerant amplius, & quos redemerant a Levitis.

50 Pro primogenitis filiorum Israel, mille trecentorum sexaginta quinque siclorum juxta pondas Sanctuarii.

51 Et dedit eam Aaron & filiis ejus juxta verbum quod præceperat sibi Dominus.

CAPUT IV.

Ritu: & officia Levitarum juxta cuiusque familiam distribuuntur.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

2 Tolle

2 Tolle summam filiorum Caath de medio Levitarum per domos & familias suas,

3 A trigesimo anno & supra, usque ad quinquagesimum annum, omnium qui ingrediuntur, ut stent & ministrent in tabernaculo fœderis.

4 Hic est cultus filiorum Caath: Tabernaculum fœderis, & Sanctum sanctorum.

5 Ingredientur Aaron & filii ejus, quando movenda sunt castra, & deponent velum quod pendet ante fores, involventque eo arcam testimonii,

6 Et operient rursus velamine janthinarum pellium, extendentque desuper pallium totum hyacinthinum, & inducent vestes.

7 Mensam quoque propositionis involvent hyacinthino pallio, & ponent cum ea thuribula & mortariola, cyathos & crateras ad liba fundenda: panes semper in ea erunt:

8 Extendentque desuper pallium coccineum, quod rursus operient velamento janthinarum pellium, & inducent vestes.

9 Sument & pallium hyacinthinum quo operient candelabrum cum lucernis & forcipibus suis & emundatoriis & cunctis vasis olei, quæ ad concinnandas lucernas necessaria sunt:

10 Et super omnia ponent operimentum janthinarum pellium, & inducent vestes.

11 Necnon & altare aureum involvent hyacinthino vestimento, & extendent desuper operimentum janthinarum pellium, inducentque vestes.

12 Omnia vasa, quibus ministratur in Sanctuario, involvent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum janthinarum pellium, inducentque vestes.

13 Sed & altare mundabunt cinere, & involvent illud purpureo vestimento.

14 Ponentque cum eo omnia vasa, quibus in ministerio ejus utuntur, id est, ignium receptacula, fuscinulas ac tridentes, unguis & batilla. Cuncta vasa altaris operient simul velamine janthinarum pellium, & inducent vestes.

15 Cumque involverint Aaron & filii ejus Sanctuarium & omnia vasa ejus in commotione castrorum, tunc intrabunt * filii Caath ut portent in-

* Exod. 30. 33.
L. 27. 27.
25.
17. 18.
26.
L. 27. 45.
12.

involuta: & non tangent vasa Sanctuarii, ne moriantur. Ista sunt onera filiorum Caath in tabernaculo fœderis:

16 Super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cuius curam pertinet oleum ad concinandas lucernas, & compositionis incensum, & sacrificium quod semper offertur, & oleum unctiois, & quiddam ad cultum tabernaculi pertinet, omniumque vasorum, quæ in Sanctuario sunt.

17 Locutusque est Dominus ad Moysem & Aaron, dicens:

18 Nolite perdere populum Caath de medio Levitarum:

19 Sed hoc facite eis, ut vivant, & non moriantur, si tetigerint Sancta sanctorum. Aaron & filii ejus intrabunt, ipsique disponent opera singulorum, & dividant quid portare quis debeat.

20 Alii nulla curiositate videant quæ sunt in Sanctuario priusquam involvantur, alioquin morientur.

21 Locutusque est Dominus ad Moysem, dicens:

22 Tolle summam etiam filiorum Gerson per domos ac familias & cognationes suas,

23 A triginta annis & supra, usque ad annos quinquaginta. Numera omnes qui ingrediuntur & ministrant in tabernaculo fœderis.

24 Hoc est officium familiæ Gersonitarum.

25 Ut portent cortinas tabernaculi & tectum fœderis operimentum aliud, & super omnia velamen janthinum tentoriumque quod pendet in introitu tabernaculi fœderis,

26 Cortinas atrii, & velum in introitu quod est ante tabernaculum. Omnia quæ ad altare pertinent, funiculos, & vasa ministerii,

27 Jubente Aaron & filiis ejus, portabunt filii Gerson: & scient singulicui debeant onerimancipari.

28 Hic est cultus familiæ Gersonitarum in tabernaculo fœderis, eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

29 Filios quoque Merari per familias & domos patrum suorum recensetis,

30 A triginta annis & supra, usque ad annos quin-

quingenta, omnes qui ingrediuntur ad officium ministerii sui & cultum fœderis testimonii.

31 Hæc sunt onera eorum: Portabunt tabulas tabernaculi & vestes ejus, columnas ac bases earum.

32 Columnas quoque atrii per circuitum cum basibus & paxillis & funibus suis. Omnia vasa & supellectilem ad numerum accipient, sicque portabunt.

33 Hoc est officium familiæ Meraritarum & ministerium in tabernaculo fœderis: eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

34 Recensuerunt igitur Moyles & Aaron & principes synagogæ filios Caath per cognationes & domos patrum suorum,

35 A triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad ministerium tabernaculi fœderis:

36 Et inventi sunt duo millia septingenti quinquaginta.

37 Hic est numerus populi Caath, qui intrant tabernaculum fœderis: hos numeravit Moyles & Aaron juxta sermonem Domini per manum Moyfi.

38 Numerati sunt & filii Gerson per cognationes & domos patrum suorum,

39 A triginta annis & supra, usque ad quinquagesimum annum, omnes qui ingrediuntur ut ministrant in tabernaculo fœderis:

40 Et inventi sunt duo millia sexcenti triginta.

41 Hic est populus Gersonitarum, quos numeraverunt Moyles ad Aaron juxta verbum Domini.

42 Numerati sunt & filii Merari per cognationes & domos patrum suorum,

43 A triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi fœderis:

44 Et inventi sunt tria millia ducenti.

45 Hic est numerus filiorum Merari, quos recensuerunt Moyles & Aaron, juxta imperium Domini per manum Moyfi.

46 Omnes qui recensiti sunt de Levitis, & quos recenseri fecit ad nomen Moyles, & Aaron, & principes Israel, per cognationes & domos patrum suorum,

47 A.

47 A triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, ingredienti ad ministerium tabernaculi, & onera portanda,

48 Fuerunt simul octo millia quingenti octoginta.

49 Juxta verbum Domini recensuit eos Moyses, unumquemque juxta officium & onera sua, sicut præceperat ei Dominus.

CAPUT V.

Qui immundi a castris arcendi: satisfactio transgressionis per negligentiam; de primitiis ac oblationibus & lege zelotypiæ.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Præcipe filiis Israel, ut ejiciant de castris omnem leprosum, & qui semine fluit, pollutumque est super mortuo:

3 Tam maculum quam sceminam ejicite de castris, ne contaminent ea cum habitaverim vobiscum.

4 Feceruntque ita filii Israel, & ejecerunt eos extra castra, sicut locutus erat Dominus Moysi.

5 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

6 Loquere ad filios Israel: Vir, sive mulier, cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint,

7 Confitebuntur peccatum suum, & reddent ipsam caput, quintamque partem desuper, ei in quem peccaverint.

8 Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt Domino, & erit sacerdotis, excepto ariete, qui offertur pro expiatione, ut sit placabilis hostia.

9 Omnes quoque primitiæ, quas offerunt filii Israel, ad sacerdotem pertinent:

10 Et quidquid in Sanctuarium offertur a singulis, & traditur manibus sacerdotis, ipsius erit.

11 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

12 Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir cujus uxor erraverit, maritumque contemnens,

13 Dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quiverit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inventus in stupro:

14 Si

14 Si spiritus zelotypiæ concitaverit virum contra uxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsa suspitione appetitur.

15 Adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa, decimam partem sati farinæ hordeaceæ: non fundet super eam oleum nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiæ est, & oblatio investigans adulterium.

16 Offeret igitur eam sacerdos, & statuet eam Domino:

17 Assumetque aquam sanctam in vase fictili, & pauxillum terræ de pavimento tabernaculi mittet in eam.

18 Cumque steterit mulier in conspectu Domini, discooperiet caput ejus, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congescit.

19 Adjurabitque eam, & dicet: Si non dormivit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congesi.

20 Sin autem declinasti a viro tuo, atque polluta es, & concubuisti cum altero viro:

21 His maledictionibus subjacebis: Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo suo: putrescere faciat femur tuum, & tumens uterus tuus disrumpatur.

22 Ingradiantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & utero tumefcente putrescat femur. Et respondebit mulier, Amen, amen.

23 Scribetque sacerdos in libello ista maledicta, & delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congescit,

24 Et dabit ei bibere. Quas cum exhauferit,

25 Tolleat sacerdos de manu ejus sacrificium zelotypiæ, & elevabit illud coram Domino, imponetque illud super altare: ita duntaxat ut prius

26 Pugillum sacrificii tollat de eo quod offertur, & incendat super altare: & sic potum det mulieri aquas amarissimas.

27 Quas cum biberit, si polluta est, & contempte

tempto viro adulteri rea, pertranfibunt eam aqua maledictionis, & inflato ventre computrescet femur: eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo.

28 Quod si polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos.

29 Ista est lex zelotypiæ. Si declinaverit mulier a viro suo, & si polluta fuerit,

30 Maritusque zelotypiæ spiritu concitatus adduxerit eam in conspectu Domini, & fecerit ei sacerdos juxta omnia quæ scripta sunt:

31 Maritus absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam.

CAPUT VI.

Nazaræorum consecratio & oblatio: quibusque verbis sacerdotes populo benedicant, præscribitur.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir, sive mulier, cum fecerint votum ut sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare:

3 A vino, & omni quod inebriare potest, abstinebunt. Acetum ex vino, & ex qualibet alia potione, & quidquid de uva exprimitur, non bibent: uvas recentes siccasque non comedent

4 Cunctis diebus quibus ex voto Domino consecrantur: quidquid ex vinea esse potest, ab uva passâ usque ad acinum non comedent.

5 Omni tempore separationis suæ * novacula non transibit per caput ejus, usque ad completum diem quo Domino consecratur. Sanctus erit, crescente casariæ capitis ejus.

6 Omni tempore consecrationis suæ super mortuum non ingredietur,

7 Nec super patris quidem & matris & fratris fororisque funere contaminabitur, quia consecratio Dei sui super caput ejus est.

8 Omnibus diebus separationis suæ sanctus erit Domino.

9 Sin autem mortuus fuerit subito quispiam coram eo, polluatur caput consecrationis ejus: quod radet illico in eadem die purgationis suæ, & rursus septima.

10 In octava autem die offeret duos turtures, vel duos pullos columbæ sacerdoti in introitu fœderis testimonii,

11 Facietque sacerdos unum pro peccato, & alterum in holocaustum, & deprecabitur pro eo, quia peccavit super mortuo: sanctificabitque caput ejus in die illo:

12 Et consecrabit Domino dies separationis illius, offerens agnum anniculum pro peccato: ita tamen ut dies priores irriti fiant, quoniam polluta est sanctificatio ejus.

13 Ista est lex consecrationis. Cum dies, quos ex voto decreverat, complebuntur: adducet eum ad ostium tabernaculi fœderis,

14 Et offeret oblationem ejus Domino, agnum anniculum immaculatum in holocaustum, & ovem anniculum immaculatam pro peccato, & arietem immaculatum, hostiam pacificam,

15 Canistrum quoque panum azymorum qui conspersi sunt oleo, & lagana absque fermento uncta oleo, ac libamina singulorum:

16 Quæ offeret sacerdos coram Domino, & faciet tam pro peccato, quam in holocaustum.

17 Arietem vero immolabit hostiam pacificam Domino, offerens simul canistrum azymorum, & libamenta quæ ex more debentur.

18 * Tunc radetur Nazaræus ante ostium tabernaculi fœderis casariæ consecrationis suæ: tolletque capillos ejus, & ponet super ignem, qui est suppositus sacrificio pacificorum.

19 Et armum costum acetis, tortamque absque fermento unam de canistro, & laganum azymum unum, & tradet in manus Nazaræi, postquam rasum fuerit caput ejus.

20 Susceptaque rursus ab eo, elevabit in conspectu Domini: & sanctificata sacerdotis erunt, sicut pectusculum, quod separari iustum est, & femur. Post hæc potest bibere Nazaræus vinum.

21 Ista est lex Nazaræi, cum voverit oblationem suam Domino tempore consecrationis suæ, exceptis his quæ invenerit manus ejus: juxta quod mente devoverat, ita faciet ad perfectionem sanctificationis suæ.

- 22 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens :
 23 Loquere Aaron & filiis ejus: Sic benedicetis filiis Israel, & diceris eis :
 * Eccli. 24 * Benedicat tibi Dominus, & custodiat te, 38. 19.
 25 Offendat Dominus faciem suam tibi, & miserereatur tui.
 26 Convertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem.
 27 Invocabuntque nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis.

CAPUT VII.

Oblationes principum duodecim tribuum in dedicationem tabernaculi & altaris: Dominus Moysi sanctuarium ingresso loquitur de propitiatorio.

- * Exod. 40. 16.
 1 Factum * est autem in die qua complevit Moyses tabernaculum, & erexit illud: unxitque & sanctificavit cum omnibus vasibus suis, altare similiter & omnia vasa ejus.
 2 Obtulerunt principes Israel & capita familiarum, qui erant per singulas tribus, prefectique eorum qui numerati fuerant.
 3 Munera coram Domino, sex plaustra testaeum duodecim bobus. Unum plaustrum obtulere duo duces, & unum bovem singuli, obtuleruntque ea in conspectu tabernaculi.
 4 Ait autem Dominus ad Moysen:
 5 Suscipe ab eis ut serviant in ministerio tabernaculi, & trades ea Levitis juxta ordinem ministerii sui.
 6 Itaque cum suscepisset Moyses plaustra & boves, tradidit eos Levitis.
 7 Dno plaustra & quatuor boves dedit filiis Gerson, juxta id quod habebant necessarium.
 8 Quatuor alia plaustra & octo boves dedit filiis Merari, secundum officia & cultum suum, sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.
 9 Filiis autem Caath non dedit plaustra & boves: quia in Sanctuario serviunt, & onera propriis portant humeris.
 10 Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris, die qua unctum est, oblationem suam ante altare.

- 11 Dixitque Dominus ad Moysen: Singuli duces per singulos dies offerant munera in dedicationem altaris.
 12 Primo die obtulit oblationem suam Nahasson filius Aminadab de tribu Juda:
 13 Fueruntque in ea, acetabulum argenteum pondo centum triginta siclorum, phiala argentea habens septuaginta siclos, juxta pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
 14 Mortariolum ex decem siclis aureis plenum incenso:
 15 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
 16 Hircumque pro peccato:
 17 Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc est oblatio Nahasson filii Aminadab.
 18 Secundo die obtulit Nathanael filius Suar, dux de tribu Issachar,
 19 Acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, juxta pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
 20 Mortariolum aureum habens decem siclos plenum incenso:
 21 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
 22 Hircumque pro peccato:
 23 Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Nathanael filii Suar.
 24 Tertio die princeps filiorum Zabulon, Eliab filius Helon,
 25 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium.
 26 Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:

27 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

28 Hircumque pro peccato:

29 Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc est oblatio Eliab filii Helon.

30 Die quarto princeps filiorum Ruben, Elifur filius Seduc,

31 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

32 Mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

33 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

34 Hircumque pro peccato:

35 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Elifur filii Seduc.

36 Die quinto princeps filiorum Simeon, Salamiel filius Surifaddai,

37 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

38 Mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

39 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

40 Hircumque pro peccato:

41 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Salamiel filii Surifaddai.

42 Die sexto princeps filiorum Gad, Eliafaph filius Duel,

43 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

44 Mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

45 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

46 Hircumque pro peccato:

47 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Eliafaph filii Duel.

48 Die septimo princeps filiorum Ephraim, Elifama filius Ammiud,

49 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

50 Mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

51 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

52 Hircumque pro peccato:

53 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Elifama filii Ammiud.

54 Die octavo princeps filiorum Manasse, Gamaliel filius Phadaffur,

55 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

56 Mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

57 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

58 Hircumque pro peccato:

59 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Gamaliel filii Phadaffur.

60 Die nono princeps filiorum Benjamin, Abidan filius Gedeonis,

61 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii,

rii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

62 Et mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

63 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

64 Hircumque pro peccato:

65 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Abidan filii Gedeonis.

66 Die decimo princeps filiorum Dan, Ahiezer filius Ammifaddai,

67 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

68 Mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

69 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

70 Hircumque pro peccato:

71 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Ahiezer filii Ammifaddai.

72 Die undecimo princeps filiorum Afer, Phegiel filius Ochran,

73 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

74 Mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

75 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

76 Hircumque pro peccato:

77 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Phegiel filii Ochran.

78 Die duodecimo princeps filiorum Nephtali, Ahira filius Enan,

79 Ob-

79 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila oleo conspersa in sacrificium:

80 Mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

81 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

82 Hircumque pro peccato:

83 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Ahira filii Enan.

84 Hæc in dedicatione altaris oblata sunt a principibus Israel, in die qua consecratum est: acetabula argentea duodecim: phiala argentea duodecim: mortariola aurea duodecim:

85 Ita ut centum triginta ficos argenti haberet unum acetabulum, & septuaginta ficos haberet una phiala: id est, in commune valorum omnium ex argento fici duo millia quadringenti, pondere Sanctuarii:

86 Mortariola aurea duodecim plena incenso, denos ficos appendentia pondere Sanctuarii: id est, simul auri fici centum viginti:

87 Boves de armento in holocaustum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & libamenta eorum: hirci duodecim pro peccato.

88 In hostias pacificorum, boves viginti quatuor, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta. Hæc oblata sunt in dedicatione altaris, quando unctum est.

89 Cumque ingrederetur Moyses tabernaculum fœderis, ut consuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio quod erat super arcam testimonii inter duos Cherubim, unde & loquebatur ei.

CAPUT VIII.

Candelabri & micernarum locus, situs, materia, ac forma: etiamque & consecratio Levitarum.

I L Oculisque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere Aaron, & dices ad eum: Cum

S 4

po-

posueris septem lucernas, candelabrum in australi parte erigatur. Hoc igitur præcipe ut lucernæ contra boream e regione respiciant ad mensam panum propositionis, contra eam partem, quam candelabrum respicit, lucere debebunt.

3 Fecitque Aaron, & imposuit lucernas super candelabrum, ut præceperat Dominus Moyfi.

4 Hæc autem erat factura candelabri, ex auro ductili, tam medius stipes, quam cuncta quæ utroque calamorum latere nascebantur: juxta exemplum quod ostendit Dominus Moyfi, ita operatus est candelabrum.

5 Et locutus est Dominus ad Moysem, dicens:

6 Tolle Levitas de medio filiorum Israel, & purificabis eos.

7 Juxta hunc ritum: Aspergantur aqua lustrationis, & radant omnes pilos carnis suæ. Cumque laverint vestimenta sua, & mundati fuerint,

8 Tollent bovem de armentis, & libamentum ejus simillam oleo conspersam: bovem autem alterum de armento tu accipies pro peccato:

9 Et applicabis Levitas coram tabernaculo fœderis, convocata omni multitudine filiorum Israel:

10 Cumque Levitæ fuerint coram Domino, ponent filii Israel manus suas super eos.

11 Et offeret Aaron Levitas, munus in conspectu Domini a filiis Israel, ut serviant in ministerio ejus.

12 Levitæ quoque ponent manus suas super capita boum, e quibus unum facies pro peccato, & alterum in holocaustum Domini, ut depreceris pro eis.

13 Statuesque Levitas in conspectu Aaron & filiorum ejus, & consecrabis oblatos Domino,

14 Ac separabis de medio filiorum Israel, ut sint mei.

15 Et postea ingredientur tabernaculum fœderis, ut serviant mihi. Sicque purificabis & consecrabis eos in oblationem Domini: quoniam dono donati sunt mihi a filiis Israel.

16 * Pro primogenitis quæ aperiunt omnem vulvam in Israel, accepi eos.

17 Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israel,

* Exod.
13. 2.
Sup. 3. 13.
Luc. 2. 23.

Israel, tam ex hominibus quam ex jumentis. Ex die quo percussi omne primogenitum in Terra Ægypti, sanctificavi eos mihi:

18 Et tuli Levitas pro cunctis primogenitis filiorum Israel:

19 Tradidique eos dono Aaron & filiis ejus de medio populi, ut serviant mihi pro Israel in tabernaculo fœderis, & orent pro eis, ne fit in populo plaga, si ausi fuerint accedere ad Sanctuarium.

20 Feceruntque Moyfes & Aaron & omnis multitudo filiorum Israel super Levitis quæ præceperat Dominus Moyfi:

21 Purificatique sunt, & laverunt vestimenta sua. Elevavitque eos Aaron in conspectu Domini, & oravit pro eis,

22 Ut purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum fœderis coram Aaron & filiis ejus. Sicut præceperat Dominus Moyfi de Levitis, ita factum est.

23 Locutusque est Dominus ad Moysem, dicens:

24 Hæc est lex Levitarum: a viginti quinque annis & supra, ingredientur ut ministrent in tabernaculo fœderis.

25 Cumque quinquagesimum annum ætatis impleverint, servire cessabunt:

26 Bruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, ut custodiant quæ sibi fuerint commendata, opera autem ipsa non faciant. Sic dispones Levitas in custodiis suis.

CAPUT IX.

Quo tempore debeant mundi Phæse celebrare, & quo immundi: nubes tabernaculum operiens per diem ut columna nubis, per noctem ut species ignis ducit exercitum totis 40. annis.

1 Locutusque est Dominus ad Moysem in deserto Sinai, anno secundo postquam egressi sunt de Terra Ægypti, mense primo, dicens:

2 * Faciant filii Israel Phæse in tempore suo,

3 Quartadecima die mensis hujus ad vesperam, juxta omnes caeremonias & justificationes ejus.

4 Præcepitque Moyfes filiis Israel ut facerent Phæse,

* Exod.
12. 3.

5 Qui fecerunt tempore suo: quartadecima die mensis ad vesperam, in monte Sinai. Juxta omnia quae mandaverat Dominus Moysi, fecerunt filii Israel.

6 Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere Phase in die illo, accedentes ad Moysen & Aaron,

7 Dixerunt eis: Immundi sumus super anima hominis. Quare fraudamur ut non valeamus oblationem offerre Domino in tempore suo inter filios Israel?

8 Quibus respondit Moyses: State ut consulam quid praecipiat Dominus de vobis.

9 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

10 Loquere filiis Israel: Homo qui fuerit immundus super anima, sive in via procul in gente vestra, faciat Phase Domino.

11 In mense secundo, quartadecima die mensis ad vesperam: cum azymis & lactucis agrestibus comedent illud:

12 Non relinquent ex eo quippiam usque mane, * & os ejus non confringent, omnem ritum Phase observabunt.

13 Si quis autem & mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit Phase, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo: peccatum suum ipse portabit.

14 Peregrinus quoque & advena si fuerint apud vos, facient Phase Domino juxta caeremonias & justificationes ejus. Praeceptum idem erit apud vos tam advenae quam indigenae.

15 * Igitur die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis usque mane.

16 Sic fiebat jugiter: per diem operiebat illud nubes, & per noctem quasi species ignis.

17 Cumque ablata fuisset nubes, quae tabernaculum protegebat, tunc proficiscebantur filii Israel: & in loco ubi stetit nubes, ibi castrametabantur.

18 Ad imperium Domini proficiscebantur, & ad imperium illius fiebant tabernaculum: * Cunctis

* Exod.
12. 46.
Joan.
19. 36.

* Exod.
40. 36.
22. Supr.
7. 1.

* 1. Cor.
10. 1.

etis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum, manebant in eodem loco:

19 Et si evenisset ut multo tempore maneret super illud, erant filii Israel in excubiis Domini, & non proficiscebantur.

20 Quot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium Domini erigebant tentoria, & ad imperium illius deponebant.

21 Si fuisset nubes a vespere usque mane, & statim diluculo tabernaculum reliquisset, proficiscebantur: & si post diem & noctem recessisset, dissipabant tentoria.

22 Si vero biduo aut uno mense vel longiori tempore fuisset super tabernaculum, manebant filii Israel in eodem loco, & non proficiscebantur: statim autem ut recessisset, movebant castra.

23 Per verbum Domini fiebant tentoria, & per verbum illius proficiscebantur: erantque in excubiis Domini juxta imperium ejus per manum Moysi.

CAPUT X.

Jubet Deus fieri duas tubas argenteas, docetque earum usum: quo ordine mota sint castra de deserto Sinai: erat Moyses cognatum Hobab de cum ipsis proficiscatur: & verba quae loquebatur Moyses cum elevaretur vel deponeretur arca.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: 2 Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus convocare possis multitudinem quando movenda sunt castra.

3 Cumque increpaveris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad ostium tabernaculi foderis.

4 Si semel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Israel.

5 Si autem prolixior atque concisus clangor increpaverit, movebunt castra primi qui sunt ad orientalem plagam.

6 In secundo autem sonitu & pari ululatu tubae, levabunt tentoria qui habitant ad meridiem, & juxta hunc modum reliqui facient ululantibus tubis in profectionem.

7 Quando autem congregandus est populus, fim-

simplex tubarum clangor erit, & non concife ululabunt.

8 Filii autem Aaron sacerdotes clangent tubis: eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris.

9 Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes qui dimicant adversum vos, clangentis ululantibus tubis, & erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, ut eruamini de manibus inimicorum vestrorum.

10 Si quando habebitis epulum, & dies festos, & calendas, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, ut sint vobis in recordationem Dei vestri. Ego Dominus Deus vester.

11 Anno secundo, mense secundo, vigesima die mensis, elevata est nubes de tabernaculo foederis:

12 Profectique sunt filii Israel per turmas suas de deserto Sinai, & recubuit nubes in solitudine Pbaran.

13 Moveruntque castra primi juxta imperium Domini in manu Moyfi.

• Sapp.
3. 7.

14 Filii Juda per turmas suas: quorum princeps erat Nahasson filius Aminadab.

15 In tribu filiorum Issachar fuit princeps Nathanael filius Suar.

16 In tribu Zabulon erat princeps Eliab filius Helon.

17 Depositumque est tabernaculum, quod portantes egressi sunt filii Gerson & Merari.

18 Profectique sunt & filii Ruben, per turmas & ordinem suum: quorum princeps erat Helisur filius Seduc.

19 In tribu autem filiorum Simeon, princeps fuit Salamiel filius Surifaddai.

20 Porro in tribu Gad erat princeps Eliasaph filius Duel.

21 Profectique sunt & Caathitæ portantes Sanctuarium. Tamdiu tabernaculum portabatur, donec venirent ad erectionis locum.

22 Moverunt castra & filii Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat Elisama filius Ammiud.

23 In tribu autem filiorum Manaſſe princeps fuit Gamaliel filius Phadaſſur.

24 Et in tribu Benjamin erat dux Abidan filius Gedeonis.

25 Novissimi caſtrorum omnium profecti sunt filii Dan per turmas ſuas, in quorum exercitu princeps fuit Ahiezer filius Ammiſaddai.

26 In tribu autem filiorum Aſer erat princeps Phegiel filius Ochran.

27 Et in tribu filiorum Nephtali princeps fuit Ahira filius Enan.

28 Hæc ſunt caſtra & profectioes filiorum Israel per turmas ſuas quando egrediebantur.

29 Dixitque Moyſes Hobab filio Raguel Madianitæ cognato ſuo: Proſciſcimus ad locum, quem Dominus daturus eſt nobis: veni nobiscum, ut beneficiamus tibi: quia Dominus bona promiſit Israeli.

30 Cui ille reſpondit: Non vadam tecum, ſed revertar in terram meam, in qua natus ſum.

31 Et ille: Noli, inquit, nos relinquere: tu enim noſti in quibus locis per deſertum caſtra ponere debeamus, & eris ductor noſter.

32 Cumque nobiſcum veneris, quidquid optimum fuerit ex opibus, quas nobis traditurus eſt Dominus, dabimus tibi.

33 Profecti ſunt ergo de monte Domini viam trium dierum, arcaque foederis Domini præcebat eos, per dies tres providens caſtrorum locum.

34 Nubes quoque Domini ſuper eos erat per diem cum incederent.

35 Cumque elevaretur arca, dicebat Moyſes: Surge Domine, & diſſipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, a facie tua.

36 Cum autem deponeretur, aiebat: Reverte, Domine, ad multitudinem exercitus Israel.

CAPUT XI.

Murmurant Hebræi primum ex deſatigatione: dein petunt carnes, cæpas, oſſas Aegypti: turbatoque Moyſi ſpiritu, Deus illius onus in ſeptuaginta ſenioris partitur qui omnes prophetant; dan.

dantur coturnices, puniturque populus propter car-
nium concupiscentiam.

• Psal.
77. 19.
1. Cor. 10.
• 17al.
77. 21.

1 Interea ortum est * murmur populi, quasi do-
lentium pro labore, contra Dominum. Quod
cum audisset Dominus, iratus est. Et * accensus
in eos ignis Domini devoravit extremam castro-
rum partem.

2 Cumque clamasset populus ad Moysen, ora-
vit Moyses ad Dominum, & absorptus est ignis.

3 Vocavitque nomen loci illius, incensio: eo
quod incensus fuisset contra eos ignis Domini.

• 1. Cor.
10. 3.

4 Vulgus quippe promiscuum, quod ascende-
rat cum eis, flagravat desiderio, sedens & flens,
iunctis sibi pariter filiis Israel, & ait: * Quis da-
bit nobis ad vescendum carnes?

5 Recordamur piscium quos comedebamus in
Ægypto gratis, in mentem nobis veniunt cucu-
meres & pepones, porrique, & cepæ, & allia.

6 Anima nostra arida est, nihil aliud respi-
ciunt oculi nostri nisi Man.

• Exod.
16. 14.
17al. 77.
21.
17al. 6.
54.

7 * Erat autem Man quasi semen coriandri,
coloris bdellii.

8 Circuibatque populus, & colligans illud,
strangebatur mola, sive terebatur in mortario, co-
quens in olla, & faciens ex eo tortulas saporis
quasi panis oleati.

9 Cumque descenderet nocte super castra ros,
descendebat pariter & Man.

10 Audivit ergo Moyses fentem populum per
familias, singulos per ostia tentorii sui. Iratus-
que est furor Domini valde: sed & Moysi in-
toleranda res visa est.

11 Et ait ad Dominum: Cur afflixisti servum
tuum? quare non invenio gratiam coram te? &
cur imposuisti pondus universi populi hujus su-
per me?

12 Nunquid ego concepi omnem hanc multi-
tudinem, vel genui eam, ut dicas mihi: Porta
eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infan-
tulum, & deser in terram, pro qua iurasti patri-
bus eorum?

13 Unde mihi carnes ut dem tantæ multitudi-
ni? fient contra me, dicentes: Da nobis carnes
ut comedamus.

14 Non possum solus sustinere omnem hunc
populum, quia gravis est mihi.

15 Sin aliter tibi videtur, obsecro ut interfi-
cias me, & inveniam gratiam in oculis tuis, ne
tantis afficiar malis.

16 Et dixit Dominus ad Moysen: Congrega
mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu
nostris, quod senes populi sint ac magistri: & du-
ces eos ad ostium tabernaculi fœderis, facielque
ibi stare tecum,

17 Ut descendam & loquar tibi: & auferam
de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent te-
cum onus populi, & non tu solus graveris.

18 Populo quoque dices: Sanctificamini: eras
comedetis carnes. Ego enim audivi vos dicere:
Quis dabit nobis escas carniū? bene nobis erat
in Ægypto. Ut det vobis Dominus carnes, &
comedatis:

19 Non uno die, nec duobus, vel quinque aut
decem, nec viginti quidem,

20 Sed usque ad mensem dierum, donec exeat
per nares vestras, & vertatur in nauseam, eo
quod repuleritis Dominum, qui in medio vestri
est, & flevit coram eo, dicentes: Quare
egressi sumus ex Ægypto?

21 Et ait Moyses: Sexcenta millia peditum
hujus populi sunt, & tu dicis: Dabo eis escam
carnium mense integro.

22 * Numquid ovium & boum multitudo ex-
detur, ut possit sufficere ad cibum? vel omnes
pisces maris in unum congregabuntur ut eos
satiem?

23 Cui respondit Dominus: * Numquid ma-
nus Domini invalida est? Jam nunc videbis utrum
meus sermo opere compleatur.

24 Venit igitur Moyses, & narravit populo
verba Domini, congregans septuaginta viros de
senibus Israel, quos stare fecit circa tabernaculum.

25 Descenditque Dominus per nubem, & lo-
cutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat
in Moysen, & dans septuaginta viris. Cumque
requievissent in eis Spiritus, prophetaverunt, nec
ultra cessaverunt.

26 Remanserant autem in castris duo viri, quorum unus vocabatur Eldad, & alter Medad, super quos requievit Spiritus. Nam & ipsi descripti fuerant, & non exierant ad tabernaculum.

27 Cumque prophetarent in castris, ecurrat puer, & nuntiavit Moyfi, dicens: Eldad & Medad prophetant in castris.

28 Statim Josue filius Nun, minister Moyfi, & electus e pluribus, ait: Domine mi Moyfes prohibe eos.

29 At ille: Quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus Spiritum suum?

30 Reverfuteque est Moyfes, & majores natu Israel in castra.

Psal.
77. 26. 27.

31 * Ventus autem egrediens a Domino, arreptans trans mare coturnices detulit, & demisit in castra itinere quantum uno die confici potest, ex omni parte castrorum per circuitum, volabantque in aere duobus cubitis altitudine super terram.

32 Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero, congregavit coturnicam, qui parum, decem coros: & siccaverunt eas per gyrum castrorum.

Psalm.
77. 30.

33 * Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat hujuscemodi cibus: & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis.

34 Vocatusque est ille locus, Sepulchra concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt populum qui desideraverat. Egressi autem de sepulchris concupiscentiæ, venerunt in Haseroth, & manserunt ibi.

CAPUT XII.

Aaron & Maria in mitissimum Moyfen murmurant, apud quos Deus Moyfen laudat a familiaritate erga Dominum. Maria lepra percussa & septem diebus a populo separata, sanitati restituitur, orante pro ea Moyse.

1 **L**ocutaque est Maria & Aaron contra Moyfen propter uxorem ejus Æthiopsam,

2 Et dixerunt: Num per solum Moyfen locutus

tus est Dominus? nonne & nobis similiter est locutus? Quod cum audisset Dominus,

3 (Erat enim Moyfes vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra)

4 Statim locutus est ad eum, & ad Aaron & Mariam: Egredimini vos tantum tres ad tabernaculum fœderis. Cumque fuissent egressi,

5 Descendit Dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi, vocans Aaron & Mariam. Qui cum iissent,

6 Dixit ad eos: Audite sermones meos: Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum.

7 At non talis servus meus Moyfes, * qui in omni domo mea fidelissimus est:

Hebr.
3. 2.

8 * Ore enim ad os loquor ei: & palam, & non per ænigmata & figuras Dominum videt. Quare ergo non timuistis detrahere servo meo Moyfi?

Ecod.
33. 11.

9 Iratusque contra eos, abiit:

10 Nubes quoque recessit quæ erat super tabernaculum: & ecce Maria apparuit * candens lepra quasi nix. Cumque respexisset eam Aaron, & vidisset perfusam lepra,

Deut.
24. 9.

11 Ait ad Moyfen: Obsecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum quod stulte commisimus.

12 Ne fiat hæc quasi mortua, & ut abortivum quod projicitur de vulva matris suæ: ecce jam medium carnis ejus devoratum est a lepra.

13 Clamavitque Moyfes ad Dominum, dicens: Deus, obsecro, sana eam.

14 Cui respondit Dominus: Si pater ejus spulset in faciem illius, nonne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi? Separatur septem diebus extra castra, & postea revocabitur.

15 Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus: & populus non est motus de loco illo, donec revocata est Maria.

CAPUT XIII.

Missi a Moyse 12. exploratores ad considerandam terram promissionis, palmitem cum botro alii- que

Tom. I.

T

que

que fructibus in fertilitatis signum post 40. dies referunt; qui tamen universi, præter Caleb & Josue, murmur in populo concitant.

1 Profectusque est populus de Hazeroth: fixis tentoriis in deserto Pharan.

2 Ibiq; locutus est Dominus ad Moysen dicens:

3 Mitte viros qui considerent Terram Chanaan, quam daturus sum filiis Israel, singulos de singulis tribubus, ex principibus.

4 Fecit Moyses quod Dominus imperaverat, de deserto Pharan mittens principes viros, quorum ista sunt nomina.

5 De tribu Ruben, Sammua filium Zechur.

6 De tribu Simeon, Saphat filium Huri.

7 De tribu Juda, Caleb filium Jephone.

8 De tribu Issachar, Igal filium Joseph.

9 De tribu Ephraim, Osee filium Nun.

10 De tribu Benjamin, Phalei filium Raphu.

11 De tribu Zabulon, Geddiel filium Sodi.

12 De tribu Joseph, sceptri Manasse, Gaddi filium Sufi.

13 De tribu Dan, Ammiel filium Gemalli.

14 De tribu Aser, Sthur filium Michael.

15 De tribu Nephthali, Nahabi filium Vapfi.

16 De tribu Gad, Guel filium Machi.

17 Hæc sunt nomina virorum, quos misit Moyses ad considerandam Terram: vocavitque Osee filium Nun, Josue.

18 Misit ergo eos Moyses ad considerandam Terram Chanaan, & dixit ad eos: Ascendite per meridianam plagam. Cumque veneritis ad montes,

19 Considerate Terram, qualis sit: & populum qui habitator est ejus, utrum fortis sit an infirmus: si pauci numero, an plures:

20 Ipsa Terra, bona an mala: urbes quales, muratæ an absque muris:

21 Humus, pinguis an sterilis, nemorosa an absque arboribus. Confortamini, & afferite nobis de fructibus Terræ. Erat autem tempus quando jam præcoquæ uvæ vesci possunt.

22 Cumque ascendissent, exploraverunt Terram a deserto Sin, usque Rohob intrantibus Emath.

23 Ascenderuntque ad meridiem: & venerunt in Hebron, ubi erant Achimam & Sifai & Tholmai filii Enac. Nam Hebron septem annis ante Tanim urbem Ægypti condita est.

24 * Pergentesque usque ad Torrentem botri, absciderunt palmitem cum uva sua quem portaverunt in veste duo viri. De malis quoque granatis & de ficis loci illius tulerunt:

25 Qui appellatus est Nehelefeol, id est, Torrentis botri: eo quod botrum portassent inde filii Israel.

26 Reverſique exploratores Terræ post quadraginta dies, omni regione circuita,

27 Venerunt ad Moysen & Aaron & ad omnem cœtum filiorum Israel in desertum Pharan: quod est in Cades. Locutique eis & omni multitudi- ni ostenderunt fructus Terræ:

28 Et narraverunt, dicentes: Venimus in Terram, ad quam misisti nos, quæ revera fluit lacte & melle, ut ex his fructibus cognosci potest:

29 Sed cultores fortissimos habet, & urbes grandes atque muratas. Stirpem Enac vidimus ibi.

30 Amalec habitat in meridie, Hethæus & Jebusæus & Amorrhæus in montanis: Chananeus vero moratur juxta mare & circa fluentia Jordanis.

31 Inter hæc Caleb compescens murmur populi, qui oriebatur contra Moysen, ait: Ascendamus, & possideamus Terram, quoniam poterimus obtinere eam.

32 Alii vero, qui fuerant cum eo, dicebant: Nequaquam ad hunc populum valemus ascendere, quia fortior nobis est.

33 Detraxeruntque Terræ, quam inspexerant, apud filios Israel, dicentes: Terra, quam iustitiamus, devorat habitatores suos: populus, quem aspeximus, proceræ staturæ est.

34 Ibi vidimus monstra quædam filiorum Enac de genere giganteo: quibus comparati, quasi locustæ videbamur.

CAPUT XIV.

Murmur populi, auditis exploratoribus, frustra sedare conantur Josue & Caleb: iratum Dominum placat.

placat Moyses: omnes morti in deserto addicuntur præter Caleb ac Josue; & pugnantes Iſraelitæ contra Domini voluntatem caduntur ab hoſtibus.

1 **I**gitur vociferans omnis turba flevit nocte illa,

2 Et murmurati sunt contra Moyſen & Aaron cuncti filii Iſrael, dicentes:

3 Utinam mortui eſſemus in Ægypto: & in hac vaſta ſolitudine utinam pereamus, & non inducat nos Dominus in Terram iſtam, ne cada- mus gladio, & uxores ac liberi noſtri ducantur captivi. Nonne melius eſt reverti in Ægyptum?

4 Dixeruntque alter ad alterum: Conſtitua- mus nobis ducem, & revertamur in Ægyptum.

5 Quo audito Moyſes & Aaron ceciderunt pro- ni in terram coram omni multitudine filiorum Iſrael.

6 * At vero Josue filius Nun, & Caleb filius Jephone, qui & ipſi luſtraverant terram, ſciden- runt veſtimenta ſua,

7 Et ad omnem multitudinem filiorum Iſrael locuti ſunt: Terra, quam circumivimus, valde bona eſt.

8 Si propitiuſ fuerit Dominus, inducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem.

9 Nolite rebelles eſſe contra Dominum: neque timeatis populum Terræ hujus, quia ſicut panem ita eos poſſumus devorare, reſeſſit ab eis omne præſidium: Dominus nobiſcum eſt, nolite metuere.

10 Cumque clamaret omnis multitudo, & la- pidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria Do- mini ſuper tectum fœderis cunctis filiis Iſrael.

11 Et dixit Dominus ad Moyſen: Uſquequo detrahet mihi populus iſte? Quouſque non cre- dent mihi, in omnibus ſignis quæ feci coram eis?

12 Feriam igitur eos peſtilentia, atque conſu- mam: te autem faciam principem ſuper gentem magnam, & fortiorem quam hæc eſt.

13 Et ait Moyſes ad Dominum: Ut audiant Ægyptii, de quorum medio eduxiſti populum iſtam,

14 Et habitatores Terræ hujus, qui audierunt quod tu Domine in populo iſto ſis, & facie videar- is ad faciem, * nubes tua protegat illos, & in columna nubis præcedas eos per diem, & in co- lumna ignis per noctem;

15 Quod occideris tantam multitudinem quali unum hominem, & dicant:

16 Non poterat introducere populum in Ter- ram, pro qua juraverat: * idcirco occidit eos in ſolitudine.

* Exod. 32. 28.

17 Magnificetur ergo fortitudo Domini ſicut juraviſti, dicens:

18 * Dominus patiens & multæ miſericordiæ, * auferens iniquitatem & ſcelera, nullumque in- noxiuſ derelinquens, qui viſitas peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem.

* Num. 101. 8. * Exod. 34. 7. 28. 5.

19 Dimitte, obſecro, peccatum populi hujus ſecundum magnitudinem miſericordiæ tuæ, ſicut propitiuſ fuiſti egredientibus de Ægypto uſque ad locum iſtum.

20 Dixitque Dominus: dimiſi juxta verbum tuum.

21 Vivo ego: & implebitur gloria Domini uni- verſa terra.

22 Attamen omnes homines qui viderunt ma- jeſtatem meam, & ſigna quæ feci in Ægypto & in ſolitudine, & tentaverunt me jam per decem vices, nec obedierunt voci meæ,

23 * Non videbunt Terram pro qua juravi pa- tribus eorum, nec quiſquam ex illis qui detraxit mihi, intuebi ſur eam.

* Deut. 35.

24 * Servum meum Caleb, qui plenus alio ſpi- ritu ſecutus eſt me, inducam in Terram hanc, quam circumvit: & ſemen ejus poſſidebit eam.

* Josue 14. 6.

25 Quoniam Amalecites & Chanaanæus habi- tant in vallibus. Cras movete caſtra, & rever- timini in ſolitudinem per viam Maris rubri.

26 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens:

27 Uſquequo multitudo hæc peſſima murmu- rat contra me? querelas filiorum Iſrael audivi.

28 Dic ergo eis: Vivo ego, ait Dominus: ſicut locuti eſtis audiente me, ſic faciam vobis.

29 * In ſolitudine jacebunt cadavera veſtra. Omnes qui numerati eſtis a viginti annis & ſu- pra, & mururaſtis contra me,

* Num. 105. 26.

30 * Non intrabitis Terram, ſuper quam le- vavi manum meam ut habitare vos facerem,

* Deut. 1. 35.

* Ezech. 41. 9. 1. Mac. 2. 55. 56.

* Exod. 13. 21.

præter Caleb filium Jephone, & Josue filium Nun.
31 Parvulos autem vestros, de quibus dixistis quod prædæ hostibus forent, introducam: ut videant Terram, quæ vobis displicuit.

32 Vestra cadavera jacebunt in solitudine.

33 Filii vestri erunt vagi in deserto annis quadraginta, & portabunt fornicationem vestram, donec consumantur cadavera patrum in deserto.

34 Juxta numerum quadraginta dierum, quibus considerastis Terram: * annus pro die imputabitur. * Et quadraginta annis recipietis iniquitates vestras, & scietis ultionem meam:

35 Quoniam sicut locutus sum, ita faciam omni multitudini huic pessimæ, quæ consurrexit adversum me: in solitudine hæc deficiet, & morietur.

36 * Igitur omnes viri, quos miserat Moyses ad contemplandam Terram, & qui reversi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem, detrahentes Terræ quod esset mala,

37 Mortui sunt, atque percussi in conspectu Domini.

38 Josue autem filius Nun, & Caleb filius Jephone, vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad considerandam Terram.

39 Locutusque est Moyses universa verba hæc ad omnes filios Israel, & luxit populus nimis.

40 Et ecce mane primo surgentes ascenderunt verticem montis, atque dixerunt: Parati sumus ascendere ad locum, de quo Dominus locutus est: quia peccavimus.

41 Quibus Moyses: Cur, inquit, transgredimini verbum Domini, quod vobis non cedit in prosperum?

42 * Nolite ascendere: non enim est Dominus vobiscum: ne corruatis coram inimicis vestris.

43 Amalecites & Chanaanæus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eo quod nolueritis acquiescere Domino, nec erit Dominus vobiscum.

44 At illi contenebrati ascenderunt in verticem montis. Arca autem testamenti Domini & Moyses non receperunt de castris.

45 Descenditque Amalecites & Chanaanæus, qui

* Ezech.
46.
* Psal.
94. 10.

* Num.
32. 13.
1. Cor.
10. 19.
Hebr.
17.
Judæ 5.

* Deut.
7. 42.

qui habitabat in monte: & percutiens eos atque concidens, persecutus est eos usque Horina.

CAPUT XV.

Quæ libamenta iugressis terram offerenda sunt, ac primitiæ separandæ: pœna peccati per ignorantiam aut superbiam commissi: lapidatur qui Sabato ligna collegit: sinitia ac vitæ ab Hebræis per quatuor angulos palliorum ponendæ, quæ moneant eos legis Dei.

1 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:
2 Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Cum ingressi fueritis Terram habitationis vestræ, quam ego dabo vobis,

3 Et feceritis oblationem Domino in holocaustum, aut victimam, vota solventes, vel sponte offerentes munera, aut in solemnitatibus vestris adolentes odorem suavitatis Domino, de bobus five de ovibus:

4 Offeret quicumque immolaverit victimam, sacrificium similitæ, decimam partem ephi, consperxæ oleo, quod mensuram habebit quartam partem hin:

5 Et vinum ad liba fundenda ejusdem mensuræ dabit in holocaustum sive in victimam. Per agnos singulos,

6 Et arietes erit sacrificium similitæ duarum decimarum quæ consperxæ sit o' eo tertiarum partis hin:

7 Et vinum ad libamentum tertiarum partis ejusdem mensuræ offeret in odorem suavitatis Domino.

8 Quando vero de bobus feceris holocaustum aut hostiam, ut impleas votum vel pacificas victimas,

9 Dabis per singulos boves similitæ tres decimas consperxæ oleo, quod habeat medium mensuræ hin:

10 Et vinum ad liba fundenda ejusdem mensuræ in oblationem suavissimi odoris Domino.

11 Sic facies
12 Per singulos boves & arietes & agnos & hædos.

13 Tam indigenæ quam peregrini
14 Eodem ritu offerent sacrificia.

15 Unum præceptum erit atque iudicium tam vobis quam advenis terræ. 16

- 16 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:
 17 Loquere filiis Israel, & dices ad eos:
 18 Cum veneritis in terram, quam dabo vobis,
 19 Et comederitis de panibus regionis illius, separabitis primitias Domino
 20 De cibis vestris. Sicut de areis primitias separatis,
 21 Ita & depulmentis dabitis primitiva Domino.
 22 Quod si per ignorantiam præterieritis quidquam horum, quæ locutus est Dominus ad Moysen,
 23 Et mandavit per eum ad vos, a die quæ cepit jubere & ultra,
 24 Oblitaque fuerit facere multitudo: offeret vitulum de armento, holocaustum in odorem suavissimum Domino, & sacrificium ejus ac liba, ut caeremonia postulant, hircumque pro peccato:
 25 Et rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorum Israel: & dimittetur eis: quoniam non sponte peccaverunt, nihilominus offerentes incensum Domino pro se & pro peccato atque errore suo:
 26 Et dimittetur universa plebi filiorum Israel, & advenis qui peregrinantur inter eos: quoniam culpa est omnis populi per ignorantiam.
 27 Quod si anima una nesciens peccaverit, offeret capram anniculam pro peccato suo:
 28 Et deprecabitur pro ea sacerdos, quod in secula peccaverit coram Domino: impetrabitque ei veniam, & dimittetur illi.
 29 Tam indigenis quam advenis una lex erit omnium, qui peccaverint ignorantes.
 30 Anima vero, quæ per superbiam aliquid commiserit, sive civis sit ille, sive peregrinus, (quoniam adversus Dominum rebellis fuit) peribit de populo suo:
 31 Verbum enim Domini contempsit, & præceptum illius fecit irritum: idcirco delebitur, & portabit iniquitatem suam.
 32 Factum est autem, cum essent filii Israel in solitudine, & invenissent hominem colligentem ligna in die Sabbati,
 33 Obtulerunt eum Moysi & Aaron & universæ multitudini.

- 34 Qui recluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo facere deberent.
 35 Dixitque Dominus ad Moysen: Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.
 36 Cumque eduxissent eum foras, obruerunt lapidibus, & mortuus est sicut præceperat Dominus.
 37 Dixit quoque Dominus ad Moysen:
 38 Loquere filiis Israel, & dices ad eos * ut faciant sibi simbrias per angulos palliorumponentes in eis vittas hyacinthinas:
 39 Quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini, nec sequantur cogitationes suas & oculos per res varias fornicantes,
 40 Sed magis memores præceptorum Domini faciant ea, sintque sancti Deo suo.
 41 Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Ægypti, ut essem Deus vester.

CAPUT XVI.

Core, Dathan & Abiron seditionem movent contra Moysen & Aaron, ambiuntque principatum & sacerdotium, unde eos vixos terra absorbet: & ignis interficit 250. viros offerentes incensum; & alios 14700. murmurantes consumpsit incendium, quod oratione sua Aaron compescuit.

- 1 **E**cce autem Core filius Isaar, filii Caath, filii Levi, & Dathan atque Abiron filii Eliab, Hov quoque filius Pheleth de filiis Ruben,
 2 Surrexerunt contra Moysen, alique filiorum Israel ducenti quinquaginta viri proceres synagogæ, & qui tempore concilii per nomina vocabantur.
 3 * Cumque stetit aduersum Moysen & Aaron, dixerunt: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus: cur elevamini super populum Domini?
 4 Quod cum audisset Moyses, cecidit pronus in faciem:
 5 Locutusque ad Core & ad omnem multitudinem: Mane, inquit, notum faciet Dominus qui ad se pertineant, & sanctos applicabit sibi: & quos elegerit, appropinquabunt ei.
 6 Hoc igitur facite: Tollat unusquisque thuri-

* Deut.
22. 12.
Matth.
23. 5.

* Eccl.
45. 27.
1. Cor.
13. 12.
Judic. 4.
11.

ribula sua, tu Core, & omne concilium tuum:

7 Et hausto cras igne, ponite desuper thymiana coram Domino: & quemcumque elegerit, ipse erit sanctus: multum erigimini filii Levi.

8 Dixitque rursus ad Core: Audite, filii Levi:

9 Num parum vobis est, quod separavit vos Deus Israel ab omni populo, & junxit sibi, ut serviretis ei in cultu tabernaculi, & staretis coram frequentia populi, & ministraretis ei?

10 Idcirco ad se fecit accedere te & omnes fratres tuos filios Levi, ut vobis etiam sacerdotium vindicaretis.

11 Et omnis globus tuus stet contra Dominum? quid est enim Aaron ut murmuretis contra eum?

12 Misit ergo Moyses ut vocaret Dathan & Abiron filios Eliab. Qui responderunt: Non venimus:

13 Numquid parum est tibi quod eduxisti nos de terra, quæ lacte & melle manabat, ut occideres in deserto, nisi & dominatus fueris nostri?

14 Revera induxisti nos in terram, quæ fuit rivis lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum & vinearum: an & oculos nostros vis eruere? non venimus.

15 Iratusque Moyses valde, ait ad Dominum: Ne respicias sacrificia eorum: tu scis quod ne asellum quidem unquam acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum.

16 Dixitque ad Core: Tu, & omnis congregatio tua stete scorsum coram Domino, & Aaron die crastino separatim.

17 Tollite singuli thuribula vestra, & ponite super ea incensum, offerentes Domino ducenta quinquaginta thuribula: Aaron quoque teneat thuribulum suum.

18 Quod cum fecissent, stantibus Moysse & Aaron,

19 Et coacervassent adversum eos omnem multitudinem ad ostium tabernaculi, apparuit cunctis gloria Domini.

20 Locutusque Dominus ad Moysen & Aaron, ait:

21 Separamini de medio congregationis hujus, ut eos repente disperdam.

22 Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt: Fortissime Deus spirituum univerſæ carnis, num uno peccante, contra omnes ira tua deserviet?

23 Et ait Dominus ad Moysen:

24 Præcipe universo populo ut separaretur a tabernaculis Core, & Dathan & Abiron.

25 Surrexitque Moyses, & abiit ad Dathan & Abiron: & sequentibus eum senioribus Israel,

26 Dixit ad turbam: Recedite a tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum.

27 Cumque recessissent a tentoriis eorum per circuitum, Dathan & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum, cum uxoribus & liberis, omnique frequentia.

28 Et ait Moyses: In hoc sciatis, quod Dominus miserit me ut facerem universa quæ cernitis, & non ex proprio ea corde profulerim:

29 Si consuetudo hominum morte interierit, & visitaverit eos plaga, qua & cæteri visitari solent, non misit me Dominus:

30 Sin autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os suum deglutiatur eos & omnia quæ ad illos pertinent, descenderintque viventes in infernum, sciatis quod blasphemaverint Dominum.

31 * Confestim igitur ut cessavit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum:

32 Et aperiens os suum, devoravit illos cum tabernaculis suis & universa substantia eorum. * Deut. 11. 6. Psalm. 105. 17. 18.

33 Descenderuntque vivi in infernum aperti humo, & perierunt de medio multitudinis.

34 At vero omnis Israel, qui stabat per gyrum, fugit ad clamorem pereuntium, dicens: Ne forte & nos terra deglutiatur.

35 Sed & ignis egressus a Domino, interfecit ducentes quinquaginta viros, qui offerebant incensum.

36 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

37 Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti ut tollat thuribula quæ jaceant in incendio, & ignem huc

huc illucque dispergat: quoniam sanctificata sunt

38 In mortibus peccatorum: producatque ea in laminas, & affigat altari, eo quod oblatum sit in eis incensum Domino, & sanctificata sint, ut cernant ea pro signo & monumento filii Israel.

39 Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula aenea, in quibus obtulerant hi quos incendium devoravit, & produxit ea in laminas, affigens altari:

40 Ut haberent postea filii Israel, quibus commonerentur, ne quis accedat alienigena, & qui non est de femine Aaron, ad offerendum incensum Domino, ne patiatur sicut passus est Core, & omnis congregatio ejus, loquente Domino ad Moysen.

41 Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Israel sequenti die contra Moysen & Aaron, dicens: Vos interfecistis populum Domini.

42 Cumque oriretur seditio, & tumultus increveret.

43 Moyses & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod, postquam ingressi sunt, operuit nubes, & apparuit gloria Domini.

44 Dixitque Dominus ad Moysen:

45 Recedite de medio hujus multitudinis, etiam nunc delebo eos. Cumque jacerent in terra,

46 Dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari, mitte incensum desuper, pergens cito ad populum ut roges pro eis: * jam enim egressa est ira a Domino, & plaga deflevit.

47 Quod cum fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem, quam jam vastabat incendium, obtulit thymiamam:

48 Et stans inter mortuos ac viventes, pro populo deprecatus est, & plaga cessavit.

49 Fuerunt autem qui percussi sunt, quatuordecim millia hominum, & septingenti, absque his qui perierant in seditione Core:

50 Reverfusque est Aaron ad Moysen ad ostium tabernaculi fœderis postquam quievit interitus.

CAPUT XVII.

Sumptis 12. virgibus a duodecim tribuum principibus,

virgibus, sola Aaronis virga floruit, ac fructum produxit; hoc miraculo & indicio Sacerdotium illi a Deo confirmatur; servataque est in tabernaculo testimonii.

1 **E**T locutus est Dominus ad Moysen, dicens: 2 Loquere ad filios Israel, & accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, a cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, & uniuersique nomen supercribes virgæ suæ.

3 Nomen autem Aaron erit in tribu Levi, & una virga cunctas seorsum familias continebit:

4 Ponesque eas in tabernaculo fœderis coram testimonio, ubi loquar ad te.

5 Quem ex his elegero, germinabit virga ejus: & cohibebo a me querimonias filiorum Israel, quibus contra vos murmurant.

6 Locutusque est Moyses ad filios Israel, & dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus: fueruntque virgæ duodecim absque virga Aaron.

7 Quas cum posuisset Moyses coram Domino in tabernaculo testimonii:

8 Sequenti die regressus invenit germinasse virgam Aaron in domo Levi: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui, follis dilatatis, in amygdalas deformati sunt.

9 Protulit ergo Moyses omnes virgas de conspectu Domini ad cunctos filios Israel: videruntque & receperunt singuli virgas suas.

10 Dixitque Dominus ad Moysen: Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonii, * ut servetur ibi in signum rebellionis filiorum Israel, & quiescant querelæ eorum a me, ne moriantur.

11 Fecitque Moyses sicut præceperat ei Dominus.

12 Dixerunt autem filii Israel ad Moysen: Ecce consumpti sumus, omnes perivimus.

13 Quicumque accedit ad tabernaculum Domini, moritur. Num usque ad internecionem cuncti delendi sumus?

CAPUT XVIII.

De oneribus sacerdotum & excubiis Levitarum; loco

loco sortis hereditariae primitiae & oblationes ac sacrificia sacerdotibus, decimae autem Levitis assignantur, qui earum decimam rursum dabant Aaron.

1 Dixitque Dominus ad Aaron: Tu, & filii tui, & domus patris tui tecum, portabitis iniquitatem Sanctuarii: & tu & filii tui simul iustinebitis peccata sacerdotii vestri.

2 Sed & fratres tuos de tribu Levi, & sceptrum patris tui fume tecum, praestoque sint, & ministrent tibi: tu autem & filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii.

3 Excubabuntque Levitae ad praecpta tua, & ad cuncta opera tabernaculi: ita duntaxat, ut ad vasa Sanctuarii & ad altare non accedant, ne & illi moriantur, & vos pereatis simul.

4 Sint autem tecum, & excubent in custodiis tabernaculi, & in omnibus caeremoniis ejus. Alienigena non miscebitur vobis.

5 Excubate in custodia Sanctuarii, & in ministerio altaris: ne oriatur indignatio super filios Israel.

6 Ego dedi vobis fratres vestros Levitas de medio filiorum Israel, & tradidi donum Domino, ut serviant in ministeriis tabernaculi ejus.

7 Tu autem & filii tui custodite sacerdotium vestrum: & omnia quae ad cultum altaris pertinent, & intra velum sunt, per sacerdotes administrabuntur. Si quis externus acceperit, occidetur.

8 Locutusque est Dominus ad Aaron: Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Omnia quae sanctificantur a filiis Israel, tradidi tibi & filiis tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna.

9 Haec ergo accipies de his, quae sanctificantur, & oblata sunt Domino. Omnis oblatio, & sacrificium, & quicquid pro peccato atque delicto redditur mihi, & cedit in Sancta sanctorum, tuum erit, & filiorum tuorum.

10 In Sanctuario comedes illud: mares tantum edent ex eo, quia consecratum est tibi.

11 Primitias autem, quas voverint & obtulerint filii Israel, tibi dedi, & filiis tuis, ac filiabus tuis, jure perpetuo: qui mundus est in domo tua, vescetur eis.

12 Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quicquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi.

13 Universa frugum initia, quas gignit humus, & Domino deportantur, cedent in usus tuos: qui mundus est in domo tua, vescetur eis.

14 Omne quod ex voto reddiderint filii Israel, tuum erit.

15 Quidquid primum erumpit e vulva cunctae carnis, quam offerunt Domino, sive ex hominibus, sive de pecoribus fuerit, tui juris erit: ita duntaxat, ut pro hominis primogenito pretium accipias, & omne animal quod immundum est, redimi facias.

16 Cujus redemptio erit post unum mensem filis argenti quinqve, pondere Sanctuarii. * Siculus viginti obolos habet.

17 Primogenitum autem bovis & ovis & caprae non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino: sanguinem tantum eorum fundes super altare, & adipem adolebis in suavissimum odorem Domino.

18 Carnes vero in usum tuum cedent, sicut pectusculum consecratum, & armus dexter, tua erunt.

19 Omnes primitias Sanctuarii, quas offerunt filii Israel Domino, tibi dedi, & filiis ac filiabus tuis, jure perpetuo. Pactum salis est sempiternum coram Domino, tibi ac filiis tuis.

20 Dixitque Dominus ad Aaron: In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: ego pars & hereditas tua in medio filiorum Israel.

21 Filiis autem Levi dedi omnes decimas Israelis in possessionem, pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo foederis:

22 Ut non accedant ultra filii Israel ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferum,

23 Solis filii Levi mihi in tabernaculo servientibus, & portantibus peccata populi. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris.

* Nihil aliud possidebunt,

24 Decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum & necessaria separavi.

* Num. 30-13.
Levit. 27.
25.
Supra 3-47.
Ezech. 45.
12.

* Deut. 18-1.

25 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

26 Præcipe Levitis, atque denuntia: Cum acceperitis a filiis Israel decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino, id est, decimam partem decimæ.

27 Ut reputetur vobis in oblationem primitivorum, tam de areis quam de torcularibus:

28 Et de universis quorum accipitis primitias, offerte Domino, & date Aaron sacerdoti.

29 Omnia quæ offereris ex decimis, & in donaria Domini separabitis, optima & electa erunt.

30 Dicesque ad eos: Si præclara & meliora quæque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area & torculari dederitis primitias:

31 Et comedetis eas in omnibus locis vestris, tam vos quam familiæ vestræ: quia pretium est pro ministerio, quo servitis in tabernaculo testimonii.

32 Et non peccabitis super hoc, egregia vobis & pinguia reservantes, ne polluatis oblationes filiorum Israel, & moriamini.

CAPUT XIX.

Ritus parandi aquam lustrationis traditur, ex cinere vaccæ rufæ fiebat aqua expiationis, qua variæ immunditiæ abluebantur: de moriente in tabernaculo, & vase non habente operculum, ac tangente cadaver hominis.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

2 Ista est religio victimæ quam constituit Dominus. Præcipe filiis Israel, ut adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla sit macula, nec portaverit jugum:

3 Tradetisque eam Eleazaro sacerdoti: * qui eductam extra castra immolabit in conspectu omnium:

4 Et tingens digitum in sanguine ejus, asperget contra fores tabernaculi septem vicibus,

5 Comburetque eam cunctis videntibus, tam pelle & carnibus ejus quam sanguine & fimo flammæ traditis,

6 Lignum quoque cedrinum, & hyssopum, cocum.

eumque bis tinctum sacerdos mittet in flammam, quæ vaccam vorat.

7 Et tunc demum, lotis vestibus & corpore suo, ingrediatur in castra, commaculatusque erit usque ad vesperum:

8 Sed & ille qui combusserit eam, lavabit vestimenta sua & corpus, & immundus erit usque ad vesperum.

9 Colliget autem vir mundus cineres vaccæ, & effundet eos extra castra in loco purissimo, ut sint multitudini filiorum Israel in custodiam, & in aquam asperfusionis: quia pro peccato vacca combusta est.

10 Cumque laverit, qui vaccæ portaverat cineres, vestimenta sua, immundus erit usque ad vesperum. Habebunt hoc filii Israel & adventæ, qui habitant inter eos, sanctum jure perpetuo.

11 Qui tetigerit cadaver hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immundus:

12 Aspergetur ex hac aqua die tertio & septimo, & sic mundabitur. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emundari.

13 Omnis qui tetigerit humanæ animæ morticinum, & aspersus hac commissione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Israel: quia aqua expiationis non est aspersus, immundus erit, & manebit spurcitia ejus super eum.

14 Ista est lex hominis qui moritur in tabernaculo: Omnes qui ingrediuntur tentorium illius, & universa vasa quæ ibi sunt, polluta erunt septem diebus.

15 Vas, quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit.

16 Si quis in agro tetigerit cadaver occisi hominis, aut per se mortui, sive os illius, vel sepulchrum, immundus erit septem diebus.

17 Tollentque de cineribus combustionis atque peccati, & mittent aquas vivas super eos in vas.

18 In quibus cum homo mundus tinxerit hyssopum, asperget ex eo omne tentorium, & cunctam suppellectilem, & homines hujuscemodi contagione pollutos:

19 Atque hoc modo mundus lustrabit immundum tertio & septimo die: expiatusque die septimo, lavabit & se & vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum.

20 Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio Ecclesiae: quia Sanctuarium Domini polluit, & non est aqua lustrationis aspersus.

21 Erit hoc praeceptum legitimum sempiternum. Ipse quoque qui aspergit aquas, lavabit vestimenta sua. Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immundus erit usque ad vesperum.

22 Quidquid tetigerit immundus, immundum faciet: & anima, quae horum quippiam tetigerit, immunda erit usque ad vesperum.

CAPUT XX.

Maria moritur: murmuranti populo aqua e petra fluit. Moyses & Aaron offendunt Deum ad aquas contradictionis; ideo privantur ingressu terrae promissae: neganteque transitum Edom, discedunt ad montem Hor; ubi consecrato in summum sacerdotem Eleazar moritur Aaron pater ipsius.

1 **V**eneruntque filii Israel, & omnis multitudo in desertum Sin, mense primo: & mansit populus in Cades. Mortuaque est ibi Maria, & sepulta in eodem loco.

2 Cumque indigeret aqua populus, conveniunt adversum Moysen & Aaron:

3 Et versi in seditionem, dixerunt: Utinam periissemus inter fratres nostros coram Domino,

4 * Cur eduxistis Ecclesiam Domini in solitudinem, ut & nos & nostra jumenta moriamur?

5 Quare nos fecistis ascendere de Aegypto, & adduxistis in locum istum pessimum, qui feri non potest, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata, insuper & aquam non habet ad bibendum?

6 Ingressusque Moyses & Aaron, dimissa multitudine, in tabernaculum foederis, corruerunt prostrati in terram, clamaveruntque ad Dominum, atque dixerunt: Domine Deus, audi clamorem huius

jus

jus populi, & aperi eis thesaurum tuum fontem aquae vivae, ut satiati, cesset murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini super eos.

7 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

8 Tolle virgam, & congrega populum, tu & Aaron frater tuus & loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas. Cumque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo & jumenta ejus.

9 * Tulit igitur Moyses virgam, quae erat in conspectu Domini, sicut praeceperat ei,

10 Congregata multitudine ante petram, dixitque eis: Audite, rebelles & increduli: * Num de petra hac vobis aquam poterimus elicere?

11 Cumque elevarit Moyses manum, percussit virga bis filicem, egressae sunt aquae largissimae, ita ut populus biberet & jumenta.

12 Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron:

* Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis hos populos in Terram, quam dabo eis.

13 Haec est aqua contradictionis, ubi jurgati sunt filii Israel contra Dominum, & sanctificatus est in eis.

14 Misit interea nuntios Moyses de Cades ad regem Edom, qui dicerent: Haec mandat frater tuus Israel: Nosti omnem laborem qui apprehendit nos.

15 Quo modo descenderint patres nostri in Aegyptum, & habitaverimus ibi multo tempore, allixerinique nos Aegypti, & patres nostros:

16 Et quo modo clamaverimus ad Dominum, & exaudierit nos, miserique angelum, qui eduxerit nos de Aegypto. Ecce in urbe Cades, quae est in extremis finibus tuis, positi,

17 Obsecramus ut nobis transire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros, nec per vineas, non bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur via publica, nec ad dexteram nec ad sinistram declinantes, donec transeamus terminos tuos.

18 Cui respondit Edom: Non transibis per me, alioquin armatus occurram tibi.

19 Dixeruntque filii Israel: Per viam gradiemur

V 2

mur

UNIVERSIDAD DE

* Exod. 17. 3.

* Exod. 17. 5. 6. Sap. 11. 4. Psal. 77. 15. 20. 1 Cor. 10. 4.

* Dent. 1. 37.

mur viam: & si biberimus aquas tuas nos & pecora nostra, dabimus quod iustum est: nulla erit in pretio difficultas, tantum velociter transeamus.

20 At ille respondit: Non transibis. Statimque egressus est obuius, cum infinita multitudine, & manu forti.

21 Nec voluit acquiescere deprecanti, ut concederet transitum per fines suos, quamobrem direxit ab eo Israel.

22 Cumque castra movissent de Cades, venerunt in montem Hor, qui est in finibus terra Edom:

23 Ubi locutus est Dominus ad Moysen:

24 Pergat, inquit, Aaron ad populos suos, non enim intrabit Terram, quam dedi filiis Israel, eo quod incredulus fuerit ori meo, ad Aquas contradictionis.

25 * Tolle Aaron & filium ejus cum eo, & duces eos in montem Hor.

26 Cumque nudaveris patrem veste sua, indues ea Eleazarum filium ejus: Aaron colligetur, & morietur ibi.

27 Fecit Moyses ut praeceperat Dominus: & ascenderunt in montem Hor coram omni multitudine.

28 Cumque Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium ejus.

29 Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum Eleazaro.

30 Omnis autem multitudo videns occubuisse Aaron, flevit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.

CAPUT XXI.

Vincitur ab Israel rex Chanaanus: serpentes in populum ob itineris tedium, aquae penuriam, mannae nauseam murmurantem, immittuntur, quorum morsibus erectus serpens aeneus medetur: Schon & Og reges vincuntur.

1 **Q**uod cum audisset Chanaanus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, venisse scilicet Israel per exploratorum viam, pugnavit contra illum, & victor existens, duxit ex eo praedam.

2 At

2 At Israel voto se Domino obligans ait: Si tradideris populum istum in manu mea, delebo urbes ejus.

3 Exaudivitque Dominus preces Israel, & tradidit Chanaanum, quem ille interfecit subversis urbibus ejus: & vocavit nomen loci illius Horma, id est, anathema.

4 Profecti sunt autem & de monte Hor, per viam quae ducit ad Mare rubrum, ut circumirent terram Edom. Et tædere cepit populum itineris ac laboris:

5 Locutusque contra Deum & Moysen, ait: Cur eduxisti nos de Aegypto, ut moreremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquae: anima nostra jam nauseat super cibo isto levissimo.

6 * Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas & mortes plurimorum,

7 Venerunt ad Moysen, atque dixerunt: Peccavimus, quia locuti sumus contra Dominum & te: ora ut tollat a nobis serpentes. Oravitque Moyses pro populo,

8 Et locutus est Dominus ad eum: Fac serpentem aeneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, vivet.

9 * Fecit ergo Moyses SERPENTEM AENEUM, & posuit eum pro signo: quem cum percussis aspicerent, sanabantur.

10 Profectique filii Israel castrametati sunt in Oboth.

11 Unde egressi fixere tentoria in Seabarim, in solitudine, quae respicit Moab contra orientalem plagam.

12 Et inde moventes, venerunt ad Torrentem Zared,

13 Quem relinquentes castrametati sunt contra Arnon, quae est in deserto, & prominet in finibus Amorrhæi: * siquidem Arnon terminus est Moab, dividens Moabitas & Amorrhæos.

14 Unde dicitur in libro bellorum Domini: Sicut fecit in Mari rubro, sic faciet in torrentibus Arnon.

15 Scopuli torrentium inclinati sunt, ut requies-

* Infra
28. 38.
Deut. 32.
50.

* Judith.
8. 25.
Sap. 16.
5.
1. Cor. 10.
9.

* Joan.
8. 14.

quiescerent in Ar, & recumberent in finibus Moabitaram.

16 Ex eo loco apparuit puteus, super quo locutus est Dominus ad Moysen: Congrega populum, & dabo ei aquam.

17 Tunc cecinit Israel carmen istud: Ascendat puteus. Concinebant:

18 Puteus, quem foderunt principes, & paraverunt duces multitudinis in datore legis, & in baculis suis. De solitudine, Matthana,

19 De Matthana in Nahaliel: de Nahaliel in Bamoth.

20 De Bamoth, vallis est in regione Moab, in vertice Phasga, quod respicit contra desertum.

21 * Misit autem Israel nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, dicens:

22 Obsecro ut transire mihi liceat per terram tuam: non declinabimus in agros & vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur donec transeamus terminos tuos.

23 Qui concedere noluit ut transiret Israel per fines suos: quin potius exercitu congregato, egressus est obviam in desertum, & venit in Jasa, pugnavitque contra eum.

24 * A quo percussus est in ore gladii, & possessa est terra ejus ab Arnon usque Jeboc, & filios Ammon: quia forti presidio tenebantur termini Ammonitarum.

25 Tulit ergo Israel omnes civitates ejus, & habitavit in urbibus Amorrhæi, in Hesebon scilicet, & viculis ejus.

26 Urbs Hesebon fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pugnavit contra regem Moab: & tulit omnem terram, quæ ditionis illius fuerat, usque Arnon.

27 Idecirco dicitur in Proverbio: Venite in Hesebon, adificetur, & construatur civitas Sehon:

28 Ignis egressus est de Hesebon, flamma de oppido Sehon, & devoravit Ar Moabitaram, & habitatores excelsum Arnon.

29 * Væ tibi Moab, peristi popule Chamos. Dedit filios ejus in fugam, & filias in captivitate regi Amorrhæorum Sehon.

30 Jugum ipsorum disperit ab Hesebon usque Di-

* Deut.
2. 26.
Judic.
11. 19.

* Psal.
124. 11.
2. 26.
9.

* Psal.
11. 24.
3. Reg.
11. 7.

Dibon, lassı pervenerunt in Nophe, & usque Medaba.

31 Habitavit itaque Israel in Terra Amorrhæi.

32 Misitque Moyses qui explorarent Jazer: cuius ceperunt viculos, & possederunt habitatores.

33 * Verteruntque se, & ascenderunt per viam Balan, & occurrit eis Og rex Balan cum omni populo suo, pugnaturus in Edrai.

34 Dixitque Dominus ad Moysen: Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, & omnem populum, ac terram ejus: faciesque illi sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum habitatori Hesebon.

35 Percusserunt igitur & hunc cum filiis suis, universumque populum ejus usque ad internecionem, & possederunt terram illius.

CAPUT XXII.

Bis vocatur Balaam ariolus a Balac rege Moab, ut Israelitis malediceret; quem Angelus asina loquente corripit.

1 **P**rofectique castrametari sunt in campestribus Moab, ubi trans Jordanem Jericho facta est.

2 Videns autem Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Israel Amorrhæo,

3 Et quod pertimissent eum Moabita, & impetum ejus terre non possent,

4 Dixit ad majores natu Madian: Ita delebit hic populus omnes, qui in nostris finibus commorantur, quo modo solet bos herbas usque ad radices carpere. Ipse erat eo tempore rex in Moab.

5 * Misit ergo nuncios ad Balaam filium Beor ariolum, qui habitabat super flumen terra filiorum Ammon, ut vocarent eum, & dicerent: Ecce egressus est populus ex Ægypto, qui operuit superficiem terræ, sedens contra me.

6 Veni igitur, & maledic populo huic, quia fortior me est: si quo modo possim percutere & ejicere eum de terra mea: novi enim quod benedictus sit cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta congesseris.

7 Perrexeruntque seniores Moab, & majores

* Deut.
3. 3. &
29. 7.

* Jos.
24. 9.

natu Madian, habentes divinationis pretium in manibus. Cumque venissent ad Balaam, & nar-
rassent ei omnia verba Balac:

3 Ille respondit: Manete hic nocte, & respon-
debo quicquid mihi dixerit Dominus. Manenti-
bus illis apud Balaam, venit Deus, & ait ad eum:

9 Quid tibi volunt homines isti apud te?

10 Respondit: Balac filius Sefhor rex Moabi-
tarum misit ad me,

11 Dicens: Ecce populus qui egressus est de
Aegypto, operuit superfluum terrae: veni, &
maledic ei, si quo modo possim pugnans abigere
eum.

12 Dixitque Deus ad Balaam: Noli ire cum
eis, neque maledicis populo: quia benedictus est.

13 Qui mane confurgens dixit ad principes: Ite
in terram vestram, quia prohibuit me Dominus
venire vobiscum.

14 Reversi principes dixerunt ad Balac: No-
luit Balaam venire vobiscum.

15 Rursum ille multo plures & nobiliores quam
ante miserat, misit.

16 Qui cum venissent ad Balaam, dixerunt:
Sic dicit Balac filius Sefhor: Ne cuncteris veni-
re ad me:

17 Paratus sum honorare te, & quicquid vo-
lueris dabo tibi: veni, & maledic populo isti.

18 Respondit Balaam: * Si dederit mihi Balac
plenam domum suam argenti & auri, non potero
immutare verbum Domini Dei mei, ut vel plus,
vel minus loquar.

19 Obsecro ut hic maneatis etiam hac nocte, &
scire queam quid mihi rursus respondeat Dominus.

20 Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait
ei: Si vocare te venerunt homines isti, surge,
& vade cum eis: ita duntaxat, ut quod tibi prae-
cepero, facias.

21 Surrexit Balaam mane, & strata asina sua
profectus est cum eis.

22 * Et iratus est Deus. Stetitque angelus Do-
mini in via contra Balaam, qui insidebat asinae,
& duos pueros habebat secum.

23 Cernens asina angelum stantem in via, eva-

ginato gladio, avertit se de itinere, & ibat per-
agrum. Quam cum verberaret Balaam, & vellet
ad semitam reducere.

24 Stetit angelus in angustiis duarum maceria-
rum, quibus vineae cingebantur.

25 Quem videns asina, junxit se parieti, & at-
trivit sedentis pedem. At ille iterum verberabat
eam:

26 Et nihilominus angelus ad locum angustum
transiens, ubi nec ad dexteram, nec ad sinistram
poterat deviare, obvius stetit.

27 Cumque vidisset asina stantem angelum,
concidit sub pedibus sedentis. Qui iratus, vehe-
mentius exadebat fuisse latera ejus.

28 Aperuitque Dominus os asinae, & locuta
est: Quid feci tibi? cur percutis me? ecce jam
tertio?

29 Respondit Balaam: Quia commeruisti, &
illusisti mihi: utinam haberem gladium, ut te per-
cuterem.

30 Dixit asina: Nonne animal tuum sum, cui
semper sedere consuevisti usque in praesentem
diem? die quid simile unquam fecerim tibi. At
ille ait: Nunquam.

31 Protinus aperuit Dominus oculos Balaam,
& vidit angelum stantem in via, evaginato gla-
dio, adoravitque eum prorsus in terram.

32 Cui angelus: Cur, inquit, tertio verberas
asinam tuam? Ego veni ut adversarer tibi, quia
perversa est via tua, mihique contraria:

33 Et nisi asina declinasset de via, dans locum
resistenti, te occidisset, & illa viveret.

34 Dixit Balaam: Peccavi, nesciens quod tu
stares contra me: & nunc si displicet tibi ut va-
dam, revertar.

35 Ait angelus: Vade cum istis, & cave ne
aliud quam praecepero tibi, loquaris. Ivit igitur
cum principibus.

36 Quod cum audisset Balac, egressus est in
occursum ejus in oppido Moabitarum, quod si-
tum est in extremis finibus Arnon.

37 Dixitque ad Balaam: Misi nuntios ut vo-
carem te, cur non statim venisti ad me? an
quia

quia mercedem adventui tuo reddere nequeo?

38 Cui ille respondit: Ecce adsum: nunquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo?

39 Perrexerunt ergo simul, & venerunt in urbem, quæ in extremis regni ejus habitus erat.

40 Cumque occidisset Balac boves & oves, misit ad Balaam, & principes qui cum eo erant, munera.

41 Mane autem facto, duxit eum ad excelsa Baal, & intuitus est extremam partem populi.

CAPUT XXIII.

Balaam, extructis aris parat se ad maledicendum Hebræis, sed loco maledictionis benedicit semel ac iterum populo Israel, multa de illo ratiocinatus.

1 **D**ixitque Balaam ad Balac: *Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, ejusdemque numeri arietes.*

2 Cumque fecisset juxta sermonem Balaam, imposuerunt simul vitulum & arietem super aram.

3 Dixitque Balaam ad Balac: *Sta paulisper juxta holocaustum tuum donec vadam, si forte occurrat mihi Dominus, & quodcumque imperaverit, loquar tibi.*

4 Cumque abiisset velociter, occurrit illi Deus, locutusque ad eum Balaam: *Septem, inquit, aras erexi, & imposui vitulum & arietem desuper.*

5 Dominus autem posuit verbum in ore ejus, & ait: *Revertere ad Balac, & hæc loqueris.*

6 Reversus invenit stantem Balac juxta holocaustum suum, & omnes principes Moabitarum:

7 Assumptaque parabola sua, dixit: *De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus Orientis: Veni, inquit, & maledic Jacob; prope, & detestare Israel.*

8 Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? Quæ ratione detester, quem Dominus non detestatur?

9 De summis silicibus videbo eum, & de colibus considerabo illum. Populus solus habitabit, & inter gentes non reputabitur.

10 Quis

10 Quis dinumerare possit pulverem Jacob, & nosse numerum stirpis Israel? Motiatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia.

11 Dixitque Balac ad Balaam: *Quid est hoc quod agis? Ut malediceres inimicis meis vocavi te: & tu e contrario benedicis eis.*

12 Cui ille respondit: *Num aliud possum loqui, nisi quod jusserit Dominus?*

13 Dixit ergo Balac: *Veni mecum in alterum locum unde partem Israel videas, & totum videre non possis, inde maledicito ei.*

14 Cumque duxisset eum in locum sublimem, super verticem montis Phalga, ædificavit Balaam septem aras, & impositis supra vitulo atque ariete,

15 Dixit ad Balac: *Sta hic juxta holocaustum tuum, donec ego obvius pergam.*

16 Cui cum Dominus occurrisset, posuissetque verbum in ore ejus, ait: *Revertere ad Balac, & hæc loqueris ei.*

17 Reversus invenit eum stantem juxta holocaustum suum, & principes Moabitarum cum eo. Ad quem Balac: *Quid, inquit, locutus est Dominus?*

18 At ille assumpta parabola sua, ait: *Sta Balac, & ausculta, audi fili Sephor: Non est Deus quasi homo, ut mentiatur: nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo, & non faciet? locutus est, & non implebit?*

20 Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo.

21 Non est idolum in Jacob, nec videtur simulachrum in Israel. Dominus Deus ejus cum eo est, & clangor victoriae regis in illo.

22 * Deus eduxit illum de Ægypto, cujus fortitudo similis est Rhinocerotis.

23 Non est augurium in Jacob, nec divinatio in Israel. Temporibus suis dicitur Jacob & Israeli quid operatus sit Deus.

24 Ecce populus ut leana confurget, & quasi leo erigetur: non accubabit donec devoret prædam, & occisorum sanguinem bibat.

25 Dixitque Balac ad Balaam: *Nec maledicam ei, nec benedicam.*

26

26 Et ille ait: Nonne dixi tibi quod quidquid mihi Deus imperaret, hoc facerem?

27 Et ait Balac ad eum: Veni, & ducam te ad alium locum: si forte placeat Deo ut inde maledicas eis.

28 Cumque duxisset eum super verticem montis Phogor, qui respicit solitudinem.

29 Dixit ei Balaam: Edifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, ejuudemque numeri arietes.

30 Fecit Balac ut Balaam dixerat: imposuitque vitulos & arietes per singulas aras.

CAPUT XXIV.

Balaam tertio benedicit, & prospera vaticinatur de Israel, & de Christo: item de Amalecitis, & Cinæis, Romanis vastandis ac perdendis.

1 **C**umque vidisset Balaam quod placeret Domino ut benediceret Israeli, nequaquam abiit ut ante perrexerat, ut augurium quæreretur: sed dirigens contra desertum vultum suum.

2 Et elevans oculos, vidit Israel in tentoriis commorantem per tribus tuas: & irruente in se spiritu Dei,

3 Assumpta parabola ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cujus obduratus est oculus:

4 Dixit auditor sermonum Dei, qui visionem omnipotentis intuitus est, qui cadit, & sic aperiantur oculi ejus:

5 Quam pulchra tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Israel:

6 Ut valles nemorosæ, ut horti juxta flavios irrigui, ut tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri prope aquas.

7 Fluet aqua de fistula ejus, & semen illius erit in aquas multas. Tolleter propter Agas, rex ejus, & auferetur regnum illius.

8 Deus eduxit illum de Ægypto, * cujus fortitudo similis est Rhinocerotis. Devorabunt gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, & perforabunt sagittis.

9 Accubans dormivit ut leo, & quasi leona, quam suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi,

tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur.

10 Iratusque Balac contra Balaam, complois manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocavi te, quibus econtrario tertio benedixisti:

11 Revertere ad locum tuum. Decreveram quidem magnifice honorare te, sed Dominus privavit te honore disposito.

12 Respondit Balaam ad Balac: Nonne nuntiis tuis, quos misisti ad me, dixi:

13 * Si dederit mihi Balac plenam domum ^{* Sup.} tuam argenti & auri, non potero præterire sermonem Domini Dei mei, ut vel boni quid vel mali proferam ex corde meo: sed quidquid Dominus dixerit, hoc loquar: ^{22. 18.}

14 Verumtamen pergens ad populum meum, dabo consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore.

15 Sumpta igitur parabola, rursus ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cujus obduratus est oculus:

16 Dixit auditor sermonum Dei, qui novit doctrinam Altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos.

17 Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non prope. * ORIETUR STELLA ^{* Nubis} ex Jacob & confluet virga de Israel: & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth. ^{2. 2.}

18 Eterit Idumæa possessio ejus: hæreditas Seir cedet inimicis suis: Israel vero fortiteraget.

19 De Jacob erit qui dominetur, & perdat reliquias civitatis.

20 Cumque vidisset Amalec, assumens parabola, ait: Principium gentium Amalec, cujus extrema perdentur.

21 Vidit quoque Cinæum: & assumpta parabola, ait: Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris nidum tuum,

22 Et fueris electus de stirpe Cin, quamdiu poteris permanere? Assur enim capiet te.

23 Assumptaque parabola iterum locutus est: Heu, quis victurus est, quando ista faciet Deus?

24 * Veniant in triceribus de Italia, superabunt ^{* Duce} Assy- ^{11. 39.}

Assyrios, vastabuntque Hebræos, & ad extremum etiam ipsi peribunt.

25 Surrexitque Balaam, & reversus est in locum suum: Balac quoque via qua venerat, rediit.

CAPUT XXV.

Ob fornicationem Israel cum Moabitibus & Madianitis jubet Deus principes suspendi, & pereunt e plebe 24. millia: Ipsique Phinees dat pro mercede perpetuum sacerdotium, eo quod divino zelo Zambri & Cozbi pugione confodisset.

1 Morabatur autem eo tempore Israel in Seftim & fornicatus est populus cum filiabus Moab,

2 quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adoraverunt deos earum.

3 * Initiatusque est Israel Beelphegor: & iratus Dominus,

4 ait ad Moysen: * Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis: ut avertatur furor meus ab Israel.

5 Dixitque Moyses ad iudices Israel: * Occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor.

6 Et ecce unus de filiis Israel intravit coram fratribus suis ad seortum Madianitidem, vidente Moysen, & omni turba filiorum Israel, qui seabant ante fores tabernaculi.

7 * Quod cum vidisset Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis, surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione,

8 ingressus est post virum Israelitem in lupanar, & perdidit ambos simul, virum scilicet & mulierem in locis genitalibus. Cessavitque plaga a filiis Israel:

9 Et occisi sunt viginti quatuor millia hominum.

10 Dixitque Dominus ad Moysen:

11 Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis avertit iram meam a filiis Israel: quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipse delerem filios Israel in zelo meo.

12 Idcirco loquere ad eum. * Ecce do ei pacem fœderis mei.

* Jos.
22. 27.

* Deut.
4. 3.

* Exod.
32. 27.

* Psalm.
105. 30.
1. Machab.
2. 26.
1. Cor.
10. 8.

* Ezech.
45. 30.

13 Et erit tam ipsi quam femini ejus pactum sacerdotii sempiternum, qui zelatus est pro Deo suo, & expiavit scelus filiorum Israel.

14 Erat autem nomen viri Israelitæ, qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux de cognatione & tribu Simeonis

15 Porro mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi filia Sar principis nobilissimi Madianitarum.

16 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

17 * Hostes vos sentiant Madianitæ, & percussite eos:

18 Quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos, & decepere insidiis per idolum Phogor, & Cozbi filiam ducis Madian sororem suam, quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor.

CAPUT XXVI.

Numerantur Israelitæ per singulas tribus qui bello apti, sunt terram promissionis ingressuri: & juxta hanc dinumerationem jubetur illis terra dividi.

1 Postquam noxiorum sanguis effusus est, dixit Dominus ad Moysen & Eleazarum filium Aaron sacerdotem:

2 * Numerate omnem summam filiorum Israel a viginti annis & supra, per domos & cognationes suas, cunctos, qui possunt ad bella procedere.

3 Locuti sunt itaque Moyses & Eleazar sacerdos in campestribus Moab super Jordanem contra Jericho, ad eos, qui erant

4 a viginti annis & supra, sicut Dominus imperaverat, quorum iste est numerus:

5 Ruben primogenitus Israel: * hujus filius Henoah a quo familia Henoahitarum: & Phallu, a quo familia Phalluitarum:

6 Et Hefron, a quo familia Hefronitarum: & Charmi, a quo familia Charmitarum,

7 Hæ sunt familiæ de stirpe Ruben: quarum numerus inventus est quadraginta tria millia, & septingenti triginta.

8 Filius Phallu, Eliab.

9 Hujus filii, Namuel & Dathan & Abiron. Isti sunt Dathan & Abiron principes populi, qui

1. Machab.
2. 54.

* Inscr.
21. 2.

* Supra
1. 2. 3.

* Gen.
46. 9.
Exod. 6.
14.
1. Petr.
5. 3.

* Supra
16. 1.

furrexerunt contra Moysen & Aaron in seditione Core, quando aduersus Dominum rebellauerunt:

10 Et aperiens terra os suum deuorauit Core, morientibus plurimis, quando combussit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factum est grande miraculum,

11 Ut, Core pereunte, filii illius non perirent.

12 Filii Simeon per cognationes suas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: Jamin, ab hoc familia Jaminitarum: Jachin, ab hoc familia Jachinitarum:

13 Zare, ab hoc familia Zareitarum: Saul, ab hoc familia Saulitarum:

14 Hæ sunt familiae de stirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit, viginti duo millia ducenti.

15 Filii Gad per cognationes suas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Sunitarum:

16 Ozni, ab hoc familia Oznitarum: Her, ab hoc familia Heritarum:

17 Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab hoc familia Arielitarum.

18 Istæ sunt familiae Gad, quarum omnis numerus fuit, quadraginta millia quingenti.

19 * Filii Juda, Her & Onan, qui ambo mortui sunt in terra Chanaan.

20 Fueruntque filii Juda, per cognationes suas: Sela, a quo familia Selaitarum: Phares, a quo familia Pharesitarum: Zare, a quo familia Zareitarum.

21 Porro filii Phares: Hefron, a quo familia Hefronitarum: & Hamul, a quo familia Hamulitarum.

22 Istæ sunt familiae Juda, quarum omnis numerus fuit, septuaginta sex millia quingenti.

23 Filii Issachar, per cognationes suas: Thola, a quo familia Tholaitarum: Phua, a quo familia Phuaitarum:

24 Jafub, a quo familia Jafubitarum: Semran, a quo familia Semranitarum.

25 Hæ sunt cognationes Issachar, quarum numerus fuit, sexaginta quatuor millia trecenti.

26 Filii Zabulon per cognationes suas: Sared, a quo familia Sareditarum: Elon, a quo fami-

lia Elonitarum: Jalel, a quo familia Jalelitarum.

27 Hæ sunt cognationes Zabulon, quarum numerus fuit, sexaginta millia quingenti.

28 Filii Ioseph per cognationes suas, Manasse & Ephraim.

29 De Manasse ortus est Machir, a quo familia Machiritarum. * Machir genuit Galaad, a quo familia Galaaditarum. * *Ges. 17. 3.*

30 Galaad habuit filios: Jezer, a quo familia Jezeritarum: & Helec, a quo familia Helecitarum:

31 Et Afriel, a quo familia Afrielitarum: & Sechem, a quo familia Sechemitarum:

32 Et Semida, a quo familia Semidaitarum: * & Hepher, a quo familia Hepheritarum. * *Israh. 7. 1.*

33 Fuit autem Hepher pater Salphaad, qui filios non habebat, sed tantum filias, quarum ista sunt nomina: * Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Therfa. * *ibidem.*

34 Hæ sunt familiae Manasse, & numerus earum, quinquaginta duo millia septingenti.

35 Filii autem Ephraim per cognationes suas fuerunt hi: Suthala, a quo familia Suthalaitarum: Becher, a quo familia Becheritarum: Theben, a quo familia Thebenitarum.

36 Porro filius Suthala fuit Heran, a quo familia Heranitarum.

37 Hæ sunt cognationes filiorum Ephraim, quarum numerus fuit, triginta duo millia quingenti.

38 Isti sunt filii Ioseph per familias suas. Filii Benjamin in cognationibus suis: Bela, a quo familia Belaitarum: Asbel, a quo familia Asbelitarum: Ahiram, a quo familia Ahiramitarum:

39 Supham, a quo familia Suphamitarum: Hupham, a quo familia Huphamitarum.

40 Filii Bela: Hered, & Noeman. De Hered, familia Hereditarum: de Noeman, familia Noemanitarum.

41 Hi sunt filii Benjamin per cognationes suas, quorum numerus fuit, quadraginta quinque millia sexcenti.

42 Filii Dan per cognationes suas: Suham, a quo

quo familia Suhamitarum. Hæ sunt cognationes Dan per familias suas.

43 Omnes fuere Suhamitæ, quorum numerus erat, sexaginta quatuor millia quadringenti.

44 Filii Afer per cognationes suas: Jemna, a quo familia Jemnaitarum: Jessui a quo familia Jessuaitarum: Brie, a quo familia Brieitarum.

45 Filii Brie: Heber, a quo familia Heberitarum: & Melchiel, a quo familia Melchielitarum.

46 Nomen autem filix Afer, fuit Sara.

47 Hæ cognationes filiorum Afer, & numerus eorum, quinquaginta tria millia quadringenti.

48 Filii Nephtali per cognationes suas: Jesiel, a quo familia Jesielitarum: Guni, a quo familia Gunitarum:

49 Jefer, a quo familia Jeferitarum: Sellem, a quo familia Sellemitarum.

50 Hæ sunt cognationes filiorum Nephtali per familias suas: quorum numerus, quadraginta quinque millia quadringenti.

51 Ista est summa filiorum Israel, qui recensiti sunt, sexcenta millia, & mille septingenti triginta.

52 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

53 Isthis dividetur terra juxta numerum vocabulorum in possessiones suas.

54 Pluribus majorem partem dabis, & paucioribus minorem: singulis, sicut nunc recensiti sunt, tradetur possessio:

55 Ita duntaxat ut fors Terram tribus dividat & familiis.

56 Quidquid forte contigerit, hoc vel plures accipiant, vel pauciores.

57 * Hic quoque est numerus filiorum Levi per familias suas: Gerson, a quo familia Gersonitarum: Caath, a quo familia Caathitarum: Merari, a quo familia Meraritarum.

58 Hæ sunt familie Levi: Familia Lobni, familia Hebroni, familia Moholi, familia Musi, familia Core. At vero Caath genuit Amram:

59 Qui habuit uxorem Jochabed filiam Levi, quæ nata est ei in Ægypto. Hæc genuit Amram viro suo filios, Aaron & Moysen, & Mariam sororem eorum.

* Exo. 3.
6. 16.

60 De Aaron orti sunt Nadab & Abiu, & Eleazar & Ithamar:

61 * Quorum Nadab & Abiu mortui sunt, cum obrulissent ignem alienum coram Domino.

62 Pueruntque omnes qui numerati sunt, viginti tria millia generis masculini, ab uno mente & supra: quia non sunt recensiti inter filios Israel, nec eis cum cæteris data possessio est.

63 Hic est numerus filiorum Israel, qui descripti sunt a Moysse & Eleazaro sacerdote, in campestribus Moab super Jordanem contra Jericho.

64 * Inter quos nullus fuit eorum qui ante numerati sunt a Moysse & Aaron in deserto Sinai.

65 * Prædixerat enim Dominus, quod omnes morerentur in solitudine. Nullusque remansit ex eis, nisi Caleb filius Jephone, & Josue filius Nun.

CAPUT XXVII.

Filix Salphaad, deficiente prole mascula, patri succedunt in hereditatem: dicitque Dominus Moysen moriturum, ubi ex monte Abarim terram promissionis conspexerit, sibi in ducatu populi substituerit Josue.

1 **A** Ccesserunt * autem filix Salphaad, filii Heper, filii Galaad, filii Machir, filii Manasse, qui fuit filius Joseph: quarum sunt nomina, Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Therfa.

2 Steteruntque coram Moysse & Eleazaro sacerdote, & cunctis principibus populi, ad ostium tabernaculi fœderis, atque dixerunt:

3 Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione, quæ * concitata est contra Dominum sub Core, sed in peccato suo mortuus est: hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habuit filium? Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri.

4 Retulitque Moyses causam earum ad iudicium Domini.

5 Qui dixit ad eum:

6 Iustam rem postulavit filix Salphaad: da eis possessionem inter cognatos patris sui, & ei in hereditatem succedant.

* Leo.
10. 1.
Supr. 34. 4.
1. Psa.
24. 2.

* 1. Cor.
10. 5.

* Supr.
14. 23. 24.

* Supr.
26. 32. 33.
1. Imp. 36. 1.
Jes. 17. 1.

* Supr.
16. 1.

7 Ad filios autem Israel loqueris hæc:
 8 Homo cum mortuus fuerit absque filio, ad
 filiam ejus transiit hæreditas,
 9 Si filiam non habuerit, habebit successores
 fratres suos.
 10 Quod si & fratres non fuerint, dabitur hæ-
 reditatem fratribus patris ejus.
 11 Sin autem nec paruos habuerit, dabitur
 hæreditas his qui ei proximi sunt, eritque hoc fi-
 liis Israel sanctum lege perpetua, sicut præcepit
 Dominus Moyfi.

* Deut.
 32. 49.

12 Dixit quoque Dominus ad Moysen: * Ascen-
 de in montem istum Abarim, & contemplare
 inde Terram, quam daturus sum filiis Israel.

13 Cumque videris eam, ibis & tu ad popu-
 lum tuum, sicut iovit frater tuus Aaron:

* Super
 20. 12.
 Deut. 32.
 51.

14 * Quia offendistis me in deserto Sin in con-
 tradictione multitudinis, nec sanctificare me vo-
 luistis coram ea super aquas: hæc sunt aquæ con-
 tradictionis in Cades deserti Sin.

15 Cui respondit Moyses:

16 Provideat Dominus Deus spirituum omnis
 carnis, hominem, qui sit super multitudinem hanc:

17 Et possit exire & intrare ante eos, & edu-
 cere eos, vel introducere: ne sit populus Domi-
 ni sicut oves absque pastore.

* Deut.
 3. 21.

18 Dixitque Dominus ad eum: Tolle Josue fi-
 lium Nun, virum in quo est Spiritus, & pone
 manum tuam super eum.

19 Qui stabit coram Eleazaro sacerdote & omni
 multitudine:

20 Et dabis ei præcepta cunctis videntibus, &
 partem gloriæ tuæ, ut audiat eum omnis syna-
 goga filiorum Israel.

21 Pro hoc, si quid agendum erit, Eleazar
 sacerdos consulat Dominum. Ad verbum ejus
 egredietur & ingredietur ipse, & omnes filii Israel
 cum eo, & cætera multitudo.

22 Fecit Moyses ut præceperat Dominus. Cum-
 que tulisset Josue, statuit eum coram Eleazaro
 sacerdote & omni frequentia populi.

23 Et impostis capiti ejus manibus, cuncta
 replicavit quæ mandaverat Dominus.

CA-

CAPUT XXVIII.

*Sacrificia quotidiana, & diei septimi, ac Calen-
 darum, & de duabus solemnitatibus Azymorum &
 Hebdomadaram.*

1 Dixit quoque Dominus ad Moysen:

2 Præcipe filiis Israel, & dices ad eos:
 Oblationem meam & panes, & incensum odoris
 suavissimi offerre per tempora sua.

3 Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis: * Exod.
 29. 38.
 Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in
 holocaustum sempiternum:

4 Unum offeretis mane, & alterum ad vespertum:

5 Decimam partem ephi similæ, quæ consper-
 sa sit oleo purissimo, & habeat quartam partem hin.

6 Holocaustum jure est quod obtulistis in mon-
 te Sinai in odorem suavissimum incensi Domini.

7 Et libabitis vini quartam partem hin per
 agnos singulos in Sanctuario Domini.

8 Alterumque agnum similiter offeretis ad ves-
 peram, juxta omnem ritum sacrificii matutini,
 & libamentorum ejus, oblationem suavissimi
 odoris Domino.

9 * Die autem sabbati offeretis duos agnos an-
 niculos immaculatos, & duas decimas similæ
 oleo conspersæ in sacrificio, & liba: * Matth.
 12. 5.

10 Quæ rite funduntur per singula sabbata in
 holocaustum sempiternum.

11 In calendis autem offeretis holocaustum
 Domino, vitulos de armento duos, arietem
 unum, agnos anniculos septem immaculatos.

12 Et tres decimas similæ oleo conspersæ in
 sacrificio per singulos vitulos: & duas decimas
 similæ oleo conspersæ per singulos arietes.

13 Et decimam decimæ similæ ex oleo in sa-
 crificio per agnos singulos. Holocaustum suavis-
 simi odoris atque incensi est Domino.

14 Libamenta autem vini, quæ per singulas
 fundenda sunt victimas, ista erunt: media pars
 hin per singulos vitulos, tertia per arietem,
 quarta per agnum: hoc erit holocaustum per omnes
 menses, qui sibi anno vertente succedunt.

15 Hircus quoque offeretur Domino pro pec-
 catis

X 3

catis in holocaustum sempiternum cum libamentis suis.

* Exod.
13. 14.
Levit. 23.
5.

16 * Mense autem primo, quartadecima die mensis, Phasē Domini erit,

17 Et quintadecima die solemnitas: septem diebus vescentur azymis.

18 Quarum dies prima venerabilis & sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.

19 Offeretisque incensum holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem;

20 Et sacrificia singulorum ex similia quæ conspersa sit oleo, tres decimas per singulos vitulos, & duas decimas per arietem,

21 Et decimam decimæ per agnos singulos: id est per septem agnos.

22 Et hircum pro peccato unum, ut expietur pro vobis,

23 Præter holocaustum matutinum quod semper offeretis.

24 Ita facietis per singulos dies septem dierum in fontem ignis, & in odorem suavissimum Domino, qui surget de holocausto, & de libationibus singulorum.

25 Dies quoque septimus celeberrimus & sanctus erit vobis: omne opus servile non facietis in eo.

26 Dies etiam primitivorum, quando offeretis novas fruges Domino, expletis hebdomadibus, venerabilis & sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.

27 Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulos de armento duos, & arietem unum, & agnos anniculos immaculatos septem:

28 Atque in sacrificiis eorum, similia oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, per arietes, duas,

29 Per agnos decimam decimæ, qui simul sunt agni septem: hircum quoque

30 Qui mactatur pro expiatione: præter holocaustum sempiternum & liba ejus.

31 Immaculata offeretis omnia cum libationibus suis.

CA-

CAPUT XXIX.

Solemnitates mensis septimi, & quid in eis offerendum sit: nempe solemnitas tulorum, expiationis, & tabernaculorum, quæ octo diebus varias habent oblationes.

I Mensis etiam septimi prima dies venerabilis & sancta erit vobis. Omne opus servile non facietis in ea, quia dies clangoris est & tubarum.

2 Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulum de armento unum, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos septem:

3 Et in sacrificiis eorum, similia oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem.

4 Unam decimam per agnum, qui simul sunt agni septem:

5 Et hircum pro peccato, qui offertur in expiationem populi,

6 Præter holocaustum calendarum cum sacrificiis suis, & holocaustum sempiternum cum libationibus solitis. Eisdem ceremoniis offeretis in odorem suavissimum incensum Domino.

7 * Decima quoque dies mensis hujus septimi erit vobis sancta atque venerabilis, & affligetis animas vestras: omne opus servile non facietis in ea.

* Lev.
16. 29. &
23. 27.

8 Offeretisque holocaustum Domino in odorem suavissimum, vitulum de armento unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

9 Et in sacrificiis eorum, similia oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,

10 Decimam decimæ per agnos singulos qui sunt simul agni septem:

11 Et hircum pro peccato, absque his quæ offerri pro delicto solent in expiationem, & holocaustum sempiternum, cum sacrificio & libationibus eorum.

12 Quintadecima vero die mensis septimi, quæ vobis sancta erit atque venerabilis, omne opus

X 4

fer-

servile non facietis in ea, sed celebrabitis solemnitatem Domino septem diebus.

13 Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos immaculatos quatuordecim:

14 Et in libamenti eorum, simile oleo conferte tres decimas per vitulos singulos, qui sunt simul vituli tredecim: & duas decimas arietino, id est, simul arietibus duobus:

15 Et decimam decimam agnis singulis, qui sunt simul agni quatuordecim:

16 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, & sacrificio, & libamine ejus.

17 In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes duos, agnos anniculos, immaculatos quatuordecim:

18 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:

19 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque & libamine ejus.

20 Die tertio offeretis vitulos undecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

21 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:

22 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque & libamine ejus.

23 Die quarto offeretis vitulos decem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

24 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:

25 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

26 Die quinto offeretis vitulos novem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

27 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:

28 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

29 Die sexto offeretis vitulos octo, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

30 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:

31 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

32 Die septimo offeretis vitulos septem, & arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

33 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:

34 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

35 Die octavo, qui est celeberrimus, omne opus servile non facietis.

36 Offerentes holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulum unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

37 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:

38 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

39 Hæc offeretis Domino in solemnitatibus vestris: præter vota & oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine, & in hostiis pacificis.

CAPUT XXX.

De voto ac juramento virorum, & quando puellarum & uxorum vota seu juramenta rata sunt, vel irrita.

1 Narravitque Moyses filiis Israel omnia quæ ei Dominus imperarat:

2 Et locutus est ad principes tribuum filiorum Israel: Ille est sermo quem præcepit Dominus:

3 Si quis virorum votum Domino voverit, aut se constrinxerit juramento: non faciet irritum verbum suum, sed omne quod promisit implebit.

4 Mulier si quippiam voverit, & se constrinxerit juramento: quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari: si cognoverit pater votum quod pollicita est, & juramentum quo obligavit animam suam; & tacuerit, voti rea erit:

5 Quidquid pollicita est & juravit, opere complebit.

6 Sin autem, statim ut audierit, contradixerit pater: & vota & juramenta ejus irrita erunt, nec

obnoxia tenebitur sponfioni, eo quod contradixerit pater.

7 Si maritum habuerit, & voverit aliquid, & femel de ore ejus verbum egrediens animam ejus obligaverit juramento:

8 Quod die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddetque quodcumque promiserat.

9 Sin autem audiens statim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes ejus, verbaque quibus obstrinxerat animam suam, propitius erit ei Dominus.

10 Vidua & repudiata quidquid voverint, reddent.

11 Uxor in domo viri cum se voto constrinxerit & juramento.

12 Si audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit sponfioni, reddet quodcumque promiserat.

13 Sin autem extemplo contradixerit, non tenebitur promissionis rea: quia maritus contradixit, & Dominus ei propitius erit.

14 Si voverit, & juramento se constrinxerit, ut per jejunium, vel ceterarum rerum abstinenciam, affligat animam suam, in arbitrio viri erit ut faciat, sive non faciat.

15 Quod si audiens vir tacuerit, & in alteram diem distulerit sententiam: quidquid voverat atque promiserat, reddet: quia statim ut audivit, tacuit.

16 Sin autem contradixerit postquam rescivit, portabit ipse iniquitatem ejus.

17 Ista sunt leges, quas constituit Dominus Moyfi, inter virum & uxorem, inter patrem & filiam, quæ in puellari adhuc ætate est, vel quæ manet in parentis domo.

CAPUT XXXI.

Cæsis Madianitis jussu Dei, virgines solæ reservantur substantia ex æquo dividitur pugnantis & plebi, primitiæ Sacerdoti ac Levitis traduntur, gratiæ Deo cum donariis offeruntur, quod nullus Hebræorum occubuit.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Ulciscere prius filios Israel de Madianitis, & sic colligeris ad populum tuum.

3 Sta-

3 Statimque Moyses, * Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui possint ultionem Domini expectere de Madianitis. ^{25. 17.}

4 Mille viri de singulis tribubus eligantur ex Israel qui mittantur ad bellum.

5 Dederuntque milenos de singulis tribubus, id est, duodecim millia expeditorum ad pugnam:

6 Quos milit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasa quoque sancta, & tubas ad clangendum tradidit ei.

7 Cumque pugnassent contra Madianitas atque vicesent, omnes mares occiderunt,

8 * Et reges eorum, Evi, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe, quinque principes gentis: Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio. ^{13. 21.}

9 Ceperuntque mulieres eorum, & parvulos, omniaque pecora, & cunctam suppellectilem: quidquid habere potuerant, depopulati sunt:

10 Tam urbes quam viculos & castella flamma consumpsit.

11 Et tulerant prædam, & universa quæ ceperant tam ex hominibus quam ex jumentis,

12 Et adduxerunt ad Moysen, & Eleazarum sacerdotem, & ad omniem multitudinem filiorum Israel, reliqua autem utensilia portaverunt ad castra in campibus Moab juxta Jordanem contra Jericho.

13 Egressi sunt autem Moyses & Eleazar sacerdotes, & omnes principes synagogæ, in occursum eorum extra castra.

14 Iratusque Moyses principibus exercitus, tribunis, & centurionibus, qui venerant de bello,

15 Ait: Cur fœminas reservastis?

16 * Nonne istæ sunt, quæ deceperunt filios Israel ad suggestionem Balaam, & prævaricari vos fecerunt in Domino super peccato Phogor, unde & percussus est populus? ^{25. 18.}

17 * Ergo cunctos interficite, quidquid est generis masculini, etiam in parvulis: & mulieres quæ noverunt viros in coitu, jugulate: ^{21. 11.}

18 Puellas autem & omnes fœminas virgines reservate vobis:

19 Et manete extra castra septem diebus.

Qui

Qui occiderit hominem, vel occisum tetigerit, lustrabitur die tertio & septimo.

20 Et de omni præda, siue vestimentum fuerit, siue vas, & aliquid in utensilia præparatum, de caprarum pellibus, & pilis, & ligno, expiabitur.

21 Eleazar quoque sacerdos, ad viros exercitus qui pugnaverant, sic locutus est: Hoc est præceptum legis, * quod mandavit Dominus Moyse:

22 Aurum, & argentum, & æs, & ferrum & plumbum, & stannum,

23 Et omne quod potest transire per flammam, igne purgabitur: quidquid autem ignem non potest sustinere, aqua expiationis sanctificabitur:

24 Et lavabitis vestimenta vestra die septimo, & purificati postea castra intrabitis.

25 Dixit quoque Dominus ad Moysen:

26 Tollite summam eorum quæ capta sunt, ab homine usque ad pecus, tu & Eleazar sacerdos & principes vulgi:

27 Dividesque ex æquo prædam, inter eos qui pugnaverunt, egressique sunt ad bellum, & inter omnem reliquam multitudinem.

28 Et separabis partem Domino ab his qui pugnaverunt & fuerunt in bello, unam animam de quingentis, tam ex hominibus quam ex bobus & asinis & ovibus,

29 Et dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia primitiæ Domini sunt.

30 Ex media quoque parte filiorum Israel accipies quinquagesimum caput hominum, & bouum, & asinorum, & ovium, cunctorum animantium, & dabis ea Levitis, qui excubabunt in custodiis tabernaculi Domini.

31 Pecceruntque Moyses & Eleazar, sicut præceperat Dominus.

32 Fuit autem præda, quam exercitus ceperat, ovium sexcenta septuaginta quinque millia,

33 Bouum septuaginta duo millia,

34 Asinorum sexaginta millia & mille:

35 Animæ hominum sexus fœminei, quæ non cognoverant viros, triginta duo millia,

36 Dataque est media pars his, qui in prælio fue-

fuerant, ovium trecenta triginta septem millia quingentæ:

37 E quibus in partem Domini supputatæ sunt oves sexcentæ septuaginta quinque.

38 Et de bobus triginta sex millibus, boves septuaginta & duo:

39 De asinis triginta millibus quingentis, asini sexaginta unus:

40 De animabus hominum sedecim millibus, cesserunt in partem Domini triginta duæ animæ.

41 Tradiditque Moyses numerum primitiarum Domini Eleazaro sacerdoti, sicut fuerat ei imperatum.

42 Ex media parte filiorum Israel, quam separaverat his qui in prælio fuerant.

43 De media vero parte, quæ contigerat reliquæ multitudini, id est, de ovibus trecentis triginta septem millibus quingentis,

44 Et de bobus triginta sex millibus,

45 Et de asinis triginta millibus quingentis,

46 Et de hominibus sedecim millibus,

47 Tulit Moyses quinquagesimum caput, & dedit Levitis, qui excubabant in tabernaculo Domini, sicut præceperat Dominus.

48 Cumque accessissent principes exercitus ad Moysen, & tribuni, centurionesque dixerunt:

49 Nos servi tui recensuimus numerum pugnantorum, quos habuimus sub manu nostra: & ne unus quidem defuit.

50 Ob hanc causam offerimus in donariis Domini singuli quod in præda auri potuimus invenire, periscelides & armillas, annulos & dextralia, ac muræculas, ut deprecemur pro nobis Dominum.

51 Susceperuntque Moyses, & Eleazar sacerdos, omne aurum in diversis speciebus,

52 Pondo sedecim millia, septingentos quinquaginta siclos a tribunis & centurionibus.

53 Unusquisque enim quod in præda rapuerat, suumerat.

54 Et susceperunt intulerunt in tabernaculum testimonii, in monumentum filiorum Israel coram Domino.

CAPUT XXXII.

Filiis Ruben & Gad & dimidia tribui Manasse, quod pecoribus abundarent, portio datur trans Jordanem, modo fratres suos in terram promissionis armati præcedant.

1 **F**ilii autem Ruben & Gad habebant pecora multa, & erat illis in jumentis infinita substantia. Cumque vidissent Jazer & Galaad aptas animalibus aliendis terras,

2 Venerunt ad Moysen, & ad Eleazarum sacerdotem, & principes multitudinis, atque dixerunt:

3 Ataroth, & Dibon, & Jazer, & Nemra, Hesebon, & Eleale, & Saban, & Nebo, & Beon,

4 Terra, quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regio uberrima est ad pastum animalium: & nos servi tui habemus jumenta plurima:

5 Præcamurque si invenimus gratiam coram te, ut des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Jordanem.

6 Quibus respondit Moyses: Numquid fratres vestri ibunt ad pugnam, & vos hic sedebitis?

7 Cur subvertitis mentes filiorum Israel, ne transire audeant in locum, quem eis daturus est Dominus?

8 Nonne ita egerunt patres vestri, quando misit de Cadesbarne ad explorandam Terram?

* Supra
13. 24.

9 * Cumque venissent usque ad vallem botri, lustrata omni regione, subverterunt cor filiorum Israel ut non intrarent fines, quos eis Dominus dedit.

10 Qui iratus juravit, dicens:

11 Si viderent homines isti, qui ascenderunt ex Ægypto a viginti annis & supra, Terram, quam sub juramento pollicitus sum Abraham, Isaac, & Jacob: & noluerunt sequi me.

12 Præter Caleb filium Jephone Cenezæum, & Josue filium Nun: isti impleverunt voluntatem meam.

13 Iratusque Dominus adversum Israel, circumduxit eum per desertum quadraginta annis, donec consumeretur universa generatio, quæ fecerat malum in conspectu ejus.

14 Et ecce, inquit, vos surrexistis pro patribus vestris, incrementa, & alumni hominum peccatorum, ut augetis furorem Domini contra Israel.

15 Quod si nolueritis sequi eum, in solitudine populum derelinquet, & vos causa eritis necis omnium.

16 At illi prope accedentes, dixerunt: Caulas ovium fabricavimus, & stabula jumentorum, parvulis quoque nostris urbes munitas:

17 Nos autem ipsi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Israel, donec introducamus eos ad loca sua, Parvuli nostri, & quidquid habere possumus, erunt in urbibus muratis, propter habitatorum insidias.

18 Non revertemur in domos nostras, usque dum possideant filii Israel hæreditatem suam:

19 Nec quidquam quaeremus trans Jordanem, quia jam habemus nostram possessionem in orientali ejus plaga.

20 Quibus Moyses ait: * Si facitis quod promittitis, expediti pergite coram Domino ad pugnam: * Josue
1. 14.

21 Et omnis vir bellator armatus Jordanem transeat, donec subvertat Dominus inimicos suos,

22 Et subjiciatur ei omnis Terra: tunc eritis inculpabiles apud Dominum & apud Israel, & obtinebitis regiones, quas vultis, coram Domino.

23 Sin autem quod dicitis, non feceritis, nulli dubium est quin peccetis in Deum: & scitote quoniam peccatum vestrum apprehendet vos.

24 Edificate ergo urbes parvulis vestris, & caulas, & stabula ovibus ac jumentis: & quod polliciti estis implete.

25 * Dixeruntque filii Gad & Ruben ad Moysen: Servi tui sumus, faciemus quod jubet dominus noster. * Josue
4. 12.

26 Parvulos nostros, & mulieres, & pecora, ac jumenta relinuemus in urbibus Galaad:

27 Nos autem famuli tui omnes expediti pergemus ad bellum, sicut tu domine loqueris.

28 Præcepit ergo Moyses Eleazaro sacerdoti, & Josue filio Nun, & principibus familiarum per tribus Israel, & dixit ad eos: 29

Dent. 29 * Si transferint filii Gad, & filii Ruben vobiscum Jordanem omnes armati ad bellum coram Domino, & vobis fuerit Terra subjecta: date eis Galaad in Possessionem.

2. 12.
2. 13. 8.
22. 4. 30 Sin autem noluerint transire armati vobiscum in Terram Chanaan, inter vos habitandi accipiant loca.

31 Responderuntque filii Gad, & filii Ruben: sicut locutus est dominus servis suis, ita faciemus:

32 Ipsi armati pergemus coram Domino in Terram Chanaan, & possessionem jam suscepisse nos confitemur trans Jordanem.

3. 1.
22. 4. 33 * Dedit itaque Moyse filiis Gad & Ruben, & dimidia tribui Manasse filii Joseph regnum Sehon regis Amorrhæi, & regnum Og regis Basan, & terram eorum cum urbibus suis per circuitum.

34 Igitur extruxerunt filii Gad, Dibon, & Atroroth, & Aroer.

35 Et Petroth, & Sophan, & Jazer, & Jegbaa.

36 Et Bethnemra, & Betharan, urbes munitas, & caulas pecoribus suis.

37 Filii vero Ruben ædificaverunt Hesebon, & Eleale, & Cariathaim,

38 Et Nabo, & Baalmeon versis nominibus, Sabama quoque: imponentes vocabula urbibus, quas extruxerant.

Gen. 39 * Porro filii Machir, filii Manasse perrexerunt in Galaad, & vastaverunt eam interfecto Amorrhæo habitatore ejus.

40 Dedit ergo Moyse Terram Galaad Machir filio Manasse, qui habitavit in ea.

41 Jair autem filius Manasse abiit & occupavit vicos ejus, quos appellavit Havoth Jair: id est Villas, Jair.

42 Nobe quoque perrexit, & apprehendit Chanaan cum viculis suis: vocavitque eam ex nomine suo Nobe.

CAPUT XXXIII.

Mansionibus 42. filiorum Israel per varia loca in deserto recensitis, Chanaan a Domino jubentur interimi.

H.Æ.

1 HÆ sunt mansiones filiorum Israel, qui egressi sunt de Ægypto per turmas suas in manu Moyse & Aaron,

2 Quas descripsit Moyse juxta castrorum loca, quæ Domini jussione mutabant.

3 Profecti igitur de Ramesse mense primo, quintadecima die mensis primi, altera die Phase, filii Israel in manu excelsa, videntibus cunctis Ægyptiis,

4 Et sepelientibus primogenitos, quos percussit Dominus (nam & in diis eorum exercuerat ultionem)

5 Castrametati sunt in Soccoth.

6 Et de Soccoth venerunt in Etham, quæ est in extremis finibus solitudinis.

7 * Inde egressi venerunt contra Phihahiroth, quæ respicit Beelsephon, & castrametati sunt ante Magdalum.

8 Profectique de Phihahiroth, transierunt per medium mare in solitudinem, & ambulantes tribus diebus per desertum Etham, castrametati sunt in Mara.

9 * Profectique de Mara venerunt in Elim, ubi erant duodecim fontes aquarum, & palmæ septuaginta: ibique castrametati sunt.

10 Sed & inde egressi, fixerunt tentoria super Mare rubrum. Profectique de Marirubro,

11 Castrametati sunt in deserto Sin.

12 Ude egressi, venerunt in Daphca,

13 Profectique de Daphca, castrametati sunt in Alus.

14 Egressique de Alus, in Raphidim fixere tentoria, *ubi populo defuit aqua ad bibendum.

15 Profectique de Raphidim, castrametati sunt in deserto Sinai.

16 Sed & de solitudine * Sinai egressi, venerunt ad sepulchra concupiscentiæ.

17 * Profectique de sepulchris concupiscentiæ, castrametati sunt in Haferoth.

18 * Et de Haferoth venerunt in Rethma.

19 Profectique de Rethma, castrametati sunt in Remmonphares.

20 Ude egressi, venerunt in Lebna.

Tom. I.

Y

21.

- 21 De Lebna castrametati sunt in Reffa.
 22 Egressique de Reffa, venerunt in Ceelathz.
 23 Unde profecti, castrametati sunt in monte Sopher.
 24 Egressi de monte Sopher, venerunt in Arada.
 25 Inde proficiscentes, castrametati sunt in Maceloth.
 26 Profectique de Maceloth, venerunt in Thahath.
 27 De Thahath castrametati sunt in Thare.
 28 Unde egressi, fixere tentoria in Methca.
 29 Et de Methca castrametati sunt in Hefmona.
 30 Profectique de Hefmona, venerunt in Moseroth.
 31 Et de Moseroth castrametati sunt in Benejaacan.
 32 * Profectique de Benejaacan, venerunt in montem Gadgad.
 33 Unde profecti, castrametati sunt in Jetebatha.
 34 Et de Jetebatha venerunt in Hebrona.
 35 Egressique de Hebrona, castrametati sunt in Afiongaber.
 36 * Inde profecti, venerunt in desertum Sin, hæc est Cades.
 37 Egressique de Cades, castrametati sunt in monte Hor, in extremis finibus Terræ Edom.
 38 * Ascenditque Aaron sacerdos in montem Hor jubente Domino: & ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis filiorum Israel ex Ægypto, mense quinto, prima die mensis,
 39 Cum esset annorum centum viginti trium.
 40 Audivitque Chananeus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, in Terram Chanaan venisse filios Israel.
 41 Et profecti de Monte Hor, castrametati sunt in Salmona.
 42 Unde egressi, venerunt in Phunon.
 43 Profectique de Phunon, castrametati sunt in Oboth.
 44 Et de Oboth, venerunt in Jieabarim, quæ est in finibus Moabitarum.
 45 Profectique de Jieabarim, fixere tentoria in Dibongad.

* Deut.
10. 7.

* Supra
20. 1.

* Supra
20. 25.
Deut.
22. 50.

- 46 Unde egressi, castrametati sunt in Helmondeblathaim.
 47 Egressique de Helmondeblathaim, venerunt ad montes Abarim contra Nabo.
 48 Profectique de montibus Abarim, transferunt ad campestria Moab, supra Jordanem contra Jericho.
 49 Ibiq; castrametati sunt de Bethsmoth usque ad Abellatim in planioribus locis Moabitarum.
 50 Ubi locutus est Dominus ad Moysen:
 51 Præcipe filiis Israel, & dic ad eos: Quando transferitis Jordanem, intrantes Terram Chanaan,
 52 Disperditis cunctos habitatores Terræ illius:
 * confringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate.
 53 Mundantes terram, & habitantes in ea. Ego enim dedi vobis illam in possessionem,
 54. Quam dividetis vobis sorte. Pluribus dabitur latiore, & paucis angustiore. Singulis ut fors ceciderit, ita tribuetur hæreditas. Per tribus & familias possessio dividetur.
 55 Sin autem nolueritis interficere habitatores Terræ: qui remanserint, erunt vobis quasi clavi in oculis, & lanceæ in lateribus, & adversabuntur vobis in Terra habitationis vestræ.
 56 Et quicquid illis cogitaveram facere, vobis faciam.

* Deut.
7. 5.
Judic. 2.
2.

CAPUT XXXIV.

Terra promissionis situs & limites juxta 4. orbis plagas eaque sorte dividenda præcipitur, additis illorum nominibus qui eam dividant.

I Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
 2. Præcipe filiis Israel: & dices ad eos: Cum ingressi fueritis Terram Chanaan, & in possessionem vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur.

3 * Pars meridiana incipiet a solitudine Sin, quæ est juxta Edom: & habebit terminos contra Orientem mare salissimum.

4 Qui circuibunt australem plagam per ascensum Scorpionis, ita ut transeant in Senna, & perveniant

* Josue.
15. 1.

veniant a meridie usque ad Cadesbarne, unde egredientur confinia ad villam nomine Adar, & tendent usque ad Afemona.

5 Ibitque per gyrum terminus ab Afemona usque ad Torrentem Egypti, & maris magni littore finietur.

6 Plaga autem occidentalis a mari magno incipiet, & ipso sine claudetur.

7 Porro ad septentrionalem plagam a mari magno termini incipient, pervenientes usque ad montem altissimum.

8 A quo venient in Emath usque ad terminos Sedada:

9 Ibuntque confinia usque ad Zephrona, & villam Enan. Hi erunt termini in parte aquilonis.

10 Inde metabuntur fines contra orientalem plagam de villa Enan usque Sephama.

11 Et de Sephama descendent termini in Rebla contra fontem Daphnim: inde pervenient contra Orientem ad mare Cenereth.

12 Et tendent usque ad Jordanem: & ad ultimum salissimo claudentur mari. Hanc habebitis Terram per fines suos in circuitu.

13 Præcepitque Moyses filiis Israel, dicens: Hæc erit Terra, quam possidebitis forte, & quam iussit Dominus dari novem tribubus, & dimidia tribui.

14 Tribus enim filiorum Ruben per familias suas, & tribus filiorum Gad juxta cognationum numerum, media quoque tribus Manasse,

15 Id est, duæ semis tribus, acceperunt partem suam trans Jordanem contra Jericho ad orientalem plagam.

16 Et ait Dominus ad Moysen:

* Josue
14. 1. 2.

17 *Hæc sunt nomina virorum, qui Terram vobis dividant, Eleazar sacerdos, & Josue filius Nun.

18 Et singuli principes de tribubus singulis.

19 Quorum illa sunt vocabula: De tribu Juda, Caleb filius Jephone.

20 De tribu Simeon, Samuel filius Ammiud.

21 De tribu Benjamin, Elidad filius Chafelon.

22 De tribu filiorum Dan, Bocci filius Jogli.

23 Fi-

23 Filiorum Joseph de tribu Manasse, Hamiel filius Ephod.

24 De tribu Ephraim, Camuel filius Septham.

25 De tribu Zabulon, Elifaphan, filius Pharuach.

26 De tribu Issachar, dux Phaltiel filius Ozan.

27 De tribu Aser, Abiud filius Salomi.

28 De tribu Nephtali, Phedael filius Ammiud.

29 Hi sunt quibus præcepit Dominus ut dividerent filius Israel Terram Chanaan.

CAPUT XXXV.

Assignari jubentur urbes 48. & suburbana Levitis, & ex iis urbes 6. refugii pro homicidio non voluntario: lex homicidii voluntarii, & non voluntarii: unius testimonio nemo puniendus.

1 Hæc quoque locutus est Dominus ad Moysen in caespitibus Moab supra Jordanem contra Jericho:

2 * Præcipe filiis Israel ut dent Levitis de possessionibus suis

* Josue
21. 2.

3 Urbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum: ut ipsi in oppidis maneant, & suburbana sint pecoribus ac jumentis:

4 Quæ a muris civitatum forissecus, per circuitum, mille passuum spatio tendentur.

5 Contra Orientem duo millia erunt cubiti, & contra meridiem similiter erunt duo millia: ad mare quoque, quod respicit ad Occidentem, eadem mensura erit, & septentrionalis plaga æquali termino finietur: eruntque urbes in medio: & foris suburbana.

6 De ipsis autem oppidis, quæ Levitis dabitur, sex erunt in fugitivorum auxilia separata, ut fugiat ad ea qui fuderit sanguinem: & exceptis his, alia quadraginta duo oppida.

7 Id est, simul quadraginta octo cum suburbanis suis.

8 Ipsæque urbes, quæ dabuntur de possessionibus filiorum Israel, ab his, qui plus habent, plures offerentur: & qui minus, pauciores. Singuli juxta mensuram hæreditatis suæ dabunt oppida Levitis.

9 Ait Dominus ad Moysen:

Y 3

10 Lo-

10 Loquere filiis Israel, & dices ad eos:
* Quando transgressi fueritis Jordanem in Ter-
ram Chanaan,

11 Decernite quæ urbes esse debeant in præsi-
dia fugitivorum, qui nolentes sanguinem fuderint:
12 In quibus cum fuerit profugus, cognatus
occuli non poterit eum occidere, donec stet in
conspetu multitudinis, & causa illius judicetur.

13 * De ipsis autem urbibus, quæ ad fugitivo-
rum subsidia separantur,

14 Tres erunt trans Jordanem, & tres in Ter-
ra Chanaan.

15 Tam filiis Israel, quam advenis, atque pere-
grinis, ut confugiat ad eas qui nolens sanguinem
fuderit.

16 Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit
qui percussus est: reus erit homicidii, & ipse mo-
rietur.

17 Si lapidem jecerit, idæus occubuerit: si-
militer punietur.

18 Si ligno percussus interiorit: percussoris
sanguine vindicabitur.

19 Propinquus occisi, homicidam interficiet,
statim ut apprehenderit eum, interficiet.

20 * Si per odium quis hominem impulerit:
vel jecerit quippiam in eum per insidias:

21 Aut cum esset inimicus, manu percusserit,
& ille mortuus fuerit: percussor, homicidii reus
erit. Cognatus occisi statim ut invenerit eum,
jugulabit.

22 Quod si fortuito, & absque odio,

23 Et inimicitiiis quidquam horum fecerit,

24 Et hoc audiente populo fuerit comproba-
tum, atque inter percussorem, & propinquum
sanguinis quæstio ventilata:

25 Liberabitur innocens de ultoris manu, &
reducetur per sententiam in urbem, ad quam
confugerat, manebitque ibi donec sacerdos ma-
gnus, qui oleo sancto unctus est, moriatur.

26 Si interfector extra fines urbium, quæ exu-
libus deputatæ sunt,

27 Fuerit inventus, & percussus ab eo qui ul-
tor est sanguinis: absque noxa erit qui eum
occiderit.

28 Debuerat enim profugus usque ad mortem
Pontificis in urbe residere. Postquam autem ille
obierit, homicida revertetur in terram suam.

29 Hæc sempiterna erunt, & legitima in cun-
ctis habitationibus vestris:

30 Homicida sub testibus punietur: ad unius
testimonium nullus condemnabitur.

31 Non accipietis pretium ab eo, qui reus est
sanguinis, statim & ipse morietur.

32 Exules & profugi ante mortem Pontificis
nullo modo in urbes suas reverti poterunt:

33 Ne polluatis terram habitationis vestræ,
quæ infantium cruore maculatur: nec aliter ex-
piari potest, nisi per ejus sanguinem, qui alte-
rius sanguinem fuderit.

34 Atque ita emundabitur vestra possessio, me
commorante vobiscum. Ego enim sum Dominus
qui habito inter filios Israel.

CAPUT XXXVI.

*Lex fertur, ut filie paternam hereditatem ad-
euntes nubant contribulibus suis, ne tribus per con-
nubia misceantur & possessiones confundantur.*

1 **A**ccesserunt * autem & principes familiarum
Galaad filii Machir, filii Manasse de stirpe
filiorum Joseph: locutique sunt Moysi coram
principibus Israel, atque dixerunt:

2 Tibi Domino nostro, præcepit Dominus ut
terram forte divideres filiis Israel, & ut filiabus
Salphaad fratris nostri dares possessionem debi-
tam patri:

3 Quas si alterius tribus homines uxores acce-
perint, sequetur possessio sua, & translata ad
aliam tribum de nostra hereditate minuetur.

4 Atque ita fiet, ut cum jubilæus, id est, quin-
quagesimus annus remissionis advenerit, confun-
datur sortium distributio, & aliorum possessio ad
ad alios transeat.

5 Respondit Moyses filiis Israel, & Domino
præcipiente, ait: Recte tribus filiorum Joseph
locuta est.

6 Et hæc lex super filiabus Salphaad a Domi-
no promulgata est: * Nubant quibus volunt,
tantum ut suæ tribus hominibus:

* Dicit.
19. 2.
20. 2.

* Dicit.
4. 41.
20. 20.
7. 8.

* Dicit.
17. 11.

* Sup. 27.
1.

* Tobie
7. 14.

7 Ne commisceatur possessio filiorum Israel de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent uxores de tribu & cognatione sua;

8 Et cunctæ femine de eadem tribu maritos accipient; ut hæreditas permaneant in familiis.

9 Nec sibi misceantur tribus, sed ita maneant,

10 Ut a Domino separatæ sunt. Feceruntque filia Salphaad, ut fuerat imperatum:

11 Et nupsērunt Maala, & Thersa, & Hegla, & Melcha, & Noa filiis patris sui

12 De familia Manasse, qui fuit filius Joseph; & possessio, quæ illis fuerat attributa, mansit in tribu & familia patris earum.

13 Hæc sunt mandata atque iudicia, quæ mandavit Dominus per manum Moyſi ad filios Israel, in campeſtribus Moab supra Jordanem contra Jericho.

LIBER
DEUTERONOMII,
HEBRAÏCE
ELLE HADDEBARIM.

CAPUT PRIMUM.

Brevis repetitio eorum quæ Israeli in deserto contigerant, pœnaque infideli populo inscripta vel mortis, vel peregrinationis per 40. annos.

1 **H**Æc sunt verba, quæ locutus est Moyſes ad omnem Israel trans Jordanem in solitudine campeſtri, contra Mare rubrum, inter Pharan & Thophel, & Laban, & Haseeroth, ubi auri est plurimum:

2 Undecim diebus de Horeb per viam montis Seir usque ad Cadesbarne.

3 Quadragelimo anno, undecimo mense, prima die mensis locutus est Moyſes ad filios Israel omnia quæ præceperat illi Dominus, ut diceret eis:

4 * Postquam percussit Schon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Hesebon: & Og regem Baſan, qui mansit in Aſſaroth, & in Edrai,

5 Trans Jordanem in terra Moab. Cœpitque Moyſes explanare legem, & dicere:

6 Dominus Deus noster locutus est ad nos in Horeb, dicens: Sufficit vobis quod in hoc monte mansistis:

7 Revertimini, & venite ad montem Amorrhæorum, & ad cætera quæ ei proxima sunt campeſtria atque montana & humiliora loca contra meridiem, & juxta litus Maris, Terram Chanaanorum, & Libani usque ad flumen magnum Euphraten.

8 En, inquit, tradidi vobis: ingredimini & possidete eam, super qua juravit Dominus patribus vestris Abraham, Isaac, & Jacob, ut daret illam eis, & semini eorum post eos.

9 Dixique vobis in illo tempore:

10 * Non possum solus sustinere vos: quia Dominus Deus vester multiplicavit vos, & estis hodie sicut stellæ cœli, plurimi.

11 (Dominus Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa millia, & benedicat vobis sicut locutus est.)

12 Non valeo solus negotia vestra sustinere, & pondus ac iurgia.

13 Date ex vobis viros sapientes & gnaros, & quorum conversatio sit probata in tribus vestris, ut ponam eos vobis principes.

14 Tunc respondistis mihi: Bona res est quam vis facere.

15 Tulique de tribus vestris viros sapientes & nobiles, & constitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios ac decanos, qui docerent vos singula.

16 Præcepique eis, dicens: Audite illos, & quod iustum est iudicate: sive civilis sit ille, sive peregrinus:

17 * Nulla erit distantia personarum, ita parvum audietis ut magnum: nec accipietis cuiquam personam, quia Dei iudicium est. Quod si difficile vobis visum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam.

18 Præcepique omnia quæ facere deberetis.
19 Profecti autem de Horeb, transivimus per
eremum terribilem & maximam, quam vidistis,
per viam montis Amorrhæi, sicut præceperat Do-
minus Deus noster nobis. Cumque venissemus
in Cadesbarne,

20 Dixi vobis: Venistis ad montem Amorrhæi,
quem Dominus Deus noster daturus est nobis.

21 Vide Terram, quam Dominus Deus tuus
dat tibi: ascende & posside eam, sicut locutus
est Dominus Deus noster patribus tuis: noli ti-
mere, nec quidquam paveas.

^{13. 8.} Num.

22 * Et accessistis ad me omnes, atque dix-
istis: Mittamus viros qui considerent Terram: &
renuntient per quod iter debeamus ascendere, &
ad quas pergere civitates.

23 Cumque mihi sermo placuisset, misi ex vo-
bis duodecim viros, singulos de tribubus suis.

24 Qui cum perrexissent, & ascendissent in mon-
tana, venerunt usque ad Vallem botri: & consi-
derata terra,

25 Sumentes de fructibus ejus, ut ostenderent
ubertatem, attulerunt ad nos, atque dixerunt:
Bona est terra, quam Dominus Deus noster da-
turus est nobis.

26 Et noluistis ascendere, sed increduli ad ser-
monem Domini Dei nostri

27 Murmurastis in tabernaculis vestris, atque
dixistis: Odit nos Dominus, & idcirco eduxit nos
de Terra Ægypti, ut traderet nos in manu Amor-
rhæi, atque deleret.

28 Quo ascendemus? nuntii terrerunt cor no-
strum, dicentes: Maxima multitudo est, & nobis
statura procerior: urbes magnæ, & ad cælum
usque munitæ: filios Enacim vidimus ibi.

29 Et dixi vobis: Nolite metuere, nec time-
tis eos:

30 Dominus Deus, qui ductor est vester, pro
vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Ægypto cun-
ctis videntibus.

31 Et in solitudine (ipse vidisti) portavit te Do-
minus Deus tuus, ut solet homo gestare parvu-
lum filium suum, in omni via, per quam ambu-
lastis, donec veniretis ad locum istum.

32 Et nec sic quidem credidistis Domino Deo
vestro.

33 * Qui præcessit vos in via, & metatus est
locum, in quo tentoria figere deberetis, nocte
ostendens vobis iter per ignem, & die per co-
lumnam nubis.

34 Cumque audisset Dominus vocem sermo-
num vestrorum, iratus juravit, & ait:

35 * Non videbit quispiam de hominibus gene-
rationis hujus pessimæ Terram bonam, quam sub
juramento pollicitus sum patribus vestris:

36 Præter Caleb filium Jephone. Ipse enim
videbit eam, & ipsi dabo Terram, quam calca-
vit, & filiis ejus, quia secutus est Dominum.

37 Nec miranda indignatio in populum, cum
mihi quoque iratus Dominus propter vos dixerit:
Nec tu ingredieris illuc:

38 Sed Josue filius Nun minister tuus, ipse in-
trabit pro te. Hunc exhortare & robora, & ipse
forte Terram dividet Israël.

39 Parvuli vestri, de quibus dixistis quod cap-
tivi ducerentur, & filii qui hodie boni ac mali
ignorant distantiam, ipsi ingredientur: & ipsis
dabo Terram, & possidebunt eam.

40 Vos autem revertimini & abite in solitudi-
nem per viam Maris rubri.

41 * Et respondistis mihi: Peccavimus Domi-
no: ascendemus & pugnabimus, sicut præcepit
Dominus Deus noster. Cumque instructi armis
pergeretis in montem,

42 Ait mihi Dominus: Dic ad eos: * Nolite
ascendere, neque pugnetis, non enim sum vobi-
scum: ne cadatis coram inimicis vestris.

43 Locutus sum, & non audistis: sed adversan-
tes imperio Domini, & tumentes superbia ascen-
distis in montem.

44 Itaque egressus Amorrhæus, qui habitabat
in montibus, & obviam veniens persecutus est
vos, sicut solent apes persequi: & occidit de Seir
usque Horma.

45 Cumque reversi ploraretis coram Domino,
non audivit vos, nec voci vestræ voluit acquiescere.

46 Sedistis ergo in Cadesbarne multo tempore.
CA.

CAPUT II.

Beneficiorum populo exhibitorum repetitio; pugne contra Moab & Ammon prohibitio, regisque Sehon & terra ipsius expugnatio.

1 **P**rofectique inde venimus in solitudinem, quæ ducit ad Mare rubrum, sicut mihi dixerat Dominus: & circumivimus montem Seir longo tempore.

2 Dixitque Dominus ad me:

3 Sufficit vobis circumire montem istum: ite contra Aquilonem:

4 Et populo præcipe, dicens: Transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esau, qui habitant in Seir, & timebant vos.

5 Videte ergo diligenter ne moveamini contra eos. Neque enim dabo vobis de terra eorum quantum potest unius pedis calcare vestigium, quia in possessionem Esau dedi montem Seir.

6 Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquam emptam haurietis, & bibetis.

7 Dominus Deus tuus benedixit tibi in omni opere manuum tuarum: novit iter tuum quomodo transieris solitudinem hanc magnam, per quadraginta annos habitans tecum Dominus Deus tuus, & nihil tibi desuit.

8 Cumque transissemus fratres nostros filios Esau, qui habitabant in Seir, per viam campestris de Elath, & de Asiongaber, venimus ad iter, quod ducit in desertum Moab.

9 Dixitque Dominus ad me: Non pugnes contra Moabitas, nec in eas adversus eos prælium: non enim dabo tibi quidquam de terra eorum, quia filius Loth tradidi Ar in possessionem.

10 Emim primi fuerunt habitatores ejus, populus magnus, & validus, & tam excelsus ut de Enacim stirpe,

11 Quasi gigantes crederentur, & essent similes filiorum Enacim. Denique Moabita appellavit eos Emim.

12 In Seir autem prius habitaverunt Horræi: quibus expulsis atque deletis, habitaverunt filii Esau, sicut fecit Israel in terra possessionis suæ, quam dedit illi Dominus,

13 Surgentes ergo ut transiremus Torrentem Zared, venimus ad eum.

14 Tempus autem, quo ambulavimus de Cadabarne usque ad transitum torrentis Zared, triginta & octo annorum fuit: donec consumeretur omnis generatio hominum bellatorum de castris, sicut juraverat Dominus:

15 Cujus manus fuit adversum eos, ut interirent de castrorum medio.

16 Postquam autem universi ceciderunt pugnatore,

17 Locutus est Dominus ad me, dicens:

18 Tu transibis hodie terminos Moab, urbem nomine Ar:

19 Et accedens in vicinia filiorum Ammon, cave ne pugnes contra eos, nec movearis ad prælium: non enim dabo tibi de terra filiorum Ammon, quia filius Loth dedi eam in possessionem.

20 Terra gigantum reputata est: & in ipsa olim habitaverunt gigantes, quos Ammonitæ vocant Zomzomim,

21 Populus magnus, & multus, & proceræ longitudinis, sicut Enacim, quos delevit Dominus a facie eorum: & fecit illos habitare pro eis,

22 Sicut fecerat filiis Esau, qui habitant in Seir, delens Horræos, & terram eorum illis tradens, quam possident usque in præsens.

23 Hevæos quoque, qui habitabant in Haserim usque Gazam, Cappadoces expulerunt qui egressi de Cappadocia deleverunt eos, & habitaverunt pro illis.

24 Surgite, & transite torrentem Arnon: ecce tradidi in manu tua Sehon regem Hesebon Amorrhæum, & terram ejus incipe possidere, & committe adversus eum prælium.

25 Hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in populos, qui habitant sub omni celo: ut audito nomine tuo paveant, & in morem parturientium contremiscant, & dolore teaneantur.

26 * Mihi ergo nuntios de solitudine Cademorth ad Sehon regem Hesebon verbis pacificis, dicens:

27 Transibimus per terram tuam, publica gradie.

diemur via: non declinabimus neque ad dexteram, neque ad sinistram.

28. Alimenta pretio vende nobis, ut vescamur: aquam pecunia tribue, & sic bibemus. Tantum est ut nobis concedas transitum,

29. Sicut fecerunt filii Elau, qui habitant in Seir, & Moabita, qui morantur in Ar, donec veniamus ad Jordanem, & transeamus ad Terram, quam Dominus Deus noster daturus est nobis.

30. Noluitque Sehon rex Hesebon dare nobis transitum: quia induraverat Dominus Deus tuus spiritum ejus, & obfirmaverat cor illius, ut traderetur in manus tuas, sicut nunc vides.

* Amos
21. 9.

31. Dixitque Dominus ad me: * Ecce cepi tibi tradere Sehon, & terram ejus, incipe possidere eam.

32. Egressusque est Sehon obviam nobis cum omni populo suo ad praelium in Jasa.

33. Et tradidit eum Dominus Deus noster nobis: percussimusque eum cum filiis suis & omni populo suo.

34. Cunctasque urbes in tempore illo cepimus, interfecisti habitatoribus earum, viris ac mulieribus & parvulis. Non reliquimus in eis quidquam.

35. Abique jumentis, quæ in partem venire prædantium: & spoliis urbium, quas cepimus.

36. Ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, oppido quod in valle situm est, usque Galaad. Non fuit vicus & civitas, quæ nostras effugeret manus: omnes tradidit Dominus Deus noster nobis.

37. Abique tetra filiorum Ammon, ad quam non accessimus: & cunctis quæ adjacent torrenti Sehoc, & urbibus montanis, universisque locis, a quibus nos prohibuit Dominus Deus noster.

CAPUT III.

Pugna contra Og regem Basan, & lectus ejus, atque fors duarum trium & semis citra Jordanem: precatior Moyses ut liceat ei Terram promissam ingredi, sed Deus id illi negat: Josue ad ceteros Chananæos debellandos roborat.

1. Itaque conversi ascendimus per iter Basan: * egressusque est Og rex Basan in occursum nobis cum populo suo ad bellandum in Edrai. * Num. 21. 33. Iosua 29. 7.

2. Dixitque Dominus ad me: Ne timeas eum quia in manu tua traditus est cum omni populo ac terra sua: faciesque ei, * sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum, qui habitavit in Hesebon. * Num. 21. 34. * Num. 21. 35.

3. Tradidit ergo Dominus Deus noster in manibus nostris etiam Og regem Basan, & universum populum ejus: percussimusque eos usque ad interneccionem,

4. Vastantes cunctas civitates illius uno tempore. Non fuit oppidum, quod nos effugeret: sexaginta urbes, omnem regionem Argob reguli Og in Basan.

5. Cunctæ urbes erant munitæ muris altissimis, portisque & vestibis, absque oppidis innumeris, quæ non habebant muros.

6. Et delevimus eos, sicut feceramus Sehon regi Hesebon, disperdentes omnem civitatem, virosque ac mulieres & parvulos:

7. Jumenta autem & spolia urbium diripimus.

8. Tulimusque illo in tempore terram de manu duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem: a torrente Arnon usque ad montem Hermon,

9. Quem Sidonii Sarion vocant, & Amorrhæi Sanir:

10. Omnes civitates, quæ sitæ sunt in planitie, & universam Terram Galaad & Basan usque ad Selcha, & Edrai civitates regni Og in Basan,

11. Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus ejus ferreus, qui est in Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis ad mensuram cubiti virilis manus.

12. Terramque possedimus tempore illo ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, usque ad mediam partem montis Galaad: & civitates illius * dedi Ruben & Gad. * Num. 32. 29.

13. Reliquam autem partem Galaad, & omnem Basan regni Og, tradidi medix tribui Manasse, omnem regionem Argob: cunctaque Basan vocatur Terra gigantum.

14 Jair filius Manasse possedit omnem regionem Argob usque ad terminos Gessuri, & Machau. Vocavitque ex nomine suo Basan, Havoth Jair, id est, Villas Jair, usque in presentem diem.

15 Machir quoque dedi Galaad.

16 Et tribubus Ruben & Gad dedi de Terra Galaad usque ad Torrentem Arnon medium torrentis, & confinium usque ad torrentem Jabboc, qui est terminus filiorum Ammon:

17 Et planitiem solitudinis, atque Jordanem, & terminos Cenereth usque ad mare deserti, quod est salissimum, ad radices montis Phalga contra orientem.

18 Præcepitque vobis in tempore illo, dicens: Dominus Deus vester dat vobis terram hanc in hereditatem, expediti præcedite fratres vestros filios Israel omnes viri robusti:

19 Absque uxoribus, & parvulis atque jumentis. Novi enim quod plura habeatis pecora, & in urdibus remanere debent, quas tradidi vobis,

20 Donec requiem tribuat Dominus fratribus vestris, sicut vobis tribuit: & possideant ipsi etiam Terram, quam daturus est eis trans Jordanem: tunc revertetur unusquisque in possessionem suam, quam dedi vobis.

* Num.
17. 18.

21 * Josue quoque in tempore illo præcepi, dicens: Oculi tui viderunt quæ fecit Dominus Deus vester duobus his regibus: sic faciet omnibus regnis, ad quæ transiturus es.

22 Ne timeas eos: Dominus enim Deus vester pugnabit pro vobis.

23 Præcarusque sum Dominum in tempore illo, dicens:

24 Domine Deus tu cæpisti ostendere servo tuo magnitudinem tuam, manumque fortissimam. Neque enim est alius Deus vel in cælo, vel in terra, qui possit facere opera tua, & comparari fortitudini tuæ.

25 Transibo igitur, & videbo Terram hanc optimam trans Jordanem, & montem istum egregium, & Libanum.

26 Iratusque est Dominus mihi propter vos, nec exaudivit me, sed dixit mihi: Sufficit tibi: nequaquam ultra loquaris de hac re ad me. 27

27 Ascende cacumen Phalga, & oculos tuos circumfer ad occidentem, & ad aquilonem, austrumque & orientem, & aspice. * Nec enim transibis Jordanem istum.

* Intra
31. 2.
& 34. 4.

28 Præcipe Josue, & corrobora eum atque conforta: quia ipse præcedet populum istum, & dividet eis Terram quam visurus es.

29 Mansimusque in valle contra fanum Phogor.

CAPUT IV.

Exhortatur Moyses ad servanda Dei præcepta, tum beneficiis Dei tum eorum laudibus; comminando transgressoribus, prohibet omnem imaginem quæ ad idololatriam induceret; suam prædicat mortem, tresque urbes refugii separat trans Jordanem pro homicidis involuntariis & casualibus.

1 **E**T nunc Israel audi præcepta & judicia, quæ ego doceo te: ut faciens ea, vivas, & ingrediens possideas Terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis.

2 Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: custodite mandata Domini Dei vestri quæ ego præcipio vobis.

3 * Oculi vestri viderunt omnia quæ fecit Dominus contra Beelphegor, quomodo contriverit omnes cultores ejus de medio vestri.

* Num.
25. 4.

4 Vos autem qui adhæretis Domino Deo vestro, vivitis universi usque in presentem diem.

5 Scitis quod docuerim vos præcepta atque justitias, sicut mandavit mihi Dominus Deus meus: sic facietis ea in terra, quam possessuri estis:

6 Et observabitis & implebitis opere. Hæc est enim vestra sapientia, & intellectus coram populis, ut audientes universa præcepta hæc, dicant: Ego populus sapiens & intelligens, gens magna.

7 Nec est alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster ad est cunctis obsecrationibus nostris.

8 Quæ est enim alia gens sic inclyta ut habeat caeremonias, justaque judicia, & universam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros?

9 Custodi igitur temetipsum, & animam tuam

Tom. I.

Z

sol.

sollicite. Ne obliviscaris verborum, quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ. Docebis ea filios ac nepotes tuos.

10 A die in quo stetisti coram Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus est mihi, dicens: Congrega ad me populum, ut audiant sermones meos, & discant timere me omni tempore quo vivunt in terra, doceantque filios suos.

* Exod.
19. 18.

11 Et accessistis ad radices montis, qui ardebat usque ad cælum: erantque in eo tenebræ, & nubes, & caligo.

12 Locutusque est Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum ejus audistis, & formam penitus non vidistis.

13 Et ostendit vobis pactum suum quod præcepit ut faceretur, & decem verba quæ scripsit in duabus tabulis lapideis.

14 Mihiq; mandavit in illo tempore ut docerem vos caeremonias & judicia, quæ facere deberetis in terra, quam possessuri estis.

15 Custodite igitur sollicite animas vestras. Non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis;

16 Ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi vel femine,

17 Similitudinem omnium jumentorum, quæ sunt super terram, vel avium sub cælo volantium,

18 Atque reptilium, quæ moventur in terra, sive piscium qui sub terra morantur in aquis:

19 Ne forte elevatis oculis ad cælum, videas Solem & Lunam, & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea & colas quæ creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus quæ sub cælo sunt.

20 Vos autem tulit Dominus, & eduxit de fornace ferrea Aegypti, ut haberet populum hæreditarium, sicut est in præsentis die.

* Supra
1. 37.

21 * Iratusque est Dominus contra me propter sermones vestros, & juravit ut non transirem Jordanem, nec ingrederer terram optimam, quam daturus est vobis.

22 Ecce

22 Ecce morior in hac humo, non transibo Jordanem: vos transibitis, & possidebitis terram egyptiam.

23 Cave ne quando obliviscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi sculptam similitudinem eorum, quæ fieri Dominus prohibuit:

24 * Quia Dominus Deus tuus ignis consumens * Hebr.
est, Deus æmulator. 12. 29.

25 Si genueritis filios ac nepotes, & morati fueritis in Terra, deceptique feceritis vobis aliquam similitudinem, patrantem malum coram Domino Deo vestro, ut eum ad iracundiam provocetis:

26 Testes invoco hodie cælum & terram, cito perituros vos esse de Terra, quam transito Jordane possessuri estis. Non habitabitis in ea longo tempore, sed delebit vos Dominus.

27 Atque disperget in omnes gentes & remanebitis pauci in nationibus, ad quas vos ducturus est Dominus.

28 Ibiq; servietis diis, qui hominum manu fabricati sunt, ligno & lapidi qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur.

29 Cumque quæsieris ibi Dominum Deum tuum, invenies eum: si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ.

30 Postquam te invenerint omnia quæ prædicta sunt, novissimo tempore revertaris ad Dominum Deum tuum, & audies vocem ejus.

31 Quia Deus misericors Dominus Deus tuus est: non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliviscetur pacti, in quo juravit patribus tuis.

32 Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die quo creavit Deus hominem super terram, a summo cælo usque ad summum ejus, si facta est aliquando hujuscemodi res, aut unquam cognitum est,

33 Ut audiret populus vocem Dei loquentis de medio ignis, sicut tu audisti & vidisti:

34 Si fecit Deus ut ingrederetur, & tolleretur sibi Gentem de medio nationum, per tentationes, signa, atque portenta, per pugnam, & robustam

Z 2

manum

manum extentumque brachium, & horribiles visiones iuxta omnia quæ fecit pro vobis Dominus Deus vester in Ægypto, videntibus oculis tuis:

35 Ut scires quoniam Dominus ipse est Deus, & non est alius præter eum.

36 De cælo te fecit audire vocem suam, ut doceret te, & in terra ostendit tibi ignem suum maximum, & audisti verba illius de medio ignis,

37 Quia dilexit patres tuos, & elegit semen eorum post eos. * Eduxitque te præcedens in virtute sua magna ex Ægypto,

38 Ut deleret nationes maximas & fortiores te in introitu tuo: & introduceret te, daretque tibi terram earum in possessionem, sicut cernis in præfenti die.

39 Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo quod Dominus ipse sit Deus in cælo sursum, & in terra deorsum, & non sit alius.

40 Custodi præcepta ejus atque mandata quæ ego præcipio tibi: ut bene sit tibi, & filiis tuis post te, & permaneat multo tempore super Terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

41 * Tunc separavit Moyses tres civitates trans Jordanem ad Orientalem plagam,

42 Ut confugiat ad eas qui occiderit nolens proximum suum, nec sibi fuerit inimicus ante unum & alterum diem, & ad harum aliquam urbium possit evadere:

43 * Bosor in solitudine, quæ sita est in terra campestri de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad quæ est in tribu Gad: & Golan in Basan, quæ est in tribu Manasse.

44 Ista est lex, quam proposuit Moyses coram filiis Israel:

45 Et hæc testimonia & cæremoniæ atque judicia, quæ locutus est ad filios Israel, quando egressi sunt de Ægypto,

46 Trans Jordanem in valle contra sanum Phogor in terra Sehon regis Amorrhæi, qui habitavit in Hesebon, quem percussit Moyses. Filii quoque Israel egressi ex Ægypto

47 Possederunt terram ejus, & terram Og regis Basan, duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem ad solis ortum: 48

48 Ab Aroer, quæ sita est super ripam torrentis Arnon, usque ad montem Sion, qui est & Hermon,

49 Omnem planitiem trans Jordanem ad Orientalem plagam, usque ad mare solitudinis, & usque ad radices montis Phasga.

CAPUT V.

Præceptorum decalogi repetitio & explanatio: & de timore filiorum Israel; cum Dei vocem audissent, & montem ardere vidissent ad legis promulgationem.

I Vocavitque Moyses omnem Israelem, & dixit ad eum: Audi Israel cæremonias atque judicia, quæ ego loquor in auribus vestris hodie: discite ea, & opere complete.

2 Dominus Deus noster pepigit nobiscum fœdus in Horeb.

3 Non cum patribus nostris inivit pactum, sed nobiscum qui impræsentiarum sumus, & vivimus.

4 Facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis.

5 Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, ut annuntiarem vobis verba ejus. Timuistis enim ignem, & non ascendistis in montem, & ait:

6 * Ego Dominus Deus tuus qui eduxi te de Terra Ægypti de domo servitutis.

7 * Non habebis deos alienos in conspectu meo.

8 * Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium, quæ in cælo sunt desuper, & quæ in terra deorsum, & quæ versantur in aquis sub terra.

9 * Non adorabis ea, & non coles. Ego enim sum Dominus Deus tuus: Deus æmulator, reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam & quartam generationem his qui oderunt me.

10 * Et faciens misericordiam in multa millia diligentibus me, & custodientibus præcepta mea.

11 * Non usurpabis nomen Domini Dei tui frustra: quia non erit impunitus qui super re vanâ nomen ejus assumpserit.

Levit.
16. 12.
Matth.
5. 33.

12 Observa diem sabbati, ut sanctifices eum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus.

13 Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.

• Gen.
2. 2.
Exod.
20. 10.
Hebr. 4. 4.

14 *Septimus dies sabbati est, id est, requies Domini Dei tui. Non facies in eo quidquam operis: tu, & filius tuus, & filia, servus & ancilla, & bos, & asinus, & omne jumentum tuum, & peregrinus qui est intra portas tuas: ut requiescat servus tuus, & ancilla tua, sicut & tu.

15 Memento quod & ipse servieris in Aegypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento. Ideo præcepit tibi ut observares diem sabbati.

• Exod.
20. 10.
Ezech. 20.
Matth.
15. 4.
Marc.
7. 15.
Eph. 6. 2.

16 *Honora patrem tuum & matrem, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, ut longo vivas tempore, & bene sit tibi in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

17 Non occides.

18 Neque mœhaberis.

19 Furtumque non facies.

20 Nec loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

• Matth.
5. 28.
Rom. 7. 7.

21 *Non concupisces uxorem proximi tui: non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, & universa quæ illius sunt.

22 Hæc verba locutus est Dominus ad omnem multitudinem vestram in monte, de medio ignis, & nubis, & caliginis, voce magna, nihil addens amplius: & scripsit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi.

23 Vos autem postquam audistis vocem de medio tenebrarum, & montem ardere vidistis, accessistis ad me omnes principes tribuum, & majores natu, atque dixistis:

24 Ecce ostendit nobis Dominus Deus noster majestatem & magnitudinem suam. Vocem ejus audivimus de medio ignis, & probavimus hodie, quod loquente Deo cum homine, vixerit homo.

25 Cur ergo moriemur, & devorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus ultra vocem Domini Dei nostri, moriemur.

26 Quid est omnis caro, ut audiat vocem Dei viventis.

viventis, qui de medio ignis loquitur sicut nos audivimus, & possit vivere?

27 Tu magis accede: & audi cuncta quæ dixerit Dominus Deus noster tibi: loquerisque ad nos, & nos audientes faciemus ea.

28 Quod cum audisset Dominus, ait ad me: Audivi vocem verborum populi hujus quæ locuti sunt tibi: bene omnia sunt locuti.

29 Quis det talem eos habere mentem, ut timeant me, & custodiant universa mandata mea in omni tempore, ut bene sit eis, & filiis eorum in sempiternum?

30 Vade & dic eis: Revertimini in tentoria vestra.

31 Tu vero hic sta mecum, & loquar tibi omnia mandata mea, & cæremonias atque judicia: quæ docebis eos, ut faciant ea in Terra, quam dabo illis in possessionem.

32 Custodite igitur & facite quæ præcepit Dominus Deus vobis: non declinabitis neque ad dexteram, neque ad sinistram:

33 Sed per viam, quam præcepit Dominus Deus vester, ambulabitis, ut vivatis, & bene sit vobis, & protulerit dies in terra possessionis vestræ.

CAPUT VI.

Dominus ex toto corde diligendus, ejusque mandata sollicitè servanda, & posteris inculcanda.

1 **H**æc sunt præcepta, & cæremonia, atque judicia, quæ mandavit Dominus Deus vester ut docerem vos, & faciatis ea in Terra, ad quam transgredimini possidendam:

2 Ut timeas Dominum Deum tuum, & custodias omnia mandata & præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi, & filiis, ac nepotibus tuis, cunctis diebus vitæ tuæ, ut prolongentur dies tui.

3 Audi Israel, & observa ut facias quæ præcepit tibi Dominus, & bene sit tibi, & multipliceris amplius, sicut pollicitus est Dominus Deus patrum tuorum tibi terram lacte & melle manantem.

4 Audi Israel, Dominus Deus noster, Dominus unus est.

* Intra
11. 13.
Matth.
23. 37.
Marc.
12. 30.
Luc. 10
27.

5 *Diligens Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.

6 Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo:

7 Et narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque confurgens:

8 Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & movebuntur inter oculos tuos,

9 Scribesque ea in limine, & ostiis domus tuæ.

10 Cumque introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram, pro qua juravit patribus tuis Abraham, Isaac, & Jacob: & dederit tibi civitates magnas & optimas, quas non ædificasti,

11 Domos plenas cunctarum opum, quas non extruxisti, cisternas, quas non fodisti, vinea & oliveta, que non plantasti,

12 Et comederis, & saturatus fueris:

* Intra
10. 20.
Matth. 4.
10.
Luc. 4. 8.

13 Cave diligenter, ne obliviscaris Domini, qui eduxit te de Terra Ægypti, de domo servitutis. * Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies, ac per nomen illius jurabis.

14 Non ibitis post deos alienos cunctarum Gentium, quæ in circuitu vestro sunt:

15 Quoniam Deus æmulator Dominus Deus tuus in medio tui: nequando irascatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de superficie terræ:

* Matth.
2. 7.
Luc. 4. 12.

16 * Non tentabis Dominum Deum tuum, sicut tentasti in loco tentationis.

17 Custodi præcepta Domini Dei tui, ac testimonia & cæremonias, quas præcepit tibi:

18 Et fac quod placitum est & bonum in conspectu Domini, ut bene sit tibi: & ingressus possideas Terram optimam, de qua juravit Dominus patribus tuis,

19 Ut deleat omnes inimicos tuos coram te, sicut locutus est,

20 Cumque interrogaverit te filius tuus eras, dicens: Quid sibi volunt testimonia hæc, & cæremonie, atque judicia, quæ præcepit Dominus Deus noster nobis?

21 Dices ei: Servi eramus Pharaonis in Ægypto, & eduxit nos Dominus de Ægypto in manu forti:

22 Fecitque signa atque prodigia magna & pessima in Ægypto contra Pharaonem, & omnem domum illius, in conspectu nostro.

23 Et eduxit nos inde, ut introductis daret Terram, super qua juravit patribus nostris.

24 Præcepitque nobis Dominus, ut faciamus omnia legitima hæc, & timeamus Dominum Deum nostrum, ut bene sit nobis cunctis diebus vitæ nostræ, sicut est hodie.

25 Eritque nostri misericors, si custodierimus & fecerimus omnia præcepta ejus coram Domino Deo nostro, sicut mandavit nobis.

CAPUT VII.

Nulla cum gentibus societas contrahenda, sed earum aræ, luci ac simulachra delenda: memoratis Dei beneficiis promittit in omnibus auxilium & ubertatem, modo ejus præcepta observent.

1 **C**um introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, quam possessurus ingredieris, & deleverit Gentes multas coram te, * Hethæum, & Gergezæum, & Amorrhæum, Chananzæum, & Pherezæum, & Hevæum, & Jebusæum, septem Gentes multo majoris numeri quam tu es, & robustiores te:

* Exod.
23. 23. 9
33. 2.

2 Tradideritque eas Dominus Deus tuus tibi, percutes eas usque ad interneccionem. * Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum.

* Exod.
23. 32. 9
24. 15-16.

3 Neque sociabis cum eis conjugia. Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo.

4 Quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & ut magis serviat diis alienis. Irasceturque furor Domini, & delebit te cito.

5 Quin potius hæc facietis eis: * Aras eorum subvertite, & confringite statuas, lucosque succidite, & sculpitilia comburite.

* Exod.
29. 22.
Infr. 12. 3.
13. 16. 21.

6 * Quia populus sanctus es Domino Deo tuo. * Te elegit Dominus Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terram.

* Intra
14. 2.
* Intra
26. 18.

7 Non quia cunctas gentes numero vincebatis, vobis junctus est Dominus, & elegit vos, cum omnibus fitis populis pauciores:

8 Sed quia dilexit vos Dominus, & custodivit juramentum, quod juravit patribus vestris: eduxitque vos in manu forti, & redemit de domo servitutis, de manu Pharaonis regis Aegypti.

9 Et scies, quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis & fidelis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus se, & his qui custodiunt praecepta eius in mille generationes:

10 Et reddens odientibus se statim, ita ut disperdat eos, & ultra non differat, protinus eis restituens quod merentur:

11 Custodi ergo praecepta & caeremonias atque judicia, quae ego mando tibi hodie ut facias.

12 Si postquam audieris haec judicia, custodieris ea & feceris, custodiet Dominus Deus tuus pactum tibi & misericordiam quam juravit patribus tuis:

13 Et diliget te ac multiplicabit, benedicetque fructui ventris tui, & fructui terrae tuae, frumento tuo, atque vindemiae, oleo, & armentis, gregibus ovium tuarum super terram, pro qua juravit patribus tuis ut daret eam tibi.

14 Benedictus eris inter omnes populos. * Non erit apud te sterilis utriusque sexus, tam in hominibus quam in gregibus tuis.

15 Auferet Dominus a te omnem languorem: & infirmitates Aegypti pessimas, quas novisti, non inferet tibi, sed cunctis hostibus tuis.

16 Devorabis omnes populos, quos Dominus Deus tuus daturus est tibi. Non parcat eis oculus tuus: nec servies diis eorum, ne sint in rai nam tui.

17 Si dixeris in corde tuo: Plures sunt gentes istae quam ego, quomodo potero delere eas?

18 Noli meture, sed recordare quae fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni, & cunctis Aegyptiis.

19 Plagas maximas, quas viderant oculi tui, & signa atque portenta, manumque robustam, & extentam brachium, ut educeret te Dominus Deus tuus: sic faciet cunctis populis, quos metuis.

20 * Insuper & crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes atque disperdat qui te fugerint, & latere poterint.

21 Non timebis eos, quia Dominus Deus tuus in medio tui est, Deus magis & terribilis:

22 Ipse confumet nationes: has in conspectu tuo paulatim atque per partes. Non poteris eas delere pariter: ne forte multiplicentur contra te bestiae terrae.

23 Dabitque eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: & interficiet illos donec penitus deleantur.

24 Tradetque reges eorum in manus tuas, & disperdes nomina eorum sub caelo: nullus poterit resistere tibi, donec conteras eos.

25 * Sculptilia eorum igne combures; non concupisces argentum & aurum, de quibus facta sunt, neque assumes ex eis tibi quidquam, ne offendas, propterea quia abominatio est Domini Dei tui.

26 Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, sicut & illud est. Quasi spurcitiam detestaberis, & velut inquinamentum ac sordes abominationi habebis, quia anathema est.

CAPUT VIII.

Commemorantur beneficia & afflictiones quae Dominus eis in deserto immiserat, ne illorum & Dei sui fiant inmemores.

1 **O**Mne mandatum, quod ego praecipio tibi hodie, cave diligenter ut facias: ut possitis vivere, & multiplicemini, ingressive possideatis terram, pro qua juravit Dominus patribus vestris.

2 Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertum, ut affligeret te, atque tentaret, & nota fierent quae in tuo animo versabantur, utrum custodires mandata illius, an non.

3 Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu & patres tui: ut ostenderet tibi quod non * in solo pane vivat homo, sed in omni verbo quod egreditur de ore Dei.

4 Vestimentum tuum, quo operiebaris, nequaquam

* Exod. 23. 26. 34. 24. 12.

* Matth. 23. 43.

* Exod. 23. 26.

* Matth. 4. 4. Luc. 4. 4.

quam veritate defecit, & pes tuus non est subtritus, en quadragesimus annus est:

5 Ut recogites in corde tuo, quia sicut erudit filium suum homo, sic Dominus Deus tuus erudit te.

6 Ut custodias mandata Domini Dei tui, & ambules in viis ejus & timeas eum.

7 Dominus enim Deus tuus introducet te in terram bonam, terram rivorum aquarumque & fontium: in cuius campis & montibus erumpunt fluviorum abyssi:

8 Terram frumenti, hordei, ac vinearum, in qua ficus, & malogranata, & oliveta nascuntur: terram olei ac mellis.

9 Ubi absque ulla penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris: cuius lapides ferrum sunt, & de montibus ejus æris metalla fodiuntur:

10 Ut cum comederis, & satiatus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi.

11 Observa, & cave nequando obliviscaris Domini Dei tui, & negligas mandata ejus atque judicia & caeremonias, quas ego præcipio tibi hodie:

12 Ne postquam comederis & satiatus fueris, domos pulchras ædificaveris, & habitaveris in eis,

13 Habuerisque armenta boum & ovium greges, argenti & auri, cunctarumque rerum copiam,

14 Elevetur cor tuum, & non reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de Terra Ægypti, de domo servitutis:

15 Et ductor tuus fuit in solitudine magna atque terribili, * in qua erat serpens flatu adurens, & scorpio ac diplas, & nullæ omnino aquæ: * qui eduxit rivos de petra durissima.

16 Et * cibavit te Manna in solitudine, quod nescierunt patres tui. Et postquam affixit ac probavit, ad extremum misertus est tui,

17 Ne diceres in corde tuo: Fortitudo mea, & robur manus meæ, hæc mihi omnia præstiterunt.

18 Sed recorderis Domini Dei tui, quod ipse vires tibi præbuerit, ut impleret pactum suum, super quoque juravit patribus tuis, sicut præsens indicat dies.

19 Sin

19 Sin autem oblitus Domini Dei tui, secutus fueris deos alienos, coluerisque illos & adoraveris: ecce nunc prædico tibi quod omnino dispereas.

20 Sicut Gentes, quas delevit Dominus in introitu tuo, ita & vos petibitis, si inobedientes fueritis voci Domini Dei vestri.

CAPUT IX.

Reprimitur elatio, ne futuras viatorias sibi sed soli Domino adscribant, reficit Moyses populo sua murmura & peccata in deserto, & suam pro populo intercessionem.

1 **A** Udi Israel: Tu transgredieris hodie Jordannem, ut possideas nationes maximas, & fortiores te, civitates ingentes, & ad cælum usque muratas,

2 Populum magnum atque sublimem, filios Enacim, quos ipse vidisti, & audisti, quibus nullus potest ex adverso resistere.

3 Scies ergo hodie quod Dominus Deus tuus ipse transibit ante te, ignis devorans atque consumens, qui conterat eos & deleat atque disperdat ante faciem tuam velociter, sicut locutus est tibi.

4 Ne dicas in corde tuo, cum deleverit eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: Propter justitiam meam introduxit me Dominus ut terram hanc possiderem, cum propter impietates suas istæ deletæ sint nationes.

5 Neque enim propter justitias tuas, & æquitatem cordis tui ingredieris ut possideas terras earum: sed quia illæ egerunt impie, introeunte te deletæ sunt: & ut compleret verbum suum Dominus, quod sub juramento pollicitus est patribus tuis Abraham, Isaac, & Jacob.

6 Scito ergo quod non propter justitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessionem, cum durissimæ cervicis sis populus.

7 Memento, & ne obliviscaris quomodo ad iracundiam provocaveris Dominum Deum tuum in solitudine. Ex eo die, quo egressus es ex Ægypto usque ad locum istum, semper adversum Dominum contendisti.

8

* Num. 20.
9. 8. 13. 6.

* Exod.
17. 6.
* Exod. 16. 14.

^{17. 6. 3.} ^{31. 18.} ^{32. 15.} * Exod. 8 * Nam & in Horeb provocasti eum, & iratus delere te voluit,

^{32. 15.} 9 Quando ascendi in montem, ut acciperem tabulas lapideas, tabulas pacti quod pepigit vobiscum Dominus: & perseveravi in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non comedens, & aquam non bibens.

^{31. 18.} * Exod. 10 * Deditque mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas digito Dei, & continentem omnia verba quae vobis locutus est in monte de medio ignis, quando concio populi congregata est.

11 Cumque transissent quadraginta dies, & totidem noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, tabulas foederis.

^{32. 7.} * Exod. 12 Dixitque mihi: * Surge, & descende hinc cito: quia populus tuus, quem eduxisti de Aegypto, deseruerunt velociter viam, quam demonstrasti eis, feceruntque sibi conflatile.

13 Rursumque ait Dominus ad me: Cerno quod populus iste dura cervicis sit:

14 Dimitte me ut conteram eum, & deleam nomen ejus de sub caelo: & constituam te super Gentem, quae hac major & fortior sit.

15 Cumque de monte ardente descenderem, & duas tabulas foederis utraque tenerem manu,

16 Vidissemque vos peccasse Domino Deo vestro & fecisse vobis vitulum conflatilem, ac deseruisse velociter viam ejus, quam vobis ostenderat:

17 Projeci tabulas de manibus meis, confregique eas in conspectu vestro.

18 Et procidi ante Dominum sicut prius, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & aquam non bibens propter omnia peccata vestra quae gessistis contra Dominum, & eum ad iracundiam provocastis:

19 Timui enim indignationem & iram illius, qua adversum vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudivit me Dominus etiam hac vice.

20 Adversum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum contere, & pro illo similiter deprecatus sum.

21 Peccatum autem vestrum quod feceratis, id est vitulum, arripiens, igne combustum, & in frusta

frusta comminuens, omninoque in pulverem rediens, projecit in torrentem, qui de monte descendit.

^{21. 5.} ^{1. 3.} ^{16. 1.} * Num. 22 * In incendio quoque & in tentatione, & in sepulchris concupiscentiae provocastis Dominum:

23 Et quando misit vos de Cadesbarne, dicens: Ascendite, & possidete Terram, quam dedi vobis, & contempnistis imperium Domini Dei vestri, & non credidistis ei, neque vocem ejus audire voluistis:

24 Sed semper fuistis rebelles a die qua nosse vos ceppi.

25 Et jacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus eum suppliciter deprecabar, ne deleret vos ut fuerat comminatus:

26 Et orans dixi: Domine Deus, ne disperdas populum tuum, & haereditatem tuam, quam redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti de Aegypto in manu forti.

27 Recordare servorum tuorum Abraham, Isaac, & Jacob: ne aspicias duritiam populi hujus, & impietatem atque peccatum:

28 Ne forte dicant habitatores terrae, de qua eduxisti nos: Non poterat Dominus introducere eos in Terram, quam pollicitus est eis, & oderat illos, idcirco eduxit, ut interficeret eos in solitudine.

29 Qui sunt populus tuus & haereditas tua, quos eduxisti in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento.

CAPUT X.

Tabularum secundarum instauratio, Levitarum officia, timor & dilectio Dei ad servanda praecpta movere debent: praepitium cordis circumcidendum, peregrini amandi, & per Dei nomen jurandum.

^{34. 1.} * Exod. 1 I N * tempore illo dixit Dominus ad me: Dola tibi duas tabulas lapideas, sicut priores fuerunt, & ascende ad me in montem, faciesque arcam ligneam,

2 Et scribam in tabulis verba quae fuerant in his, quas ante confregisti, poneque eas in arca.

3 Feci igitur arcam de lignis Setim, Cumque dolassem duas tabulas lapideas instar priorum, ascendi in montem, habens eas in manibus. 4

4 Scripsitque in tabulis, juxta id quod prius scripserat, verba decem, quæ locutus est Dominus ad vos in monte de medio ignis, quando populus congregatus est: & dedit eas mihi.

5 Reversusque de monte, descendi, & posui tabulas in arcam, quam feceram, quæ hucusque ibi sunt, sicut mihi præcepit Dominus.

6 * Filii autem Israel moverunt castra ex Beeroth filiorum Jacan in Mosera, ubi * Aaron mortuus ac sepultus est, pro quo, sacerdotio functus est Eleazar filius ejus.

7 Inde venerunt in Gadgad: de quo loco profecti, castrametati sunt in Jetebatha, in Terra aquarum atque torrentium.

8 Eo tempore separavit tribum Levi, ut portaret arcam fœderis Domini, & staret coram eo in ministerio, ac benediceret in nomine illius usque in præsentem diem.

9 Quamobrem non habuit Levi partem, neque possessionem cum fratribus suis: quia ipse Dominus possessio ejus est, sicut promisit ei Dominus Deus tuus.

10 Ego autem steti in monte, sicut prius, quadraginta diebus ac noctibus: exaudivitque me Dominus etiam hac vice, & te perdere noluit.

11 Dixitque mihi: Vade, & præcede populum, ut ingrediatur, & possideat terram, quam juravi patribus eorum ut traderem eis.

12 Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus petit a te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & diligas eum, ac servias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua:

13 Custodiasque mandata Domini, & cæremonias ejus, quas ego hodie præcipio tibi, ut bene sit tibi?

14 En Domini Dei tui cælum est, & cælum cæli, terra & omnia, quæ in ea sunt:

15 Et tamen patribus tuis conglutinatus est Dominus, & amavit eos, elegitque semen eorum post eos, id est vos, de cunctis Gentibus, sicut hodie comprobatur.

16 Circumcidite igitur præputium cordis vestri,

fri, & cervicem vestram ne induretis amplius:

17 Quia Dominus Deus vester ipse est Deus deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus & potens, & terribilis, qui * personam non accipit nec munerera.

18 Facit judicium pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum.

19 Et vos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fuistis advenæ in Terra Ægypti.

20 * Dominum Deum tuum timebis, & ei fœli servies: ipsi adhærebis, jurabisque in nomine illius.

21 Ipse est laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia, quæ viderant oculi tui.

22 * In septuaginta animabus descenderunt patres tui in Ægyptum: & ecce nunc multiplicavit te Dominus Deus tuus sicut altra cæli.

CAPUT XI.

Recensentur varia Dei beneficia, multaque bona promittuntur servantibus ejus præcepta, mala autem non servantibus, hoc est, benedictio & maledictio super montes Garizim & Hebal ponenda.

1 **A**Ma itaque Dominum Deum tuum, & observa præcepta ejus & cæremonias, judicium atque mandata omni tempore.

2 Cognoscite hodie quæ ignorant filii vestri, qui non viderunt disciplinam Domini Dei vestri, magnalia ejus, & robustam manum, extentumque brachium,

3 Signa & opera quæ fecit in medio Ægypti Pharaoni regi, & universæ terræ ejus,

4 Omni que exercitui Ægyptiorum, & equis ac curribus: quomodo operuerint eos aquæ maris rubri, cum vos persequerentur, & deleverit eos Dominus usque in præsentem diem:

5 Vobisque quæ fecerit in solitudine donec veniretis ad hunc locum:

6 Et * Dathan & Abiron filiis Eliab, qui fuit filius Ruben: quos * aperto ore suo terra absorbitum domibus & tabernaculis, & universa substantia eorum, quam habebant in medio Israel.

* Num.
33. 37.
* Num.
26. 28. 29.

* 2. Par.
30. 7.
Job. 34.
19.
Sap. 6. 8.
Ecclesi. 35.
15.

* Actos.
10. 34.
Rom. 2. 11.
Gal. 2. 6.
* Sapra 6.
13.
Matth. 4.
12.

Luc. 4. 8.
* Gen. 45.
27.
Exod. 1. 5.

- 21 De Lebna castrametati sunt in Reffa.
 22 Egressique de Reffa, venerunt in Ceelathz.
 23 Unde profecti, castrametati sunt in monte Sopher.
 24 Egressi de monte Sopher, venerunt in Arada.
 25 Inde proficiscentes, castrametati sunt in Maceloth.
 26 Profectique de Maceloth, venerunt in Thahath.
 27 De Thahath castrametati sunt in Thare.
 28 Unde egressi, fixere tentoria in Methca.
 29 Et de Methca castrametati sunt in Hefmona.
 30 Profectique de Hefmona, venerunt in Moseroth.
 31 Et de Moseroth castrametati sunt in Benejaacan.
 32 * Profectique de Benejaacan, venerunt in montem Gadgad.
 33 Unde profecti, castrametati sunt in Jetebatha.
 34 Et de Jetebatha venerunt in Hebrona.
 35 Egressique de Hebrona, castrametati sunt in Afiongaber.
 36 * Inde profecti, venerunt in desertum Sin, hæc est Cades.
 37 Egressique de Cades, castrametati sunt in monte Hor, in extremis finibus Terræ Edom.
 38 * Ascenditque Aaron sacerdos in montem Hor jubente Domino: & ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis filiorum Israel ex Ægypto, mense quinto, prima die mensis,
 39 Cum esset annorum centum viginti trium.
 40 Audivitque Chananeus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, in Terram Chanaan venisse filios Israel.
 41 Et profecti de Monte Hor, castrametati sunt in Salmona.
 42 Unde egressi, venerunt in Phunon.
 43 Profectique de Phunon, castrametati sunt in Oboth.
 44 Et de Oboth, venerunt in Jieabarim, quæ est in finibus Moabitarum.
 45 Profectique de Jieabarim, fixere tentoria in Dibongad.

* Deut.
10. 7.

* Supra
20. 1.

* Supra
20. 25.
Deut.
22. 50.

- 46 Unde egressi, castrametati sunt in Helmondeblathaim.
 47 Egressique de Helmondeblathaim, venerunt ad montes Abarim contra Nabo.
 48 Profectique de montibus Abarim, transferunt ad campestria Moab, supra Jordanem contra Jericho.
 49 Ibiq; castrametati sunt de Bethsmoth usque ad Abellatim in planioribus locis Moabitarum.
 50 Ubi locutus est Dominus ad Moysen:
 51 Præcipe filiis Israel, & dic ad eos: Quando transferitis Jordanem, intrantes Terram Chanaan,
 52 Disperditis cunctos habitatores Terræ illius:
 * confringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate.
 53 Mundantes terram, & habitantes in ea. Ego enim dedi vobis illam in possessionem,
 54. Quam dividetis vobis sorte. Pluribus dabitur latiore, & paucis angustiore. Singulis ut fors ceciderit, ita tribuetur hæreditas. Per tribus & familias possessio dividetur.
 55 Sin autem nolueritis interficere habitatores Terræ: qui remanserint, erunt vobis quasi clavi in oculis, & lanceæ in lateribus, & adversabuntur vobis in Terra habitationis vestræ.
 56 Et quicquid illis cogitaveram facere, vobis faciam.

* Deut.
7. 5.
Judic. 2.
2.

CAPUT XXXIV.

Terra promissionis situs & limites juxta 4. orbis plagas eaque sorte dividenda præcipitur, additis illorum nominibus qui eam dividant.

I Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
 2. Præcipe filiis Israel: & dices ad eos: Cum ingressi fueritis Terram Chanaan, & in possessionem vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur.

3 * Pars meridiana incipiet a solitudine Sin, quæ est juxta Edom: & habebit terminos contra Orientem mare salissimum.

4 Qui circuibunt australem plagam per ascensum Scorpionis, ita ut transeant in Senna, & perveniant

* Josue.
15. 1.

veniant a meridie usque ad Cadesbarne, unde egredientur confinia ad villam nomine Adar, & tendent usque ad Afemona.

5 Ibitque per gyrum terminus ab Afemona usque ad Torrentem Egypti, & maris magni littore finiatur.

6 Plaga autem occidentalis a mari magno incipiet, & ipso sine claudetur.

7 Porro ad septentrionalem plagam a mari magno termini incipient, pervenientes usque ad montem altissimum.

8 A quo venient in Emath usque ad terminos Sedada:

9 Ibuntque confinia usque ad Zephrona, & villam Enan. Hi erunt termini in parte aquilonis.

10 Inde metabuntur fines contra orientalem plagam de villa Enan usque Sephama.

11 Et de Sephama descendent termini in Rebla contra fontem Daphnim: inde pervenient contra Orientem ad mare Cenereth.

12 Et tendent usque ad Jordanem: & ad ultimum salissimo claudentur mari. Hanc habebitis Terram per fines suos in circuitu.

13 Præcepitque Moyses filiis Israel, dicens: Hæc erit Terra, quam possidebitis forte, & quam iussit Dominus dari novem tribubus, & dimidia tribui.

14 Tribus enim filiorum Ruben per familias suas, & tribus filiorum Gad juxta cognationum numerum, media quoque tribus Manasse,

15 Id est, duæ semis tribus, acceperunt partem suam trans Jordanem contra Jericho ad orientalem plagam.

16 Et ait Dominus ad Moysen:

* Josue
14. 1. 2.

17 *Hæc sunt nomina virorum, qui Terram vobis dividant, Eleazar sacerdos, & Josue filius Nun.

18 Et singuli principes de tribubus singulis.

19 Quorum ista sunt vocabula: De tribu Juda, Caleb filius Jephone.

20 De tribu Simeon, Samuel filius Ammiud.

21 De tribu Benjamin, Elidad filius Chafelon.

22 De tribu filiorum Dan, Bocci filius Jogli.

23 Fi-

23 Filiorum Joseph de tribu Manasse, Hamiel filius Ephod.

24 De tribu Ephraim, Camuel filius Septham.

25 De tribu Zabulon, Elifaphan, filius Pharuach.

26 De tribu Issachar, dux Phaltiel filius Ozan.

27 De tribu Aser, Abiud filius Salomi.

28 De tribu Nephtali, Phedael filius Ammiud.

29 Hi sunt quibus præcepit Dominus ut dividerent filii Israel Terram Chanaan.

CAPUT XXXV.

Assignari jubentur urbes 48. & suburbana Levitis, & ex iis urbes 6. refugii pro homicidio non voluntario: lex homicidii voluntarii, & non voluntarii: unius testimonio nemo puniendus.

1 Hæc quoque locutus est Dominus ad Moysen in caespitibus Moab supra Jordanem contra Jericho:

2 * Præcipe filiis Israel ut dent Levitis de possessionibus suis

* Josue
21. 2.

3 Urbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum: ut ipsi in oppidis maneant, & suburbana sint pecoribus ac jumentis:

4 Quæ a muris civitatum forinsecus, per circuitum, mille passuum spatio tendentur.

5 Contra Orientem duo millia erunt cubiti, & contra meridiem similiter erunt duo millia: ad mare quoque, quod respicit ad Occidentem, eadem mensura erit, & septentrionalis plaga æquali termino finiatur: eruntque urbes in medio: & foris suburbana.

6 De ipsis autem oppidis, quæ Levitis dabitur, sex erunt in fugitivorum auxilia separata, ut fugiat ad ea qui fuderit sanguinem: & exceptis his, alia quadraginta duo oppida.

7 Id est, simul quadraginta octo cum suburbanis suis.

8 Ipsæque urbes, quæ dabuntur de possessionibus filiorum Israel, ab his, qui plus habent, plures offerentur: & qui minus, pauciores. Singuli juxta mensuram hereditatis suæ dabunt oppida Levitis.

9 Ait Dominus ad Moysen:

Y 3

10 Lo-

10 Loquere filiis Israel, & dices ad eos:
* Quando transgressi fueritis Jordanem in Ter-
ram Chanaan,

11 Decernite quæ urbes esse debeant in præsi-
dia fugitivorum, qui nolentes sanguinem fuderint:
12 In quibus cum fuerit profugus, cognatus
occuli non poterit eum occidere, donec stet in
conspetu multitudinis, & causa illius judicetur.

13 * De ipsis autem urbibus, quæ ad fugitivo-
rum subsidia separantur,

14 Tres erunt trans Jordanem, & tres in Ter-
ra Chanaan.

15 Tam filiis Israel, quam advenis, atque pere-
grinis, ut confugiat ad eas qui nolens sanguinem
fuderit.

16 Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit
qui percussus est: reus erit homicidii, & ipse mo-
rietur.

17 Si lapidem jecerit, idæus occubuerit: si-
militer punietur.

18 Si ligno percussus interierit: percussoris
sanguine vindicabitur.

19 Propinquus occisi, homicidam interficiet,
statim ut apprehenderit eum, interficiet.

20 * Si per odium quis hominem impulerit:
vel jecerit quippiam in eum per insidias:

21 Aut cum esset inimicus, manu percusserit,
& ille mortuus fuerit: percussor, homicidii reus
erit. Cognatus occisi statim ut invenerit eum,
jugulabit.

22 Quod si fortuito, & absque odio,

23 Et inimicitiiis quidquam horum fecerit,

24 Et hoc audiente populo fuerit comproba-
tum, atque inter percussorem, & propinquum
sanguinis quæstio ventilata:

25 Liberabitur innocens de ultoris manu, &
reducetur per sententiam in urbem, ad quam
confugerat, manebitque ibi donec sacerdos ma-
gnus, qui oleo sancto unctus est, moriatur.

26 Si interfector extra fines urbium, quæ exu-
libus deputatæ sunt,

27 Fuerit inventus, & percussus ab eo qui ul-
tor est sanguinis: absque noxa erit qui eum
occiderit.

28 Debuerat enim profugus usque ad mortem
Pontificis in urbe residere. Postquam autem ille
obierit, homicida revertetur in terram suam.

29 Hæc sempiterna erunt, & legitima in cun-
ctis habitationibus vestris:

30 Homicida sub testibus punietur: ad unius
testimonium nullus condemnabitur.

31 Non accipietis pretium ab eo, qui reus est
sanguinis, statim & ipse morietur.

32 Exules & profugi ante mortem Pontificis
nullo modo in urbes suas reverti poterunt:

33 Ne polluatis terram habitationis vestræ,
quæ infantium cruore maculatur: nec aliter ex-
piari potest, nisi per ejus sanguinem, qui alte-
rius sanguinem fuderit.

34 Atque ita emundabitur vestra possessio, me
commorante vobiscum. Ego enim sum Dominus
qui habito inter filios Israel.

CAPUT XXXVI.

*Lex fertur, ut filie paternam hereditatem ad-
euntes nubant contribulibus suis, ne tribus per con-
nubia misceantur & possessiones confundantur.*

1 **A**ccesserunt * autem & principes familiarum
Galaad filii Machir, filii Manasse de stirpe
filiorum Joseph: locutique sunt Moysi coram
principibus Israel, atque dixerunt:

2 Tibi Domino nostro, præcepit Dominus ut
terram forte divideres filiis Israel, & ut filiabus
Salphaad fratris nostri dares possessionem debi-
tam patri:

3 Quas si alterius tribus homines uxores acce-
perint, sequetur possessio sua, & translata ad
aliam tribum de nostra hereditate minuetur.

4 Atque ita fiet, ut cum jubilæus, id est, quin-
quagesimus annus remissionis advenerit, confun-
datur sortium distributio, & aliorum possessio ad
ad alios transeat.

5 Respondit Moyses filiis Israel, & Domino
præcipiente, ait: Recte tribus filiorum Joseph
locuta est.

6 Et hæc lex super filiabus Salphaad a Domi-
no promulgata est: * Nubant quibus volunt,
tantum ut suæ tribus hominibus:

* Dicit.
19. 2.
20. 2.

* Dicit.
4. 41.
20. 20.
7. 8.

* Dicit.
17. 11.

* Sup. 27.
1.

* Tobie
7. 14.

18 Quomodo occurrerit tibi: & extremos agminis tui, qui lassī residebant, ceciderit, quando tu eras fame & labore confectus, & non timuerit Deum.

19 Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & subiecerit cunctas per circuitum nationes in Terrā, quam tibi pollicitus est: delebis nomen ejus sub cœlo. Cave ne obliviscaris.

CAPUT XXVI.

Primitiæ ac decimæ ubi & quibus exolvendæ, & sub qua verborum forma.

1 **C**umque intraveris Terram quam Dominus Deus tuus tibi daturus est possidendam, & obrinueris eam, atque habitaveris in ea:

2 Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesque ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, ut ibi invocetur nomen ejus:

3 Accedesque ad sacerdotem, qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quod ingressus sum in Terram, pro qua juravit patribus nostris, ut daret eam nobis.

4 Suscipiensque sacerdos cartallum de manu tua, ponet ante altare Domini Dei tui:

5 Et loqueris in conspectu Domini Dei tui: Syrus persequēbatur patrem meum, qui descendit in Ægyptum, & ibi peregrinatus est in paucissimo numero: crevitque in gentem magnam ac robustam & infinite multitudinis.

6 Affixeruntque nos Ægyptii, & persecuti sunt imponentes onera gravissima:

7 Et clamavimus ad Dominum Deum patrum nostrorum: qui exaudivit nos, & respexit humilitatem nostram, & laborem, atque angustiam:

8 Et eduxit nos de Ægypto in manu forti, & brachio extento, in ingenti pavore, in signis atque portentis:

9 Et introduxit ad locum istum, & tradidit nobis terram lacte & melle manantem.

10 Et ideo nunc offero primitias frugum Terræ, quam Dominus dedit mihi. Et dimittes

cas

eas in conspectu Domini Dei tui, & adorato Domino Deo tuo.

11 Et epulaberis in omnibus bonis quæ Dominus Deus tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu & Levites, & advena qui tecum est.

12 Quando compleveris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio dabis Levitæ, & advenæ, & pupillo & viduæ, ut comedant intra portas tuas, & saturentur:

13 Loquerisque in conspectu Domini Dei tui: Abstuli quod sanctificatum est de domo mea, & * dedi illud Levitæ & advenæ, & pupillo ac viduæ, sicut jussisti mihi: non præterivi mandata tua, nec sum oblitus imperii tui.

14 Non comedi ex eis in lectu meo, nec separavi ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quidquam in re funebri. Obedivi voci Domini Dei mei, & feci omnia sicut præcepisti mihi.

15 * Respice de sanuario tuo, & de excelso cœlorum habitaculo, & benedic populo tuo Israel, & Terræ, quam dedisti nobis, sicut jurasti patribus nostris, Terræ lacte & melle mananti.

16 Hodie Dominus Deus tuus præcepit tibi ut facias mandata hæc atque judicia: & custodias & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.

17 Dominum elegisti hodie, ut sit tibi Deus, & ambules in viis ejus: & custodias caeremonias illius, & mandata atque judicia, & obedias ejus imperio.

18 Et * Dominus elegit te hodie ut sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, & custodias omnia præcepta illius:

19 Et faciat te excellorem cunctis gentibus quas creavit in laudem, & nomen, & gloriam suam: ut sis populus sanctus Domini Dei tui, sicut locutus est.

CAPUT XXVII.

Transito Jordane, altare lapideum erigendum, lexque lapidibus inscribenda: benedictionis piorum, & maledictionis impiorum ritus & formula.

1 **P**ræcepit autem Moyses & seniores Israel, po-

po-

populo dicentes: Custodite omne mandatum quod præcipio vobis hodie.

2 Cumque transferitis Jordanem in Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes lapides, & calce lævigabis eos,

3 Ut possis in eis scribere omnia verba legis hujus, Jordane transmissio: ut intro eas terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi, terram lacte & melle manantem, sicut juravit patribus tuis.

4 Quando ergo transferitis Jordanem, erigite lapides, quos ego hodie præcipio vobis in monte Hebal, & lævigabis eos calce:

5 Et ædificabis ibi altare Domino Deo tuo, * de lapidibus, quos ferrum non tetigit,

6 Et de saxis infirmibus & impolitis: & offeres super eo holocausta Domino Deo tuo,

7 Et immolabis hostias pacificas, comedesque ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo.

8 Et scribes super lapides omnia verba legis hujus plane & lucide.

9 Dixeruntque Moyses & sacerdotes Levitici generis ad omnem Israel: Attende, & audi Israel: hodie factus es populus Domini Dei tui:

10 Audies vocem ejus, & facies mandata atque justitias, quas ego præcipio tibi.

11 Præcepitque Moyses populo in die illo dicens:

12 Hi stabunt ad benedicendum populo super montem Garizim, Jordane transmissio: Simeon, Levi, Judas, Issachar, Joseph & Benjamin.

13 Et e regione isti stabunt ad maledicendum in monte Hebal: Ruben, Gad, & Aser, & Zabulon, Dan & Nephthali.

14 * Et pronuntiabunt Levitæ, dicentque ad omnes viros Israel excelsa voce:

15 Maledictus homo qui facit sculptile & conflatile, abominationem Domini, opus manuum artificum, ponetque illud in abscondito. Et respondet omnis populus, & dicit: Amen.

16 Maledictus qui non honorat patrem suum, & matrem. Et dicit omnis populus: Amen.

17 Maledictus qui transfert terminos proximi sui. Et dicit omnis populus: Amen.

18 Ma-

18 Maledictus qui errare facit cæcum in itinere. Et dicit omnis populus: Amen.

19 Maledictus qui pervertit iudicium advenæ, pupilli, & viduæ. Et dicit omnis populus: Amen.

20 Maledictus qui dormit cum uxore patris sui, & revelat operimentum lectuli ejus. Et dicit omnis populus: Amen.

21 Maledictus qui dormit cum omni jumento. Et dicit omnis populus: Amen.

22 Maledictus qui dormit cum sorore sua, filia patris sui, vel matris suæ. Et dicit omnis populus: Amen.

23 Maledictus qui dormit cum focu sua. Et dicit omnis populus: Amen.

24 Maledictus qui clam percusserit proximum suum. Et dicit omnis populus: Amen.

25 Maledictus qui dormit cum uxore proximi sui. Et dicit omnis populus: Amen.

26 Maledictus qui accipit munera, ut percutiat animam sanguinis innocentis. Et dicit omnis populus: Amen.

27 Maledictus qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec eos opere perficit. Et dicit omnis populus: Amen.

CAPUT XXVIII.

Multiplex promittitur observantibus legem benedictio, & transgredientibus maledictio.

1 **S**I autem audieris vocem Domini Dei tui, ut facias atque custodias omnia mandata ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excellentiorem cunctis gentibus, quæ versantur in terra.

2 Venientque super te universæ benedictiones istæ, & apprehendent te: si tamen præcepta ejus audieris.

3 Benedictus tu in civitate, & benedictus in agro.

4 Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructusque jumentorum tuorum: greges armentorum tuorum, & caula ovium tuarum.

5 Benedicta horrea tua, & benedictæ reliquiae tuæ.

6 Benedictus eris tu ingrediens & egrediens.

7 Dabit Dominus inimicos tuos, qui confur-

Tom. I.

C c

guat

gunt aduersum te, corruentes in conspectu tuo: per unam viam venient contra te, & per septem fugient a facie tua.

8 Emittet Dominus benedictionem super celaria tua, & super omnia opera manuum tuarum: benediceatque tibi in terra quam acceperis.

9 Sulcabit te Dominus sibi in populum sanctum, sicut iuravit tibi: si custodieris mandata Domini Dei tui, & ambulaveris in viis ejus.

10 Videbuntque omnes terrarum populi quod nomen Domini invocatum sit super te, & timebunt te.

11 Abundare te faciet Dominus omnibus bonis, fructu uteri tui, & fructu jumentorum tuorum, fructu terræ tuæ, quam iuravit Dominus patribus tuis ut daret tibi.

12 Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, cælum, ut tribuat pluviam terræ tuæ in tempore suo: benediceatque cunctis operibus manuum tuarum. Et fœnerabis gentibus multis, & ipse a nullo fœnus accipies.

13 Constituet te Dominus in caput, & non in caudam: & eris semper supra, & non subter: si tamen audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie, & custodieris & feceris.

14 Ac non declinaveris ab eis, nec ad dexteram, nec ad sinistram, nec secutus fueris deos alienos, neque colueris eos.

15 * Quod si audire nolueris vocem Domini Dei tui, ut custodias & facias omnia mandata ejus & cæremonias, quas ego præcipio tibi hodie, venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te.

16 Maledictus eris in civitate, maledictus in agro,

17 Maledictum horreum tuum, & maledicta reliquæ tuæ.

18 Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta bouum tuorum, & greges ovium tuarum.

19 Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens.

20 Mittet Dominus super te famem & ielusionem,

&

& increpationem in omnia opéra tua, quæ tu facies: donec conterat te, & perdat velociter, propter adinventiones tuas pessimas in quibus reliquisti me.

21 Adjungat tibi Dominus pestilentiam, donec consumat te de terra, ad quam ingredieris possidendam.

22 Percutiat te Dominus egestate, feбри & frigore, ardore & aestu, & aere corrupto ac rubigine, & persequatur donec pereas.

23 Sit cælum, quod supra te est, æneum: & terra, quam calcas, ferrea.

24 Det Dominus imbrem terræ tuæ pulverem, & de cælo descendat super te cinis, donec conteraris.

25 Tradat te dominus corruentem ante hostes tuos. Per unam viam egrediaris contra eos, & per septem fugias, & dispergaris per omnia regna terræ.

26 Sitque cadaver tuum in escam cunctis volatilibus cæli, & bestis terræ, & non sit qui abigat.

27 Percutiat te Dominus ulcere Ægypti, & partem corporis, per quam stercora egeruntur, scabie quoque & prurigne: ita ut curari nequeas.

28 Percutiat te Dominus amentia & cæcitate ac furore mentis,

29 Et palpes in meridie sicut palpare solet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas. Omni- que tempore calumniam sustineas, & opprimaris violentia, nec habeas qui liberet te.

30 Uxorem accipias, & alius dormiat cum ea. Domum ædifices, & non habites in ea. Plantas vineam, & non vindemias eam.

31 Bos tuus immoletur coram te, & non comedas ex eo. Alinus tuus rapiatur in conspectu tuo, & non reddatur tibi. Oves tuæ dentur inimicis tuis, & non sit qui te adjuvet.

32 Filii tui & filia tuæ tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis, & deficientibus ad conspectum eorum tota die, & non sit forsitudo in manu tua.

33 Fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos

Cc 2

o.

* Lev.

26. 11.

Thren. 2.

17.

Baruch. 1.

20.

Malac. 2.

2.

comedat populus quem ignoras: & sis semper calumniam sustinens, & oppressus cunctis diebus.

34 Et stupens ad terrorem eorum quæ videbunt oculi tui.

35 Percutiat te Dominus ulcere pessimo in genibus & in furis, sanarique non possis a planta pedis usque ad verticem tuum.

36 Ducet te Dominus, & regem tuum, quem constitueris super te, in gentem, quam ignoras tu & patres tui: & servies ibi diis alienis ligno, & lapidi.

37 Et eris perditus in proverbium ac fabulam omnibus populis, ad quos te introduxerit Dominus.

38 * Sementem multam jacies in terram, & modicum congregabis: quia locustæ devorabunt omnia.

39 Vineam plantabis, & fodies: & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam: quoniam vastabitur vermibus.

40 Olivas habebis in omnibus terminis tuis, & non ungeris oleo: quia defluent, & peribunt.

41 Filios generabis & filias, & non frueris eis: quoniam ducentur in captivitatem.

42 Omnes arbores tuas & fruges terræ tuæ rubigo consumet.

43 Advena, qui tecum versatur in terra, ascendet super te, eritque sublimior: tu autem descendes, & eris inferior.

44 Ipse fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei: ipse erit in caput, & tu eris in caudam.

45 Et venient super te omnes maledictiones istæ, & persequentes apprehendent te, donec intereas: quia non audisti vocem Domini Dei tui, nec servasti mandata ejus & caeremonias, quas præcepit tibi.

46 Et erunt in te signa atque prodigia, & in femine tuo usque in sempiternum:

47 Eo quod non servieris Domino Deo tuo in gaudio, cordisque læticia, propter rerum omnium abundantiam:

48 Servies inimico tuo, quem immittere tibi Dominus, infame & fiti, & nuivitate, & omni penuria: & ponet jugum ferreum super cervicem tuam, donec te conterat.

49 Adducet Dominus super te gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus in similitudinem aquilæ volantis cum impetu: cujus linguam intelligere non possis:

50 Gentem procacissimam, quæ non deferat seni, nec misereatur parvuli.

51 Et devoret fructum jumentorum tuorum ac fruges terræ tuæ: donec intereas, & non relinquat tibi triticum, vinum, & oleum, armenta bouum, & greges ovium: donec te disperdat.

52 Et conterat in cunctis urbibus tuis, & destruantur muri tui firmi atque sublimes, in quibus habebas fiduciam in omni terra tua. Obsideberis intra portas tuas in omni Terra tua, quam dedit tibi Dominus Deus tuus:

53 * Et comedes fructum uteri tui, & carnes filiorum tuorum, & filiarum tuarum, quas dedit tibi Dominus Deus tuus, in angustia & vastitate qua opprimet te hostis tuus.

54 Homo delicatus in te, & luxuriosus valde, invidet fratri suo, & uxori, quæ cubat in sinu suo,

55 Ne det eis de carnibus filiorum suorum, quas comedet: eo quod nihil aliud habeat in obsidione & penuria, qua vastaverint te inimici tui intra omnes portas tuas.

56 Tenera mulier & delicata, quæ super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigium figere propter molliem & teneritudinem nimiam, invidet viro suo, qui cubat in sinu ejus, super filii & filia carnibus.

57 Et illuvie secundarum, quæ egrediuntur de medio seminum ejus, & super liberis qui eadem hora nati sunt: comedent enim eos clam propter rerum omnium penuriam in obsidione & vastitate, qua opprimet te inimicus tuus intra portas tuas.

58 Nisi custodieris & feceris omnia verba legis hujus, quæ scripta sunt in hoc volumine, & timeris nomen ejus gloriosum & terribile, hoc est Dominum Deum tuum:

59 Angebit Dominus plagas tuas, & plagas feminis tui, plagas magnas & perseverantes, infirmitates pessimas & perpetuas,

60 Et convertet in te omnes afflictiones Ægypti, quas timuisti, & adhærebunt tibi:

61 Insuper & universos languores, & plagas, quæ non sunt scriptæ in volumine legis hujus, inducet Dominus super te: donec te conterat:

62 Et remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra cæli præ multitudine, quoniam non audisti Domini Dei tui.

63 Et sicut ante lætatus est Dominus super vos, bene vobis faciens, vosque multiplicans: sic lætabitur disperdens vos atque subvertens, ut auferamini de Terra, ad quam ingredieris possidendam.

64 Disperget te Dominus in omnes populos a summitate terræ usque ad terminos ejus: & servies ibi diis alienis, quos & tu ignoras & patres tui, feniis & lapidibus.

65 In gentibus quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi Dominus ibi cor pavidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mœrore:

66 Et erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis nocte & die, & non credes vitæ tuæ.

67 Mane dices: Quis mihi det vesperum? & vespere: Quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea, quæ tuis videbis oculis.

68 Reducet te Dominus classibus in Ægyptum per viam, de qua dixit tibi ut eam amplius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in servos & ancillas, & non erit qui emat.

CAPUT XXIX.

Fœdus & juramentum Israelitarum cum Domino juxta Dei beneficia, & comminatio adversus Fœdifragos.

1 **H**Æc sunt verba fœderis quod præcepit Dominus Moysi ut feriret cum filiis Israel in Terra Moab: præter illud fœdus, quod cum eis pepigit in Horeb.

2 Vocavitque Moyses omnem Israel, & dixit ad eos: * Vos vidistis universa, quæ fecit Dominus coram vobis in Terra Ægypti Pharaoni,

&

* Exod. 19. 4.

& omnibus servis ejus, universæque terræ illius.

3 Tentationes magnas, quas viderunt oculi tui, signa illa, portentaque ingentia,

4 Et non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures quæ possunt audire, usque in præsentem diem.

5 * Adduxit vos quadraginta annis per desertum: non sunt attrita vestimenta vestra, nec calcamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt.

* Supra 8. 2.

6 Panem non comedistis, vinum & ficeram non bibistis: ut sciretis quia ego sum Dominus Deus vester.

7 Et venistis ad hunc locum: * egressusque est Sehon Rex Hesebon, & Og rex Basan, occurrentes nobis ad pugnam. Et percussimus eos,

* Supra 3. 1.

8 Et tulimus terram eorum, ac tradidimus possidendam Ruben & Gad, & dimidiæ tribui Manasse.

9 Custodite ergo verba pacti hujus, & implete ea: ut intelligatis universa quæ facitis.

10 Vos statis hodie cuncti coram Domino Deo vestro, principes vestri, & tribus, ac majores natu, atque doctores, omnis populus Israel,

11 Liberi & uxores vestræ, & advena qui tecum moratur in castris, exceptis lignorum cæforibus, & his qui comportant aquas:

12 Ut transeas in fœdere Domini Dei tui, & in jurejurando quod hodie Dominus Deus tuus percussit tecum:

13 Ut fulcitet te sibi in populum, & ipse sit Deus tuus sicut locutus est tibi, & sicut juravit patribus tuis Abraham, Isaac, & Jacob.

14 Nec vobis folis ego hoc fœdus ferio, & hæc juramenta confirmo,

15 Sed cunctis præsentibus & absentibus:

16 Vos enim nostis quo modo habitaverimus in terra Ægypti, & quo modo transferimus per medium nationum, quas transeuntes,

17 Vidistis abominationes & fordes, id est, idola eorum, lignum & lapidem, argentum & aurum, quæ colebant.

18 Ne forte inter vos vir aut mulier, familia aut

aut tribus, cujus cor aversum est hodie a Domino Deo nostro: ut vadat & seruiat diis illarum Gentium: & sit inter vos radix germinans fel & amaritudinem.

19 Cumque audierit verba iuramenti hujus, benedicat sibi in corde suo, dicens: Pax erit mihi, & ambulabo in prauitate cordis mei: & absumat ebría sitientem.

20 Et Dominus non ignoscat ei: sed tuncquam maxime furor ejus fumet, & zelus contra hominem illum, & sedeant super eum omnia maledicta quæ scripta sunt in hoc volumine: & deleat Dominus nomen ejus sub cælo,

21 Et consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israel, juxta maledictiones, quæ in libro legis hujus ac fœderis continentur.

22 Dicitque sequens generatio, & filii qui nascentur deinceps, & peregrini, qui de longe venerint, videntes plagas Terræ illius, & infirmitates, quibus eam affixerit Dominus,

23 Sulphure & salis ardore comburens, ita ut ultra non serator, nec virens quippiam germinet, in exemplum * subuersionis Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, quas subvertit Dominus in ira & furore suo.

24 Et dicent omnes Gentes: * Quare sic fecit Dominus Terræ huic? quæ est hæc ira furoris ejus immentis?

25 Et respondebunt: Quia dereliquerunt pactum Domini, quod pepigit cum patribus eorum, quando eduxit eos de Terra Agypti:

26 Et seruiuerunt diis alienis, & adorauerunt eos quos nesciebant, & quibus non fuerant attributi:

27 Idecirco iratus est furor Domini contra terram istam, ut induceret super eam omnia maledicta, quæ in hoc volumine scripta sunt:

28 Et ejecit eos de terra sua in ira & in furore, & in indignatione maxima, projecitque in terram alienam, sicut hodie comprobatur.

29 Abscondita, Domino Deo nostro, quæ manifesta sunt, nobis & filiis nostris usque in sempiternum, ut faciamus uniuersa verba legis hujus.

CA-

CAPUT XXX.

Lapsos hortatur Moyses ad penitentiam: vera enim penitentia Deum placat: præceptum nobis datum, non longe a nobis separatur: in ejus impletione vel neglectu proponitur bonum & malum; ut ultro hominum eligentes, vivamus, & non pereamus, malo adhaerentes.

1 **C**um ergo venerint super te omnes sermones isti, benedictio, siue maledictio, quam proposui in conspectu tuo: & ductas penitentiae cordis tui in uniuersis gentibus, in quas disperferit te Dominus Deus tuus.

2 Et reuersus fueris ad eum, & obedieris ejus imperiis, sicut ego hodie præcipio tibi, cum filiis tuis, in toto corde tuo, & in tota anima tua.

3 Reducet Dominus Deus tuus captiuitatem tuam, & miserebitur tui, & rursum congregabit te de cunctis populis, in quos te ante disperfit.

4 Si ad cardines cæli fueris dissipatus, inde te retrahet Dominus Deus tuus.

5 Et * assuet, atque introducet in Terram, * 2. Ma- quam possederunt patres tui, & obtinebis eam: *chab. 1. 29.* & benedicens tibi, majoris numeri te esse faciet quam fuerunt patres tui.

6 Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui: ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, ut possis vivere.

7 Omnes autem maledictiones has convertet super inimicos tuos, & eos, qui oderunt te & persequantur.

8 Tu autem reverteris, & audies vocem Domini Dei tui: faciesque uniuersa mandata quæ ego præcipio tibi hodie:

9 Et abundare te faciet Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in sobole uteri tui, & in fructu iumentorum tuorum, in ubertate terræ tuæ, & in rerum omnium largitate. Revertetur enim Dominus, ut gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gavisus est in patribus tuis:

10 Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, &

Cc 5

&

* Gen. 19.
24.* 2. Reg.
9. 8.
Jer. 27. 9.

& custodieris præcepta ejus & cæremonias, quæ in hac lege conscripta sunt: & revertaris ad Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua.

11 Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum,

* Rom.
10. 6.

12 Nec in cælo situm, ut possis dicere: * Quis nostrum valet ad cælum ascendere, ut deferat illud ad nos, & audiamus atque opere compleamus?

13 Neque trans mare positum: ut causeris, & dicas: Quis ex nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos usque deferre: ut possimus audire & facere quod præceptum est?

14 Sed juxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.

15 Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & econitatio mortem & malum:

16 Ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & custodias mandata illius ac cæremonias atque judicia: & vivas, atque multiplicet te, benedicatque tibi in Terra, ad quam ingredieris possidendam.

17 Si autem aversum fuerit cor tuum, & audire noluieris, atque errore deceptus adoraveris deos alienos, & servieris eis:

18 Prædico tibi hodie quod pereas, & parvo tempore moreris in Terra, ad quam, Jordane transmissio, ingredieris possidendam.

19 Testes invoco hodie cælum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & semen tuum:

20 Et diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci ejus, & illi adhaereas (ipse est enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) ut habitas in Terra, pro qua juravit Dominus patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob, ut daret eam illis.

CAPUT XXXI.

Moses Josue sibi sufficit in ducem, Deuteronomium scribit, jubetque illud populo prælegi 7 anno remissionis, & in latere arcæ adservari.

1 Abiit

1 Abiit itaque Moyse, & locutus est omnia verba hæc ad universum Israel.

2 Et dixit ad eos: Centum viginti annorum sum hodie, non possum ultra egredi, & ingredi, præsertim cum & Dominus dixerit mihi: * Non transibis Jordanem istum: ^{* Num. 27. 13. Supra 3.}

3 Dominus ergo Deus tuus, transibit ante te: ipse delebit omnes gentes has in conspectu tuo, & possidebis eas: & Josue iste transibit ante te, sicut locutus est Dominus. ^{27.}

4 Facietque Dominus eis * sicut fecit Sehon & Og regibus Amorrhæorum, & terræ eorum, delebitque eos. ^{* Num. 21. 24.}

5 Cum ergo & hos tradiderit vobis, * similiter facietis eis sicut præcepi vobis. ^{* Supra 7. 2.}

6 Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paveatis ad conspectum eorum quia Dominus Deus tuus ipse est ductor tuus, & non dimittet, nec derelinquet te.

7 Vocavitque Moyse Josue, & dixit ei coram omni Israel: * Confortare, & esto robustus: tu enim introduces populum istum in terram, quam daturum se patribus eorum juravit Dominus, & tu eam forte divides. ^{* Jos. 1. 6. 2. Reg. 2. 2.}

8 Et Dominus qui ductor est vester, ipse erit tecum: non dimittet, nec derelinquet te: noli timere, nec paveas.

9 Scripsit itaque Moyse legem hanc, & tradidit eam sacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis Senioribus Israel.

10 Præcepitque eis, dicens: Post septem annos, anno remissionis, in solemnitate tabernaculorum,

11 convenientibus cunctis ex Israel, ut appareant in conspectu Domini Dei tui in loco, quem elegerit Dominus, leges verba Legis hujus coram omni Israel, audientibus eis.

12 Et in unum omni populo congregato, tam viris quam mulieribus, parvulis & advenis, qui sunt intra portas tuas: ut audientes discant, & timeant Dominum Deum vestrum, & custodiant, impleantque omnes sermones legis hujus:

13 Fi-

13 Filii quoque eorum qui nunc ignorant; ut audire possint, & timeant Dominum Deum suum cunctis diebus quibus versantur in terra, ad quam vos, Jordane transmissi, pergitis obtinendam.

14 Et ait Dominus ad Moysen: Ecce prope sunt dies mortis tuæ, voca Josue, & stete in tabernaculo testimonii, ut præcipiam ei. Abierunt ergo Moyses & Josue, & steterunt in tabernaculo testimonii:

15 Apparuitque Dominus ibi in columna nubis, quæ stetit in introitu tabernaculi.

16 Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iste confurgens fornicabitur post deos alienos in Terra, ad quam ingreditur ut habitet in ea: ibi derelinquet me, & irritum faciet fœdus, quod pepigi cum eo.

17 Et irascetur furor meus contra eum in die illo; & derelinquam eum, & abscondam faciem meam ab eo, & erit in devotionem: invenient eum omnia mala & afflictiones, ita ut dicat in illo die: Vere quia non est Deus mecum, invenerunt me hæc mala.

18 Ego autem abscondam, & celabo faciem meam in die illo, propter omnia mala quæ fecit, quia secutus est deos alienos.

19 Nunc itaque scribite vobis canticum istud, & docete filios Israel: ut memoriter teneant, & ore decantent, & sit mihi carmen istud pro testimonio inter filios Israel.

20 Introducam enim eum in terram, pro qua juravi patribus ejus, lacte & melle manantem. Cumque comederint, & saturati, crassique fuerint, avertentur ad deos alienos, & servient eis: detrahentque mihi, & irritum facient pactum meum,

21 Postquam invenerint eum mala multa & afflictiones, respondebit ei canticum istud pro testimonio, quod nulla delebit oblivio ex ore feminis sui. Scio enim cogitationes ejus, quæ facturus sit hodie, antequam introducam eum in terram, quam ei pollicitus sum.

22 Scripsit ergo Moyses canticum, & docuit filios Israel.

23 Præcepitque Dominus Josue filio Nun, & ait: Confortare, & esto robustus: tu enim introduces filios Israel in terram, quam pollicitus sum, & ego ero tecum.

24 Postquam ergo scripsit Moyses verba legis hujus in voluminae, atque complevit:

25 Præcepit Levitis, qui portabant arcam fœderis Domini, dicens:

26 Tollite librum istum, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini Dei vestri: ut sit ibi contra te in testimonium.

27 Ego enim scio contentionem tuam, & cervicem tuam durissimam. Adhuc vivente me & ingrediente vobiscum, semper contentiose egistis contra Dominum: quanto magis cum mortuus fuero?

28 Congregate ad me omnes majores natu per tribus vestras, atque doctores, & loquar audientibus eis sermones istos, & invocabo contra eos cœlum & terram.

29 Novi enim quod post mortem meam inique ageatis, & declinabitis cito de via, quam præcepi vobis: & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu Domini, ut iritetis eum per opera manuum vestrarum.

30 Locutus est ergo Moyses, audiente universo cœtu Israel, verba carminis hujus, & ad finem usque complevit.

CAPUT XXXII.

Canticum Moysi quo Dei refert beneficia, populi que ingratitude sepius a Domino castigati: jubetur Moyses montem Abarim ascendere: ut promissam terram contempletur.

1 **A**udite cœli quæ loquor, audiat terra verba oris mei.

2 Condrescat ut pluvia doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina.

3 Quia nomen Domini invocabo: date magnificentiam Deo nostro.

4 Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ ejus

judicia : Deus fidelis, & absque ulla iniquitate, justus & rectus.

5 Peccaverunt ei, & non filii ejus in fordibus : generatio prava atque perversa.

6 Hæcine reddis Domino, popule stulte, & insipiens? nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & iecit, & creavit te?

* Job. 8.

7 * Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas : interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; majores tuos, & dicent tibi.

8 Quando dividebat Altissimus gentes : quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum juxta numerum filiorum, Israel.

9 Pars autem Domini, populus ejus; Jacob funiculus hereditatis ejus.

10 Invenit eum in terra deserta, in loco horroris, & vastæ solitudinis: circumduxit eum, & docuit: & custodivit quasi pupillam oculi sui.

11 Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas, & assumpsit eum, atque portavit in humeris suis.

12 Dominus solus dux ejus fuit: & non erat cum eo Deus alienus.

13 Constituit eum super excelsam terram: ut comederet fructus agrorum, ut lugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo.

14 Butyrum de armento, & lac de ovibus cum adipe agnorum, & arietum filiorum Basan: & hircos cum medulla tritici, & sanguinem uvæ biberet meracissimum.

15 Incrassatus est dilectus, & recalcitravit: incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit a Deo salutari suo.

16 Provocaverunt eum in diis alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitaverunt.

17 Immolaverunt demoniis & non Deo: diis, quos ignorabant: novi recentisque venerunt, quos non coluerunt patres eorum.

18 Deum, qui te genuit, dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui.

19 Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est: quia provocaverunt eum filii sui & filie.

20 Et

20 Et ait: Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo novissima eorum: generatio enim perversa est, & infideles filii.

21 Ipsi me provocaverunt in eo, qui non erat Deus, & irritaverunt in vanitatibus suis: & ego provocabo eos in eo, qui non est populus, & in gena stulta irritabo illos.

* Jer. 15.
14.
Rom. 10.
19.

22 Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad interni novissima: devorabitque terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet.

23 Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis.

24 Contumentur fame, & devorabunt eos aves morlu amarissimo: dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram, atque serpentium.

25 Foris vastabit eos gladius, & intus pavor, juvenem simul ac virginem, lactentem cum homine fene.

26 Dixi: Ubinam sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.

27 Sed propter iram inimicorum disculi: ne forte superbirent hostes eorum, & dicerent: Manus nostra excelsa, & non Dominus, fecit hæc omnia.

28 Gens absque consilio est, & sine prudentia.

29 * Utinam saperent, & intelligerent, ac novissima providerent.

* Jer. 9.
12.

30 Quomodo persequatur unus mille, & duo fugent decem millia? nonne ideo, quia Deus suos vendidit eos, & Dominus conclusit illos?

31 Non enim est Deus noster ut dii eorum: & inimici nostri sunt iudices.

32 De vinea Sodomorum, vinea eorum, & de suberranis Gomorrhæ: uva eorum uva fellis, & botri amarissimi.

33 Fel draconum vinum eorum, & venenum alpidum insanabile.

34 Nonne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis?

35 * Mea est ultio, & ego retribuam in tempore, ut labatur pes eorum: juxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora.

* Eccl.
28. 1.
Rom. 12.
19.
Heb. 10. 29.

36

^{2. Ma-} 36 Judicabit Dominus populum suum, & * in
^{cha. 7. 6.} servis suis miseretur: videbit quod infirmata
sit manus, & clausi quoque defecerunt, reidui-
que consumpti sunt.

^{3. Jer. 2.} 37 Et dicet *: Ubi sunt dii eorum, in quibus
^{25.} habebant fiduciam?

38 De quorum victimis comedebant adipem, &
bibebant vinum libaminum: surgant, & opitu-
lentur vobis, & in necessitate vos protegant.

^{1. Reg. 2.} 39 Videte quod ego sum solus, & non sit alius
^{2. 6.} Deus præter me: * ego occidam, & ego vivere
^{Tob 13. 2.} faciam: percutiam, & ego sanabo, & * non est
^{Sap. 16.} qui de manu mea possit eruere.

^{13.} 40 Levabo ad caelum manum meam, & dicam:
^{1. Job.} Vivo ego in æternum.

^{10. 7.} 41 Si acvero ut fulgur gladium meum, & arri-
^{Sap. 16.} puerit iudicium manus mea: reddam ultionem
^{15.} hostibus meis, & his qui oderunt me retribuam.

42 Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius
meus devorabit carnes, de erore occisorum, &
de captivitate, nudati inimicorum capitis.

^{2. Ma-} 43 * Laudate gentes populum ejus, quia san-
^{cha. 7. 6.} guinem fervorem suorum ulciscetur: & vindi-
ctam retribuet in hostes eorum, & propitius erit
terræ populi sui.

44 Venit ergo Moyses, & locutus est omnia
verba cantici hujus in auribus populi, ipse &
Josue filius Nun.

45 Complevitque omnes sermones istos, lo-
quens ad universum Israel.

46 Et dixit ad eos: Ponite corda vestra in
omnia verba, quæ ego testificor vobis hodie: ut
mandetis ea filiis vestris custodire & facere, &
implere universa quæ scripta sunt legis hujus:

47 Quia non incassum præcepta sunt vobis,
sed ut singuli in eis viverent: quæ facientes lon-
go perseveretis tempore in terra, ad quam Jorda-
ne transmissi, ingredimini possidendam.

48 Locutusque est Dominus ad Moysen in ea-
dem die, dicens:

49 Ascende in montem istum Abarim, id est,
transitum, in montem Nebo, qui est in Terra
Moab contra Jericho: & vide Terram Chanaan,
quam

quam ego tradam filiis Israel obtinendam, &
morere in monte.

50 Quem conscendens jungeris populis tuis,
* sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte
Hor, & appositus populis suis:

51 * Quia prævaricati estis contra me in me-
dio filiorum Israel ad Aquas contradictionis in
Cades deserti Sin: & non sanctificasti me inter
filios Israel.

52 Econtra videbis terram, & non ingredie-
ris in eam, quam ego dabo filiis Israel.

CAPUT XXXIII.

*Benedicit Moyses moriturus duodecim tribubus
Israel, eisque olim obventura prædicit.*

1 **H**æc est benedictio, qua benedixit Moyses,
homo Dei, filiis Israel ante mortem suam.

2 Et ait: Dominus de Sinai venit, & de Seir
ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, &
cum eo sanctorum millia. In dextera ejus ignea lex.

3 Dilexit populos, * omnes sancti in manu
illius sunt: & qui appropinquant pedibus ejus,
accipient de doctrina illius.

4 Legem præcepit nobis Moyses, hæreditatem
multitudinis Jacob.

5 Erit apud rectissimum rex, congregatis prin-
cipibus populi cum tribubus Israel.

6 Vivat Ruben, & non moriatur, & sit par-
vus in numero.

7 Hæc est Judæ benedictio: Audi Domine vo-
cem Judæ, & ad populum suum introduc eum:
manus ejus pugnabunt pro eo, & adjutor illius
contra adversarios ejus erit.

8 Levi quoque ait: Perfectio tua, & doctrina
tua viro sancto tuo, quem probasti in tentatio-
ne, & judicasti ad Aquas contradictionis.

9 Qui dixit patri suo, & matri suæ: Nescio
vos; & fratribus suis: Ignoro vos: & nescierunt
filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, &
pactum tuum servaverunt.

10 Judicia tua, o Jacob, & legem tuam, o
Israel: ponent thymiana in furore tuo, & ho-
locustum super altare tuum.

11 Benedic Domine fortitudini ejus, & opera manuum illius suscipe. Percute dorfa inimicorum ejus: & qui oderunt eum, non confurgant.

12 Et Benjamin ait: Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet.

13 Joseph quoque ait: De benedictione Domini terra ejus, de pomis cœli, & rore, atque abyſſo subjacente.

14 De pomis fructuum solis ac lunæ,

15 De vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum:

16 Et de frugibus terræ, & de plenitudine ejus. Benedicatio illius, qui apparuit in rubo, veniat super caput Joseph, & super verticem Nazaræi inter fratres suos.

17 Quasi primogeniti tauri pulchritudo ejus, cornua rhinocerotis cornua illius: in ipsis ventilabit Gentes usque ad terminos terræ. Hæc sunt multitudines Ephraim: & hæc millia Manasse.

18 Et Zabulon ait: Lætare Zabulon in exitu tuo, & Issachar in tabernaculis tuis.

19 Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas justitiæ. Qui inundationem maris quasi lac lugent, & thesauros absconditos arenarum.

20 Et Gad ait: Benedictus in latitudine Gad: quasi leo requievit, cepitque brachium & verticem.

21 Et vidit principatum suum, quod in parte sua doctor esset repositus: qui fuit cum principibus populi, & fecit justitias Domini, & judicium suum cum Israel.

22 Dan quoque ait: Dan catulus leonis, fuet largiter de Bafan.

23 Et Nephthali dixit: Nephthali abundantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare & meridiem possidebit.

24 Afer quoque ait: Benedictus in filiis Afer, fit placens fratribus suis, & tingat in oleo pedem suum.

25 Ferrum & æscalceamentum ejus. Sicut dies juventutis tuæ, ita & senectus tua.

26 Non

26 Non est Deus alius ut Deus rectissimi: ascensor cœli auxiliator tuus. Magnificentia ejus discurrunt nubes,

27 Habitaculum ejus sursum, & subter brachia sempiterna: ejiciet a facie tua inimicum dicetque: Conterere.

28 Habitabit Israel confidenter, & solus Oculus Jacob in terra frumenti & vini, cœlique caligabunt rore.

29 Beatus es tu Israel: quis similis tui popule, qui salvaris in Domino? scutum auxilii tui, & gladius gloriæ tuæ: negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis.

CAPUT XXXIV.

Contemplata Terra moritur Moyses, & occulte a Deo sepultus fletur a populo, illique Josue substituitur; commendatur propheta Moyses a Dei familiaritate, & factis per ipsum signis.

1 Ascendit ergo Moyses de campestribus ^{Supra}

Moab super montem Nebo, in verticem ^{37. Machab.} Phasga contra Jericho: ostenditque ei Dominus ^{2. 4.} omnem Terram Galaad usque Dan,

2 Et universum Nephthali, terramque Ephraim & Manasse, & omnem terram Juda usque ad mare novissimum,

3 Et australem partem, & latitudinem campi Jericho civitatis palmarum usque Segor.

4 Dixitque Dominus ad eum: ^{Gen. 12. 7. & 15. 13.} Hæc est terra, pro qua juravi Abraham, Isaac, & Jacob, dicens: Semini tuo dabo eam. Vidisti eam oculis tuis, & non transibis ad illam.

5 Mortuusque est ibi Moyses servus Domini, in terra Moab, jubente Domino:

6 Et sepelivit eum in valle Terræ Moab contra Phogor: & non cognovit homo sepulchrum ejus usque in presentem diem.

7 Moyses centum & viginti annorum erat quando mortuus est: non caligavit oculus ejus, nec dentes illius moti sunt.

8 Fleveruntque eum filii Israel in campestribus Moab triginta diebus: & completi sunt dies plandus lugentium Moysen.

Dd 2

9 Jo-

9 Josue vero filius Nun repletus est Spiritu sapientiae, quia Moyses posuit super eum manus suas. Et obedierant ei filii Israel, feceruntque sicut praecepit Dominus Moyfi.

10 Et non surrexit ultra propheta in Israel sicut Moyses, quem noffet Dominus facie ad faciem,

11 In omnibus signis atque portentis, quae misit per eum, ut faceret in Terra Aegypti Pharaoni, & omnibus servis ejus, univetsaque terrae illius,

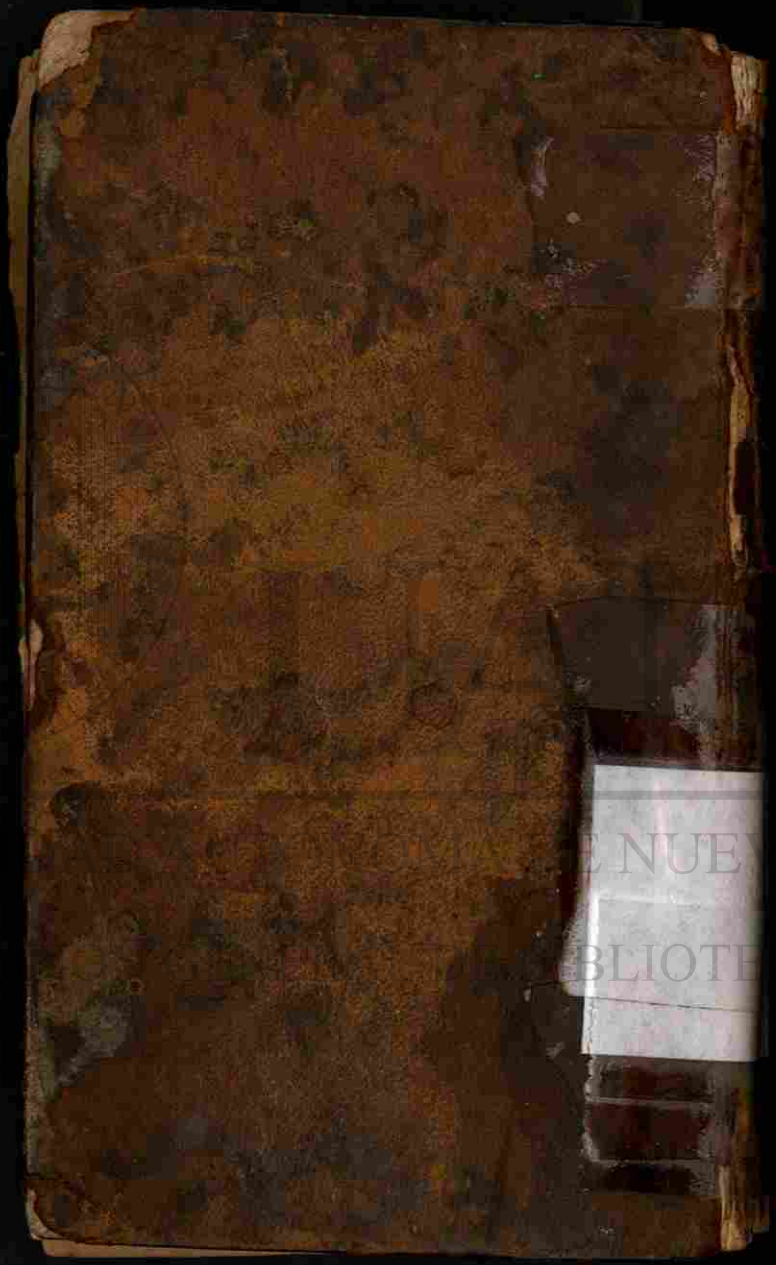
12 Et cunctam manum robustam, magnaue mirabilia, quae fecit Moyses coram universo Israel.

Finis Tomi primi.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCION GENERAL DE BIBLIOTECAS

E NUEV
BLIOTE